Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés

16

ES FRAIRS KARAMAZOV

(part 3 de 4)

Fiódor M. Dostoievski

Colleccion Antòni Nogués
de
versions en aranés

ES FRAIRS KARAMAZOV

(part 3 de 4)

Fiódor M. Dostoievski

Colleccion Antòni Nogués
de
versions en aranés

Numèro 16 dera colleccion

Abriu de 2020

PRESENTACION

Antòni Nogués ei ua persona remirabla. Neishut en Torrent de Cinca (Òsca), eth 24 de seteme de 1943 obtenguec era Licenciatura en Medecina e Cirurgia, pera Universitat de Barcelona e de Doctor en Medecina pera Universitat de Lhèida. Ei especialista en Microbiologia Clinica. Era sua vida professionau a virat ath torn dera medecina. A estat Mètge Intèrn deth Servici de Pediatria der Espitau deth Mar de Barcelona (1973-75), Mètge Resident de Microbiologia der Espitau de Bellvitge (1976-78), Cap dera Seccion de Microbiologia der Espitau Universitari Arnau de Vilanova de Lheida (1979-2011) e Membre deth Grop de recèrca en Patologia Infecciosa der IRB (Institut de Recèrca Biomedica) de Lhèida. Tanben a exercit de Professor Associat dera Facultat de Medecina de Lhèida (1979-2010).

Era sua afección per aranés comencèc pòc abans de jubilar-se. Eth madeish explique que «*iniciauments, per pur curiosèr de conéisher ua lengua que se parlaue près des nòstes tèrres. Ara prumeria me calec estudiar peth mèn compde, pr'amor que non i auie "quòrum" entà hèr es corsi d'aranés ena UdL. Comencè damb eth " Cors d'Aranés", editat peth Conselh Generau, eth "Petit Diccionari" de Frederic Vergés, es "Vèrbs Conjugadi" e era "Gramatica Aranesa" d'Aitor Carrera*».

En 2011 se podec matricular e hèr es corsi des diuèrsi nivèus d'aranés ena UdL. Se liegec tot çò que s'auie publicat en aranés, e, «*ua causa que me choquèc fòrça siguec eth hèt de veir que fòrça paraules araneses, tanben se trapauen ena varianta deth catalan que se parlaue en mèn pòble (Franja de Ponent), p. e. andocien, sarabat, entà, ensolamar, amorrar en solèr, acochar, badina, etc, etc. qu'èren paraules que sonque les coneishia deth mèn pòble e jamès les auia entenut en d'auti pòbles catalans der entorn. Aquerò siguec un impacte important que me possèc definitivament en estudi der aranés*».

Auec ua atraccion pera revirada de libres e coma Antòni explique, siguec ua causa cojonturau: «*Ua des activitats en estudi der aranés èren es redaccions. Qu'ei ua activitat fòrça interessanta que te permet exprimir en aranés aquerò que vòs racondar. Mès entad aquerò te cau endonviar ua istòria, auer, per tant, imaginación, e estar-te bèth temps pensant çò que vòs díder. Un dia, de pòca imaginación entà endonviar fantasies, agarrè eth prològ d'un libre qu'auia sus era taula e l'arrevirè. E me n'encuedè de qué aquerò complie eth prètzèth d'exprimir causes en aranés, sense auer de dedicar eth temps en endonviar istorietes. E atau comencèc tot. Es prumèrs libres arreviradi èren es qu'auia a man ena mia estatgèra. Era lectura en aranés de çò qu'auia arrevirat me provoquèc ua satisfacción enòrma. Aguest gòi qu'ère pro entà hèr-me a seguir en aguesta activitat. Un dia decidí manar un petit libre ath responsable deth Servici de Politica Lingüística dera Val d'Aran, eth Sr. Jusèp Loís Sans damb fòrça pòur, plan, donques que non n'èra bric segur dera qualitat deth mèn trabalh. Mès era*

responsa que recebí siguec tant encoratjadora que, a compdar d'aqueth moment, decidí tier ues ores ath dia a arrevirar òbres ar aranés».

E Antòni Nogues non parèc de hèr traduccions, damb ua qualitat que milhore de dia en dia e que se pòt perfectament méter ath cant dera major part des boni trabalhs que se vien hènt des de diuèrsi sectors der emplec dera lengua. Antòni ei un scientific que met es metòdes de sciéncia ath servici dera traduccion. Eth sòn trabalh compde ja en aguesti moments damb mès de sèt mil pagines traduïdes. E pera qualitat deth sòn trabalh e ena volontat de meter-les a disposicion dera societat, damb era intencion de hèr-lo util, e de conservar aguest preciós legat auem convengut damb eth Sr. Nogues que de totes es sues traduccions, des dera *Acadèmia aranesa dera lengua occitana* ne haram ua difusion a trauès dera pagina web entà facilitar-ne er accés de toti. Enes pròxims mesi, ath delà der 1 de gèr de 2019, cada prumèr de mes penjaram un libre traduït per Antòni Nogués, enquia que siguen toti difosi. Es libres en aranés, objècte d'aguest acòrd son:

Guerra e patz de Lev Nicolàievic Tolstoi
Anna Karenina de Lev Nicolàievic Tolstoi,
Eth Latzèret de Tormes,
Es Frairs Karamazov de Fiódor M. Dostoievski,
Eth Buscon de Francisco de Quevedo,
Era Gitaneta de Miguel de Cervantes,
Era illustra serventa de Miguel de Cervantes,
Condes de Hans Chistian Andersen,
Es aventures de Tom Sawyer de Mark Twain,
Eth gelós extremenh de Miguel de Cervantes,
Eth licenciat Vidriera de Miguel de Cervantes,
Rinconete e Cortadilho de Miguel de Cervantes,
Crim e Castig de Fiódor M. Dostoievski,
Es Miserables de Victor Hugo

En 2017 era Acadèmia publiquèc, ena colleccion «modèls de tèxtes», **Eth mercadèr de Venècia**, de Shakespeare, traduït per Antòni Nogués.

E se quauquarrés, bèth lector, a era volontat de auer-ne ua còpia en papèr, o de disposar de bèra part, de bèra òbra, entà un ahèr posterior, d'aguest extraordinari trabalh, pòt meter-se en contacte damb aguesta Acadèmia.

Aguest ei eth camin der oferiment deth sòn trabalh ara societat qu'a trobat Antòni Nogués. *«Es jubiladi qu'an er auantatge de poder hèr, lèu tostemps, çò que vòlen e les agrade mès. Plan, donc, entà jo, eth hèt d'arrevirar, çò que liegi, ar aranés, qu'ei un gòi impagable».*

Jusèp Loís Sans Socasau
President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana
(Gèr de 2019)

PRESENTACION

Non podem comparar era traduccion ar aranés damb er originau; non auem coneishement de rus; però podem comparar eth lenguatge emplegat ena traduccion mès coneishuda en catalan e era traduccion d'Antòni Nogués.

En 1961 era traduccion de Joan Sales ath catalan, permetec ar accés en aguesta lengua. Era traduccion de Sales ère hèta a partir d'ua traduccion en francés. En 2014, era madeisha editoriau, Club Editor, publiquèc ua revision dera edicion de 1961 hèta per Arnau Barios, especialista e traductor deth rus. Es referéncies que seguissen son dera òbra de 2014.

El diable. Mal somni de l'Ivan Fiódorovitx	Eth Diable. Era mala jadilha d'Ivan Fiodorovich
No sóc pas metge, i no obstant em sembla que ha arribat el moment de donar algunes explicacions sobre la malaltia de l'Ivan Fiódorovitx. Diguem tot seguit que es trobava en vigílies d'un accés de febre, que la malaltia anava a triomfar del seu organisme afeblit. Sense saber de medicina, arriscaré la hipòtesi que l'Ivan havia reeixit potser, per un esforç de voluntat, a conjurar la crisi, esperant, naturalment, que se n'escaparia. Se sabia malalt, però no volia abandonar-se a la malaltia en aquells dies decisius, durant els quals havia de mostrar-se, parlar ardidament, "justificar-se als seus propis ulls»	Que non sò mètge, mès creigui, totun, que, arribadi en aguest punt, ei imprescindible qu'explica ath liegeire, encara que sigue a granes règues, era natura dera malautia d'Ivan Fiódorovich. En tot auançar-me ath raconde, sonque diderè que, aqueth ser, se trapaue just ath cant d'un collapse nerviós e qu'aguest, a tot darrèr, cuelhec complètaments eth sòn organisme, alterat hège ja temps mès encaborniat fòrtaments entà resistir. A maugrat de non saber arren de medecina, gosarè a díder que, de hèt, damb un gran esfòrç de volentat, auie artenhut a aluenhar era doléncia pendent un temps, damb era esperança, plan, de qué vierie de superar-la deth tot. Se'n sabie qu'ère malaut, mès que refusaue èster-ne just alavetz, en aqueth moment decisiu entara sua vida, quan li calie èster present, exprimir era sua opinion valenta e decididaments e "justificar-se dauant d'eth madeish"

Ua prumèra observacion entre es dus tèxtes mos dèishe era impression de qu'en catalan s'a hèt un tèxte mès cuert, damb mens decoracions, mès concret. En catalan se limite a "ha arribat el moment de donar algunes explicacions" mentres qu'en aranés mos ac vestís damb "ei imprescindible qu'explica ath liegeire, encara que sigue a granes règues". O se en catalan " la malaltia anava a triomfar del seu organisme afeblit" en aranés mos calerà conformar damb "cuelhec complètaments eth sòn organisme, alterat hège ja temps mès encaborniat fòrtaments entà resistir." Tota aguesta diferéncia d'elocuéncia mos pòrte a qu'en tèxte escuelhut en cataln se solocione damb 100 paraules e 600 caracters, mentre qu'en aranés se n'i an emplegat 140 paraules e 880 caracters. Aguesta diferéncia se reproduïrà ath long de tota era òbra

.E non dèishe de cridar-mos era atencion que se Sales-Barios traduís " es trobava en vigílies d'un accés de febre" en aranés harà " se trapaue just ath cant d'un collapse nerviós".

Calerà auer era capacitat de liéger er originau entà endonviar qui s'apròpe milhor ara realitat, qu'ei naturaument era der originau. Peth moment destacam diferéncies coma qu'era “jadilha” aranesa non ei ben ben eth “somni”catalan”.

“¿Com, filla meva? ¿Has tornat a caure en temptació?... *O Sancta Maria,* ¿què dius, que ara ha estat amb un altre? ¿Fins quan durarà això, és que no tens vergonya?” *“Ah! mon Père* —respon la pecadora amb llàgrimes—, *ça lui fait tant de plaisir et à moi si peu de peine!”* Considera aquesta resposta. Aquí jo mateix em vaig fer enrera: és el crit mateix de la natura, ¡val més això que la innocència! Jo li he donat l’absolució i ja em girava per anar-me’n quan sento que el jesuïta li dóna una cita per aquell vespre. Ja veus, un vell jesuïta com una roca, ¡i caure tan aviat en temptació! ¡La natura, la veritat de la natura prenia el que li tocava! ¿Per què fas aquesta ganyota? ¿Tornes a estar enfadat?	"Qué dides, hilha mia, ei possible qu'ages queigut un aute viatge?... ditz er caperan. *Ò, Sancta Maria*, qué enteni? Aguest còp damb un aute? Enquia quan durarà açò? Quina vergonha!". "*A, mon père*, respon era pecadora, damb eth ròstre banhat de lèrmes de penaïment, *ça lui fait tant de plaisir, et a moi si peu de peine*!". Guarda quina responsa! Dauant de quauquarren atau, enquia jo me botè en retirada: qu'ère eth madeish aperament dera natura, que, se vos, ei mielhor encara qu'era innocéncia. Perdonè eth sòn pecat de seguit e ja èra per anar-me'n, mès que me vedí obligat a entornar-me'n: entení se com eth caperan, a trauèrs dera reisheta, apraiaue ua cita damb era, entad aquera net. Eth vielh semblaue solid coma ua ròca, e queiguec en un virament de uelhs! Qu'ère era natura, era vertat dera natura, en tot reclamar çò qu'ei sòn! Qué? Un aute còp metes mala cara, un aute còp t'anuges?

Es mòstres de major expansion enes explicacions de Nogués seguissen presentes quan “*A, mon père*, respon era pecadora, damb eth ròstre banhat de lèrmes de penaïment” quan entara pèça en catalan hè escuetament *“Ah! mon Père* —respon la pecadora amb llàgrimes”, damb ues lèrmes que non saben ben ben a qué responen. En catalan harà “Jo li he donat l’absolució i ja em girava per anar-me’n quan sento que el jesuïta li dóna una cita per aquell vespre” e en aranés se convertís en “Perdonè eth sòn pecat de seguit e ja èra per anar-me'n, mès que me vedí obligat a entornar-me'n: entení se com eth caperan, a trauèrs dera reisheta, apraiaue ua cita damb era, entad aquera net.” S'eth tèxte aranés ei mès explicit, tanben ei mès insegur, mès prudent, mès indefinit entà assegurar era actuacion deth capelhan. E s'en aranés descriu era actitud de “Un aute còp metes mala cara, un aute còp t'anuges?” en catalan n'a pro damb un senzilh “¿Tornes a estar enfadat?”

S'evidencien ath long deth tèxte matisi, diferéncies expressives entre es dus tèxtes que haràn de ben segur ua reaccion diferenta en lector, encara au mens enes emocions.

—Menteixes. El teu objecte és persuadir-me que existeixes, i vet aquí que pretens tu mateix no ser més que un somni.	– Mentida. Eth tòn objectiu consistís precisaments a convencer-me de qué existisses per tu madeish e non coma un mausòn, e ara, de ressabuda, vies e assegures qu'ès un sòmni.

Jusèp loís Sans Socasau
President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

ES FRAIRS KARAMAZOV

Fiódor M. Dostoievski

Ensenhador

Der autor

Pumèra part

Libre prumèr. Istòria d'ua familha

Libre segon. Ua amassada inoportuna

Libre tresau. Es luxuriosi

Dusau part

Libre quatau. Es esquinçadures

Libre cincau. Per e contra

Libre siesau. Eth monge rus

Tresau part

Libre setau. Aliosha

Libre ueitau. Mitia

Libre nauau. Diligéncies prealablas

Quatau part

Libre detzau. Es mainatges

Libre onzau. Eth frair Ivan Fiodorovic

Libre dotzau. Ua errança judiciau

Epilòg

Tresau part

Libre setau. Aliosha

I. UA FLAIRA PESTOSA

Eth còs deth pair Zosima, ieromonge e ascèta, siguec premanit entar acogament cossent damb era sua categoria. Coma ei sabut, es rèstes mortaus des monges e ascètes non se lauen. "Quan bèth un des monges ei cridat peth Senhor, se ditz en Gran Breviari, eth frair encargat (ei a díder, aqueth qu'a estat nomentat entad aguesta escadença) li heregue eth còs damb aigua tèba, en tot traçar ara auança eth senhau dera crotz damb ua esponja (ua esponja grèga) sus eth front deth defuntat, en piech, enes mans, enes pès e enes jolhs, e arren mès." Que siguec eth pair Paisi que hec tot aquerò damb eth defuntat. Dempús dera heregada, lo vestic damb er abit monastic e l'enfaishèc damb eth mantèl; entad açò, sivans çò d'estipulat, li hec quauqui talhs, en tot estropar-lo en forma de crotz. Li botèc en cap ua capucha damb ua crotz de ueit puntes. Deishèren era capucha dubèrta, mès curbiren eth ròstre deth defuntat damb ua *aer*[1] nere. Enes mans li placèren ua icòna deth Sauvador. Atau dispausat, lo placèren en trincar eth dia en taüt (premanit dès hège temps). Qu'auien era intencion de deishar eth taüt tot eth dia ena cèla, ena cramba grana dera entrada, a on eth starets solie recéber as frairs e as laïcs. Coma qu'eth defuntat ère un ieromonge dera maximala dignitat, es ieromonges e es ierodiacòns non auien de liéger dauant d'eth eth Salteri, senon er Evangèli. Comencèc era lectura, just dempús der ofici de defunts, eth pair Iosif; per çò deth pair Paisi, que volie liéger tot eth dia e tota era net, ère de moment plan ocupat e enquimerat, madeish qu'eth superior der ascetòri, pr'amor que de ressabuda, (madeish entre es membres dera comunautat qu'entre era multitud des visitaires laïcs, vengudi dera ostalaria deth pròpi monastèri e dera ciutat) auie començat a vier, en tot aumentar a mida que se passauen es ores, ua agitacion insolita e enquia "indigna" e ua expectatiua ansiosa. Autant eth superior der ascetòri qu'eth pair Paisi s'esdegauen per padegar, ena mida de çò de possible, ad aqueri que balhauen senhaus d'aquera tant extrèma excitacion. Quan ja auie hèt dia, comencèren a vier dera ciutat quauques persones que se hègen a vier damb eri as sòns malauts, mès que mès mainatges: semblaue qu'auessen estat en tot demorar de bon voler aguest moment, en compdar, çampar, damb era immediata fòrça garidoira que, cossent era sua fe, non podie trigar a manifestar-se. Solet alavetz mo n'encuedèrem toti d'enquia quin punt mos auíem acostumat a considerar ath defuntat starets, encara en vida, coma un grandós e incontestable sant. Entre aqueri qu'arribauen non i auie solet gent deth pòble planèr, plan que òc. Aquera enòrma expectacion des fidèus, que s'amuishaue damb tanta prèssa e de forma tant evidenta, acompanhada autanplan d'impaciéncia e lèu-lèu d'intransigéncia, li semblaue ath pair Paisi un escandal indobtable; encara que n'auie era presentida dès hège temps, era realitat qu'auie depassat es sues previsions. En trapar-se damb bèri uns des monges esmoigudi, comencèc a repotegar-les: "Ua semblabla expectatiua de qué quauquarren grandós

1 vel gran tengut ena liturgia ortodoxa.

s'auie de passar ara suspresa, les didec, qu'ei ua frivolitat pròpia des laïcs, mès inadeqüada entre vosati". Totun, a penes li hègen cabau, quauquarren que campaue damb inquietud eth pair Paisi, a maugrat qu'eth madeish (s'ac volem rebrembar tot de manèra fidedigna), encara que l'embestièssen aqueres manifestacions d'impaciéncia excessiua e les considerèsse frivòles e vanes, en secret, entath sòn laguens, en çò de mès ath hons dera sua amna, demoraue lèu çò de madeish qu'aqueri qu'èren tant alteradi, quauquarren que non podie deishar d'arreconéisher. Totun aquerò, l'èren desplasents cèrti encontres que desvelhauen en eth, degut a ua sòrta de presentida, grani dobtes. Entre era multitud que s'arremassaue ena cèla deth defuntat, campèc damb repugnància espirituau (quauquarren que se repoteguec ada eth madeish) era preséncia, per exemple, de Rakitin, o d'aqueth òste vengut de luenh, eth monge d'Obdorsk, qu'encara ère en monastèri, e as dus eth pair Paisi les considerèc sospechosi, encara que non èren es solets que desvelhauen en eth aguesta sòrta de maufidança. Eth monge d'Obdorsk qu'ère eth que semblaue mès inquiet de tota aquera gent agitada; un qu'ac podie veir pertot: non auie lòc a on non preguntèsse, a on non parèsse era aurelha damb atencion, a on non hesse comentaris en votz baisha, damb ua mina particularaments misteriosa. Era expression dera sua cara qu'ère d'ua impaciéncia extraordinària, e semblaue lèu irritat en veir que non se passaue çò que se demoraue dès hège tant de temps. Per çò de Rakitin, sivans se saberie mès endauant, s'auie presentat tan d'ora en ascetòri per encargue exprés dera senhora Jojlakova. Aguesta hemna tan bondadosa coma mancada de caractèr, que non podie èster admetuda personauments en ascetòri, tan lèu se desvelhèc e se'n sabec de çò que s'auie passat, sentec còp sec un curiosèr tan viu que manèc de seguit, dera sua part, a Rakitin, damb er encargue de campà'c tot e balhar-li notícia puntuau per escrit, apuprètz cada mieja ora, *de tot çò que se passèsse*. A Rakitin lo tenguie per un joen extrèmaments devòt e pietós: de tau sòrta ère era adretia deth joen de complàder a toti e presentar-se es desirs de cadun, tostemp que trapèsse en aquerò bèth benefici, per pichon que siguesse, entada eth madeish. Eth dia qu'ère clar e luminós, e entre es peregrins vengudi en monastèri fòrça s'apilerauen ath cant des hòsses der ascetòri, qu'era sua majoritat èren plaçades ath torn deth temple, encara que tanben n'auie d'autes esparjudes per tot er ermitòri. Tant que recorrie era encencha, eth pair Paisi s'en brembèc de pic d'Aliosha, e se n'encuedèc de qué amiaue temps sense saber-se'n d'eth, lèu dès era net. Sonque brembar-se'n d'eth, lo vedec: s'estaue en cornèr mès aluenhat der ascetòri, ath cant dera barralha, seigut sus era labada d'un monge mòrt hège temps e que s'auie hèt famós pes sues hètes. Ère seigut d'esquia ar ascetòri, virat de cap ara barralha, coma amagat darrèr deth sepulcre. En apressar-se, eth pair Paisi vedec que s'auie curbit eth ròstre damb es mans e ploraue amaraments, mès en silenci, tremolant damb cada somic. Eth pair Paisi s'estèc un moment ath sòn costat.

- Qu'ei pro, hilh estimat; qu'ei pro, amic, didec finauments damb baticòr. Qué te cau? Alègra-te e non plores. Dilhèu non te'n sabes qu'aguest ei eth dia mès gran des sòns dies? Non te cau que rebrembar a on ei ara, en aguest precís moment! Aliosha lheuèc era vista, en tot mostrar eth sòn ròstre holat pes plors, coma eth d'un mainatge petit, mès ara seguida, sense badar boca, se virèc de nau e se lo

curbic damb es dues mans. Encara qu'ei possible que te cau que sigue atau, didec eth pair Paisi cogitós; plora, donc; Crist que t'a manat aguestes lèrmes...Es tues trendes lèrmes non son qu'ua pòsa entar esperit, ahigec entada eth madeish tant que s'aluenhaue d'Aliosha, en tot pensar en eth damb afècte. Se retirèc, ath delà, çò de mès lèu possible, pr'amor qu'auie era presentida que tanben eth, se contunhaue guardant-lo, s'estarnarie de plorar.

Eth temps, mentretant, se passaue, es oficis e es exèquies se succedien en monastèri en orde degut. Un viatge mès, eth pair Paisi substituic ath pair Iosif ath cant deth taüt e lo remplacèc ena lectura der Evangèli. Mès non auien sonat encara es tres dera tarde que se produsic quauquarren que ja è hèt referéncia en libre anterior, quauquarren qu'arrés se podie demorar pas e contradidie de tau manèra es esperances de toti que, torni a díder, eth raconde long e peth menut d'aqueth eveniment encara se rebrembe aué en dia damb extraordinària vivasitat ena nòsta ciutat e enes sòns entorns. Higerè aciu quauquarren mès, a titol personau: a jo lèu me hè hastic evocar aqueth eveniment autant frivòl que cridaire, en esséncia sense importància e naturau, e ac auria ometut en mèn raconde sense cap tipe de dobte se non auesse exercit ua influéncia tan plan poderosa e determinanta ena amna e en còr der eròi principau, *encara que futur*, dera mia istòria, en Aliosha, en tot costar en eth ua sòrta de ruptura e de cataclisme que bassaquèc eth sòn entendement, encara que tanben l'assolidèc definitiuaments, entà tota era vida, en tot orientar-lo entà ua fin plan precisa.

Atau, donc, condarè çò que se passèc. Quan, abantes de qué hèsse dia, placèren eth còs deth starets en taüt, premanit entar acogament, e l'amièren ena cramba deth dauant, a on solie recéber as visitaires, entre aqueri que se trapauen ath cant deth taüt s'entenec ua pregunta. "Non serie convenent daurir es hièstres dera cramba?" Mès aguesta pregunta, que bèth un auie formulat incidentauments, sense balhar-li mès importància, demorèc sense responsa e passèc lèu inavertida; coma molt se fixèren en era, e solet entath sòn laguens, quauqui uns des presents, e era soleta causa que se pensèren siguec que demorar era descomposicion e era emanacion de flaires pudentoses deth còs de semblable defunt qu'ère ua pura asenada, digna de pietat (se non de burla), degut ara pòga fe e ara leugerèsa deth qu'auie formulat era pregunta. Qu'ei que çò que se demoraue ère, justaments, çò de contrari. Mès vaquí que pòc dempús deth meddia comencèc a passar quauquarren qu'ara prumeria siguec notat damb silenci per aqueri qu'entrauen e gessien, pr'amor qu'ère evident que non gausauen comunicar ad arrés çò que se pensauen; totun, tàs tres dera tarde ère ja tan manifèst e inqüestionable qu'era notícia recorrec en un virament de uelhs tot er ascetòri, en tot esparger-se entre es peregrins qu'aquiu s'auien amassat, entà escampilhar-se de seguit enquiath monastèri, en tot deishar perplèxi a toti es membres dera comunautat; a tot darrèr, en ua brèu estona, tanben arribèc ena ciutat, a on esmoiguec a toti, madeish credents que increduls. Es increduls s'alegrèren; per çò des credents, que n'auec bèri uns qu'encara s'alegrèren mès qu'aqueri, pr'amor que "er òme gaudís dera queiguda deth just e damb eth sòn opròbi", tau qu'auie dit eth defuntat starets en un des sòns sermons. Eth cas ei que, de man en man, auie

començat a sorgentar deth taüt ua flaira pudesenca que cada viatge ère mès evidenta, e tàs tres dera tarde resultaue ja plan intensa e non hège qu'agreujar-se. Hège fòrça temps, autant, que non ère possible rebrembar arren de parièr en tota era sua istòria anteriora, que non se produsie en nòste monastèri un escandal parièr, tan malastrosaments desencadiat, impossible en quinsevolh auta circonstància, coma eth que petèc entre es pròpis monges per tòrt d'aguest eveniment. Mès tard, e pendent fòrça ans, quauqui uns des frairs mès senats, en rebrembar aqueth dia peth menut, se susprenien e s'espaurien de qué er escandal auesse podut cuélher tan grana mesura. Pr'amor que ja anteriorament auien morit monges de vida exemplara, qu'es sues vertuts auien estat evidentes entà toti, startsy temerosi de Diu, e des sòns umils taüts, tanben s'auien enlairat flaires de putrefaccion, coma se passe, de forma naturau, damb toti es defuntadi, mès qu'aquerò non auie estat motiu d'escandal ne auie desvelhat ne tansevolhe era mendre inquietud. Plan que òc, tanben auie auut en d'auti tempsi entre nosati, e era sua memòria encara se sauvaue viua en monastèri, monges qu'es sòns rèstes, sivans era tradicion, non auien dat mòstres de corrupcion, quauquarren qu'influie ena comunautat d'ua manèra esmoventa e misteriosa, e que se rebrembaue coma un hèt miraculós, digne d'admiracion, e coma ua promesa de màger glòria futura, associada as sepultures, s'ei qu'aguest temps, per volentat divina, se passsaue bèth viatge. Que se sauvaue un rebrembe especiau deth starets Iov, qu'auie viscut enquias cent cinc ans; siguec un famós ascèta, un gran dejunaire e observador deth vòt de silenci, defuntat hège ja temps, ena dusau decada deth present sègle, e era sua hòssa se mostraue damb extraordinària veneracion a guairi peregrins visitauen eth monastèri per prumèr còp, en tot hèr referéncia misteriosaments, en aguestes escadences, a cèrtes granes esperances. (Se tractaue precisaments, dera hòssa qu'en era eth pair Paisi auie trapat aqueth maitin a Aliosha). Ath delà d'aguest starets mòrt hège ja temps, tanben se sauvaue viu eth rebrembe deth starets Varsonofi, un aute venerable ieromonge e ascèta que s'auie mòrt en data recenta: auie estat eth qu'auie precedit ath pair Zosima en starchestvo e, tant que visquec, toti es peregrins vengudi en monastèri l'auien dubèrtaments per un *yurodivy*. Asseguraue era tradicion qu'ambdús auien jadut en sòn taüt coma s'encara siguessen viui, e auien estat acogadi perfèctaments incorruptes, e qu'autanplan es sòns ròstres ludien en taüt. Enquia e tot n'auie que rebrembauen tu per tu qu'un perhum inconfonuble se lheuaue des sòns còssi. Mès, a maugrat de tan poderosi rebrembes, qu'ère de mau hèr trapar era causa immediata de qué, ath costat deth taüt deth starets Zosima, s'auesse podut produsir un fenomèn tan frivòl, absurd e perniciós. Entà jo, me pensi que diuèrses causes vengueren a somar-se, en tot influir en madeish sens. Entre d'autes, per exemple, se condaue era inveterada ostilitat ath starchestvo, campat coma ua nauetat perniciosa, que s'auie arraïzat ena mentalitat de nombrosi joeni deth monastèri. Mès, sustot, i auie era enveja ara santetat deth defuntat, ua enveja qu'auie estat tan prigonda quan aguest encara viuie que lèu ère enebit qüestionar-la. Donques que, se ben eth starets s'auie guanhat era afeccion de fòrça gent, non tant damb miracles senon damb amor, e s'auie format ath sòn entorn coma un mon de persones que l'estimauen, çò de cèrt ei que, per açò madeish, l'auien gessut envejosi e, ara seguida, fòrça vigorosi enemics,

es uns declaradi e es auti secrets, non solet entre es frairs deth monastèri, senon tanben entres es laïcs. Non auie hèt mau ad arrés, mès que s'entenien causes coma aguesta: "Per qué lo considèren tan sant?" E aguesta pregunta, repetida un e un aute viatge, venguec de costar un vertadèr abisme dera mès insadorabla rancura. Per aquerò me pensi jo que sigueren molti es que, en auer notícia des pudesencs efluvis deth sòn còs e, e mès que mès tan prematurs, (donques que non auie trancorrut ne un dia dès era sua mòrt), s'alegrèren sense mesura; atau madeish, entre aqueri qu'auien estat devòti seguidors deth starets enquia aqueth moment de seguit n'auec que se senteren lèu ofensadi e heridi personauments per aguest eveniment. Aguesta que siguec era seqüéncia des eveniments.

Tan lèu comencèc a manifestar-se era descomposicion, sonque pera mina des monges qu'entrauen ena cèla deth defuntat ja se podie endonviar entà qué acodien. Entraue un, se demoraue aquiu brèuments e gessie entà confirmar çò de mès lèu possible era notícia ath grop qu'ère en tot demorar. Bèri uns des que demorauen botjauen tristaments eth cap, mès d'auti ne tansevolhe sajauen de dissimular era sua alegria, que se miralhaue plan evidentaments enes sues malicioses guardades. E arrés les ac repotegaue pas, arrés lheuaue era sua votz en defensa deth defunt, çò que resultaue estonant, pr'amor que, a maugrat de tot, es devòts deth starets qu'èren majoria en monastèri; mès, semble que, eth pròpi Senhor permetie que, en aguesta escadença, era minoritat s'impausèsse temporauments. Non i estèren guaire a presentar-se ena cèla tanben oishinaires laïcs, sustot persones d'ua cèrta cultura. En cambi, a penes entraue gent umila, a maugrat de qué formauen ua grana multitud ath cant deth portau deth monastèri. Qu'ei evident que siguec a compdar precisaments des tres dera tarde quan era afluéncia de visitaires laïcs s'aumentèc de forma considerabla, per tòrt, justaments, dera escandalosa notícia. Individús que segurаments ne se les aurie passat peth cap era idia de vier en monastèri un dia coma aqueth, ara auien decidit acodir de bon voler; entre eri i auie quauques personalitats de nauta situacion. Ça que la, encara non s'auie atemptat dubèrtaments contra era decéncia, e eth pair Paisi contunhaue en tot liéger er Evangèli fèrma e claraments, damb ròstre sevèr, en votz nauta, coma se non se n'encuedèsse de çò que se passaue, a maugrat que ja hège ua estona qu'auie campat quauquarren insolit. Vaquí, totun, que bères votzes comencèren a arribar enes sues aurelhes, plan fèbles ara prumeria, mès cada viatge mès categoriques e decidides. "Sense dobte, non ei parièr eth judici de Diu qu'eth judici des òmes!", entenec díder còp sec eth pair Paisi. Eth prumèr que prononcièc aguestes paraules siguec un laïc, un foncionari dera ciutat, òme ja auançat en ans e, per çò que d'eth se sabie, plan pietós; ça que la, en exprimir-se atau en votz nauta se limitèc a repetir quauquarren que ja hège ua estona que se didien ena aurelha es monges. Aguesti qu'auien formulat hège temps aguesta idia de mensfidança, e çò de pejor ère qu'en cada menuta que se passaue era frasa se didie en un ton mès solemne. Lèu-lèu, totun, era gent comencèc a mancar ara decéncia, e autanplan semblaue que toti se sentessen damb un cèrt dret a actuar atau. "E com s'a podut passar aquerò?, didien quauqui monges, ara prumeria coma en tot planher-se'n. Eth sòn còs qu'ère menut, sec, qu'estaue enes uassi: d'a on pòt provier aguesta aulor"?

"Aquerò ei que Diu a volut, de bon voler, balhar-mos aguest senhau", s'esdegauen a díder d'auti, e es sues opinions s'acceptauen sense discusion, de manèra immediata, ad açò que s'auie dit se higie que, d'auer-se tractat d'efluvis naturaus, tau que se passe damb eth còs de quinsevolh pecador, eth procés aurie començat mès tard, sense ua rapiditat tant evidenta, non abantes de qué auesse trancorrut un dia sancer; aguest, peth contrari, "s'auie auançat ara natura"; per tant, tot qu'ère causa de Diu e dera sua volentat. Qu'ère un senhau. Aguest judici tan contondent resultaue irrefusable. Eth moish pair ieromonge Iosif, eth bibliotecari, preferit deth defunt, comencèc a contradíder a bèri uns des mormolhaires, en tot díder que "non en toti es lòcs ei atau" e que non ei cap dògma dera ortodòxia qu'es còssi des justi non s'agen de corrómper, senon ua mèra opinion, e qu'autanplan enes païsi mès ortodòxi, en mon Athos, per exemple, non les còste tan desengust era flaira dera descomposicion, ne considèren qu'era incorruptibilitat corporau ei eth principau senhau entara glorificacion des escuelhudi, senon eth color des sòns uassi: quan es còssi amien ja fòrça ans en tot jàder en tèrra e practicaments s'an redusit a povàs, "s'es uassi s'an tornat auriòs coma era cera, aquerò ei eth senhau de qué eth Senhor a glorificat ath vertuós defunt; mès se non s'an tornat auriós, senon neri, aquerò vò díder que non a hèt eth Senhor digne de glòria ath defuntat, çò se passe en mon Athos, lòc eminent, a on de temps de memòria perduda se sauve era ortodòxia de forma sauva e segura e ena sua mès accentuada puretat", concludic eth pair Iosif. Mès es paraules der umil pair non heren efècte, e autanplan receberen ua responsa ironica: "Se tracte tan solet de nauetats pròpies d'erudits; que non s'ac vau d'escotar-lo", concludien quauqui monges. "Aquiu que seguim era tradicion; ne que siguessen pògues es nauetats qu'ara se tien: o ei que mos cau imitar-les totes"?, higien uns auti. "Nosati que non auem mens sants pairs qu'eri. Aquiu patissen eth domeni turc e ac an desbrembat tot. Entre eri, era ortodòxia s'a embaranat hè ja temps, e ne tansevolhe tien campanes", insinuauen es mès burlaires. Eth pair Iosif se retirèc damb amarum, mès que mès pr'amor qu'eth madeish auie exprimit era sua pensada damb escassa fermetat, coma se non venguesse de creder-la-se. Qu'aubiraue, plen de perplexitat, que s'anaue creant quauquarren digne de censura e que enquia e tot era madeisha transgression lheuaue eth cap. De man en man, en tot seguir er exemple deth pair Iosif, totes es votzes senades anèren amudint. E se passèc, de bèra manèra, que guairi auien estimat ath defuntat starets e auien acceptat era institucion deth starchestvo damb trenda aubediéncia, de pic s'aumpliren de temor e quan se trapauen se limitauen a hèr-se ua guardada timida ena cara. Peth contrari, es detractors deth starchestvo, per condiderar-lo ua nauetat, lheuauen capinauti era tèsta. "Deth defuntat starets Varsonofi non solet non se lheuèc cap pudor, senon que emanaue un doç perhum (rebrembèren maliciosaments); mès que non s'auie hèt meritant ad aguesta gràcia a trauèrs deth starchestvo, senon per auer estat un òme just". Dempús d'açò, ath starets nauèth defuntat li comencèren a plòir non solet es critiques, senon autanplan es condemnes: "Es sòns ensenhaments qu'èren perniciosi; ensenhaue qu'era vida ei un prigond gòi, e non umilitat afligida", didien quauqui uns des mès motudi. "Era sua fe responie ara mòda actuau: non acceptaue era existéncia deth huec materiau en lunfèrn", senhalauen d'auti, de manèra encara

mès barrada. "Non ère rigorós damb eth dejun, se permetie es doci, prenie confetura de cerides damb eth tè, l'embelinaue, es daunes l'ac manauen. Li cau a un ascèta venerable préner tè?", s'entenie díder a quauqui envejosi. "Viuie installat en orgulh, rebrembauen damb crudeutat es mès rancunosi, se consideraue un sant, era gent quèiguie de jolhs dauant d'eth, eth s'ac cuelhie coma un déuer". "Abusaue deth sacrament dera confession", higien, en un mormolh maliciós, es mès acarnissadi enemics deth starchestvo, quauqui uns d'eri se compdauen autanplan entre es mès ancians e mès estrictaments pietosi des monges, autentics adèptes dera practica deth dejun e deth silenci, que non auien dit arren en vida deth defunt, mès qu'ara, còp sec, auien badat boca; e aquerò ère quauquarren terrible en se madeish, pr'amor qu'es sues paraules influien poderosaments enes monges mès joeni, encara trantalhants. Tanben escotaue aquerò damb grana atencion er òste d'Obdorsk, eth petit monge de Sant Silvestre, qu'alendaue prigondaments e botjaue era tèsta: "Òc, se ve qu'eth pair Ferapont ère ager en çò de cèrt quan lo criticaue", se pensaue; just en aguest moment campèc eth pair Ferapont, lèu exprèssaments entà agreujar era commocion.

Ja è mentat anterioraments qu'aguest ancian abandonaue en compdades ocasions era sua cèla de husta, en abelhèr; autanplan s'estaue longues tempsades sens caushigar era glèisa, quauquarren que se li permetie pr'amor qu'ère tengut coma un *yurodivy* e, per tant, non se sentie estacat pera règla comuna. Mès, entà díder tota era vertat, se li permetien aguestes causes ère pr'amor que, de bèra manèra, non auie mès remèdi. Pr'amor qu'aurie estat ua vergonha entestar-se a someter ara règla comuna a un ascèta coma aqueth, que s'autrejaue d'aguesta manèra ath dejun e ath silenci, e que se passaue es dies e es nets en tot pregar (a viatges dormie de jolhs), s'eth madeish non volie someter-se. "Qu'ei mès sant que quinsevolh de nosati e hè causes plan mès sevères qu'es qu'impause era règla, aurien dit es monges en tau cas; se non vie soent ena glèisa, qu'ei eth sòn problèma; que ja se'n sap se quan li cau vier, eth que seguís era sua pròpia règla". Atau, donc, entà evitar es previsibles quèishes e escandals, deishauen en patz ath pair Ferapont. Toti se'n sabien qu'eth pair Ferapont non sentie eth mendre afècte peth starets Zosima; e vaquí que, de ressabuda, venguec ena sua cèla era notícia de qué non ère parièr "eth judici de Diu qu'eth judici des òmes", e de qué, autaplan, "s'auie auançat ara natura". Qu'ei probable qu'un des prumèrs que correc entà balhar-li era notícia siguec er òste d'Obdorsk, qu'eth dia anterior l'auie visitat e auie gessut orrificat der encontre. Tanben è dit qu'eth pair Paisi, encara que non podie veir ne escotar çò que se passaue dehòra dera cèla tant que liegie damb votz fèrma e indestructible ath cant deth taüt, ath hons deth sòn còr endonviaue çò de fondamentau sense enganhar-se, pr'amor que coneishie ath hons er ambient deth monastèri. Sens pèrder er anament, demoraue sens pòur quinsevolh causa qu'encara podesse arribar, en tot auançar-se damb era sua guardada penetranta eth desvolopament, que ja se diboishaue netaments en sòn cap, de tota aquera agitacion. Còp sec, un bronit inaudit en vestibul, dubèrtaments contrari a tota dignitat, li heric era audida. Era pòrta se dauric de land en land, e eth pair Ferapont pistèc en lumedar. Ara sua esquia, coma se podie avertir e enquia veir damb claretat dera cèla estant, s'arremassauen près deth pòrge ua grana quantitat de monges qu'auien vengut damb

eth, atau que quauqui laïcs. Totun, es acompanhants non entrèren, ne tansevolhe pugèren en pòrge, senon que s'estèren en tot demorar çò que podie hèr e díder ara seguida, donques qu'auien era presentida (non sense cèrt temor, a maugrat dera sua grana valentia), que non auie vengut en bades. Arturat en lumedar, quilhèc es braci, e per dejós dera sua man dèstra pistèren es uelhets viui e curiosi der òste d'Obdorsk, eth solet integrant deth grop que non s'auie podut tier de pujar era petita escala darrèr deth pair Ferapont, esperonat peth sòn infinit curiosèr. Es auti, ça que la, tant lèu era pòrta se dauric damb espet de land en land, heren repè encara mès, còp sec, espauridi. Damb es braci quilhadi, eth pair Ferapont sorrisclèc ara imprevista:

- Jo te conjuri! E, en tot virar-se successiauments entàs quate costats, comencèc a senhar es parets e es quate cornèrs dera cèla. Es que l'acompanhauen compreneren de seguit eth sens d'aguest acte deth pair Ferapont, pr'amor que se'n sabien que tostemp hège çò de madeish, a on que siguesse, e que jamès se seiguie ne didie ua soleta paraula sense auer exorcizat abantes ath maligne. Satanàs, dehòra d'aciu! Satanàs, dehòra d'aciu!, repetie cada viatge que hège eth senhau dera crotz. Jo te conjuri!, sorrisclèc un aute còp.

Vestie eth sòn rustic abit, sarrat damb ua còrda. Peth dejós dera camisa de canam se li vedie eth piech nud, tot caperat de pelhasson gris. Anaue complètaments descauç. Tan lèu comencèc a hèr mimaròtes, vibrèren e trinhonèren es gròsses cadies d'ascèta qu'amiaue dejós der abit. Eth pair Paisi interrompec era lectura, hec uns passi entà dauant e s'arturèc dauant d'eth, expectant.

- Entà qué as vengut, venerable pair? Per qué capvires atau er orde? Per qué enquimères ara moisha vegada?, didec en tot guardar-lo damb severitat.
- A qué è vengut? Aquerò me demanes? Tu qué cres?, didec eth pair Ferapont, cridant coma un *yurodivy*. Que sò aciu, prèst a hèr enlà as vòstes òstes, maudits diables. Que voi verificar se n'auetz acuelhut guaires ena mia abséncia. Que les voi escampar damb un escampilh de bedoth.
- Hès enlà ar impur, mès qu'ei possible que tu madeish sigues ath sòn servici, contunhèc sens alterar-se eth pàir Paisi. Qui pòt díder d'eth madeish: "Sò un sant"? Tu pòs, pair?
- Sò impur e non sant. Non me seirè en un tron ne m'exaltarè entà èster adorat coma ua idòla!, bramèc eth pair Ferapont. Aué es òmes hèn a pèrder era santa fe. Eth defunt, aguest sant vòste, (se virèc entath revolum de gent, senhalant damb eth dit eth taüt), remie as diables. Balhaue purgues contra eri. Per aquerò an proliferat tant entre vosati, coma es aranhes enes cornèrs. Mès aué ei eth, qui putz. En aquerò mos cau veir un senhau grandós deth Senhor.

Aquerò ère çò que s'auie passat un viatge, de hèt, en vida deth pair Zosima. Un des monges auie començat a soniar damb eth maligne, e aguest venguec d'apareisher-li-se pendent era vesilha. Quan, mòrt de pòur, l'ac cohessèc ath starets, aguest li conselhèc que prèguèsse sense pòsa e que se predèsse ath dejun. Mès quan tanben aquerò deishèc de costar efècte, li recomanèc que, sense abandonar eth dejun e era

oracion, cuelhesse bèra medecina. Fòrça, alavetz, s'escadalizèren e comencèren a mormolhar, en tot botjar eth cap; eth prumèr de toti, eth pair Ferapont, que quauqui detractors deth starets non li tardèren guaire a comunicar era notícia d'aquera "insolita" decision deth starets en aqueth cas concret.

- Vè-te'n, pair!, didec en ton imperiós eth pair Paisi. Non son es òmes que jutgen, senon Diu. Qu'ei possible que mos trapem dauant de bèra "admonicion", que ne tu ne jo ne arrés èm en condicions de compréner. Vè-te'n, pair e non suslhèues era vegada!, repetic damb fermetat
- Que non seguie es dejuns pròpis dera sua categoria, aguesta ei era causa d'aguesta admonicion. Qu'ei plan clar, e ei pecat d'amagà'c! (Eth fanatic que non s'avenguie a rasons, en tot excedir-se ena sua afogadura d'ua manèra irracionau). L'embelinauen es mochets que li hègen a vier es senhores, amagadi enes pòches; se deleitaue damb eth tè; aufrie sacrificis ath vrente, en tot aumplir-lo de boniqueries, tant que s'aumplie eth cap damb pensaments altius... Per aquerò a patit aguest escarni...
- Qué vanes son es vòstes paraules, pair! Tanben eth pair Paisi lheuèc era votz. Admiri eth dejun e eth tòn ascetisme, mès es tues paraules que son vanes, mès pròpies d'un joen mondan, lent e velleitós. Vè-te'n, pair, t'ac mani, sorrisclèc eth pair Paisi, entà acabar.
- Ja me'n vau!, responec eth pair Ferapont, que semblaue un shinhau trebolat, encara que non abandonaue era sua ira. Vosati òc que n'ètz de sabents! Damb era vòsta grana sabença vos auetz ennautit sus era mia insignificança. Venguí en aguest lòc damb escassa instruccion, e aciu çò de pòc que sabia ac desbrembè: eth Senhor que m'a sauvat a jo, ad aguest minuscul èsser, dera vòsta sabença...

Eth pair Paisi ère quiet dauant d'eth, en tot demorar damb resolucion. Eth pair Ferapont carèc un moment e de ressabuda, damb mina trista, se hec a vier era man dreta en carilhon e, en tot guardar eth taüt deth defuntat starets, didec en ton monoton:

- Deman peth maitin entonaràn *Era mia ajuda e era mia empara*, un canon gloriós; ça que la, quan jo me'n vaja damb es pès peth dauant, solet me cantaràn *Quina terrenau doçor*, uns versets de nonarren, didec afligit e lermós. Que vos auetz tornat capinauti e altius! Aguest qu'ei un lòc desèrt!, sorrisclèc còp sec, coma capvirat e, damb minganèlas, ath mès córrer, se virèc e baishec ara prèssa es gradons deth pòrge.

Era multitud que se demoraue ath pè deth pòrge trantalhèc; quauqui uns lo seguiren de seguit, mès uns auti se demorèren, pr'amor qu'era cèla encara ère dubèrta e eth pair Paisi, qu'auie gessut en pòrge sonque partir eth pair Ferapont, ère aquiu en tot campar. Mès eth vielh furibond encara non auie dit era sua darrèra paraula: en recórrer uns vint passi, se virèc en redon enquia cogant, lheuèc es dus braci per dejós deth cap e, coma se quauquarrés l'auesse segat es cames, se deishèc quèir damb un crit ensordidor:

- Eth mèn Senhor qu'a trionfat! Crist a trionfat sus eth solei cogant!, clamèc damb fúria, lheuant es braci enquiath solei e, dempús de quèir de bocadents, comencèc a plorar coma un mainatge, bassacat pes somics e damb es braci estenudi sus era tèrra. En aguest moment, toti se lancèren entà eth, s'enteneren mès exclamacions, mès plors... Ua sòrta de frenesí que s'auie apoderat de toti.
- Vaquí eth sant! Vaquí eth sant!, s'enteneren ues votzes, ja sense cap vergonha.
- Aguest que se meritarie èster eth starets!, higien uns auti, damb racacòr.
- Que non volerà èster starets...Segur qu'ac refuse...Non se botarà ath servici d'aguesta maudita innovacion...Que non imitarà es sues pegaries, s'i somèren de pic ues autes votzes, e ei dificil d'imaginar enquia a on aurie arribat tot aquerò se non auesse trinhonat en aguest precís moment era campana, cridant a oficis.

Toti comencèren a senhar-se. Eth pair Ferapont se botèc de pès e, en tot protegir-se damb eth senhau dera crotz, s'endralhèc de cap ara sua cèla sense virar eth cap, sense deishar de hèr exclamacions, ja totafèt incoerentes. Bèri uns, pas guairi, seguiren es sòns passi, mès era majoritat s'anèren dispersant, entà arribar a temps enes oficis. Eth pair Paisi l'encomanèc ath pair Iosif que contunhèsse damb era lectura e baishèc. Es sorriscles exaltadi des fanatics non auien artenhut a hèr-lo trantalhar, mès, de pic, eth còr se l'auie entristit, cuelhut d'ua angonia per quauquarren plan especiau, e eth se n'encuedaue. S'arturèc e se demanèc: "A qué ei deguda aguesta tristor que m'amie autanplan ath desalend?"; e comprenec de seguit, damb suspresa, qu'aguesta tristor sobta venguie, çampar, d'ua causa plan concreta e plan particulara: se passe que, ath miei dera multitud que hège un moment s'auie arremassat dauant era pòrta dera cèla, auie desnishat, entre d'auti individús desaubiradi a Aliosha, e se'n brembèc, en veder-lo, qu'auie sentut de seguit ua punchada en còr. "Serà possible qu'aguest joen signifique ara tant entà jo?", se demanèc, de pic estonat. Just en aguest moment, Aliosha passèc peth sòn costat, coma esdegat entà vier en bèth lòc, encara que non en temple. Es sues guardades se crotzèren. Aliosha virèc ara prèssa es sòns uelhs e guardèc en solèr; solet pera portadura deth joen eth pair Paisi comprenec en aguest precís moment qu'estaue experimentant un cambi colossau.

- Tu tanben t'as deishat temptar?, sorrisclèc ara suspresa eth pair Paisi. Non me digues que tu tanben ès damb es increduls!, ahigec damb amarum.

Aliosha s'arturèc e dirigic ua vaga guardada ath pair Paisi, mès de seguit tornèc a virar es uelhs e a baishar-les entath solèr. Qu'ère de costat, sense balhar era cara ath sòn interlocutor. Eth pair Paisi lo campaue damb tota era atencion.

- A on vas tan de prèssa? Era campana cride entàs oficis, preguntèc de nau, mès Aliosha contunhaue sense badar boca. Qu'ei que te'n vas der ascetòri? Sense demanar permís, sense ua benediccion?

De ressabuda Aliosha forcèc un arridolet e dirigic ua guardada estranha, ath pair que l'interrogaue, aqueth qu'auie estat fidat en moment dera sua mòrt peth sòn ancian guida, per ancian capmèstre deth sòn còr e deth sòn pensament, peth sòn estimat

starets; alavetz, de pic, sense ua responsa, hec un gèst desdenhós, coma se li siguesse parièr eth respècte, s'endralhèc ara prèssa entath portau der ascetòri e gessec.

- Ja tornaràs, gasulhèc eth pair Paisi, en tot seguir-lo damb era guardada, amaraments estonat.

II. ERA ESCADENÇA

Non s'enganhaue eth pair Paisi, plan que òc, en tot pensar qu'eth "sòn estimat gojat" tornarie, qu'ei plan possible que se'n sabesse (se non enquiath hons, òc damb notabla perspicàcia) der autentic sens der estat d'animositat d'Aliosha. Totun, reconeishi sinceraments qu'ara me costarie fòrça de transméter damb claretat eth sens precís d'aqueth estranh e confús moment dera vida deth protagoniste deth mèn raconde, tan joen encara e que jo è en tant d'afeccion. Ar amargant repotèc deth pair Paisi, dirigit entà Aliosha, ("non me digues que tu tanben ès damb es increduls!"), que poiria respóner rotundaments en sòn nòm: "Non, eth que non ère damb es increduls". Qu'ei mès, se passaue tot çò de contrari: era sua confusion ère deguda, justaments, ara sua immensa fe. Mès, ça que la, aguesta confusion existic e siguec tan dolorosa qu'autanplan mès tard, dempús de fòrça temps, Aliosha contunharie considerant aqueth dia trist coma un des mès dolents e penosi de tota era sua vida. Se quauquarrés se demanaue dubèrtaments: "Ei possible que tota aguesta angonia e aguest crebacòr surgentèssen solet perque eth còs deth sòn starets, en sòrta de costar garison de forma immediata, patisse, peth contrari, ua descomposicion prematura?", vos responerè sense trantalhar: "Plan que òc, siguec atau". Li demanaria solet ath liegeire que non s'esdeguèsse a trufar-se'n deth blos còr deth mèn joen. Per çò de jo, non solet non è era intencion de demanar perdon per eth, ne desencusar o justificar era ingenuitat dera sua fe en rason dera sua joenesa, per exemple, o des sues escasses capitades enes estudis qu'auie cursat enquia alavetz, eca., eca., senon que pensi hèr mèsalèu çò de contrari, e declari fèrmaments que senti un sincèr respècte pera natura deth sòn còr. Sens cap de dobte, un aute joen, mès coitós damb es sues impressions intimes, capable ja d'estimar damb calor, mès sense cambiaments sobtes, quauquarrés qu'es sòns pensaments, a maugrat d'èster senadi, resultauen excessiuaments racionaus (e, plan per açò, d'escàs valor) entara sua edat; un joen atau, digui, aurie podut evitar çò que l'arribèc ath mèn joen; mès çò de cèrt ei qu'en bèri casi ei mès aunorat deishar-se portar pera passion, encara que sigue asenada, tostemp qu'age neishut d'un gran amor, que resistir-se ada era. E mès encara ena joenesa, pr'amor qu'un gojat massa rasonable a totes ores, que non ei de fisar, e ei pòc çò que vau: atau ei coma jo ac veigui! "Mès, replicaràn segurаments es persones senades, ei possible que toti es joeni compartisquen taus prejudicis, e eth vòste joen non ei cap exemple entad arrés". Ad açò, dera mia part, responi: òc, eth mèn joen credie, credie damb fe sagrada e intrincabla, mès, totun, non vau a demanar perdon per eth.

Guardatz: encara qu'aja declarat abantes (dilhèu damb excessiua precipitacion)

que non pensi balhar explicacions ne demanar desencuses ne justificar ath mèn eròi, me n'encuedi que, ça que la, ei de besonh aclarir bères causes entara ulteriora comprension dera istòria. Que voi díder açò: non ère causa de miracles. Era sua impaciéncia non ère costada per ua frivòla demora de miracles. Aliosha non n'auie besonh alavetz, plan que òc, entara capitada de determinades conviccions, ne entà que cèrta idia prealabla, preconcebuda, s'impausèsse rapidaments sus ua auta. Ò!, non, arren d'aquerò, en aqueth ahèr, peth dessús de tot, en prumèr lòc, solet i auie presenta ua persona e sonque ua persona: eth sòn estimat starets, eth just qu'auie respectat enquiara veneracion. Çò que se passaue ère que, autant en aqueri moments coma ath long der an precedent, aqueth amor "entà tot e entà toti" que s'estaue amagat en joen e blos còr d'Aliosha, se concentraue en ocasions, dilhèu d'ua manèra non avienta, aumens per çò que tanh as mès intensi patacs deth sòn còr, damb preferéncia en un solet èsser: en sòn estimat starets, ara defuntat. Certanaments, aqueth èsser auie representat entada eth pendent tant de temps er ideau indiscutible que totes es sues fòrces joveniles e totes es sues aspiracions non podien deishar d'orientar-se entad aqueth ideau, en tot vier a dembrembar-se'n per moments "de tot e de toti". (Mès tard, eth madeish se'n brembarie com pendent aqueth penós dia s'en desbrembèc complètaments deth sòn frair Dmitri, que tanti copacaps e desengusti l'auie costat era vesilha; tanben se'n desbrembèc de manar-li ath pair d'Iliushenchka es dus cents robles, quauquarren que, damb tanta afogadura s'auie prepausat hèr eth dia anterior.) Mès, persuti, que non èren miracles çò qu'auie besonh, senon tan solet era "justícia suprèma", que, ath sòn laguens, auie estat trincada, per çò qu'eth sòn còr auie resultat herit de forma tan crudèu e sobta. Qu'ei parièr qu'aguesta justícia, peth cors madeish des eveniments, auesse aquerit enes esperances d'Aliosha era forma de miracles, uns miracles que possarien de seguit a compdar des dèishes deth qu'auie estat eth sòn adorat guida. En monastèri toti pensauen e demorauen çò de madeish, autanplan aqueri qu'ath sòn dauant s'inclinaue era intelligéncia d'Aliosha coma, per exemple, eth pròpi pair Paisi; per çò que, Aliosha, sense enquimerar-se damb dobtes de quina classa que siguessen, vestisse es sòns sòmnis damb es madeishes plumes qu'es auti. Ath delà, taus sòmnis s'auien anat calant en sòn interior dès hège fòrça temps, e ath long d'aqueth an de sojorn en monastèri eth sòn còr s'auie acostumat a demorar-les. Mès qu'ère de justícia de çò qu'auie set, de justícia!, non solet de miracles! E vaquí qu'aqueth que li calerie, damb es sues esperances, auer estat exaltat peth dessús de toti es òmes dera tèrra, en sòrta d'arténher era glòria que li corresponie, auie estat esbauçat e desonorat! Per qué? Qui l'auie condemnat? Qui auie podut jutjar-lo? Aguestes preguntes tormentèren dès eth prumèr moment eth sòn còr, virginau e inexperimentat. Non podie tier, sense senter-se ofensat, sense experimentar ua prigonda ràbia, qu'eth mès just entre es justi auesse estat sometut ara burla insolenta e rancunosa d'ua multitud tan frivòla e tant inferiora ada eth. Podie non auer auut cap de miracle, podie non auer-se produsit cap hèt miraculós, podie non auer arribat çò que se demoraue coma ua causa imminenta; mès com explicar-se aquera ignomínia? Per qué s'auie permetut aqueth escarni? A qué s'auie degut aquera descomposicion prematura, que "s'auie auançat ara natura", coma didien es monges airosi? Quin sens

auie aquera "admonicion", qu'aguesti, amassa damb eth pair Ferapont, treiguien ara a relúder damb tanta solemnitat? E per qué se pensauen tier eth dret d'actuar atau? A on èren, donc, era providéncia e eth dit de Diu? Per qué non ac auie mostrat, ena pensada d'Aliosha, "en ua ocasion coma aquera", tau que s'Eth madeish auesse desirat someter-se as leis dera natura, cègues, mudes e implacables?

Per aguesta rason li borie eth sang en còr d'Aliosha e, naturauments, coma ja è dit, çò de prumèr entada eth ère aquera persona qu'estimaue mès qu'arren en mon, e aguesta persona auie estat "caperada d'ignomínia", auie estat "difamada"! Admetam qu'eth planh deth mèn joen siguesse leugèr e asenat; en quinsevolh cas, e ac digui per tresau viatge (e balhi per auança que tanben ei possible qu'actua, en hè'c, damb ua cèrta leugeresa), m'alègri de qué eth joen mèn non siguesse massa senat en un moment coma aguest: ja n'aurà eth temps, s'ei que non ei un pèc, de mostrar-se senat; totun, s'en un moment tant excepcionau resulte que non i a amor en còr d'un joen, quan n'aurà? Totun aquerò, non voi ométer en aguest sens, un estranh fenomèn, encara que plan brac, que se produsic ena ment d'Aliosha en aqueth moment tan fatidic e tan desconcertant entada eth. Aguest nau *quauquarren* que pistèc entà desparéisher còp sec consistie en ua tralha angoniosa dera convèrsa qu'auie auut era vesilha damb eth sòn frair Ivan, convèrsa qu'en aqueri moments Aliosha rebrembaue un e un aute viatge. Precisaments en aqueri moments. Ò, non ei que cap des sues credences basiques, elementaus, entà didè'c atau, auesse trantalhat ena sua amna. Qu'estimaue ath sòn Diu e auie en Eth ua fe indestructibla, encara que, de pic, auesse murmurat contra Eth. Mès, totun, ua cèrta impression trebla, encara que tormentada e maligna, des rebrembes dera convèrsa deth dia anterior damb eth sòn frair Ivan de ressabuda auie tornat a botjar-se ena sua amna e persutaue, cada viatge damb mès fòrça, a gésser ena superfícia.

Hège ja net quan Rakitin, en tot vier der ascetòri entath monastèri ath trauèrs dera pinada, vedec de suspresa a Aliosha ajaçat ath pè d'un arbe, capenjós e quiet, tau que s'estèsse en tot dormir. S'apressèc e lo cridèc.

- Qué hès tu aciu, Aleksei? Ei possible que...?, comencèc a preguntar, estonat, mès que deishèc era frasa a mieges. Çò qu'auie volut díder ère: "Ei possible qu'*ages arribat en aguesti extrèms*?". Aliosha non gausèc ne guardar-lo, mès, peth movement que hec, Rakitin comprenec que l'entenie e lo comprenie. Que te cau?, contunhèc dident, encara estonat, a maugrat qu'en sòn ròstre, cada viatge mès trufaire, er estonament começaue ja a deishar aubirar ua arridalha. Escota, qu'amii ja mès de dues ores en tot cercar-te. De pic, se t'auie avalat era tèrra. Mès qué hès aciu? Quina holia ei aguesta? Guarda-me, aumens...

Aliosha lheuèc eth cap, se seiguec e emparèc era esquia en arbe. Non ploraue, mès era sua cara miralhaue dolor e s'i campaue irritacion ena sua guardada. Ça que la, non guardaue a Rakitin, senon un punt imprecís, entà un costat.

- Sabes?, persutèc Rakitin. Que se t'a cambiat complètaments era cara. Non i rèste arren dera tua doçor d'abantes. Non t'auràs embestiat damb quauquarrés? T'as

ofensat?

- Dèisha-me en patz!, sorrisclèc bruscaments Aliosha, que contunhaue sense guardar a Rakitin, en tot hèr ath còp un gèst de cansament.
- Vai! Ara que l'auem! T'as botat a cridar coma era rèsta des mortaus. Eth que semblaue un àngel! Ben, Aliosha, que m'as deishat de pèira, sabes? T'ac digui damb tota era sinceritat. Que hège temps qu'aciu non i auie arren que m'estonèsse tant. E jo que te hèja ua persona educada...(Aliosha, fin finau, li dirigic era guardada, mès qu'ère ua guardada un shinhau distrèta, coma se non venguesse de compréner çò que li didie). E tot aquerò pr'amor qu'eth tòn vielh putz? Non te pensaries seriosaments que se botarie a hèr miracles sense parar?, sorrisclèc Rakitin, cuelhut un aute còp peth mès sincèr desconcèrt.
- È creigut, creigui, e voi creir, e vau a creir, que mès vòs?, cridèc Aliosha damb irritacion.
- Arren d'arren, estimat. Tè, qué diables! Aguestes causes non se les cre ara ne un mainatge de tretze ans. Encara, qu'entà jo... Totau, que t'as embestiat damb eth tòn Diu, t'as suslheuat: qu'ei coma se non auessen respectat er orde e non t'auessen autrejat ua midalha damb era escadença d'ua hèsta. Vai, se com ètz!

Aliosha campèc longaments a Rakitin, en tot miei clucar es uelhs, e quauquarren ludec de pic ena sua guardada...Mès que non ère emmaliciat damb Rakitin.

- Jo que non me suslhèui contra Diu, çò que se passe ei que "non accèpti eth sòn mon", didec en tot forçar un arridolet.
- Qué ei aquerò de qué non accèptes eth sòn mon? (Rakitin s'estèc ues segondes en tot meditar era responsa d'Aliosha). Quin rambalh ei aguest? (Aliosha non responec). Ben, pro ja de pegaries; ath hèt: as dinat aué?
- Non m'en brembi... Me semble que òc.
- Per çò que semble, qu'as besonh de repréner fòrces. Qu'ei penible de veder-te. Per çò qu'è entenut non as dormit en tota era net, aueres ua amassada. E dempús, damb tot aguest remenadís...Segur que non as avalat qu'un shinhau d'*antidoron*[2]. Qu'è un tròç de langoissa ena pòcha, l'agarrè hè ua estona en gésser dera ciutat, per s'un cas, encara que non me pensi que volgues...
- Hè-me a vier era langoissa.
- Vai! Çò que me cau veir! Tota ua revòuta, damb barricades! Ben, frair, que non ei arren menspredable. Vene damb jo... Jo ara que me preneria ua copeta de vodka, que sò mòrt de cansament. M'imagini que damb eth vodka non gausaràs... O vas a béuer?
- Hè-me a vier un shinhau de vodka.
- Lèu arren! Qu'ei estonant, frair! (Rakitin lo guardaue perplèx). Ben, en quinsevolh

2 Pan benedit mès non consacrat.

cas, autant eth vodka qu'era langoissa son causa fina, quauquarren fantastic que non mos cau deishar passar. Anem! (Aliosha se lheuèc sense díder arren e seguic a Rakitin). Guarda, que se vedesse aquerò eth tòn frair Vanechka, se demorarie de pèira! Per cèrt, eth tòn estimat Ivan Fiódorovich a partit aguest maitin entà Moscòu, ac sabies?

- Òc, ja ac sabia, responec Aliosha en ton indiferent, e de suspresa li venguec entath cap era imatge deth sòn frair Dmitri, encara que sonque per un moment; e, a maugrat de qué aquera imatge li rebrembèc quauquarren, bèth ahèr pressant que non se podie ajornar ne ua menuta mès, bèth déuer, bèra obligacion terribla, tanpòc aguest rebrembe costèc en eth màger impression, non l'arribèc en còr; en un instant, volèc dera sua memòria e demorèc desbrembat. Mès plan mès tard Aliosha encara ac rebrembarie.
- Eth tòn frairet Vanechka didec un viatge que jo sò maganhaire liberau, sens eth mendre talents". E tu madeish, un viatge, non te poderes tier e me heres a compréner que "non sò aunèst"...Plan ben! Vam a veir ara se qué n'auem deth vòste talent e dera vòsta aunestetat (Rakitin acabèc era frasa en un mormolh, solet entada eth). Uf, escota!, contunhèc de nau en votz nauta. Vam a aluenhar-mos deth monastèri, que podem anar per aguest caminòu drets de cap ara ciutat...tè. De passa, qu'è besonh d'apressar-me un moment en çò de Jojlakova. Guarda: l'è escrit en tot condar-li tot çò que s'a passat e, tie compde, me respon de seguit, en ua noteta escrita damb creion (ad aguesta senhora l'embeline escríuer notícies), que jamès s'aurie demorat "d'un starets tan venerable coma eth pair Zosima, *parièra conducta*". Aquerò didie, ne mès ne mens: "conducta"!. Atau ei qu'era tanben s'a embestiat; ai, se com ètz! Haut! (tornèc a cridar, de ressabuda; còp sec, s'arturèc e tanben hec arturar Aliosha, en tot agarrar-lo pera espatla). Sabes, Aliosha? (Li calec enes uelhs ua guardada inquisidoira, jos era impression d'ua naua idia que se l'auie acodit de suspresa, e, encara que peth dehòra s'en arrie, non gausuae, çampar, a exprimir en votz nauta aguesta naua pensada: enquia tau punt non venguie de fidar-se'n d'aqueth estat d'animositat d'Aliosha, estonant e totauments inesperat). Aliosha, sabes entà a on podem anar ara, mielhor que cap aute lòc?, didec finauments, en ton vantariòu.
- Que m'ei parièr... Entà a on volgues.
- E se vam entara casa de Grushenka, è? Vieries?, didec finauments Rakitin, tremolant pera sua timida ansietat.
- Anem entara casa de Grushenka, responec impassible Aliosha, sens pensar-s'ac dus viatges, e aguesta conformitat tant immediata e serena deishèc tant estonat a Rakitin qu'estèc a mand de hèr repè en un saut.
- Òc, òc, clar!, cridèc desconcertat, mès, de pic, en tot agarrar a Aliosha deth braç, l'amièc peth caminòu, damb ua grana pòur de qué se hesse endarrèr. Caminèren en silenci; Rakitin non gausaue díder arren. Qué contenta se botarà, qué contenta, gasulhèc, mès tornèc a carar. Ath delà, que non ère en absolut entà alegrar a

Grushenka per çò qu'amiaue a Aliosha a tier-li era visita; eth qu'ère un òme seriós e non hège arren que non siguesse damb era intencion de treir-ne bèth profit. En aguesta escadença, qu'auie un doble objectiu: prumèr, era resvenja, ei a díder, assistir ar *escarni deth just,* ara previsibla *queiguda* d'Aliosha, en tot passar de sant a pecador, quauquarren que ja l'estaue deleitant per auança; segon, perseguie un important benefici materiau, quauquarren que ja ne parlaram mès entà dauant.

"Semble que s'age presentat era ocasion, se pensaue damb maliciosa alegria; que la cau agarrar peth cogòt, era escadença, me referisqui, pr'amor qu'ei de çò mès propícia".

III.ERA CEBA

Grushenka s'estaue en barri mès populós dera ciutat, près dera plaça dera Catedrau, en çò dera veuda deth comerçant Morozov, a on auie logat un pètit pabalhon de husta en pati. Era casa dera Morozova ère grana, de pèira, de dus solèrs, vielha e plan pòc atrasenta; en era s'i estaue retirada era propietària, ua hemna plan grana, damb dues nebodes, dues celebatàries tanben auançades en ans. Que non auie cap de besonh de logar eth pabalhon deth pati, e toti se'n sabien de qué s'auie admetut a Grushenka (hèje ja uns quate ans) qu'auie estat solet entà balhar satisfaccion a un parent sòn, eth mercadèr Samsonov, protector declarat de Grushenka. Se didie qu'aqueth gelós ancian, en installar ara sua "planvoluda" ena casa de Morozova, compdaue aumens damb era guardada penetranta dera vielha entà que vigilèsse er anament dera naua logatària. Mès lèu-lèu era sua penetranta guardada resultèc superflua, Morozova venguec de veir plan de tant en tant a Grushenka e ara fin deishèc de shordar-la damb era sua vigilància. Eth cas ei que ja s'auien passat quate ans dès qu'eth vielh auie hèt a vier en aguesta casa ara joena de dètz-e-ueit ans, timida, retreiguda, fineta, prima e trista, procedenta deth caplòc dera província, e ja auie ploigut fòrça d'alavetz ençà. Totun açò, çò de pòc que se'n sabie ena nòsta ciutat dera biografia d'aquera gojata qu'ère pro confús: tanpòc s'auie desnishat guaire mès enes darrèri tempsi, quan èren ja fòrça es que començauen a interessar-se per aquera "beresa" que s'auie convertit en aguesti quate ans Agrafiona Aleksandrovna. Solet se murmuraue que, sonque damb dètz-e-sèt ans, era gojata auie estat enganhada per un oficiau que, çampar, non s'auie tardat a abandonar-la. Aguest oficiau s'auie desplaçat en ua auta ciutat e dempús s'auie maridat, e Grushenka s'auie demorat desonorada e ena misèria. Condauen, ça que la, que, se plan ei cèrt que Grushenka ère ena misèria quan se n'encuedèc d'era eth vielh, era joena procedie d'ua familha aunèsta e tanhie, en bèth sens, ara classa clericau, donques qu'ère hilha d'un diacòn subernumerari o quauquarren d'açò. Eth cas ei qu'en quate ans era orfanèla sensibla, umiliada e que hège pena s'auie convertit en ua beresa russa, de bon còs, atau coma en ua hemna lançada e decidida, capinauta e descarada, expèrta en qüestions de sòs, acaparraira,

avariciosa e prevenguda, qu'auie sabut, de bones o de males manères, coma didien d'era, arremassar un petit capitau. Toti èren convençudi d'ua causa: qu'ère dificil accedir a Grushenka e que, a despart deth vielh, eth sòn protector, non auie auut un solet òme en aguesti quate ans que se podesse vantar d'auer gaudit des sòns favors. Qu'ère un hèt indiscutible, pr'amor que non èren pògui, sustot enes darrèrs dus ans, es pretendents qu'auien campat damb era intencion de tier es sòns favors. Mès que toti es assagi auien estat en bades, e quauqui uns d'aguesti aspirants s'auien vist obligadi a retirar-se dempús un finau graciós e umiliant, per tòrt dera resisténcia tenaça e ironica d'aquera joena tan temperamentau. Se sabie, ath delà, qu'era gojata, especiauments en darrèr an, se predaue a "baratar", e auie mostrat un talent excepcionau en aguest terren, de sòrta qu'a tot darrèr molti l'auien per ua vertadèra judiua. Que non ei que siguesse pròpiaments ua usurièra, mès òc que se sabie, per exemple, que s'auie dedicat pendent un temps, en companhia de Fiódor Pávlovich, ara crompa de letres de cambi a plan baish prètz, a rason d'un *grivennik* per roble, e que dempús ne treiguie per bères ues d'aguestes letres un roble per *grivennik*. Samsonov, un malaut que d'un an ençà non podie ne botjar-se per çò que se l'auien holat es cames, un veude que tiranizaue as sòns hilhs ja grani, un individú qu'era sua fortuna se compdaue per centenats de milèrs de robles, un òme aganit e implacable, auie queigut, a maugrat de tot, jos era poderosa influéncia dera sua *protégée,* qu'iniciauments auie tractat de mala manèra, en tot estacar-la braca, en tot auer-la "a pan e aigua", tau que didien alavetz quauqui trufaires. Mès Grushenka, a maugrat de tot, auie artenhut a emancipar-se, en tot inspirar-li ua confiança ilimitada en çò que tanhie ara fidelitat que li sauvaue. Aqueth ancian, gran negociant (hè ja temps qu'ei mòrt), qu'auie tanben un caractèr plan notable; en resumit, qu'ère aganit e dur coma era pèira e, encara que Grushenka l'auesse costat ua impression tau qu'eth ja non ère capable de víuer sense era (atau se passèc, digam, enes darrèri dus ans), çò de cèrt ei que non li deishèc cap de soma importanta, significatiua, e jamès aurie cedit en aguest ahèr per mès qu'era lo menacèsse de d'abandonar-lo. A cambi li hec ua petita donacion e, quan se sabec, toti se demorèren estonadi. "Tu qu'ès ua hemna damb un bon còp de uelh, (li didec, en balhar-li uns ueit mil robles); govèrna aguesti sòs coma volgues, mès voi que sàpies que, ath delà dera quantitat annau que ja te balhaua, non receberàs arren mès de jo enquiath dia dera mia mòrt, e tanpòc te deisharè arren en mèn testament." E complic era sua paraula: ara sua mòrt, ac leguèc tot as sòns hilhs, que tostemp les auie auut ath sòn costat, damb es sues respectiues familhes, coma se formèssen partida des sirvents; a Grushenka, eth testament ne tan solet la mentaue. Tot aquerò se sabec dempús. Tanben ajudèc a Grushenka damb es sòns conselhs, en tot dider-li se com poirie trèir profit deth sòn "pròpi capitau", e li suggeric quauqui "negòcis". Quan Fiódor Pávlovich Karamazov, qu'ara prumeria auie mantengut relacions damb Grushenka damb motiu d'un des sòn molti "trecimaci", venguec, entara sua enòrma suspresa, d'encamardar-se d'era enquia pèrder eth sen, eth vielh Samsonov, que ja auie un pè ena hòssa, arric de boni talents. Qu'ei admirable que Grushenka, pendent tot eth temps que se tardèren es sues relacions, siguesse completa e coraumens sincèra damb eth vielh, e aparentaments damb arrés mès en mon. Mès recentaments,

quan tanben campèc de pic Dmitri Fiódorovich damb eth sòn amor, eth vielh deishèc d'arrir-se'n. Ath contrari, un dia li recomanèc a Grushenka, en tot parlar en un ton seriós e sevèr: "Se se tracte d'alistar a un des dus, ath pair o ath hilh, alista ath vielh, mès damb era condicion de qué aguest brigand se maride damb tu a tot pèrder, e de qué prealablaments place ath tòn nòm bèth capitau, aumens. Mès que non ages embolhs damb eth capitan, non te conven pas". Aquerò siguec çò que li didec a Grushenka eth vielh lasciu, qu'alavetz ja auie era presentida dera sua pròcha mòrt e que, de hèt, moric cinc mesi dempús de balhar-li aguesti conselhs. Senhalarè, de passa, que, encara qu'ena nòsta ciutat èren fòrça es que se'n sabien dera insensata e monstruosa rivalitat des Karamazov, pair e hilh, ath torn de Grushenka, lèu arrés comprenie eth sens vertadèr dera relacion dera gojata damb ambdús, damb eth pair e damb eth hilh. Autanplan es dues sirventes de Grushenka (dempús de qué se produsisse era catastròfa que se parlarà mès endauant) declarèren ath sòn moment dauant eth tribunau qu'a Dmitri Fiódorovich lo recebie Agrafiona Aleksandrovna solet per pòur, pr'amor que, çampar, "l'auie menaçat de mòrt". D'aguestes dues sirventes, ua, era codinèra, que ja auie estat ath servici dera familha Grushenka, ère ua anciana malauta e lèu sorda; era auta, era sua arrèhilha, ère ua joeneta plan escarrabilhada, d'uns vint ans, e li servie de puncèla. Grushenka viuie plan modèstaments, sens cap de luxe. Eth pabalhon ère compausat solet de tres crambes, moblades pera patrona dera casa damb mòbles vielhs, que se tenguien tàs ans vint. Quan arribèren Rakitin e Aliosha, ja ère nets, mès es lutzes des crambes non èren alugades. Grushenka ère ena saleta, estirada en un divan, gran e lèg, damb dorsièr d'imitacion d'acajó, dur e entapissat de cuer, rosigat e enquia traucat hège temps. Eth sòn cap posaue sus dus coishins blanqui de plumes, amiadi deth sòn lhet. Ère ajaçada capensús, estirada e quieta, damb es dues mans dejós eth cap. Vestie tau que siguesse en tot demorar ua visita, damb un vestit nere de seda e ua còfa leugèra de punt que l'estaue plan ben; amiaue sus es sues espatles un chal, tanben de punt, ajustat damb ua massíssa agulha daurada. Precisaments, ère en tot demorar a quauquarrés, angoishada e impacienta, un shinhau esblancossida, damb es pòts e uelhs febrius; que flocaue uns copets de pè nerviosi damb era punta deth pè dret en braç deth divan. Tan lèu campèren Rakitin e Aliosha, se produsic ua petita commocion: dès eth vestibul se podec enténer se com Grushenka se lheuaue en un bot deth divan e demanaue espaurida: "Qui i a aquiu?". Mès era gojata ja auie recebut as nauèths vengudi, e siguec era que responec ara senhora:

- Que non ei eth, son es auti; non se passe arren.
- Qué li deu passar?, gasulhèc Rakitin, en tot amiar deth braç a Aliosha entara gessuda. Grushenka ère de pès ath cant deth divan; encara semblaue espaurida. Ua gròssa guinsa dera sua trena castanha se l'escapèc de pic peth dejós dera còfa e li queiguec sus eth muscle dret, mès era que non se n'encuedèc e sonque se lo recuelhèc un còp ja auie examinat as visitaires e les auie arreconeishut.
- A, qu'ès tu, Rakitka? Quin espant que m'as dat. Damb qui vies? Qui ei aguest que t'acompanhe? Diu mèn! A qui me hès a vier!, sorrisclèc en veir que se tractaue

d'Aliosha.

- Mès, hè-me a vier candèles!, didec Rakitin damb mina esdegada, coma de persona abituau ena casa, damb eth dret autanplan de balhar ordes.
- Candèles, ò, clar, candèles...Fenia, aprèssa-li ua candèla...Macareu, en bon moment me lo hès a vier!, sorrisclèc un aute viatge, en tot senhalar damb eth cap a Aliosha, e, virant-se de cap ath miralh, se botèc ath córrer a apraiar-se era trena damb es dues mans. Non semblaue guaire contenta.
- Qué se passe? Non ac è endonviat?, preguntèc Rakitin, en tot senter-se de suspresa lèu-lèu ofensat.
- Que m'as espaurit, Rakitka, aquerò ei çò que se passe. (Grushenka se virèc entà Aliosha damb un arridolet). Non te cau pòur, Aliosha, estimat, non sabes çò que m'alègre de veder-te, eth mèn inesperat òste. Mès tu, Rakitka, que m'as espaurit: me pensaua qu'ère Mitia, qu'auie sajat d'entrar ara valenta. Guarda, qu'ei que hè ua estona que l'è mentit; l'è demanat que me balhèsse era sua paraula d'aunor de qué me credie, mès que l'è mentit. L'è dit que me n'anaua a passar era tarde ena casa deth vielh, de Kuzkam Kuzmich, e que me demoraria damb eth, en tot compdar es sòs, enquiara net. Totes es setmanes m'i prèdi ua tarde sancera a repassar damb eth es compdes. Passam eth barrolh e, tant qu'eth tie er abac, jo vau anotant enes libres; que non se fide d'arrés senon de jo. En resumit, que Mitia s'a creigut que jo èra aquiu, mès jo èra aciu embarrada; sò en tot demorar ua notícia. Non compreni se com vos a deishat passar Fenia! Fenia!, Fenia!, aprèssa-te a tot córrer enquiath lumedar, daurís e hè ua lucada, non sigue que s'estongue per aquiu romant eth capitan. Dilhèu ei amagat, vigilant. Que sò mòrta de pòur!
- Que non i a arrés, Agrafiona Aleksandrovna, vengui de guardar pertot; cada moment m'aprèssi entà guardar pera heneréclа, jo tanben sò en tot tremolar.
- As barrat es hiestrons, Fenia? Tanben serie convenent córrer es ridèus...que ja està! (Era pròpia Grushenka correc es ridèus gròssi). Non sigue que veigue era lum. Aué, Aliosha, eth tòn frair Mitia me cau pòur. (Grushenka parlaue plan naut e, a maugrat deth sòn estat d'alarma, semblaue lèu afogada).
- Per qué aué Mitenka te cau pòur?, preguntèc Rakitin. Normauments non te cau pòur, eth tostemp dance ath son que tu li tòques.
- Ja t'è dit que sò en tot demorar ua notícia, ua notícia que vau mès qu'er aur, atau, donc, ei mielhor que Mitenka non vengue ara per aciu. Mès qu'è era presentida de qué non s'a avalat tot açò de qué m'estaria damb Kuzma Kuzmich. Solide qu'ara ei en çò de Fiódor Pávlovich, en uart deth darrèr, ara demora de se m'aprèssi o non per aquiu. Plan que, s'ei aquiu, aquerò vò díder que per aciu non vierà, plan mielhor! Eth cas ei que òc qu'è estat en çò de Kuzma Kuzmich; de hèt, Mitia m'a acompanhat enquia aquiu; l'è dit que m'i pensaua demorar enquiara mieja net, e qu'ad aguesta ora me venguesse a cercar sens manca, entà acompanhar-me entà casa; sonque anar-se'n, tàs dètz menutes, è vengut de seguit entà casa; qu'èra

espaurida, atau qu'è vengut ath mès córrer, non siguesse eth cas que me lo trapèssa.

- E a on pensaues anar tant apolidida? Quina còfa mès curiosa qu'amies!
- Tu òc qu'ès curiós Rakitin! Ja t'è dit que demori ua notícia. Tanlèn m'arribe, partirè ath mès córrer, e bona net cargòlhs. Qu'ei per açò que m'è botat es mèns mielhors ornaments, entà vier premanida.
- E a on penses anar damb tanta prèssa?
- Massa que vòs saber, lèu que vieràs vielh.
- Moria. Qué n'ès de contenta...Jamès t'auia vist atau. Ne que partisses entà un balh...Rakitin non se cansaue de guardar-la.
- Qué saberàs tu de balhs.
- E tu?
- Un viatge anè en un balh. Hè tres ans, quan Kuzma Kuzmich maridèc a un hilh sòn, jo que m'estè en tot guardar-lo dera galeria estant. Mès, se qué hèsqui jo parlant damb tu, Rakitka, en tot tier aciu a semblable prince! Aguest òc qu'ei un convidat! Aliosha, estimat, te guardi e te creigui. Ai, Senhor, com ei qu'as vengut en çò de mèn? Era vertat ei que non te demoraua; jamès m'ac auria pensat e jamès auria creigut que venguesses. Encara que non sigue aguest eth mielhor moment, pòt te'n sabes guaire contenta que sò! Sè-te en divan; guarda, aciu madeish...qu'ei aquerò, ès un solei! Era vertat, encara non ne sò avedada...Ai, Rakitka, pòt me l'auesses hèt a vier ager o delàger!...Ben, autanplan atau sò contenta. Dilhèu ei mielhor que sigue ara, en un moment coma aguest, e non delàger...

Sense pensar-s'ac dus viatges, se seiguec en divan près d'Aliosha, plan aganchada ada eth, e lo guardèc damb evidenta fascinacion. Qu'ère contenta de vertat, non auie mentit en afirmà'c. Es sòns uelhs ludien, es sòns pòts arrien, mès damb ua arridalha franca, alègra. Aliosha non se demoraue ua expression tan brava en sòn ròstre...Enquiath dia anterior, l'auie campat en compdades escadences e s'auie format un concèpte orrible d'era, e era madeisha vesilha s'auie demorat terriblaments impressionat damb era jogada perfida e astuta que l'auie premanit a Katerina Ivanovna; plan per açò, li susprenie fòrça veir en era a un èsser totafèt desparièr e inesperat. E, a maugrat de qué ère aclapat damb eth sòn pròpi dolor, non podie evitar qu'es sòns uelhs se tachèssen en era e l'examinèssen damb atencion. Es manères de Grushenka tanben semblauen auer cambiat fòrça, e dilhèu, dès era vesilha: lèu non auie ne tralha d'aquera entonacion melicosa, d'aqueri movements aflaquidi e afectadi...Tot qu'ère simple e naturau, es sòns movements qu'èren rapids, simples, confiadi, a maugrat de tota era sua excitacion.

- Senhor, que me cau veir se guaires causes s'estàn passant aué, era vertat, gasulhèc un aute còp. Jo madeisha que non compreni per qué m'alègre tant veder-te, Aliosha. Pregunta-m'ac, se vòs, que non saberè se qué responer-te.

- Atau, donc, non sabes per qué t'alègres?, didec Rakitin damb un arridolet. Que per bèra rason m'ac persutaries tanti viatges: va, hè-me-lo a vier, hè-me-lo a vier; qu'ac deuies hèr per bèra rason.
- Jo abantes que n'auia ua auta de rason, mès ara aquerò ja s'a passat, non ei eth mielhor moment. Vos vau a aufrir quauquarren, serà çò de mielhor. Que m'è tornat mès amabla, Rakitka. Mès sè-te tu tanben, qué hès aciu de pès? A, que ja sès? Que non i a manèra de qué Rakitushka se'n desbrembe d'eth madeish. Aciu que l'auem ara, Aliosha, seigut just ath dauant e en tot senter-se ofensat pr'amor que non l'è convidat a seir-se abantes que tu. Ai, qué mausapiós ei eth mèn Rakitka, qué mausapiós! (Grushenka se metec a arrir). Non t'embèsties, Rakitka, ara sò brava. Mès per qué t'estàs tan trist, Alioshechka? Qu'ei que te cau pòur?. Damb un arridolet trufaire lo guardèc enes uelhs.
- Qu'ei plan ablasigat. Non l'an autrejat ua promocion, didec Rakitin damb votz prigonda.
- Quina promocion?
- Eth sòn starets a començat a púder.
- Com que a púder? Non hès que díder pegaries; solide que vòs deishar anar bèra grossieretat. Bada boca, pòcvau. Aliosha, dèisha que seiga enes tòns jolhs; guarda, atau! E, en un virament de uelhs, se li seiguec enes jolhs en un bot, tau qu'ua gateta amorosa, en tot entornejar-li doçaments eth còth damb eth braç dret. Veiràs se com te boti content, gojatet beat! Ditz-me, de vertat me dèishes sèir ua estona enes tòns jolhs? Non t'embestiaràs? Tan lèu m'ac manes, me lhèui.

Aliosha non didie arren. Non gausaue botjar-se; qu'auie entenut es sues paraules: "Tan lèu m'ac manes, me lhèui", mès que non auie artenhut a respóner, s'auie demorat de pèira. Non se tractaue, totun, de çò qu'un aurie podut demorar-se e de çò que s'imaginarie en aqueri moments eth madeish Rakitin, sense anar mès luenh, que campaue damb luxúria dès eth sòn sèti. Era pena immensa dera sua amna estofaue totes es sensacions que podessen nèisher deth sòn còr; en aqueri moments, se se n'auesse podut encuedar eth madeish, aurie estat conscient de qué amiaue plaçada era coirassa mès solida contra tota sòrta de seduccion, contra tota possibla temptacion. Ça que la, a maugrat dera confusa inconsciéncia deth sòn estat d'animositat e l'amarum que l'aclapaue, ère incapable d'evitar eth sòn estonament dauant aquera naua e estranha sensacion que li possaue deth piech: aquera hemna, aquera "terribla" hemna non solet non l'inspiraue eth madeish terror qu'abantes, un terror que sentie cada viatge que pensaue en ua hemna tan lèu aguesta se passèsse a tot córrer pera sua amna; ath contrari, aquera hemna qu'auie cranhut mès qu'a cap auta e qu'en aqueri moments ère seiguda enes sòns jolhs, en tot abraçar-lo, de ressabuda auie desvelhat en eth ua sensacion totafèt naua, imprevista e peculiara: ua insolita, sublime e candida sensacion de curiosèr; e tot aquerò sense cap de pòur, sense tralha deth sòn ancian terror. Aquerò ère çò de mès important, non podie deishar de susprener-lo.

- Pro ja de pegaries, sorrisclèc Rakitin; que vau mès que mos convides a

champanha; m'ac è guanhat, pro qu'ac sabes!

- Qu'as rason, t'ac as guanhat. Te cau saber, Aliosha, que li prometí champanha se t'amiaue aciu. Que vengue aguest champanha, vos acompanhi! Fenia, Fenia, trè eth champanha, aguesta botelha que se deishèc Mitia; va, lèu. Encara que siga ua aganida, vos vau a aufrir aguesta botelha; non per tu, Rakitka, tu qu'ès un misharnon; mès eth, qu'ei un prince! E encara qu'era mia amna ei ocupada ara en ua auta causa, vau a béuer damb vosati, qu'è talents de hèr rambalh!
- Mès, qué te pèsques? E quina notícia ei aguesta, se se pòt saber? O dilhèu ei un secret?, intervenguec de nauèth Rakitin, ahiscat, en tot sajar a hèr creir, tu per tu, que non reparaue enes escarnis qu'era li lançaue de contunh.
- Vai, que non ei cap secret, ja ac sabes, didec Grushenka, de còp preocupada, tant que viraue eth cap entà Rakitin e en tot retirar-se un shinhau d'Aliosha, encara que contunhèc seiguda enes sòns jolhs, abraçant-li eth còth; que vierà er oficiau, Rakitin, vierà eth mèn oficiau!
- Ja auia entenut qu'ère de camin; mès ei possible que sigue tant apròp?
- Ara madeish qu'ei en Mokroie; d'aquiu estant me manarà un messatge pera estafeta; atau m'ac a escrit, aué madeish que m'a arribat era sua carta. Sò en tot demorar ath messatgèr.
- Moria!, e per qué en Mokroie?
- Qu'ei long de condar; ath delà, ja t'è dit pro.
- Vai, va... e ara qué se passe damb Mitenka?....Aiaiaiai! Eth ac sap o non ac sap?
- Que non ac sap! Que non sap arren! S'ac sabesse m'aucirie. Mès ara que ja non me cau pòur, non me cau pòur eth sòn guinhauet. Cara, Rakitin, non me rebrembes a Dmitri Fiódorovich: m'a esbauçat eth còr. En aguesti moments que non voi pensar en aguestes causes. Totun, òc que posqui pensar en Aliosha, que sò aciu en tot guardar a Alioshechka...Arris-me, tresaur, alègra-te; arrís en tot veir era mia estupiditat, arrís en tot veir era mia alegria... Mès s'a arrit, a arrit! Quina guardada tan trenda! Sabes, Aliosha? Me pensaua qu'ères emmaliciat damb jo per çò de delàger, per çò que se passèc damb aquera senhoreta. Que me comportè coma ua canha, era vertat... Mès, a maugrat de tot, non siguec dolent que se passèsse çò que se passèc. Qu'auec eth sòn costat bon e eth sòn costat dolent. Grushenka, de pic, arric cogitosa, e ua petita règa de crudeutat se diboishèc per un instant ena sua arridalha. Mitia m'a condat se com cridaue: "Se merite ua repassada!". Que se deuec sénter plan ofensada. M'auie cridat, volie trionfar sus jo, embolhar-me damb eth sòn chicolate...Donques òc, non siguec dolent que se passèsse aquerò (tornèc a arrir). Mès qu'encara me preocupe que t'ages podut emmaliciar...
- Plan que òc, didec ara suspresa Rakitin, reauments estonat. Que te tie autentica pòur, Aliosha; ja ves, a un simplet coma tu.
- Aquerò de simplet ac dideràs tu, Rakitka...pr'amor que non as consciéncia, aquerò

qu'ei! Jo, guarda, l'estimi damb tota era mia amna, tè! Me cres, Aliosha, se te digui que t'estimi damb tota era mia amna?

- Ai!, desvergonhada! Que s'està declarant, Aleksei!
- Per qué non?. Se l'estimi...
- E er oficiau? E aguesta notícia que vau mès qu'er aur?
- Ua causa ei ua causa e ua auta causa ei ua auta causa.
- Tè, quina gessuda! Hemna, qu'auies d' èster.
- Non m'embèsties, Rakitka, repliquèc Grushenka, alugada. Ua causa ei ua causa e ua auta causa ei ua auta causa. A Aliosha l'estimi de ua auta manèra. Qu'ei vertat, Aliosha, jo qu'auia males intencions damb tu. Qu'ei que sò ua hemna mesquina, e non m'arture arren; mès en cèrti moments, Aliosha, te guardi e ei tau que se vedessa era mia consciéncia. Non hèsqui que pensar: "Un òme coma eth li cau menspredar a ua hemna mesquina coma jo". Aquerò madeish pensaua delàger, quan venguia ara prèssa dera casa d'aquera senhoreta. Que hè temps qu'è tachat es vistons en tu, Aliosha, e Mitia ac sap, l'ac è comentat. E Mitia ac compren. Ac creigues o non, Aliosha, çò de cèrt ei que quan te guardi senti vergonha, vergonha de jo madeisha...Sabi pas, non me'n brembi com ne quan comencè a pensar en tu...

Entrèc Fenia e botèc ua plata sus era taula, damb ua botelha destapada e tres copes plies.

- Aciu qu'ei eth champanha!, sorrisclèc Rakitin. Qu'ès excitada, Agrafiona Aleksandrovna, ès dehòra de tu. Tan lèu te begues aguesta copa, te meteràs a dançar. Vai, vai, ua auta causa que non saben hèr coma cau, ahigec en tot fixar-se en champanha. Qu'ac a mestrat era vielha ena codina, e mos hèn a vier era botelha destapada, e ath delà cauda. Ben, qu'ei parièr. S'apressèc ena taula, cuelhec ua copa, se l'avalèc d'un còp e se'n mestrèc ua auta. Que non toti es dies è era ocasion de préner champanha, comentèc en tot lecar-se; va, Aliosha, cuelh era tua copa, hè a veir se qui ès. Per qué brindam? Pes pòrtes deth paradís? Cuelh ua copa, Grusha, beu tu tanben pes pòrtes deth paradís.
- Qué ei aquerò des pòrtes deth paradís?

Grushenka cuelhec ua copa. Aliosha agarrèc era sua, beuec ua glopassada e la tornèc a deishar.

- Non, mielhor que non!, arric damb doçor.
- E tu que te hèges a veir!, sorrisclèc Rakitin.
- En aguest cas jo tanpòc beuerè, didec Grushenka; ath delà, non m'apetisse. Beu-te tu tota era botelha, Rakitka. Se beu Aliosha, alavetz beuerè jo tanben.
- Ja començam damb es sensiblaries!, se'n trufèc Rakitin. Aciu que l'as, seiguda enes sòns jolhs! Plan que òc, eth qu'ei trist; mès tu, qué te cau a tu? Eth que s'a revoutat contra eth sòn Diu, ère prèst a minjar langoissa...

- E qué ei çò que se passèc?
- Aué que s'a mòrt eth sòn starets, eth starets Zosima, eth sant.
- Que s'a mòrt eth starets Zosima!, sorrisclèc Grushenka. Senhor, e jo sense saber-me'n! Se senhèc damb devocion. Ai, Senhor, mès qué hèsqui seiguda enes sòns jolhs!, sorrisclèc de pic, coma espaurida; e en un virament de uelhs, en un bot, se seiguec en divan. Aliosha la guardèc longaments, estonat, e quauquarren semblèc lúder en sòn ròstre.
- Rakitin, didec còp sec damb votz nauta e fèrma, non te'n trufes de jo, en tot díder que m'è revoutat contra eth mèn Diu. Que non me voi embestiar damb tu, per aquerò te demani que tanben tu sigues mès amable. Jo qu'è perdut un tresaur coma tu non l'as auut ena tua vida, e ara que non me pòs jutjar. Mès vau que te fixes en era: as vist se com m'a planhut? È vengut aciu en tot pensar que traparia ua amna avilida; aquerò ère precisaments çò que m'atrège, pr'amor que jo madeish me sentia abjècte e ignòble; mès se passe qu'è trapat un tresaur: ua amna capabla d'estimar...Ara madeish qu'a auut pietat de jo...Agrafiona Aleksandrovna, que parli de tu. As hèt qu'era mia amna entorne en sòn èster.

A Aliosha li tremolauen es pòts e li costaue alendar. Carèc.

- Ne que t'auesse sauvat! (Rakitin deishèc anar un arridolet maliciós). Donques qu'auie era intencion d'avalar-te d'ua nhacada, non ac sabes?
- Qu'ei pro, Rakitka! Gessec de pic Grushenka; caratz es dus. Ara que parli jo: tu, Aliosha, cara, pr'amor que me hè vergonha entener-te; qu'ei que jo sò dolenta, non è arren de brava: atau son es causes. E tu, Rakitka, cara-te, pr'amor que mentisses. Qu'ei vertat que jo auia era infama intencion d'avalar-lo-me d'ua nhacada, mès aquerò a deishat d'èster vertat, ara que mentisses...Non voi tornar a enténer-te ua soleta paraula, Rakitka! Grushenka didec tot aquerò en un estat d'extrèma agitacion.
- Guarda-les a toti dus! Plan embestiadi!, gasulhèc Rakitin, en tot campar-les estonat. Que semblen dus capviradi! Ne que siguéssem en un espitau de malauts mentaus! Que s'an atrendit autant, qu'en quinsevolh moment se botaràn a plorar.
- Me vau a méter a plorar! Plan que me vaua a méter a plorar!, didie Grushenka. M'a cridat fraia, jamès ac desbrembarè. E ua auta causa Rakitka: dilhèu sò dolenta, mès, guarda, un viatge balhè ua ceba.
- Ua ceba?, vai, qué dimònis! Òc qu'an perdut eth sen!

Rakitin ère estonat dera sua exaltacion, e se sentie ofensat e irritat, encara que l'aurie calut enténer qu'en eri dus auie vengut a coïncidir, tau que se passe pògui viatges ena vida, tot çò qu'ère capable d'esmover-les. Eth cas ei que Rakitin, qu'auie ua enòrma sensibilitat entà compréner tot çò que l'afectaue ada eth personauments, ère plan rude ara ora d'apreciar es sentiments e es sensacions deth pròche: en part, pera sua inexperiéncia jovenila; en part, peth sòn prigond egoïsme.

- Guarda, Alioshechka (Grushenka, en tot dirigir-se ada eth, se metec a arrir nerviosaments); qu'è presumit dauant de Rakitka d'auer dat un viatge ua ceba; a tu, ça que la, non t'ac condi pr'amor de presumir. Non ei qu'ua fabulacion, encara qu'ua fabulacion preciosa; quan èra mainada, l'ac entení a condar ara mia Matriona, qu'ara trabalhe ena casa de codinèra. Ditz apuprètz atau. Qu'ère un viatge ua hemna plan dolenta, dolenta, mès que dolenta, e un dia se moric. E non deishèc ath sòn darrèr ne ua soleta bona accion. La cuelheren es dimònis e la lancèren en lac de huec. Mès eth sòn àngel dera garda comencèc a balhar-li torns: "Quina bona accion d'era, se preguntaue, poiria rebrembar-li jo a Diu?". Hec memòria, e a tot darrèr li didec a Diu: "Un viatge cuelhec ua ceba deth uart e l'ac balhèc a ua gandiaira". E Diu li respon: "Cuelh tu aguesta madeisha ceba, li ditz, aprèssa-la-se enquiath lac e que s'agarre ada era; s'artenhes trèir-la deth lac estirassant dera ceba, era hemna vierà en paradís, mès s'era ceba se trinque, que se demore a on s'està". Er àngel que vie a tot córrer entà a on s'està era hemna, l'aufrís era ceba e li ditz: "Tie, hemna, agarra-te ben, que ja tiri jo". Comencèc a tirassar damb suenh, e ja lèu l'auie trèt deth tot, quan uns auti pecadors qu'auie en lac, en veir que la treiguie, comencèren a agarrar-se ada era entà que les treiguesse tanben ada eri ath còp. Mès aquera hemna, qu'ère plan dolenta, dolenta, plan dolenta, comencèc a treir-les deth sòn dessús damb còps de pè: "Que me trèn a jo, non a vosati; era ceba qu'ei mia, non ei vòsta". Sonque díder aguestes paraules era ceba se trinquèc. E era hemna queiguec en lac, e aquiu contunhe en tot usclar enquiath dia d'aué. E er àngel se metec a plorar e partic. Atau ei era fabulacion, Aliosha, que me la sai de memòria, pr'amor que jo sò aguesta mala hemna. A Rakitka ja l'è dit, entà presumir, qu'un viatge balhè ua ceba, mès a tu que t'ac diderè autaments: en tota era mia vida solet è balhat ua ceba, aguesta a estat era mia soleta bona accion. Atau que, en tot saber-te'n, non me laudes, Aliosha, ne digues que sò brava: sò dolenta, dolenta, plan dolenta, e se me laudes me hès avergonhar. A!, t'ac vau a cohessar tot. Escota, Aliosha: qu'auia tanti talents de qué venguesses en aguesta casa, e l'auia persutat tant a Rakitka que l'auia prometut vint-e-cinc robles se te hège a vier. Demora un moment, Rakitka! S'apressèc ath córrer ena taula, dauric un calaish, cuelhec eth monedèr e treiguec un bilhet de vint-e-cin robles.
- Quina asenada! Quina asenada!, sorrisclèc Rakitin, perplèx.
- Cuelh-les, Rakitka, que te les deui; non les refusaràs pas, tu madeish les demanères. E li lancèc eth bilhet.
- Qui a parlat de refusar-les?, didec Rakitin, damb votz prigonda, visiblaments trebolat, mès sajant de dissimular era vergonha damb galhardia. Me vieràn plan ben; es pècs existissen entà benefici des escarrabilhadi.
- E ara tè-te carat, Rakitka, ara tot çò que diderè non ei deth tòn interès. Sè-te en aguest cornèr e tè-te carat; tu que non mos estimes, atau que tè-te carat.
- E per qué non vos auria d'estimar?, didec Rakitin en mau ton, sense sajar d'amagar

eth sòn embestiament. S'auie sauvat ena pòcha eth bilhet de vint-e-cinc robles. Ère avergonhat dauant d'Aliosha. Se pensaue qu'aurie crubat mès tard, pr'amor de qué aguest non se'n sabesse, e ara era vergonha l'auie botat furiós. Enquiad aguest moment auie considerat qu'ère mès de bon hèr non contradíder a Grushenka, a maugrat des sòns contunhs atacs, pr'amor qu'ère evident qu'era joena costaue un cèrt domeni sus eth. Mès ara eth que tanben ère shordat. Ara gent que se l'estime per quauquarren, mès vosati, quinsevolh des dus, qué auetz hèt per jo?

- Te calerie estimar sense cap de motiu, tau que hè Aliosha.
- E com sabes que t'estime? Quines espròves n'a dades entà que mòstres tant d'entosiasme?

Grushenka, de pès en miei dera cramba, parlaue damb calor, e ena sua votz se vedie nòtes d'isterisme:

- Cara-te, Rakitka, non comprenes arren de nosati! E a compdar d'ara non gauses tutejar-me, que non t'ac voi consentir, que tot aquerò tòn ei un cinisme! Sè-te en un cornèr e non bades boca, tau que siguesses eth mèn lacai. E ara, Aliosha, te vau a condar a tu e solet a tu era pura vertat, pr'amor de qué veigues se quina sòrta d'animalhon sò. Non, a Rakitka non; a tu t'ac digui. Que volia perder-te, Aliosha, n'èra totauments decidida, aguesta ei era grana vertat; autant ac volia que subornè a Rakitin entà que te hesse a vier. E per qué ac desiraua enquia un tau punt? Tu, Aliosha, non t'en sabies d'arren, te hèges enlà de jo; passaues de long, baishant es uelhs; jo, totun, t'auia guardat ja cent viatges, qu'auia començat ja a preguntar per tu a toti. Era tua cara se m'auie demorat gravada en còr: "Me mensprède, pensaua, non vò ne guardar-me". Fin finau, me cuelhec tau sentiment que non gessia deth mèn estonament: "Com posqui auer-li tanta pòur a un gojatet coma eth? Me lo vau a avalar en ua nhacada, e m'arrirè d'eth". Qu'ei qu'estaua furiosa. Ac creigues o non, aciu arrés gause a díder ne a pensar que quauquarrés pòt vier en çò d' Agrafiona Aleksandrovna damb males intencions; que non è mès òme qu'aguest vielh, sò estacada e venuda ada eth, Satanàs mos maridèc; mès que non i a arrés mès. Mès en veder-te a tu, me didia: jo ad aguest que me l'avali d'ua nhacada. Me l'avali e me n'arrisqui. Ja ves se quina sòrta de canha rabiosa sò, e tu cridant-me fraia! E ara a vengut eth mèn ofensaire, aciu que sò en tot demorar es sues notícies. Sabes se qué a estat aguest òme entà jo? Hè cinc ans me hec a vier aciu Kuzma; solia demorar-me en casa, desseparada de toti, pr'amor de qué arrés me vedesse ne m'entenesse; jo èra ua gojateta prima e estupida, e ploraua tot eth dia; non clucaua un uelh en tota era net, en tot pensar: "A on s'estarà ara eth mèn ofensaire? Segur que s'està damb ua auta, en tot arrir-se'n de jo. Se bèth còp lo torni a veir, se bèth còp me lo trapi, pensaua jo, me les pagarà! Me les pagarà!" De nets, ena escurina, somicaua ena coishinèra e non paraua de pensar, en tot esbocinar-me de bon voler eth còr e padegant-lo damb maus desitges: "Me les pagarà!, me les pagarà!". A viatges cridaua atau ena escurina. Mès dempús, quan de pic me n'encuedaua de qué non li haria arren, e de qué eth en aqueri moments s'arririe de jo, o enquia e tot se n'aurie desbrembat deth tot de jo, me calaua en

lhet, damb lèrmes d'impoténcia, e tremolaua de contunh enquiara matiada. Ath londeman, me lheuaua mès rabiosa qu'ua canha, prèsta a avalar-me eth mon sancer. Dempús, solide que te penses que comencè a estauviar, que me tornè insensibla, que m'engrassí, que me hi mès senada...vertat? Donques guarda, non; que non i a arren en tot er univèrs que veigue e que sàpie aguestes causes, mès quan hè nets, madeish que hè cinc ans, quan èra ua joeneta, a viatges me carrinquen es dents, estirada en lhet, e me passi tota era net plorant: "Que se'n saberà de qui sò jo!, pensi. Se'n saberà de qui sò jo!". M'as escotat, non? Alavetz me poiràs compréner; hè ara un mes, m'arribèc ara suspresa ua carta: que vie, que s'a demorat veude e vò que mos veigam. Ai, Senhor, me demorè sense alend, mès de còp me n'encuedè: ara vie, me cride damb un fiulet e jo m'arrossegui enquia eth, tau qu'un gosset ablasigat, coma se siguessa jo era colpabla! Ac pensi e non m'ac creigui: "Sò o non sò ua miserabla? Vau a córrer ath sòn encontre?". E tot aguest mes è sentut mès ràbia contra jo madeisha que hè cinc ans. Ves, ara, Aliosha, se com ne sò d'impulsiua, d'irrefrenabla? T'è expausat tota era vertat! Que m'è divertit damb Mitia pr'amor de non gésser ath córrer entar aute. Cara-te, Rakitka, tu que non ès arrés entà jutjar-me, non parlaua damb tu. Abantes de qué venguessetz, qu'èra aciu pensant, en tot decidir tot eth mèn destin, e jamès vo'n saberatz çò qu'auie en mèn còr. Non, Aliosha, ditz-li ad aguera senhoreta que non s'embèstie per çò que se passèc delàger...Que non i a arrés en mon que sàpie ne posque saber çò que me passe ara...Pr'amor qu'ei possible qu'aué amia ath dessús un guinhauet, qu'encara non ac è decidit...

E, dempús d'auer prononciat aguestes "lamentables" paraules, Grushenka, de còp, siguec ja incapabla de tier-se e, sense vier d'exprimir-se, se curbic eth ròstre damb es mans, se deishèc quèir sus eth divan, en.honsèc era cara en coishin e comencèc a somicar coma ua mainada. Aliosha se botèc de pès e s'apressèc a Rakitin.

- Misha, li didec, non t'embèsties. Te sentes ofensat, mès non t'embèsties. As entenut çò qu'acabe de díder? Que non se li pòt demanar tant ara amna d'ua persona, que cau èster mès pietós...

Aliosha didec aquerò botjat per impuls irrepressible deth sòn còr. Qu'auie besonh d'exprimir-se, e se dirigic a Rakitin. Se non auesse estat aquiu Rakitin, s'aurie botar a sorrisclar solet. Mès Rakitin lo guardèc damb mina trufaira, e Aliosha, de pic, se demorèc carat.

- Darrèraments que t'an aclapat damb çò deth tòn starets, e ara tu m'ac dèishes anar entà jo, Alioshechka, omenet de Diu, didec Rakitin damb un arridolet d'òdi.
- Non arrisques, Rakitin, non te'n burles, non parles deth defunt: eth qu'ei per dessús de tot çò qu'ei ena tèrra!, cridèc Aliosha damb era votz entrebracada pes plors. Que non t'è parlat coma jutge, senon coma eth darrèr des acusadi. Qui sò jo dauant d'era? È vengut aciu en tot cercar era mia perdicion, en tot díder: "Atau sigue", atau sigue!" E aquerò per tòrt dera mia covardia. Era, totun, dempús de cinc ans de torment, ath prumèr qu'a campat per aciu e l'a dit ua paraula sincèra l'ac perdone

tot e correrà alègra ath sòn encontre, sense amiar aguest guinhauet, aguest guinhauet! Non, jo que non sò atau. Sabi pas se com seràs tu, Misha, mès jo que non sò atau! Aué, hè un moment me hè hèt a vier aguesta leçon...En vertut deth sòn amor, aguesta hemna ei peth dessús de nosati...L'auies entenut condar abantes çò que vie de condar? Non, non l'ac auies entenut; s'ac auesses entenut, hè ja temps qu'ac auries comprenut tot...E era auta, era qu'ager siguec ofensada, que la perdone tanben era! E la perdonarie se s'en sabesse...e se'n saberà...Aguesta amna encara non a trapat era patz, la cau tractar damb suenh...En aguesta amna i pòt auer un tresaur...

Aliosha carèc, pr'amor qu'era respiracion se l'auie copat. Rakitin, a maugrat dera sua colèra, lo guardaue estonat. Jamès s'aurie demorat ua tirada semblabla deth laconic Aliosha.

- Vai, que mos a gessut un avocat! T'as encamardat d'era o qué? Agrafiona Aleksandrovna, eth nòste dejunaire s'a encamardat de tu, qu'as trionfat!, sorrisclèc, en tot arrir damb cinisme.

Grushenca lheuèc eth cap deth coishin e guardèc a Aliosha damb un arridolet corau; aguest arridolet illuminèc era sua cara, que s'auie holat de còp pes nauères lèrmes.

- Dèisha-lo, Aliosha, eth mèn querubin, ja ves se com ei, que non s'ac vau de parlar damb eth. Jo, Mijail Osipovich (se dirigic a Rakitin), qu'auia era intencion de demanar-te perdon per auer-te tractat tan malament, mès que non n'è talents. Aliosha, aprèssa-te, sè-te aciu, (lo cridèc damb un arridolet alègre); aquerò, aciu madeish, sè-te e ditz-me (li cuelhec era man lo guardèc ena cara, sense deishar d'arridolar), ditz-me ua causa: estimi o non estimi ad aguest òme? Ath mèn ofensaire, l'estimi o non l'estimi? Abantes de qué venguéssetz, qu'èra aciu ajaçada, ena escurina, e non hèja que demanar-li ath mèn còr: estimi ad aguest òme o non l'estimi? Trè-me deth dobte, Aliosha, qu'a arribat eth moment; çò que tu decidisques, se harà. Me cau o non me cau perdonar-lo?
- Mès se ja l'as perdonat, responec Aliosha damb ua arridalha.
- Ei vertat, ja l'è perdonat, assentic Grushenka, damb mina cogitosa. Ai, quin còr mès vil! Ara salut deth mèn còr vil! (cuelhec de pic ua copa dera taula, se l'avalaèc d'ua glopassada, la lheuèc e la lancèc ara valenta contra eth solèr. Era copa se hec brigalhs e es veires trinhonèren. Ua règa de crudeutat se diboishèc rapidaments ena sua arridalha). O dilhèu encara non l'aja perdonat, higec, damb mina menaçaira, en tot baishar es uelhs, coma se siguesse parlant soleta. Dilhèu eth mèn còr solet s'està premanint entà perdonar. Encara me cau lutar contra eth mèn còr. Coma pòs vèir, Aliosha, en aguesti cinc ans l'è cuelhut ua estima enòrma as lèrmes... Madeish çò qu'è estimat a estat era ofensa patida, en sòrta d'estimar-lo ada eth!
- Donques non me shautarie èster ena sua pèth!, gasulhèc Rakitin.

- Non te'n hèsques, Rakitka, tu jamès estaràs ena sua pèth. Tu que me haràs ues sabates, Rakitka, entad açò solet me vas a servir, e non demores auer jamès ua hemna coma jo...E dilhèu eth tanpòc...
- Eth tanpòc? E, alavetz, entà qué t'as botat tant eleganta?, se burlèc Rakitin, en ton caustic.
- Non me repotègues que m'aja vestit atau, Rakitka, qu'encara non coneishes tu tot eth mèn còr! Se voi, ara madeish qu'esbocini a tròci eth mèn vestit, en aguest madeish instant, sorrisclèc damb fòrça Grushenka. Que non te'n sabes entà qué m'è botat aguesta ròba, Rakitka! Que pòt èster que vaja ath sòn encontre e li diga: "A que jamès m'auetz vist atau?" Pr'amor qu'eth me dishèc quan era ua gojata de dètz-e-sèt ans, aflaquida, tisica, ploraira. Que voi sèir ath sòn costat, seducir-lo, alugar era ahlama: "Me ves ben ara?, li pensi díder. Donques demora-te damb açò, senhor mèn: ac veiràs mès que non ac tastaràs!". Ja ves, Rakitka, entà qué me pòden servir aguestes gales, didec Grushenka damb ua riseta de dolenteria. Que sò ua hemna violenta, Aliosha, impulsiua. Que sò capabla d'arrincar-me eth vestit, de mutilar-me, d'arroïnar-me era mia beresa, d'usclar-me era cara e descarar-la a guinhauetades, e dempús anar per aquiu demanant caritat. Que non me shaute, non vau ara entà nunlòc ne en casa d'arrés; se m'apetisse, deman madeish l'entorni a Kuzma tot çò que m'a regalat, toti es sòns sòs, e me meti a trabalhar de jornalèra entara rèsta dera mia vida!...Cres que non ac vau a hèr, Rakitka? Que non gausarè? Ac harè, ac harè, ara madeish, s'ei de besonh; vosati non me provoquetz...E aqueth aute lo mani a pèisher, li hèsqui un còp de morre, e non me torne a veir!

Prononcièc es darrères paraules a crits, coma isterica, mès un viatge mès siguec incapable de tier-se e, en tot curbir-se era cara damb es mans, se lancèc sus era coishinèra e se tornèc a estarnar en somics. Rakitin se lheuèc.

- Qu'ei era ora de partir, didec; ja ei tard, non mos deisharàn entrar en monastèri.

Grushenka se botèc de pès en un bot.

- Non se t'acodirà partir atau, Aliosha!, sorrisclèc damb amargant desconcèrt. Qué vas a hèr ara damb jo? M'as esmoigut, m'as tormentat, e ara me cau demorar soleta ua auta net!
- Non voleràs que hèsque jadilha aciu damb tu? Plan que, se l'apetisse...eth que se'n saberà! Jo posqui partir solet!, hec burla Rakitin en ton heridor.
- Cara, amna roïna, li cridèc Grushenka, embestiada; tu jamès m'as dit causes coma es qu'eth m'a vengut a díder.
- E qué ei çò que t'a dit?, protestèc Rakitin, irritat.
- Sabi pas, non n'è ne idia, sabi pas se qué m'a dit; que li a parlat ath còr, a botat de pautes en cèu eth mèn còr...A estat eth prumèr que m'a cuelhut pietat, eth prumèr e er unenc, qu'ei aquerò! Per qué non as vengut abantes, querubin? Grushenka queiguec de jolhs dauant d'Aliosha, coma extasiada. Tota era mia vida è estat en

tot demorar a quauquarrés coma tu, me'n sabia que vierie quaquarrés atau e me perdonarie. Me pensaua qu'a ua hemna tan menspredabla coma jo tanben la poirien estimar, sense cercar solet era mia perdicion...

- E qué è hèt jo per tu, didec Aliosha, en tot arrir damb trendesa, tant que s'inclinaue dauant d'era e la cuelhie amorosaments des mans. Que t'è balhat ua ceba, ua ceba diminuta, arren mès!, arren mès!

E dit açò, se metec a plorar. En aguest moment s'entenec un bronit en lumedar e quauquarrés entrèc enquiath vestibul; Grushenka se lheuèc ara prèssa, tau que s'auesse hèt a vier un espant de mòrt. Fenia entrèc ath córrer ena cramba, en tot formar un gran rambalh e cridant:

- Senhora, era mia estimada senhora, qu'a arribat era estafeta!, sorrisclèc, en tot estofar-se per çò d'alègra qu'estaue. Qu'an manat ua calèssia de Mokroie a quèrrer ara senhora; aquiu qu'ei Timotei, eth menaire, damb ua troika; ara madeish que son en tot escambiar es shivaus...Era carta, era carta, senhora, aciu qu'auetz era carta!

Auie era carta ena man e l'agitaue en aire tant que cridaue. Grushenka l'ac agarrèc e s'apressèc ena candèla. Ère solet ua petita nòta, ues quantes linhes, e la liegec en un moment.

- Que m'a cridat, didec, esblancossida, damb era cara contreiguda per ua arridalha dolorosa. Que m'a fiulat! Arrossèga-te, gosset!

Mès a penes siguec parada un moment, coma trantalhant; de pic era sang li pugèc entath cap e li curbic de huec es caròles.

- Vau!, sorrisclèc de ressabuda. Adishatz a cinc ans dera mia vida! Adishatz, Aliosha, qu'era sòrt ei getada...Dehòra d'aciu, dehòra d'aciu ara madeish; partitz toti, que non vos voi tornar a veir! Grushenka vòle a trapar ua naua vida...Rakitka, tu tanpòc me cuelhes rancura. Qu'ei possible que me dirigisca entara mia pròpia mòrt! Uf! Me senti coma se siguessa embriaga!

Ara suspresa les deishèc e se retirèc ath correr ena sua cramba.

- Ben, ara que ja non pòt tier compde de nosati!, ganholèc Rakitin. Partim d'aciu, non sigue eth cas que dèishe anar un aute d'aguesti crits femenins, que ne sò hart d'aguesti sorriscles lermosi...

Aliosha se deishèc amiar maquinauments. I auie ua calèssia en pati, èren en tot desencarrar es shivaus; anauen d'un costat en aute damb halhes, plan ocupadi. Peth lumedar dubèrt entraue ua troika de refresc. Mès just venguien de gésser Aliosha e Rakitin quan de pic se dauric ua hièstra dera cramba de Grushenka, e era joena cridèc a Aliosha, que ja s'aluenhaue:

- Alioshechka, saluda dera mia part ath tòn frair Mitenka, e ditz-li que non sauve un mau rebrembe de jo, d'aguesta maufactora sua. E non dèishes de repetir-li aguestes paraules mies: "A Grushenka se l'a hèt a vier un brigand, non un òme nòble coma

tu". E hig, ath delà, que Grushenka l'estimèc solet ua ora, a penes ua ora en totau, e que se'n brembe d'aguesta ora tota era vida; ditz-li qu'atau l'ac a manat Grushenka: tota era vida...

Qu'acabèc damb era votz bracada pes plors. Era hièstra se barrèc còp sec.

- Vai, vai!, ganholèc Rakitin, en tot arrir. Guinhauetège ath tòn frair Mitenka, e ath delà li mane que la rebrembe tota era vida. Quina voracitat!

Aliosha non didec arren, semblaue non auer entenut eth sòn comentari; anaue a longues camalhardades ath cant de Rakitin, tau que s'auesse fòrça prèssa; caminaue maquinauments, damb eth cap en un aute lòc. De pic, Rakitin sentec un dolor agudent, coma se quauquarrés l'auesse furgat en ua herida dubèrta. Aquera madeisha tarde, quan se prepausèc amassar a Grushenka damb Aliosha, jamès s'aurie pensat qu'es causes vierien tau qu'auien vengut; arren s'auie ajustat as sues expectatiues.

- Aqueth oficiau sòn, ei polac, tornèc a parlar Rakitin, en tot tier es sòns impulsi, e ara ne tansevolhe ei oficiau; qu'a servit coma foncionari de doanes en Siberia, en bèth lòc dera frontèra chinesa; solide que deu èster un palacòt de mau veir. Diden que s'a demorat sense trebalh. Aurà entenut qu'ara Grushenka a arremassat beth capitau, e a tornat. Aguest qu'ei tot eth miracle!

Un còp mès, Aliosha non didec arren, coma se non se n'auesse encuedat. Rakitin ja non se podec tier mès:

- Qué? As convertit ara pecadora?, se burlèc, malignaments, d'Aliosha. As amiat en soquèr ara oelha descaminada? As expulsat a sèt dimònis? Aciu a estat a on s'an passat es miracles que tan desiràuem!
- Qu'ei pro, Rakitin, repliquèc Aliosha, damb era amna doluda.
- Ara me "mensprèdes" pes vint-e-cinc robles d'abantes? Dideràs qu'è venut a un vertadèr amic. Mès tu que non ès Crist, ne jo sò Judes.
- A!, Rakitin, t'asseguri que ja m'auia desbrembat d'aguest ahèr, exclamèc Aliosha; me lo vies de rebrembar...

Mès Rakitin ja non se tenie a rasons.

- Ath caralh damb toti vosati! De pic se botèc a cridar. Qui me manarie meter-me enes tòns ahèrs? D'ara endauant, que non te'n voi saber arren. Contunha tu solet, aquiu qu'as eth camin!

Se virèc ara prèssa per un aute carrèr, en tot deishar a Aliosha solet ena escurina. Aliosha gessec dera ciutat e s'endralhèc de cap ath monastèri en tot trauessar es camps.

IV.ES NÒCES DE CANÀ.

Qu'ère ja plan tard entàs usatges deth monastèri quan Aliosha arribèc en ascetòri; eth frair portièr lo deishèc passar per ua entrada especiau. Auien sonat ja es nau, ora de retirada e pòsa collectiua dempús un dia tant agitat entà toti. Aliosha dauric timidaments era pòrta e entrèc ena cèla deth starets, a on ara ère installat eth taüt. A despart deth pair Paisi, que liegie en solitari er Evangèli ath cant deth taüt, e deth joen novici Porfiri, que, agotat peth collòqui dera net anteriora e pes ahèrs dera jornada, dormie ena auta cramba, en solèr, damb eth sòn prigond dera joenesa, non auie arrés mès ena cèla. Encara qu'entenec entrar a Aliosha, eth pair Paisi ne tansevolhe li dirigic ua guardada. Aliosha anèc entà un cornèr, ara dreta dera pòrta, se botèc de jolhs e comencec a pregar. Era sua amna qu'ère plia de sensacions, encara que d'ua manèra un shinhau confusa, e cap d'eres destacaue, cap se hège notar en excès; ath contrari, es ues sensacions desplaçauen as autes en ua sòrta de rotacion leugèra e regulara. A maugrat de tot, i auie doçor en sòn còr e, estranhaments, aquerò a Aliosha non li costaue suspresa. De nauèth se trapaue ena preséncia d'aqueth taüt a on èren amagadi es rèstes deth qu'auie estat tan preciós entada eth, mès ena sua amna ja non i demoraue arren dera pena lermosa, sorda e laceranta d'aqueth maitin. Sonque entrar, qu'auie queigut de jolhs dauant deth taüt, coma dauant d'un santuari, mès era alegria ludie ena sua cara e en sòn còr. Ua hièstra dera cèla ère dubèrta, er aire qu'ère blos e frescolenc. "Era flaira li cau auer-se hèt mès intensa pr'amor de qué agen decidit daurir era hièstra", pensèc. Mès ne tansevolhe aguesta reflexion ath torn dera flaira pestifèra, que tant atròça e degradanta l'auie semblat ues ores abantes, desvelhèc en eth era angónia ne era indignacion d'alavetz. Comencèc a pregar en votz baisha, mès plan lèu se n'encuedèc de qué pregaue lèu maquinauments. Tròci d'idies campauen fugaçaments ena sua amna, ludien coma esteles entà escandir-se de seguit, escambiades per ues autes; totun, en sòn esperit regnaue ua sensacion de plenitud, de fermetat, de solatjament, e eth madeish se n'encuedaue. Ara suspresa començaue damb fervor ua oracion, autant ère eth sòn desir d'arregraïr e d'estimar... Ça que la, un viatge començada era oracion, de seguit se distreiguie damb ua auta causa, se demorarue cogitós, se desbrembaue autant dera sua plegària coma d'aquerò que l'auie interrompuda...Decidic èster atentiu ara lectura deth pair Paisi, mès qu'ère tan cansat que de man en man se demorèc esclipsat...

- "E ath tresau dia se heren ues nòces en Canà de Galilèa, liegie eth pair Paisi; e ère aquiu era mair de Jesús: e siguec tanben cridat Jesús e es sòns disciples entàs nòces".

"Ues nòces? Qué ei aquerò...ues nòces..., es paraules virauen tau qu'un remolin ena ment d'Aliosha. Era tanben ei erosa...a acodit ara taulejada...Non, non s'a hèt a vier eth guinhauet, non s'a hèt a vier eth guinhauet...Non a estat qu'ua paraula "lamentabla"...Ben...es paraules lamentables mos cau perdonar-les, plan que òc. Es paraules lamentables padèguen era amna...Sense eres, eth dolor serie massa fòrt entara gent. Rakitin se n'anèc per aqueth carreron...Tant que Rakitin non dèishe de pensar enes ofenses patides, tostemp se n'anirà per un carreron...Totun, eth camin...eth camin qu'ei ample, dret, luminós, e ath hons, lutz eth solei... Ep?... Qué ei

açò que lieges?"

- "E, en tot mancar eth vin, era mair de Jesús li didec: que non an vin", entenec Aliosha.
- "A!, òc, que m'ac è perdut, e jo non m'ac volia pèrder, me shaute aguest passatge: se tracte deth prumèr miracle, en Canà de Galilèa...A!, aguest miracle! A!, aguest miracle tant intim! Que non ère era tristor, senon era alegria des òmes çò qu'auie vengut a visitar Crist quan obrèc per prumèr viatge un miracle; contribusic ara alegria dera gent...." "Qui estime as òmes estime tanben era sua alegria". Ath defunt que li shautaue repetí'c a cada moment, ère ua des sues principaus idies...Que non se pòt víuer sense alegria, ditz Mitia...Òc, Mitia...Tot çò qu'ei vertadèr e polit demorarà tostemp plen de misericòrida; tanben solie díder aquerò..."
- "E li didec Jesús: non te'n hèsques, hemna. Encara non a arribat era mia ora". E era sua mair ditz as que mestrauen: "Hètz tot çò que vos diderà."

  "Hètz...Era alegria, era alegria d'uns praubi, d'ua gent plan prauba...Praubi, plan, donques qu'enquia en ues nòces les mancaue eth vin...Escriuen es istorians qu'enes entorns deth lac de Genesaret e en toti aqueri lòcs i demoraue alavetz era poblacion mès prauba qu'un se pòt imaginar...E se'n sabie er aute gran còr der aute gran èsser qu'ère aquiu present, sa mair, qu'Eth non auie vengut en mon sonque entath sòn gran e terrible sacrifici, senon qu'eth sòn còr tanben ère dubèrt ara alegria simpla e ingenua de cèrtes creatures escures, escures mès candides, que l'auien convidat damb tot eth sòn afècte entàs sues praubes nòces. "Encara non a arribat era mia ora", ditz damb ua doça arridalha (solide que l'arric moishaments)...E plan, dilhèu Eth auie vengut ena tèrra entà multiplicar eth vin enes nòces des praubi? Mès eth cas ei que hec cas ara sua demana...A, qu'ei en tot liéger un aute còp."
- "Les didec Jesús: aumplitz aguestes gèrles d'aigua". E les aumpliren enquia naut de tot. E les didec: anatz ara e presentatz-l'ac ath capmèstre". E l'ac presentèren. E tan lèu eth capmèstre tastèc era aigua venguda en vin, que non sabie d'a on ère, (pro qu'ac sabien es vailets qu'auien trèt era aigua), eth capmèstre manèc a cridar ath nòvi. E li didec: "Toti hèn a vier prumèr eth bon vin, e quan ja son assadoradi, alavetz eth pejor; mès tu qu'as sauvat eth bon vin enquia ara".

  "Mès qué ei aquerò?, qué ei aquerò? Per qué s'agranís era cramba?...A, òc...mès se son es nòces, eth maridatge...òc, plan. Aciu que son es convidadi, aciu es nauèth maridadi e era alègra multitud...e a on ei eth sabent capmèstre? Mès, qui ei aguest? Qui? Un aute còp s'ei en tot agranir era cramba...Qui ei aguest que se lhèue peth darrèr d'aguesta grana taula? Com?...Qu'ei que tanben ei aciu? Mès se jatz en taüt....Donques eth tanben ei aciu...s'a lheuat, m'a vist, vie entad aciu...Senhor!".

E plan que òc, se l'apressèc; ère un ancian secalh, damb eth ròstre regat per petites arrupes, alègre e d'arridalha serena. Ja non se campaue cap taüt, e er ancian

amiaue era madeisha ròba deth dia anterior, quan auie estat damb eri, e es visitaires s'auien amassat ath sòn entorn. Qu'auie eth ròstre desvelhat, es uelhs li ludien. Com podie èster? Atau, donc, eth tanben acodie ena taulejada, que tanben ère convidat as nòces de Canà e Galilèa...

- Tanben a jo, estimat hilh, m'an convidat e m'an cridat, didec ua votz doça, ressonant peth dessús sòn. Per qué t'as amagat aciu, a on arrés te ve?...Amassa-te tu tanben damb nosati.

Aquera votz ère era votz deth starets Zosima...E com non auie d'ester eth, se lo cridaue? Eth starets ajudèc a Aliosha, qu'ère ajulhat, a botar-se de pès. Alegrem-mos, contunhèc eth vielhet secalh; beuem d'eth vin nau, eth vin dera naua alegria, dera grana alegria; ves guairi convidadi? Aciu que son eth nòvi e era nòvia, aciu eth sabent capmèstre, tastant eth vin nau. Per qué me guardes tant estonat? Qu'è balhat ua ceba e aciu que sò. Fòrça des que son aciu solet an balhat ua ceba, ua ceba pichoneta...Qué son es nòstes òbres? Tu tanben, doç e moish hilh mèn, tu tanben, ac as endonviat en balhar ua ceba a ua ahaimada. Començа era tua òbra, estimat mèn, començа-la!...Guarda, non ves eth nòste solei? Ada Eth non lo ves?

- Que me cau pòur...non gausi a guardar, gasulhèc Aliosha.
- Non te cau pòur. Qu'ei redobtable pera sua granor entà nosati, ei espaventós pera sua nautada, mès qu'ei infinitaments misericordiós, per amor se hec semblable a nosati, e damb nosati s'alègre, transforme era aigua en vin entà que non s'arture era alegria des convidadi. Qu'ei en tot demorar era arribada de d'auti, tostemp ei en tot convocar a naui convidadi, pes sègles des sègles. Guarda, qu'ei en tot amiar vin nau, aquiu que vien es sanches...

Quauquarren usclaue en còr d'Aliosha; quauquarren, còp sec, l'aumplic enquiath dolor; lèrmes d'afogament li surgentauen dera amna...Estirèc es braci, hec un sorriscle e se desvelhèc...

Un aute còp auie ath sòn dauant eth taüt, era hièstra dubèrta e era lectura der Evangèli, damb votz tranquilla, solemna e clara. Mès Aliosha ja non escotaue çò que liegie. Estranhaments s'auie esclipsat de jolhs e ara qu'ère de pès; en un virament de uelhs, damb tres calamades rapides e fèrmes, se calèc ath cant deth taüt. Autanplan hereguèc damb eth muscle ath pair Paisi, mès que non se n'encuedèc. Aguest, per un moment, lheuèc es uelhs deth libre, mès les hec a baishar de seguit, en tot compréner qu'ath joen li passaue bèra causa estranha. Aliosha s'estèc un instant en tot guardar eth taüt, eth cadavre embarrat, immobil, estirat ena caisha, damb ua icòna sus eth piech e ua capucha damb ua crotz de ueit puntes en cap. Que venguie d'enténer era sua votz, e aguesta votz encara ressonaue enes sues aurelhes. Aliosha encara escotaue atentiu, contunhaue demorant aqueth son...Mès de ressabuda, en tot virar-se bruscaments, gessèc dera cèla.

Non s'arturèc en pòrge, senon que baishèc ath córrer. Era sua amna, plia d'entosiasme, desiraue era libertat, er espaci, es extensions. Sus eth s'estenie de contunh era copòla celestiau, atapida d'esteles brilhantes e carades. Dès eth zenit

enquiar orizon s'aubiraue, difusa encara, era Via Lactèa. Era net, frescolenca e serena enquiara immobilitat, entornejaue era tèrra. Es blanques tors e es copòles daurades dera catedrau ludien sus eth cèu claufit de robís. Es opulentes flors dera tardor s'auien adormit enquiath maitin a vier enes entorns pròches ara casa. Eth silenci terrenau semblaue honer-se damb eth silenci celestiau, es mistèris dera tèrra se tocauen damb es des esteles...Aliosha s'estaue quiet, en tot guardar, e de pic queiguec en tèrra coma se l'auessen segat es cames.

Non sabie se per qué l'abraçaue, que non ère conscient dera rason que per era desiraue tu per tu punar-la, caperar-la de punets; mès la punaue plorant, somicant, negant-la damb es sues lèrmes, e se jurèc freneticamnts estimar-la, estimar-la pes sègles des sègles. "umidifica era tèrra damb es lèrmes dera tua alegria e estima aguestes lèrmes", ressonaue ena sua amna. Per qué ploraue? O!, que ploraue en sòn delèri autanplan per aqueres esteles que ludien entada eth dès er abisme, e "non s'avergonhaue dera sua exaltacion". Qu'ère coma s'es hius d'aqueri incompdables mons de Diu s'amassèssen ena sua amna, e tota era tremolèsse, "ath contacte damb d'auti mons". Qu'auie talents de perdonar a toti e per tot, e de demanar perdon, ò!, non entada eth madeish, senon entà toti e per tot, en tot saber-se'n que "tanben es auti demanauen per eth", e aguestes paraules tornèren a ressonar ena sua amna. Mès cada viatge mès notaue claraments, de forma lèu tangibla, se com penetraue ena sua amna aquera vòuta celestiau. Ua vaga idia li senhorejaue eth sòn pensament, entà tota era vida, pes sègles des sègles. Qu'auie queigut en tèrra coma un joen fèble e se lheuaue coma un dur combatent, premanit entara rèsta des sòns dies; ac auie sabut e ac auie sentut còp sec, en aqueth moment d'extasi. E ja jamès, bric mès ena vida, poirie desbrembar Aliosha aqueth instant. "Quauquarrés venguec a visitar era mia amna en aquera ora", diderie mès tard, fòrtaments convençut des sues paraules...

Tres dies dempús deishèc eth monastèri, cossent damb es paraules deth sòn defuntat starets, que l'auie manat "viuer en mon".

Libre ueitau. Mitia

I. KUZMÀ SAMSÓNOV

Grushenka, de camin entara sua naua vida, auie "manat" a Aliosha que li transmetesse a Dmitri era sua darrèra salutacion e li demanèsse que s'en brembèsse tostemp dera sua ora d'amor, mès en aguest moment Dmitri Fiódorovich ère, sense saber-se'n d'arren de çò qu'auie passat, terriblaments confús e ocupat. Es darrèri dies les auie passat en un estat tant inimaginable que de vertat podie auer emmalautit de holador en cervèth, tau qu'eth madeish diderie dempús. Era vesilha Aliosha non l'auie podut trapar peth maitin, tant qu'eth sòn frair Ivan tanpòc auie podut auer eth sòn rendètz-vos damb eth, ena tauèrna. Es patrons dera casa que se lotjaue qu'auien amagat es sues tralhes, per encargue deth madeish Dmitri. En aguesti dus dies correc literauments d'un lòc en aute "en tot pelejar peth sòn destin e era sua sauvacion", coma manifestarie eth madeish dempús, e autanplan gessec ues ores dera ciutat per tòrt d'un ahèr urgent, a maugrat de qué li hège pòur partir e deishar a Grushenka sense vigilància ne tansevolhe ua menuta. Posterioraments de tot aquerò s'en treirà tarlat d'ua forma documentada e peth menut mès ara que solet diboisharam çò de reauments de besonh dera istòria d'aguesti dus orribles dies dera sua vida que precediren era terribla catastròfa que, ara suspresa, se cernec sus eth sòn destin.

Grushenka que l'auie estimat vertadèra e sincèraments pendent ua ora, plan, mès ath madeish tamps tanben l'auie tormentat, a viatges de forma reauments crudèu e despietada. Çò de mès important ei qu'eth non siguec capable de desnishar ne per un moment es sues intencions. Tanpòc auec era possibilitat de guanhar-la-se damb amorasses o pera fòrça: que non s'aurie deishat, solet s'aurie emmaliciat e aurie trincat damb eth definitiuaments, aquerò qu'ac sabie pro ben. Alavetz sospechaue, e damb rason, qu'era tanben se debatie en bèra luta, qu'ère cuelhuda per ua extraordinària indecision, qu'auie quauquarren entà resòlver e que non artenhie a hè'c, e per aquerò, damb eth còr hered, supausaue e non sense fondaments qu'en aqueri moments Grushenka, simplaments, lo deuie auer en òdi ada eth e ara sua passion. Que poirie èster atau, mès non venguie de compréner se qué costaue era angoisha dera joena. A tot darrèr, era qüestion que lo tormentaue se compausaue solet de dus factors: "O eth, Mitia, o Fiódor Pávlovich". Aci, plan que òc, me cau senhalar qu'ère totafèt segur de qué Fiódor Pávlovich li proposarie (se'ei que ja non ac auesse hèt) a Grushenka un maridatge legitim e que non credie ne per un moment qu'eth vielh voluptuós compdèsse a resòlver er ahèr solet damb tres mil robles. Venguec en aguesta conclusion pr'amor que se'n sabie de Grushenka e deth sòn caractèr. Per aquerò, en escadences, se pensaue que tot eth patiment de Grushenka e tota era sua indecision ère costada pr'amor de qué non sabie a qui alistar e damb qui obtierie mès benefici. Encara que semble estranh, en aqueri dies non se l'acodic pensar en pròche retorn der "oficiau", ei a díder, d'aqueth òme fatidic ena vida de Grushenka qu'era sua arribada

demoraue era damb tanta agitacion e cranhença. Qu'ei vertat qu'enes darrèri dies Grushenka auie sauvat silenci sus er ahèr. Totun, siguec era que li parlèc dera carta qu'auie recebut un mes abantes deth sòn ancian seductor, e eth coneishie parciauments çò que didie aquera carta. En un moment de ràbia, Grushenka l'ac auie mostrat, mès, entara sua suspresa, Dmitri a penes li balhèc importància. Qu'aurie estat plan dificil explicar eth perqué: dilhèu simplaments pr'amor que, aclapat per tot er escandal e er orror damb era luta damb sa pair per aguesta hemna, ja non podie imaginar-se arren mès terrible ne perilhós, aumens en aguest moment. Simplaments, que non se credie çò d'aqueth nòvi que, de pic, auie gessut deth nonarren, dempús de cinc ans despareishut e encara mens se credie que venguesse a campar de ressabuda. En realitat, en aguesta prumèra carta der "oficiau" que l'auie mostrat a Mitenka se parlaue deth retorn deth nau rivau vagaments: qu'ère ua carta plan confusa, plan grandiloquenta e plia de sentimentalisme. Mos cau senhalar que Grushenka l'auie amagat es darrères linhes, a on se parlaue damb màger precision deth retorn. Ath delà, Mitenka rebrembarie mès tard qu'alavetz l'auie semblat veir un cèrt mensprètz espontanèu e capinaut pera missiva de Siberia en ròstre dera joena. Dempús Grushenka ja non l'auie dit arren de posteriors tractes damb eth nau rivau. Atau, de man en man, Dmitri se'n desbrembèc complètaments der oficiau. Solet pensaue que, venguesse çò que venguesse e acabèsse coma acabèsse aguest ahèr, era tustarrada definitiua damb Fiódor Pávlovich ère imminenta, ère massa pròcha, e li calie èster resolvuda abantes qu'arren. Damb era amna en suspens demoraue era decision de Grushenka e encara se pensaue que tot arribarie ara imprevista, coma per inspiracion. Còp sec era li diderie: "Cuelh-me, que sò tua entà tostemp", e causa acabada. En aguest madeish instant, eth la cuelherie e se la harie a vier enquiath fin deth mon. Ò!, òc, se la harie a seguir en aguest madeish moment çò de mès luenh possible, se non enquiath fin deth mon, òc entà bèth lòc enes confinhs de Russia, a on se maridarie damb era e s'installarie *d'amagat,* entà qu'arrés sabesse arren d'eri, ne aciu, ne aquiu, ne en cap aute lòc. Alavetz, ò!, alavets començarie ua vida completaments naua! Soniaue contunha e freneticaments damb aguesta auta vida, renauida e "vertuosa" ("qu'ei indispensable, indispensable que sigue vertuosa"). Que desiraue eth reneishement e eth renauiment. Eth remolin infame que s'auie demorat aganchat per volentat pròpia, l'ère massa estofant, eth, coma molti en aguesti casi, fidaue sustot en un cambi d'aires: se non siguesse aguesta gent, se non siguessen aguestes es circonstàncies, se podessa partir d'aguest maudit lòc...tot que se renauirie, tot que serie coma nau! Aquerò credie e per aquerò se consumie.

Mès entad açò li calie arribar era prumèra solucion, era solucion *erosa* der ahèr. Que i podie auer tanben ua auta solucion, s'imaginaue tanben un aute resultat, un de terrible. Còp sec era li ditz: "Vè-te'n, m'è decidit per Fiódor Pávlovich e me vau a maridar damb eth, non è besonh de tu", alavetz...alavetz...Mitia, ça que la, non sabie qué se passarie alavetz, enquiath darrèr moment non se'n sabec, aquerò que mos ac cau arreconéisher. Non auie ues intencions definides, non shamaue de hèr cap crim. Solet estaue ara demora, espiaue e patie, mès totun açò, se premanie solet entara prumèra des possibles solucions deth sòn destin, era solucion erosa. Autanplan hège

enlà quinsevolh aute pensament. Mès aciu que començaue un torment plan desparièr, se presentaue ua circonstància complètaments naua e accessòria, encara que madeish de fatau e insolubla.

En cas qu'era li didesse: "Sò tua, hè-me a vier damb tu". Com se la podie hèr a vier? A on èren es mejans, es sòs? Tàd aguestes madeishes dates se l'agotèren toti es ingrèssi provients des petites remeses de Fiódor Pávlovich, qu'enquia alavetz, en cors de tanti ans, jamès se l'auien interromput. Grushenka, plan que òc, auie sòs, mès Mitia en aguest terren s'amuishèc de pic plan capinaut: que se la volie hèr a vier d'aquiu e començar ua naua vida damb es sòns pròpis mejans, non damb es mejans d'era; ne tansevolhe podie imaginar-se en tot acceptar es sòns sòs e, sonque de pensar-i, patie enquia experimentar un hàstic atròç. Que non me vau a esténer aciu sus aqueth hèt, non ac vau a analisar, sonque hèsqui que senhalar qu'aguesta ère era disposicion dera sua amna en aguest moment. Tot aquerò que podie èster costat indirècta o inconscientaments peth patiment secret dera sua consciéncia per çò d'auer-se apropiat furtiuaments es sòs de Katerina Ivanovna: "Dauant d'ua que sò un brigand e dauant era auta tanben demorarè de seguit coma un brigand, pensaue alavetz, coma arreconeisherie mès tard; ath delà, se Grushenka se'n sap, que non volerà a un tau brigand". Donques, d'a on trèir es mejans, d'a on trèir es fatidics sòs? Autaments, tot serie perdut, arren se poirie amiar a tèrme "e tot per manca de sòs, quin malastre!".

M'auançarè as hèts: eth cas ei que dilhèu sabesse d'a on trèir es sòs e dilhèu sabesse a on se sauvauen. Per ara que non balharè mès detalhs, pr'amor que mès tard s'esclarirà tot, mès òc que voi explicar, encara que sigue de manèra pòc clara, en qué consistie eth principau malur de Mitia; entà hèr-se a vier aguesti recursi, qu'èren en bèth lòc, entà auer eth *dret* d'agarrar-les, ère de besonh entornar-li es tres mil robles a Katerina Ivanovna: autaments, "sonque sò un raflaire, un brigand e non voi començar ua naua vida en tot èster un brigand", auie determinat; atau, donc, decidic botar eth mon de pautes en cèu s'ère de besonh, entà entornar-li es tres mil robles a Katerina Ivanovna costèsse çò que costèsse e *abantes qu'arren*. Eth procés definitiu d'aguesta decision s'auie produsit, entà didè'c atau, enes passades ores dera sua vida, precisaments dès eth darrèr encontre damb Aliosha, dus dies abantes, tath vrespe, en camin, dempús de qué Grushenka ofensèsse a Katerina Ivanovna, quan Mitia, en enténer eth raconde d'Aliosha, auie arreconeishut qu'ère un brigand e l'auie encomanat que l'ac didesse a Katerina Ivanovna, "s'aquerò li servie minimaments de consolacion". Alavetz, aguesta madeisha net, dempús de dider-se adiu deth sòn frair, artenhec a pensar, ena sua frenesia, qu'ère preferible "aucir e panar a quauqu'un, pr'amor de pagar eth deute damb Katia". "Qu'ei preferible demorar coma un assassin e un panaire dauant aqueth qu'aja aucit e panat, e dauant de toti, e que m'amien entà Siberia, que veir se com Katia a tot eth dret a díder que l'è tradit, que l'è panat es sòs e que damb aguesti sòs è hujut damb Grishenka entà començar ua vida vertuosa. Que non ac tieria!" Atau, en tot carrinclar-li es dents, pontificaue Mitia e, efectiuaments, a viatges podie imaginar-se qu'acabarie damb un holador en cervèth. Mès, de moment, lutaue...

Encara que sone estranh, que poirie semblar que, un còp cuelhuda aguesta decision, non auie cap auta opcion que desesperar-se, pr'amor que, d'a on poirie trèir, de ressabuda, un praubetonh coma eth, tant de sòs? Totun aquerò, enquiath darrèr moment auec era esperança d'arténher es tres mil, de qué li vierien de bèth lòc, encara que siguesse deth cèu. Justaments aquerò les pòt arribar ad aqueri que, coma Dmitri Fiódorovich, pendent tota era sua vida solet an sabut despéner e degalhar en vaganaut es sòs eretadi, mès que non n'a ne idia de se com guanhar-les-se. Dus dies dempús d'auer-se dit adiu d'Aliosha, en sòn cervèth que s'auie format eth mès fantastic des revolums, e totes es sues idies èren embolhades. D'aguesta sòrta, escometèc ua empresa çò de mès asenada. Òc, qu'ei possible que just en situacions atau ad aguesta classa de gent es empreses mès impòssibles e fantasioses les semblen es mès realizables. Decidic vier a tier-li ua visita ath mercadèr Samsonov, eth protector de Grushenka, proposar-li un "plan" e trèir-li de pic era soma de besonh entath mentat "plan"; der aspècte comerciau deth sòn projècte que non n'auie cap de dobte, solet dobtaue de se com se cuelherie Samsonov aquera pensada se, ath delà, calaue es còrnes en quauquarren mès qu'en aspècte comerciau. Encara que Mitia coneishie de uelh ath mercadèr, non auien estat presentadi e non auie parlat jamès damb eth. Mès, per bèra rason, qu'ère convençut, e ja dempús un temps, de qué aguest vielh depravat que se trapaue ja enes darrères, dilhèu non s'opausarie ara a que Grushenka amièsse ua vida aunorada e se maridèsse damb un "òme digne de confidança". Que non solet non s'i opausarie, senon qu'eth madeish ac desiraue e, tanlèu arribèsse era escadença, se predarie a collaborar. En tot basar-se en cèrti rumors o en bèra paraula de Grushenka, tanben se pensaue que, dilhèu, eth vielh preferisse entada era a Fiódor Pávlovich. Qu'ei possible qu'entà fòrça des liegeires dera nòsta istòria era perspectiua de compdar damb ua tau ajuda e era intencion de cuélher ara sua nòvia, entà didè'c atau, des braci deth sòn protector les posque semblar massa ordinari e mancat d'escrupuls per part de Dmitri Fiódorovich. Jo sonque posqui hèr a veir qu'entà Mitia eth passat de Grushenka auie demorat definitiuaments ath darrèr. Qu'auie campat aguest passat damb infinita pietat e auie decidit, alugat pera passion, qu'en madeish moment que Grushenka li didesse que l'estimaue e qu'ère prèsta a maridar-se damb eth, sorgirie ua Grushenka totafèt naua e, damb era, un nau Dmitri Fiódorovich, sense vicis de cap sòrta, solet damb vertuts: se perdonarien er un ar aute e començarien tanben ua vida naua. Per çò de Kuzma Samsonov, formaue partida d'agueth passat prealable, ja despareishut, e lo consideraue un òme fatidic ena vida de Grushenka, que, totun, era jamès auie estimat e que, sustot, tanben "auie demorat en darrèr", s'auie acabat, atau, donc, que ja non compdaue entad arren. Ath delà, Mitia ne tansevolhe podie considerar-lo un òme, pr'amor qu'ena ciutat toti se'n sabien que non ère qu'ua roïna malauta qu'auie ua relacion pairau, entà didè'c atau, damb Grushenka, ua relacion basada en uns fondaments plan desparièrs as deth passat, e que hège fòrça temps qu'ère atau, lèu un an. En quinsevolh cas, qu'auie en tot aquerò fòrça ingenuitat per part de Mitia, que, a maugrat de toti es sòns vicis, ère ua persona plan ingenua. Per tòrt dera ingenuitat, ère seriosaments convençut, entre d'autes causes, de qué eth vielh Kuzma, en tot premanir-se entà partir de cap ar aute mon, sentie un

seriós empenaïment deth sòn passat damb Grushenka, e de qué era ara non compdaue damb un protector mès amic e fidèu qu'aqueth vielh inofensiu.

Ath londeman dera sua convèrsa damb Aliosha, dempús tota ua net sense clucar un uelh, Mitia se presentèc en çò de Samsonov tàs nau deth maitin e se hec anonciar. Qu'ère ua casa vielha, tenebrosa, plan espaciosa, de dus solèrs, damb estances annèxes e un pabalhon. Er embaish ère abitat pes dus hilhs maridadi de Samsonov e es sues familhes, era sua anciana fraia e ua hilha celibatària. En pabalhon i èren installadi es sòns dus vailets, un d'eri damb familha nombrosa. Autant es hilhs de Samsonov qu'es vailets viuien ajustadi en aguestes estances, tant qu'eth solèr superior dera casa l'ocupaue en exclusivitat eth vielh e non permetie qu'arrés se demorèsse aquiu, ne tansevolhe era sua hilha, que lo suenhaue, e qu'a determinades ores, e cada viatge que la cridaue, li calie pujar ath mès córrer a maugrat dera sua dispnèa cronica. Aguest "solèr superior" constaue d'un gran nombre de sales granes e solemnes, moblades ar estil des ancians mercadèrs, damb hilères longues e engüegiues de massissi fautulhs e cagires d'acajó adorsades enes parets, damb aranhes de cristau emboishades, damb ombrius miralhs entre es hièstres. Totes aguestes sales èren uedes e desabitades, pr'amor qu'eth vielh malaut s'acorneraue en ua petita cramba, un dormitòri petit e desseparat a on lo mestraue ua vielha sirventa, que se caperaue es peus damb un mocador, e un "gojatòt" que se passaue es ores calat en ua mala dera anticramba. Per tòrt des sues cames holades eth vielh lèu non podie caminar e solet de quan en quan se lheuaue deth sòn fautulh de cuer e, damb era vielha agarrant-lo deth braç, hège un parelh de torns pera cramba. Enquia e tot damb aguesta vielha se mostraue sevèr e foreno. Quan l'anoncièren era arribada deth "capitan", de seguit manèc que lo hessen enlà. Mès Mitia que persutèc e se hec anonciar un aute còp. Kuzma Kuzmich interroguèc ath gojatòt ath hons: quina mina tie?, non estarà embriac?, non vierà a formar un rambalh? E era responsa siguec: "qu'està seren, mès que non se'n vò anar". Eth vielh tornèc a manar que lo hessen enlà. Alavetz Mitia, qu'ac auie previst e auie cuelhut, per s'un cas, papèr e creion, escriuec damb letra clara en un tròç de papèr: "Per un ahèr plan pressant qu'afècte fòrça a Agrafiona Aleksandrovna", e l'ac envièc ath vielh. Dempús de pensar-s'ac un moment, eth vielh li didec ath gojat qu'amièsse ath visitaire ena sala e ara vielha la manèc entà baish damb era orde de qué eth sòn hilh mendre venguesse tà naut ara prèssa. Eth hilh mendre, un òme d'uns dotze *vershki* e d'ua fòrça extraordinària, que s'arrasaue era cara e vestie ara alemana (eth pròpi Samsonov amiaue caftan e barba), se presentèc de seguit, sense badar boca. Toti tremolauen dauant deth pair. Aguest auie cridat ath joen non per pòur deth capitan, pr'amor qu'ère un òme que non s'acovardaue facilaments, senon per s'un cas, compdar damb un testimòni. Acompanhat deth sòn hilh, que l'amiaue deth braç, e deth gojat, campèc fin finau ena sala. Mos cau supausar qu'auie un curiosèr plan gran. Era sala que se demoraue Mitia qu'ère ua pèça enòrma e ombriua, qu'aumplie era amna d'angoisha, damb dues hilères de hièstres e un correder, damb es parets en tot imitar ath marme e tres enòrmes aranhes damb emboish. Mitia ère seigut en ua cagira petita ath cant dera pòrta d'entrada e demoraue eth sòn destin damb nerviosa impaciéncia. Quan eth vielh apareishec pera pòrta der

aute costat, a uns dus *sazheni*[3], Mitia sautèc dera cagira e anèc ath sòn encontre damb pas fèrm e long de soldat. Qu'anaue avientaments vestit, era levita cordada, eth chapèu redon ena man e gants neres, exactaments parièr coma auie vengut en monastèri tres dies abantes a veir ath starets, en companhia de Fiódor Pávlovich e es sòns frairs. Eth vielh lo demorèc de pès, sevèr e damb mina d'importància, e Mitia podec sénter que, tant que s'apressaue, l'examinaue de naut en baish. Tanben li cridèc era atencion era cara de Kuzma Kuzmich, excessiauaments holada enes darrèri tempsi: es pòts inferiors, ja celhs d'abitud, ara que semblauen ua sòrta de còca que penjaue. Grèu e en silenci s'inclinèc dauant deth visitaire, li senhalèc un fautulh ath costat deth divan e doçaments, en tot emparar-se en braç deth sòn hilh e panteishant de dolor, cuelhec sèti en divan dauant de Mitia; aguest, en veir eth dolorós esfòrç, non i estèc a empenaïr-se e se sentec leugèraments avergonhat pera sua insignificànça en aqueri moments dauant ua persona tant importanta qu'auie shordat.

- Qué vos cau, senhor?, didec lenta e claraments eth vielh, un còp seigut, en ton sevèr, mès cortés.

Mitia s'estrementic, que li manquèc pòc entà botar-se de pès, mès contunhèc seigut. Dempús comencèc a parlar naut, rapid, nerviós, gesticulant, damb evidenta excitacion. Se notaue qu'ère un òme qu'auie arribat entath limit, qu'ère esbauçat e cercaue ua darrèra gessuda; se hège mèuca, qu'ère prèst entà lançar-se ena aigua en un virament de uelhs. Probablaments eth vielh Samsonov ac auie comprenut de seguit, encara qu'eth sòn ròstre se sauvaue immudable e hered coma ua estatua.

- Eth plan aunorable Kuzma Kuzmich probablaments qu'a entenut a parlar mès d'un viage des mies divergéncies damb eth mèn pair, Fiódor Pávlovich Karamazov, qu'a espoliat eth mèn eretatge dempús qu'era mia mair...coma tota era ciutat s'alugue en parlar d'açò...pr'amor qu'aciu toti parlen de çò que non les cau... E, ath delà, que vo n'auetz podut saber per Grushenka...perdon, per Agrafiona Aleksandrovna...que tant respècti e venèri... Atau comencèc Mitia, estramuncant dès era prumèra paraula. Mès que non vam a reprodusir aciu eth sòn discurs paraula per paraula, senon que balharam solet un resumit. Er ahèr consistie que tres mesi abantes auie consultat de bon voler (didec "de bon voler" e non "exprèssaments") a un avocat deth caplòc, "solide que Kuzman Kuzmich a auut eth plaser de conéisher ad agues famós avocat, Pavel Pávlovich Korneplodov... De front espaciós, talent lèu d'estadista...eth tanben que vos coneish a vos...didec meravilhes de vos...", e aciu que s'endrabèc un aute còp. Mès aguestes interrupcions que non l'arturauen, de seguit les superaue e contunhaue. Aguest Korneplodov l'auie dit, en interrogar-lo peth menut e examinar es documents que li podec amuishar (Mitia parlèc damb pòca claretat e especiau precipitacion d'aqueri documents), qu'ère possible anar per justícia per çò deth bordalat de Chermashnia, pr'amor que de hèt l'auie de pertànher ada eth, per eretatge mairau, e d'aguesta sòrta deishar desconcertat ad aguest vielh brigand..."pr'amor que non totes es pòrtes son barrades e era justícia coneish pro ben toti es henerecles". En

3 ua distància de mès de 21 m.

resumit, qu'auie esperances de qué Fiódor Pávlovich li paguèsse uns auti sies mil robles, autanplan sèt, pr'amor que Chermashnia ne valie non mens de vint-e-cinc mil, ei a díder, segur que vint-e-ueit, "trenta, trenta, Kuzma Kuzmich, tant que jo, imaginatz-vos, ne dètz-e-sèt n'è trèt d'aguest òme despietat! Atau que jo, didie Mitia, deishè aguest ahèr pr'amor que non enteni de leis, mès en arribar aciu me demorè de pèira damb ua demana contra jo (aciu Mitia se tornèc a embolhar e de nau passèc còp sec entà ua auta causa): atau que, didec, se vos voléssetz, plan aunorable Kuzma Kuzmich, aquerir es mèns drets contra aguest monstre, en tot balhar-me'n a jo solet tres mil...en cap cas gesseríetz damnatjat, vos ac juri peth mèn aunor, ath contrari, que vo'n podetz hèr a vier sies o sèt mil en sòrta d'aguesti tres... Mès çò de mès important ei que tot demore apraiat "aué madeish". Que pòt èster dauant de notari, se vos semble...o coma vos volgatz...En ua soleta paraula, que sò prèst a tot, vos autrejarè toti es documents que m'exigigatz, signarè çò que calgue...e aguest papèr lo formalizaríem de seguit, se podesse èster, aguest madeish maitin...Vos que m'autrejaríetz aguesti tres mil...a despart de vos, qui a tanti sòs ena ciutat...e atau me sauvaríetz de...en ua paraula, sauvaríetz eth mèn praube cap damb ua accion nòbla, ua accion plan nòbla, se poirie díder...pr'amor que declari es mèns nòbles sentiments per ua cèrta persona que vos coneishetz pro ben e que per era susvelhatz coma un pair. De ua auta manèra que non auria vengut, se non siguesse coma un pair. E, se voletz, aciu qu'auem tustarrat tres fronts, pr'amor qu'eth destin ei quauquarren terrible, Kuzma Kuzmich. Realisme, Kuzma Kuzmich, realisme! E, pr'amor que vos hège temps que deueríetz èster excludit, demoren dus fronts, dilheù non m'aja exprimit damb assopliment, mès que non sò un òme de letres. Atau, donc, un front ei eth mèn e er aute eth d'aguest monstre. Alistatz, alavetz, eth monstre o jo. Ara que depen de vos, tres destins e dues opcions...Desencusatz, que m'è hèt un embolh, mès vos me comprenetz...Enes vòsti venerables uelhs veigui que m'auetz comprenut...Se non m'auetz comprenut, aué madeish me lanci ena aigua, "atau ei"!

Mitia concludic eth sòn asenat discurs damb aguest "atau ei!" e, en tot lheuar-se de ressabuda, demoraue era responsa ara sua estupida prepausa. Ena sua darrèra frasa auec era sobta e desesperada sensacion de qué auie hèt mèuca e, mès que mès, de qué non auie dit que pegaries. "Qué estranh! Peth camin que semblaue ua bona idia, mès guaires pegaries!", se pensèc de pic, cuelhut pera desesperacion. Tant que parlaue, eth vielh non s'auie botjat e non auie deishat de campar-lo damb ua expression glaciau ena guardada. Lo hec a demorar ua estona e ara fin Kuzma Kuzmich didec en ton decidit e devastador:

- Desencusatz-me, senhor, mès nosati non mos dedicam ad aguesta classa de negòcis.

Mitia notèc que li tremolauen es cames.

- E qué hèsqui ara jo, Kuzma Kuzmich?, gasulhèc esblancossit, damb un arridolet. Que sò perdut, sabetz?

- Desencusatz, senhor...

Mitia contunhaue de pès en tot guardar-lo fixaments, quan de pic se n'encuedèc de qué quauquarren se botjaue ena cara deth vielh. S'estrementic.

- Guardatz, aguesti negòcis que non mos convien, didec tot doç eth vielh, anar per justícia, avocats, qu'ei ua autentica carga! Mès, se voletz, que i a ua persona, vos podetz dirigir ada era...
- Diu mèn! Se qui ei?...M'entornatz era vida, Kuzma Kuzmich, gasulhèc Mitia.
- Non ei d'aciu, ne tanpoc s'està ena ciutat, qu'ei un campanhard que comèrce damb era husta, lo criden Liagavy. Pòrte ja un an damb tractes damb Fiódor Pávlovich per tòrt d'aguest petit bòsc sòn de Chermashnia, dilhèu auetz entenut a díder que tien diferéncies sus eth prètz. Precisaments ara a tornat e s'està en çò deth pòpe Ilinski, tà ues dotze verstas dera pòsta de Volovia, en bordalat d'Ilinskoie. M'a escrit per aguest negòci, ei a díder, a prepaus deth petit bòsc, en tot demanar-me conselh. Eth madeish Fiódor Pávlovich que vò anar a veder-lo. Se vos vos auançatz a Fiódor Pávlovich e li prepausèssetz a Liagavy çò de madeish qu'a jo, dilhèu eth...
- Qu'ei ua idia geniau!, l'interrompec Mitia afogat. Plan, dirèctaments ada eth! Qu'ei en tot regatejar, li demanen un prètz massa naut, e alavetz l'amuishes un document de propietat, hu, hu!, hu!. Mitia, còp sec, s'estarnèc en ua arridalhada braca e seca, tant inesperada qu'autanplan a Samsonov li tremolèc eth cap. Sabi pas se com vos ac posqui arregraïr, Kuzma Kuzmich. A Mitia li borie eth sang.
- Que non s'ac vau. (Sansonov joquèc eth cap)
- Mès que non vo'n sabetz...m'auetz sauvat, ai, ua presentida m'amièc enquia vos...Plan, donc, a veir ath pòpe!
- Que non m'ac auetz d'arregraïr.
- Me'n vau ara madeish. Qu'è abusat dera vòsta santat. Jamès ac desbrembarè, vos ac ditz un òme rus, Kuzma Kuzmich, un òme rus!
- Plan, plan.

Mitia siguec a mand de sarrar-li es mans ath vielh, mès ua shagata maligna campèc fugaçaments ena sua guardada. Mitia desseparèc era man, encara qu'ath madeish temps se repoteguèc era sua maufidança. "Que deu èster cansat...", pensèc per un moment.

- Per era! Qu'ei per era, Kuzman Kuzmich! Comprenetz vos que tot ei per era, bramèc de pic, damb ua votz que ressonèc per tota era sala, hec ua reveréncia, se virèc bruscaments e damb es madeishi passi rapids e longui d'abantes s'endralhèc entara pòrta sense virar-se. Tremolaue d'emocion. "Tot qu'ère perdut e vaquí qu'un àngel dera garda m'a sauvat, li venguec entath cap. E, s'un comerçant coma aguest ancian (un ancian plan nòble, e quina preséncia!) m'a indicat aguest camin, ei clar que...eth camin ja ei guanhat. Ara a córrer. Tornarè abantes que hège net, tornarè

aguesta net, mès era victòria qu'ei mia. O ei qu'eth vielh s'a trufat de jo"? Aquerò didie Mitia de camin entà casa e, plan, non podie imaginar-se ua auta causa, ei a díder, o se tractaue d'un conselh senat (d'un òme de negòcis coma eth), de bèth un que coneish er ahèr, que coneishie ath tau Lagavy (quin cognòm tan estranh!). o...o eth vielh se'n trufaue d'eth! Ai, aguest darrèr pensament ère solet certan. Mès tard, fòrça temps dempús, quan ja s'auie passat tota era catatròfa, eth pròpi Samsonov arreconeishec en tot arrir-se'n que s'auie divertit a esquia deth "capitan". Qu'ère un òme maishant, hered e maliciós, e damb antipaties malautisses, ath delà. Sabi pas se qué siguec exactaments çò que possèc ath vielh, se siguec era afogadura evidenta deth capitan, era estupida conviccion d'aguest "mau traucada e degalhaire" de qué Samsonov podie deishar-se embolhar en un "plan" qu'ère ua enòrma asenada, o era sua gelosia per Grushenka, qu'en sòn nòm aqueth "pòcvau" auie vengut a demanar-li sòs damb parièra bestiesa...mès eth cas ei que, tant qu'auie ath dauant a Mitia, que sentie es cames baubes e sorrisclaue absurdaments qu'ère perdut, en aguest moment eth vielh lo campèc damb ua ràbia infinita e cerquèc era manèra de burlar-se d'eth. Un còp Mitia auec gessut, Kuzma Kuzmich, era sang dera cara perduda pera ira, se dirigic entath sòn hilh e li manèc que prenessen mesures entà que d'aué endauant non tornèsse a veir eth peu de parièr desarrapat e entà que non se le permetesse era entrada; autaments...

Non venguec de prononciar era sua menaça, mès autanplan eth sòn hilh, que soent lo vedie furiós, se metec a tremolar de pòur. Ua ora mès tard, eth vielh encara ère arraulit de ràbia. En escurir, emmalautic e manèc a cercar ath "galen".

II. LIAGAVY

Atau, donc, li calie "galaupar", mès que non auie ne un kopek entàs shivaus, ben, auie dus *grivny*, mès arren mès, era soleta causa que li restaue de tanti ans de benèster! Ena casa auie un vielh relòtge d'argent, parat de fòrça temps a. Lo cuelhec e lo portèc entà un relotgèr judiu qu'auie ua botiga en mercat. Li balhèc sies robles. "Aquerò non m'ac demoraua!", sorrisclèc Mitia afogat (contunhaue en tot èster afogat), agarrèc es sies robles e correc entà casa. En casa completèc era quantitat en tot arremassar coma prèstatge tres robles des casalèrs, que les ac balhèren damb plaser a maugrat de qué èren es sòns darrèrs sòs, enquia aguest punt l'estimauen. En sòn estat d'entosiasme, Mitia les desnishèc de seguit qu'eth sòn destin s'anaue decidint e les condèc, plan qu'ara prèssa, lèu tot eth "plan" que venguie d'expausar a Samsonov, dempús, era decision de Samsonov, es sues futures esperances e çò d'aute. Ja abantes les auie fidat as casalèrs fòrça des sòns secrets: qu'ei per aquerò que lo guardauen coma a un des sòns e non coma a un senhor capinaut. En auer arremassat d'aguesta sòrta nau robles, manèc a cercar shivaus de pòsta entà vier en Volovia. Totun, d'aguesta forma, demorèc registrat e senhalat eth hèt de qué "era vesilha de cèrt eveniment, tà meddia, Mitia non auie ne un solet kopek e, entà

arténher sòs, venec un relòtge e cuelhec prestadi tres robles as casalèrs, e tot aquerò en preséncia de testimònis".

Senhali aguest hèt per auança, dempús demorarà clar entà qué ac hèsqui.

En gésser ath galaup entara pòsta de Volovia, Mitia, encara que s'alegraue damb era presentida de qué fin finau acabarien "toti aguesti ahèrs" e les balharie ua solucion, tremolaue de pòur: qué se passarie damb Grushenka ena sua abséncia? E se precisaments se decidisse a vier a veir a Fiódor Pávlovich aguest madeish dia? Per aquerò se n'auie anat sens dider-l'ac e auie demanat as casalèrs que ne peth mau de morir revelèssen a on s'auie botat se quauquarrés preguntaue per eth. "Qu'ei imprescindible, imprescindible, que me n'entorne abantes dera net, se repetie tant qu'anaue balhant-se bassacades en tamboreu, e çò de mielhor serie hèr-me a vier ad aguest Liagavy...entà barrar era operacion"; atau, damb era amna penjada d'un hiu, anaue soniant Mitia, mès ai!, que non ère escrit, ne plan mens, qu'es sòns sòmnis venguessen a complir-se cossent eth sòn "plan".

Prumèr, patic un retard en cuélher un camin vesiau a compdar dera pòsta de Valovia. Per aguest camin s'i estaue dètz-e-ueit verstas, pas dotze. Segon, non trapèc en casa ath pòpe Ilinski, pr'amor que s'auie apressat un moment en un bordalat vesin. Tant que lo cercaue aquiu, e en tot auer vengut en aguest bordalat damb es madeishi shivaus, ja agotadi, barrèc lèu era net. Eth pòpe, un òme de mina timida e afectuosa, de seguit l'expliquèc qu'eth tau Liagavy, qu'ara prumeria s'auie ostatjat en çò de sòn, s'estaue ara en Sujoi Posiolok e hège jadilha ena isba deth garda deth bòsc, pr'amor que tanben aquiu comerciaue damb husta. Dauant es persutantes demanes de Mitia entà que l'amièsse a veir a Liagavy ath mès córrer, pr'amor de qué "d'aguesta manèra, entà didè'c atau, sauvar-lo", eth pòpe venguec d'accedir, a maugrat de qué ara prumeria auie dobtat, donques que semble que li costaue curiosèr acompanhar-lo enquia Sujoi Posiolok; mès, malerosaments, li conselhèc d'anar-i "a pè", perque que solet serie ua versta "e un shinhau mès". Mitia, plan, accedic e se botèc a caminar a longues camalhardades, per çò qu'eth praube pòpe lèu li calec córrer darrèr sò. Qu'ère un omenet encara joen e plan prudent. De seguit Mitia comencèc a parlar-li des sòs plans damb vivacitat e nerviosisme e a demanar-li conselh respècte a Liagavy, e atau siguec tot eth camin. Eth pòpe l'escotaue damb atencion, mès lo conselhèc pòc. As demanes de Mitia responie damb escapatòries: "sabi pas, ui, sabi pas, com vò que me'n sàpia", e causes atau. Quan Mitia comencèc a parlar des sues discrepàncies damb sa pair a compde der eretatge, eth pòpe enquia e tot s'espauric, pr'amor qu'era sua relacion damb Fiódor Pávlovich ère de cèrta dependéncia. Ça que la, li preguntèc estonat se per qué cridaue Liagavy a Gorstkin, aguest campanhard que se dedicaue ath comèrç, e l'aclarèc de bon compde a Mitia que, encara qu'en realitat ère Liagavy, tanpòc n'ère deth tot, pr'amor que s'ofensaue fòrça damb aguest nòm e lo calie cridar tu per tu Gorstkin "se non, non i aurà arren a hèr, ne tansevolhe vos escotarà", concludic eth pòpe. Mitia s'estonèc un shinhau e de seguit expliquèc que Samsonov l'auie cridat damb aguest nòm. En conéisher aguesta circonstància, eth pòpe cambièc rapidaments de tèma, encara qu'aurie obrat pro ben se l'auesse explicat a Dmitri

Fiódorovich çò que venguie de sospechar: s'eth madeish Samsonov l'auie amiat ad aguest òme, e l'auie dit que se cridaue Liagavy, non ac harie, pera causa que siguesse, entà burlar-se'n? E non vedie arren d'estranh en aquerò? Mès Mitia que non auie temps entà entretier-se en "aguesti detalhs". Caminaue lèu-lèu e solet en arribar en Sujoi Posiolok aubirèc qu'auien recorrut non ua versta ne versta e mieja, senon segurаments tres; aquerò l'embestièc, mès se tenguec. Entrèren ena isba. Eth garda deth bòsc, coneishut deth pòpe, n'ocupaue era mitat; ena auta mitat, ena estança principau, desseparada peth vestibul, s'i auie installat Gorstkin. Entrèren ena estança principau e aluguèren ua candèla de seu. Era isba qu'ère plan ben escauhada. En ua taula de pin auie un samovar amortat, ua plata damb tasses, ua botelha ueda de ròm, un *shtof* de vodka sense acabar e ues rèstes de pan de chòina. Eth forastèr ère ajaçat sus eth banc, damb era ròba d'abric revlincada jos eth cap a manèra de coishinèra, e roncaue prigondaments. Mitia se demorèc perplèx. "Me cau desvelhar-lo, aguest ahèr ei massa important, damb era prèssa qu'è cuelhut; m'è d'esdegar e tornar aué madeish", començaue a enquimerar-se; mès eth pòpe e eth garda qu'èren caradi sense exprimir era sua pensada. Mitia s'apressèc e sagèc de desvelhar a Gorstkin, ac hec damb fòrça, mès eth dormeire que non reagie. "Qu'ei embriac, didec Mitia; qué posqui hèr, Diu mèn, qué posqui hèr ara?" E, de pic, damb ua impaciéncia terribla, li comencèc a estirassar es braci, es cames, a secodir-li eth cap e a sajar d'incorporar-lo entà hèr-lo a seir en banc. Totun aquerò, dempús de grani esfòrci solet artenhec que comencèsse a rondinar e a maudíder damb fòrça, encara que prononciant damb pòca claretat.

- Que serà mielhor que li balhetz mès de temps, didec ara fin eth pòpe; çampar, non ei en condicions.
- A estat tot eth dia en tot béuer, comentèc eth garda.
- Diu mèn!, sorrisclèc Mitia, se vo'n sabéssetz çò d'important qu'ei entà jo! Guaire ne sò de desesperat!
- Que serie mielhor demorar enquia deman, persutèc eth pòpe.
- Enquia deman? Per amor de Diu, aquerò qu'ei impossible! E ena sua desesperacion siguec a mand de lançar-se un aute còp a desvelhar ar embriac, mès qu'ac deishèc de cornèr en compréner era inutilitat de sòns esfòrci. Eth pòpe caraue, eth garda, miei esclipsat, auie ua mina ombriua. Quines tragèdies tan terribles còste ena gent eth realisme, didec completaments desesperat. Era sudor li baishaue pes possi.

En tot profitar era escadença, eth pòpe l'expausèc plan rasonablaments que, a maugrat qu'artenhesse a desvelhar ar embriac, aguest non serie en condicions de tier ua convèrsa, tan begut, "e, en tot tractar-se d'un ahèr tant important, que serie mielhor qu'ac deishèsse entà deman..." Mitia dauric es braci, desesperat, e accedic.

- Me demorarè aciu damb ua candèla, *batiushka*, entà profitar era mendre oportunitat. Tan lèu se desvelhe, jo començarè damb çò de mèn...Te pagarè era candèla, se dirigic ath garda, tanben er arrecès, non desbrembaràs a Dmitri

Karamazov. Sonque que damb vos, *batiushka*, non sai se qué hèr, a on vos ajaçaratz?

- Non, non, jo que me'n vau tà casa. Ena sua ègua (senhalèc ath garda). E, damb aquerò me hèsqui adiu de vos. Qu'ajatz bona capitada.

Atau ac heren. Eth pòpe partic ena ègua content d'auer-se'n desliurat ara fin, mès que seguie remint damb eth cap e balhant-li torns pr'amor de se non serie mielhor auançar-se e informar ath londeman d'aguest curiós ahèr ath sòn protector Fiódor Pávlovich, "autaments, se'n pòt saber en quinsevolh moment, embestiar-se e retirar-me eth sòn favor". Eth garda, en tot rascar-se, s'endralhèc en silenci entara auta part dera isba e Mitia se seiguec en banc, prèst a profitar quinsevolh oportunitat, coma auie dit. Ua prigonda angoisha entornejaue era sua amna coma ua broma espessa. Ua angoisha prigonda, terribla! Per mès que pensèsse, non artenhie arribar en cap de conclusion. Era candèla se consomie, un grilh cantaue, ena cramba escauhada se hège impossible alendar.

Còp sec s'imaginèc un uart, era entrada deth darrèr d'aguest uart, era pòrta dera casa de sa pair que se daurís misteriosaments e Grushenka qu'èntre ath córrer per aguesta pòrta...Se lheuèc en un bot deth banc.

- Quin malastre!, sorrisclèc, e en tot sarrar es dents, s'apressèc maquinauments ath dorment e se botèc a campar-li era cara. Qu'ère un campanhard prim, encara joen, de cara pro alongada, retortilhs castanhi e ua barbeta roienca, longa e fina; vestie camisa de percala e gistet nere, qu'ena sua pòcha pistaue era cadieta d'un relòtge d'argent. Mitia contemplaue aguesta fesomia damb un òdi terrible, e per bèth motiu l'ère especiauments odiós qu'auesse eth peu retortilhat. Mès çò de mès insuportablaments ofensiu qu'ère èster aquiu, damb eth sòn problèma urgent, dempús d'auer sacrificat tant, d'auer deishat tantes causes, complètaments agotat, e veir se com aguest parasit "que d'eth depen ara tot eth mèn futur ronque coma s'arren, coma se venguesse de un aute planeta". Ai, ironia deth destin!, cridèc Mitia e, còp sec, en tot pèrder totauments eth cap, se calèc de nauèth a desvelhar ath campanhard. Ac hège dam fúria, l'estirassaue, l'empossaue, autanplan lo tustèc, mès ath cap de cinc menutes sense auer artenhut arren, desesperat e impotent tornèc entath banc e se seiguec. Quina estupiditat! Quina estupiditat!, sorrisclaue. E...quin desaunor!, ahigec de pic sense saber eth perqué. Li comencèc a hèr fòrça mau eth cap. Me calerie deishà'c? Anar-me'n?, se pensèc. Arren d'aquerò, me demorarè enquia deman. Que m'è demorat de bon voler, de bon voler! Entà qué è vengut fin finau? Ath delà, que non è mejans entà partir, a veir se com me'n vau ara d'aciu, ai, quina asenada!

Eth cap, totun, li hège cada viatge mès mau. Qu'ère seigut quiet e non se n'encuedèc que s'anaue esclipsant e que se demoraue adormit, atau, seigut. Que se deuec demorar esclipsat dues ores o mès. Se desvelhèc per tòrt de'un mau fòrt de cap, tant insuportable que volie cridar. Es possi li pataquejauen, li hège mau era coroneta; un viatge desvelhat, pendent ua bona estona non siguec capable de revier deth tot e

encuedar-se'n de çò que se passaue. A tot darrèr aubirèc qu'ena cramba cauda auie fòrça vabor e que podie morir. Eth campanhard embriac contunhaue ajaçat e roncant; era candèla s'auie honut e ère a mand d'amortar-se. Mitia comencèc a cridar e, trantalhant, trauessèc eth vestibul e entrèc ena cramba deth garda. Aguest se desvelhèc de seguit en sénter qu'ena auta cramba i auie vabor e, encara que reagic, s'ac cuelhec damb tanta indiferéncia que Mitia se sentec ofensat.

- E, se se morís, se se morís, alavetz...alavetz qué?, sorrisclaue Mitia ath sòn dauant, frenetic.

Dauriren era pòrta de land en land, dauriren es hièstres, eth canon dera humeneja, Mitia estirassèc dès eth vestibul ua herrada damb aigua, prumèr se banhèc eth cap e dempús, en trapar un liròt, lo chaupèc damb aigua e l'ac apliquèc a Liagavy en cap. Eth garda, ça que la, se cuelhie çò que se passaue lèu damb mensprètz e, dempús de daurir es hièstres, didec laconicaments: "Qu'ei ben", e se calèc en lhet, en tot deishar-li a Mitia un fanau de hèr alugat. Mitia s'encuedèc der embriac estabordit ua mieja ora, en tot banhar-li era tèsta, auie eth fèrm prepaus de non dormir en tota era net, mès, agotat, se seiguec un moment entà recuperar er alend e cluquèc es uelhs en un instant; ara seguida s'estirèc en banc sense encuedar-se'n e dormic coma un soc.

Se desvelhèc plan tard, qu'èren apuprètz es nau deth maitin. Eth solei ludie damb fòrça enes dues hièstres dera isba. Eth campanhard de peu retortilhat deth vrespe ère dejà seigut en banc e vestit damb eth sòn *poddiovka*. Auie ath sòn dauant un nau samovar e un nau *shtof* de vodka. Ja s'auie acabat eth deth dia anterior e eth nau qu'ère ja a mieges. Mitia se lheuèc e en un virament de uelhs se n'encuedèc de qué eth maudit campanhard ère un aute còp embriac. Lo campèc un moment damb es uelhs en blanc**.** Eth campanhard lo guardaue en silenci e damb dolenteria, damb ua cèrta cauma ofensiua, autanplan damb vantaria e mensprètz, sivans li semblèc a Mitia. Aguest que se decidic a parlar.

- Permetetz-me, veiratz...jo...probablaments ja vo n'auetz sabut peth garda dera isba: sò eth tinent Dmitri Karamazov, eth hilh deth vielh Karamazov, que damb eth ètz en convencion per çò d'aguest petit bòsc...
- Mentisses!, didec de suspresa er òme, damb fermetat e tranquillitat.
- Com que mentisqui? Non coneishetz a Fiódor Pávlovich?
- Non coneishi a cap Fiódor Pávlovich, sorrisclèc eth campanhard, en tot botjar era lengua damb ua cèrta bastrussaria**.**
- Eth petit bòsc, que vos ètz en tot negociar eth prètz deth petit bòsc, desvelhatz-vos, remetetz-vos. Eth pair Pavel Ilinski m'a companhat enquia aciu...Vos escriuèretz a Samsonov e eth m'a manat a tier-vos ua visita...Mitia panteishaue.
- M-mentisses!, tornèc a díder Liagavy.

A Mitia se li gelèren es pès.

- Ajatz pietat, que non ei cap de trufaria! Dilhèu ei per çò der alcoòl. Mès, a tot

darrèr, vos que podetz parlar, compréner...Autaments...autaments jo...non compreni arren!

- Qu'ès eth tintaire!
- Ajatz pietat, sò Karamazov, Dmitri Karamazov, qu'è ua prepausa entà vos...ua prepausa auantatjosa...sus eth petit bòsc.

Eth campanhard s'amorassaue era barba.

- Non, tu qu'acceptères eth trabalh e as vengut a èster un brigand. Qu'ès un brigand!
- Vos asseguri que vos enganhatz. (Mitia se retortilhaue es mans desesperat. Eth campanhard contunhaue en tot amorassar-se era barba e de pic cluquèc es uelhs damb dolenteria.)
- Non, guarda, tu ditz-me ua causa: ditz-me quina lei permet méter params, m'entenes ben? Qu'ès un brigand! Aquerò ac entenes?

Mitia, cogitós, hec un pas entà darrèr, e de pic siguec coma se "quauquarren me tumèsse eth front", coma eth madeish diderie mès tard. En un virament de uelhs auec ua sòrta d'illuminacion, "ua lutz s'aluguèc e ac comprení tot". Se demorèc estalabordit, incapable de compréner se com eth, un òme intelligent a tot darrèr, auie podut cométer ua estupiditat d'aguesta mida, calar-se en ua aventura parièra e alongar-la lèu ua jornada sancera, ocupar-se d'aguest Liagavy, umitejar-li era tèsta..."Plan, qu'ei embriac coma ua bota, e contunharà en tot béuer de contunh ua setmana mès, qué posqui demorar? E se Samsonov m'a manat aciu de bon voler? E se era...? Diu mèn, qué è hèt!..."

Eth campanhard lo guardaue e arrie. En ua auta situacion, qu'ei probable que Mitia l'auesse aucit, encolerit, ad aguest estupid, mès ara que se sentie fèble coma un mainatge. S'apressèc tot doç ath banc, cuelhec eth sòn abric, se lo botèc en silenci e gessec. Que non trapèc ath garda ena auta cramba, non i auie arrés. Treiguec dera pòcha cinquata kopeks en monedes e les deishèc sus era taula, pera estança, era candèla e es anuègi. En gésser dera isba vedec qu'ath sòn entorn solet auie bòsc, arren mès. Caminèc trantalhant sense rebrembar ne tansevolhe era direccion que li calie cuélher dès era isba, s'entara dreta o entara quèrra. Era net anteriora, en vier damb eth pòpe, non s'auie fixat en camin. Que non auie ena sua amna eth mendre desir de resvenjar-se d'arrés, ne tansevolhe de Samsonov. Caminaue per un estret caminòu deth bòsc sense pensar en arren, descaminat, damb "era sua idia perduda", sense preocupar-se en absolut de entà a on anaue. Un mainatge que l'auesse gessut ath pas, que l'aurie podut hèr quèir, autant ère era sua feblesa de còs e amna. Damb gran esfòrç, totun, artenhec a gésser deth bòsc, apareisheren camps segadi, nudi, en un espaci immens. "Quina desolacion! Guaira mòrt ar entorn!", se repetie tant que contunhaue endauant.

Lo sauvèren un viatjaires: un menaire amiaue a un vielh mercadèr per un camin vesiau. Quan vengueren ena sua nautada Mitia les preguntèc peth camin e se passèc qu'eri tanben anauen entà Volovia. Negocièren e l'acceptèren coma companh de

viatge. Arribèren tàs tres. Ena pòsta de Volovia Mitia demanèc ara prèssa shivaus entara ciutat e se n'encuedèc de què ère mort de hame. Tant qu'aganchauen es shivaus li heren uns ueus. Se les mingèc en un virament de uelhs, tanben se mingèc ua grana lesca de pan, un tròç de sausissa que trapèc, e se beuec tres copetes de vodka. En auer-se remetut, s'encoratgèc e era sua amna tornèc a desvelhar-se. Volaue peth camin, pressaue ath menaire e, de pic, endonvièc un nau plan ja ""indiscutible" entà arténher, ja aguest madeish dia, abantes d'escurir "es maudidi sòs"- "Pensar que per tòrt de tres mil insignificanti robles se pòt esbauçar eth destin d'un òme!, sorrisclèc damb mensprètz. Aué madeish qu'ac apraiarè!". E se non auesse estat perque non podie arrestar-se de pensar en Grushenka e de pensar se l'auie podut arribar quauquarren, dilhèu s'auesse alegrat. Mès eth rebrembe d'era se calaue ena sua amna cada menuta coma un guinhauet afilat. A tot darrèr arribèren e corrèc entara casa de Grushenka.

III.MINES D'AUR

Aguesta ère, precisaments, era visita de Mitia que Grushenka auie parlat a Rakitin damb tanta pòur. Qu'ère en tot demorar era arribada dera sua "estafeta", encantada de qué Mitia non auesse vengut ne aqueth dia ne er anterior; qu'auie era esperança de qué, mejançant Diu, non campèsse per aquiu abantes qu'era partisse, mès alavetz se presentèc de ressabuda. Çò d'aute que ja ac sabem: entà desliurar-se d'eth, lo convencèc rapidaments de qué l'acompanhèsse en çò de Kuzma Samsonov, coma s'auesse besonh de vier aquiu entà "compdar sòs", e un còp que Mitia l'auesse acompanhat l'arrinquèc era promesa, en dider-se adiu en lumedar de Kuzma, que vierie a cercar-la dempús des onze entà acompanhar-la de nauèth en çò de sòn. Mitia tanben se demorèc satisfèt damb aguesta decision: "S'ei en çò de Kuzma, vò díder que non vierà a veir a Fiódor Pávlovich...s'ei que non mentisque", ahigec ara seguida. Mès, a còp de uelh, semblaue que non mentie. Dada era natura dera sua gelosia, tan lèu se desseparaue dera hemna estimada ja s'imaginaue Diu se'n sap quini orrors sus çò que harie, e pensaue en com "l'enganhaue", mès en vier ath córrer ath sòn costat, esmoigut, ablatigat e irremissiblaments convençut de qué era estimada se les auie engenhat entà enganhar-lo, damb era prumèra lucada ath sòn ròstre, ath ròstre alègre e doç d'aquera hemna, eth sòn esperit resuscitaue e de pic despareishie tota sospecha e damb fòrça vergonha se repotegaue pera sua gelosia. Dempús d'acompanhar a Grushenka, partic ath mès córrer entà casa. Qu'auie encara fòrça causes entà hèr! Mès, aumens, se sentie solatjat. "Ara me cau interrogar çò de mès lèu possible a Smerdiakov e saber-me'n se delànet se passèc quauquarren, se venguec era, demorem que non, en çò de Fiódor Pávlovich, ai!", didie. Atau, donc, qu'encara non auie arribat en çò de sòn e ja era gelosia li sarraue de nauèth eth sòn inquiet còr. Gelosia! "Otero que non ère gelós, senon credul", observèc Pushkin, e ja sonque aguesta observacion amuishe era prigonda intelligéncia deth nòste gran poèta. Otelo qu'auie simplaments era amna trincada e tota era sua concepcion deth mon se vedec trebolada pr'amor

qu'eth sòn ideau auie estat esbauçat. Mès Otelo non comencèc a amagar-se, a espiar, e a èster ara demora, eth que se'n fidaue. Ath contrari, li calec provocar-lo, suggerir-li, excitar-lo damb un gran esfòrç pr'amor de qué se n'encuedèsse dera traïson. Es autentics gelosi que non son atau. Non ei possible imaginar ne tansevolhe tot eth desaunor e era decadéncia morau qu'ei capable de transigir eth gelós sens eth mendre remòrs de consciéncia. E non ei que siguen amnes vulgares e lordes. Ath contrari, qu'ei possible amagar-se dejós es taules, subornar a gent infame e avedar-se ara pejor immondícia deth pistar e der espiar en tot tier un bon còr, en tot sénter un amor blos, plen d'abnegacion. Otelo que non podie de cap manèra resignar-se ara traïson (non ère incapable de perdonar, senon de resignar-se), a maugrat de qué era sua amna ère tranquilla e blossa coma era amna d'un mainatge. Que non se passe çò de madeish damb un autentic gelós: ei de mau hèr imaginar-se qué pòt resignar-se e avedar-se e qué pòt perdonar un gelós! Es gelosi que son mès prèsti a perdonar qu'es auti òmes, e aquerò ac saben totes es hemnes. Un gelós pòt e ei capable de perdonar (dempús d'ua terribla scèna, plan que òc) mès rapidaments, per exemple, ua traïson que practicaments a estat provada, uns abraci e uns punets qu'a campat damb es sòns pròpis uelhs, a condicion de qué ath madeish temps se posque convéncer de bèra manèra de qué aquerò s'a passat "per darrèr viatge" e de qué, d'ara endauant, eth sòn rivau va a desaparéisher, se'n va enquias confunhs deth mon, o de qué eth madeish se hè a vier era sua aimada en quinsevolh lòc a on ja non se traparà damb aguest terrible adversari. Plan que òc, era reconciliacion a penes durarà ua ora, pr'amor que, a maugrat qu'er adversari age despareishut reauments, ath londeman eth gelós se n'endonviarà un de nau e començarà a auer gelosia d'aguest nau rivau. Quauquarrés poirie demanar-se se qué i pòt auer en un amor qu'ath sòn dauant li cau èster tostemp a l'agach, qué pòt valer tant d'un amor entà que li calgue susvelhar-lo d'aguesta sòrta. Mès aquerò que jamès ac comprenerà un autentic gelós, encara qu'entre eri de vertat s'i trapen persones de gran còr. Qu'ei admirable qu'aguestes madeishes persones de gran còr, quan s'estàn en bèth crambalhon en tot pistar e espiar, a maugrat que ne son pliaments conscienti, "damb eth sòn gran còr", dera vergonha que s'an arrossegat, aumens en aguest moment, tant que s'estan en aguest crambalhon, non tien remòrs de consciéncia. Ena preséncia de Grushenka, era gelosia de Mitia despareishie e per un instant se convertie en ua persona fidable e nòble, autanplan se menspredaue pes maus sentiments. Mès aquerò solet volie díder qu'en sòn amor per aguesta hemna s'embarraue quauquarren mès naut de çò qu'eth s'imaginaue, que non ère solet passion, non ère solet "era sinuositat en còs" que l'auie parlat a Aliosha. Totun, quan Grushenka despareishie, Mitia començaue automaticaments a sospechar d'era totes es baisheses e perfidies dera traïson. E sens remòrs de consciéncia.

Atau, donc, era gelosia tornaue a borir en eth. En quinsevolh cas, li calie hèr lèu. Çò de prumèr ère arténher quauquarren de sòs, encara que siguesse pòc, en tot balhar ua escorjada. Es nau robles deth dia anterior lèu s'auien consumit en viatge e qu'ei de saber que sense sòs non ei possible hèr un pas entà nunlòc. Mès ja ena telega**,** tant que s'endonviaue eth sòn nau plan, tanben auie pensat a qui podie balhar era escorjada. Qu'auie un parelh de pistòles de düèl, pro bones, damb cartuches; enquiath moment

non les auie empenhat pr'amor qu'ère eth sòn ben mès predat. Hège temps qu'auie coneishut ena tauèrna Ciutat Capitau a un joen foncionari e aquiu se n'auie sabut qu'ad aguest foncionari, celibatari e damb sòs, l'apassionauen es armes, crompaue pistòles, revolvèrs, dagues, les penjaue pes parets dera sua casa, les amuishaue as coneishudi, se vantaue en tot explicar coma un mèstre eth mecanisme deth revolvèr, com cargar-lo, com tirar, eca. Sense pensar-s'ac guaire, Mitia l'anèc a quèrrer e li prepausèc que cuelhesse coma gatge es pistòles a cambi de dètz robles. Encantat, eth foncionari sagèc de convencer-lo entà que les ac venesse, mès Mitia que non accedic e eth joen l'autregèc es dètz robles en tot assegurar-li que non li crubarie interèssi. Se dideren adiu coma amics. Mitia s'endralhèc de pic entath pati deth darrèr dera casa de Fiódor Pávlovich, ena glorieta, entà cridar çò de mès lèu possible a Smerdiakov. Atau, donc, se tornèc a passar que, a penes tres o quate ores abantes de cèrt incident, que ne parlarè mès tard, Mitia non auie ne un solet kopek e auie empenhat per dètz robles era sua propietat mès estimada, e de ressabuda, tres ores mès tard, que n'auie milèrs enes sues mans...Mès que m'auanci.

En çò de Maria Kondratievna (era vesia de Fiódor Pávlovich) lo demoraue ua notícia que l'estonèc e l'alterèc per manèra, era malautia de Smerdiakov. Escotèc era istòria dera sua queiguda en sosterranh, dempús era der atac deth mau dera tèrra, era venguda deth mètge, era inquietud de Fiódor Pávlovich; damb curiosèr se'n sabec qu'eth sòn frair Ivan Fiódorovich auie gessut aguest madeish maitin entà Moscòu. "Que deu auer passat per Volovia abantes que jo, pensèc, mès Smerdiakov li preocupaue fòrça. Qué se passarà ara? Qui vigilarà? Qui me tierà informat?". Comencèc a demanar damb vam as hemnes se non auien notat quauquarren eth dia anterior. Eres que compreneren plan ben çò que sajaue de desnishar e lo convencèren: que non auie vengut arrés, Ivan Fiódorovich auie hèt jadilha aquiu, "tot ère en perfècte orde". Mitia se demorèc cogitós. Sens cap de dobte, tanben aquera net li tocaue èster ara demora, mès, a on? Aciu o ath cant dera casa de Samsonov? Decidic qu'aciu e aquiu, segontes eth sòn critèri, mès mentretant, mentretant... Eth cas ei que li calie méter en marcha eth sòn "plan" mès nauèth, aguest nau e segur, endonviat ena telega e qu'era sua execucion ja non ère possible ajornar. Mitia decidic dedicar-li ua ora: "En ua ora ac aurè resolvut tot, me n'aurè sabut de tot e alavetz...alavetz vierè prumer en çò de Samsonov, verificarè s'ei aquiu Grushenka, e dempús tornarè aciu, enquias onze, dempús un aute còp en çò de Samsonov a cercar-la entà acompanhar-la a tornar en casa". Aquerò siguec çò que decidic.

Correc entara sua casa, se lauèc, se pientèc, s'espolsetèc era ròba, se vestic e gessec entara casa dera senhora Jojlakova. Ai!, aquiu qu'ère eth sòn "plan". Auie decidit demanar-li en prèst tres mil robles ad aguesta dauna. E, sustot, de ressabuda, s'auie apoderat d'eth era insolita certitud de qué non les ac remirie. Dilhèu estone que, en èster-ne tan segur, non auesse acodit abantes ada era, que formaue partida deth sòn pròpi cèrcle, entà didè'c atau, en sòrta de vier a veir a Samsonov, un òme de ua auta classa, que damb eth lèu non sabie se com parlar. Mès eth cas ère qu'en aguest darrèr mes auie trincat era sua relacion damb Jojlakova, e autanplan abantes ja non se hègen

guaire e, mès que mès, eth se'n sabie perfèctaments qu'era non lo suportaue. Aguesta dauna l'auie auut en òdi dès era prumeria simplaments per èster eth nòvi de Katerina Ivanovna, quan era, per bèra rason, çò que volie ère que Katerina Ivanovna lo deishèsse e se maridèsse damb eth "simpatic Ivan Fiódorovich, educat coma un cavalièr, qu'auie tan bones manères". Qu'auie en òdi es manères de Mitia. Aguest que se solie burlar d'era, e en ua escadença didec qu'ère tan "viua e esdegada coma ignoranta". E vaquí qu'aguest madeish maitin, ena telega, s'auie vist illuminat per ua ludenta idia. "Donques que non vò que me marida damb Katerina Ivanovna, e non ac vò ne peth mau de morir (Mitia se'n sabie qu'era idia la botaue isterica), per qué auie ara remir-me aguesti tres mil robles que, precisaments, me permeterien partir d'aciu entà tostemp e deishar a Katia? Aguestes senhores mau elevades de classa nauta, quan les shaute quauquarren, non s'estan d'arren se pòden tier era sua. E, ath delà, ei rica" rasonaue. Per çò deth "plan" pròpiaments dit, qu'ère eth madeish qu'er anterior, ei a díder, se tractaue d'aufrir-li es sòns drets sus Chermashnia, mès ja non damb finalitat comerciau tau qu'a Samsonov, ja non en tot temptar ara dauna damb era possibilitat d'arremassar eth doble des tres mil robles, uns sies o sèt mil robles, senon simplaments coma ua valuosa penhora peth deute. Tant que s'agençaue aguesta naua idia, Mitia venguec en extasi, quauquarren que tostemp l'arribaue quan començaue bèra causa, en totes es sues decisions sobtes. S'autrejaue damb passion en cada idia naua. Totun aquerò, quan botèc es pès en pòrge dera casa dera senhora Jojlanova, de pic sentec ena espatla un caudheired de terror: solet en ua segonda comprenec pliaments, e damb claretat matematica, qu'aquerò òc qu'ère era sua darrèra esperança, que ja non li demoraue arren mès se non li gessie ben, "s'un cas, guinhauetejar e panar a man armada a quauquarrés per tres mil robles, mès arren mès..." Qu'èren es sèt e mieja quan hec sonar era campana.

Ara prumeria semblèc qu'es causes anauen plan ben: sonque anonciar-se, lo receberen damb grana rapiditat. "Ne que siguesse en tot demorar-me", se didec Mitia e dempús, en èster amiat ena sala, entrèc era dauna lèu a tot córrer e li cohessèc de pic que lo demoraue...

- Óc, óc, que vos demoraua! Non podia imaginar-me que me venguéssetz a veir, que seràtz cossent damb jo, e, totun, vos demoraua, vos estonaretz deth mèn instint, Dmitri Fiódorovich, mès aguest maitin èra convençuda de qué vieríetz aué.
- Plan que òc, ei susprenent, senhora (didec Mitia tant que cuelhie sèti damb ua cèrta malestrugança), mès...qu'è vengut per un ahèr extrèmaments important...important entre es importants, entà jo, voi díder, senhora, solet entà jo, qu'ei que sò pressat...
- Me'n sai qu'ei per un ahèr plan important, Dmitri Fiódorovich, e aciu ja non se tracte de cap presentida ne d'ua retrograda inclinason as miracles (auetz entenut çò deth starets Zosima?), aquerò son matematiques: vos que non podíetz deishar de vier dempús tot çò que s'a passat damb Katerina Ivanovna, que non podíetz, non podíetz, ei matematic.

- Eth realisme dera vida reau, senhora, aquerò ei çò qu'ei. Mès permetetz que vos expausa...
- Dempús, tot aquerò dempús! (era senhora Jojlakova estornejaue es braci); e tot çò que pogatz díder qu'ac sai per auança, ja vos ac è dit. Vos que demanatz ua quantitat, auetz besonh de tres mil, mès jo que vos balharè mès, infinitaments mès, vos sauvarè, Dmitri Fiódorovich, mès que m'auetz d'aubedir!

  Mitia tornèc a sautar deth sòn sèti.

- Senhora, com podetz èster tan brava!, sorrisclèc damb extraordinària emocion. Que m'auetz sauvat, Diu mèn. Auetz sauvat a un òme d'ua mòrt violenta, senhora, d'un tir de pistòla...Eth mèn etèrn arregraïment...
- Vos balharè infinitaments mès, infinitaments mès de tres mil robles!, cridaue era senhora Jojlikova en tot campar damb un arridolet radiant er entosiasme de Mitia.
- Infinitaments? Que non me cau tant. Qu'è besonh solet d'aguesti tres mil robles fatidics entà jo e, dera mia part, è vengut a balhar-vos eth gatge d'aguesta quantitat damb ua gratitud infinita e vos prepausi un plan que...
- Que ja auetz dit e hèt pro, Dmitri Fiódorovich, l'interrompec era senhora Jojlakova damb era educada selemnitat d'ua benfaitritz. Qu'è prometut sauvar-vos e ac harè. Vos sauvarè madeish qu'a Belmesov. Qué ne pensatz des mines d'aur, Dmitri Fiódorovich?
- Des mines d'aur, senhora? Jamès è pensat en eres.
- Totun jo ac è hèt per vos. Que i è pensat e fòrça. Hè un mes que vos vau observant damb aguesta fin. Cent viatges vos è campat quan vos vedia passar e me didia: aquiu que i é, era persona energica que se n'a besonh enes mines. Autanplan è estudiat era vòsta manèra de caminar e me decidí: aguest òme que traparà fòrça mines.
- Pera manèra de caminar, senhora? Mitia arric.
- Òc, plan, pera forma de caminar, dilhèu remitz que se posque conéisher eth caractèr pera forma de caminar, Dmitri Fiódorovich? Es sciéncies naturaus ac confirmen. Ò, ara que sò realista, Dmitri Fiódorovich. Dempús aué, après tota aguesta istòria en monastèri qu'autant m'indispausèc, sò ua complèta realista e me voi lançar entara activitat practica. Que sò guarida. Pro!, coma didec Turguenev.
- Mès, senhora, es tres mil que damb tanta generositat auetz prometut deishar-me...
- Que non s'escaparàn, Dmitri Fiódorovich, l'interrompec còp sec Jojlakova, aguesti tres mil que les auetz de totes manères ena pòcha, e non tres mil, senon tres milions, Dmitri Fiódorovich, e çò de mès lèu possible! Vos explicarè era idia: vos desnisharatz ues mines, artenheratz milions, entornaratz e vos convertiratz en un òme d'accion, e tanben a nosati mos botaratz en marcha, en tot orientar-mos de cap ath ben. O dilhèu mos ac cau deishar tot entàs judius?. Lheuaratz edificis e fondaratz tota sòrta d'empreses. Ajudaratz as praubi e aguesti vos benediràn.

Qu'èm en sègle deth camin de hèr, Dmitri Fiódorovich. Vos que seratz famós e imprescindible entath Ministèri de Finances, qu'ara a tants de besonhs. Era queiguda deth nòste roble non me dèishe dormir, Dmitri Fiódorovich, aguesta facieta mia qu'a penes se coneish...

- Senhora, se vos platz!, tornèc a interròmper Dmitri Fiódorovich damb ua presentida enquimeranta, qu'ei plan, plan possible que seguisca eth vòste conselh, eth vòste sabent conselh, senhora, e m'endralha de cap a...ad aguestes mines...e vierè un aute còp a parlar damb vos sus aquerò...autanplan fòrça viatges...mès ara es tres mil robles que damb tanta generositat...Ai, que me treirien der embolh, e se siguesse possible aué...ei a díder, guardatz, ara que non è temps, ne ua soleta ora...
- Pro, Dmitri Fiódorovich, qu'ei pro!, l'interromprec damb fermetat era senhora Jojlakova. Era pregunta ei: anaratz o non entàs mines? Auetz cuelhut ja ua decision? Responetz matematicaments.
- Que i anarè, senhora, dempús...Qu'anarè a on volgatz, senhora, mès ara...
- Demoratz!, sorrisclèc era senhora Jojlakova, se metec de pès en un bot, se n'anèc de cap a un esplendid escritòri damb innombrables calaishons e comencèc a daurir er un darrèr er aute en tot cercar quauquarren ara prèssa.

"Es tres mil!, se pensèc Mitia petrificat, e atau, de suspresa, sense cap de papèr, sense documents...Ò!, qu'ei coma un pacte entre cavalièrs! Ei ua dauna admirabla, se non siguesse tan blagaira..."

- Aciu que i é!, cridèc exultanta era senhora Jojlakova en tot dirigir-se a Mitia. Aquerò ei çò que cercaua!

Ère ua icòna d'argent minuscula damb un cordon, que se pòrten a viatges en còth amassa damb un crucific.

- Qu'ei de Kiev, Dmitri Fiódorovich, didec damb veneracion, des reliquies de Santa Barbara, martir. Permetetz-me que vo'lo plaça en còth e atau benedir-vos entara vòsta naua vida e es vòstes naues hètes.

E, plan que òc, li botèc era imatge en còth e l'ac comencèc a apraiar. Confús, Mitia s'inclinèc un shinhau entà dauant e l'ajudèc, se placèc era imatge en piech, en tot passar-la entre era corbata e eth cothèr dera camisa.

- Ara que ja i podetz anar!, didec era senhora Jojlakova en tot tornar a seir-se solemnaments.
- Senhora, que sò esmoigut...ne tansevolhe sai se com arregraïr-vos, que son tanti sentiments, mès...se vo'n sabéssetz çò de valuós qu'ei eth temps ara...Aguesta quantitat que demori dera vòsta generositat...Ai, senhora, s'auéssetz era bondat, se siguéssetz tan generosa damb jo, sorrisclèc Mitia inspirat, permetetz-me que vos cohèssa...que, ben, vos que ja vo'n sabetz...vo'n sabetz qu'estimi a cèrta creatura...È enganhat a Katia...a Katerina Ivanovna, voi díder. Ai, qu'è estat

inuman e desaunèst damb era, mès aciu que m'encamardè de ua auta...d'ua hemna que dilhèu vos menspredatz, senhora, pr'amor que vos ja sabetz tota era istòria, mès jamès la poirè deishar, de cap des manères, e per aquerò ara aguesti tres mil...

- Deishatz-ac tot, Dmitri Fiódorovich!, lo talhèc era senhora Jojlakova damb ton decidit. Deishatz-ac tot, mès que mès as hemnes. Eth vòste objectiu ara que son es mines, e non auetz cap de besonh d'amiar hemnes aquiu. Dempús quan entornetz damb sòs e glòria, traparatz ara companha deth vòste còr entre era nauta societat. Serà ua joena modèrna, damb coneishements, sens prejudicis. Precisaments entà alavetz, qu'auratz madurat era qüestion qu'ara comence dera hemna e apareisherà ua hemna naua...
- Senhora, que non se tracte d'aquerò, non...imploraue Dmitri Fiódorovich.
- Òc, Dmitri Fiódorovich, justament ei açò çò que vos auetz de besonh, çò que desiratz sense sabè'c. Jo que non sò dehòra, plan que non, dera actuau qüestion dera hemna, Dmitri Fiódorovich. Eth progrès dera hemna e autanplan eth papèr politic dera hemna en un futur pròche, aguesti que son es mèns ideaus. Jo tanben è ua hilha, Dmitri Fiódorovich, aguesta auta facieta mia tanpòc se coneish a penes. Qu'è escrit sus aquerò ar escrivan Shchedrin. Aguest escrivan m'a ensenhat tant, tantes causes m'a ensenhat deth destin dera hemna qu'est an passat l'enviè ua carta anonima damb dues linhes: "Vos envii ua abraçada e un punet, estimat escrivan, pera hemna modèrna, contunhatz atau". E signè: "Ua mair". Que siguí a mand de signar "ua mair contemporanèa", mès dobtè e me demorè solet damb "ua mair", qu'a mès beresa morau, Dmitri Fiódorovich, ath delà, era paraula "contemporanèa" l'auesse rebrembat a *Eth Contemporanèu*, un rebrembe amargant entada eth per tòrt dera actuau censura...Ai, Diu mèn, qué vos cau?
- Senhora, (Mitia gessec ara fin, en tot júnher es sues mans dauant d'era en ua suplica impotenta), que me vatz hèr a plorar, senhora, se contunhatz en tot retardar çò que damb tanta generositat...
- Ploratz, Dmitri Fiódorovich, ploratz! Qu'ei un sentiment beròi...vos demore un bon camin! Es lèrmes vos solatjaràn, tornaratz dempús e vos alegraratz. Vieratz dret de Siberia, galaupant enquia jo, entà partejar damb jo era alegria...
- Mès permetetz-me, Mitia ja cridaue, vos ac demani per darrèr viatge, didetz-me, posqui recéber aué era quantitat prometuda. Se non, quan me cau vier a cercar-la?
- Quina quantitat, Dmitri Fiódorovich?
- Es tres mil que m'auetz prometut...es que damb tanta generositat...
- Tres mil? Robles? Non, non, jo que non è tres mil robles, didec era senhora Jojlakova entre tranquilla e estonada. Mitia se demorèc estabosit.
- Com que...mès s'ara madeish...vos auetz dit...autanplan qu'ère coma se jo ja les auessa ena pòcha...
- Ui, que non m'auetz comprenut ben, Dmitri Fiódorovich. Se pensatz atau, ei que

non m'auetz comprenut ben. Jo que vos parlaua des mines...Ei cèrt que vos è prometut mès, infinitaments mès que tres mil, m'en brembi ben, mès jo que me referia as mines.

- Mès es sòs? Es tres mil?, sorrisclèc pegaments Dmitri Fiódorovich.
- A, se vos parlatz de sòs, jo que non n'è. Ara que non è arren, Dmitri Fiódorovich, precisaments ara sò en tot pelejar damb eth mèn administrador e hè uns dies li demanè prestadi cinc cents robles a Miusov. Non, non è sòs. E vos cau saber, Dmitri Fiódorovich, que se n'auessa auut non vo'les auria balhat. Prumèr, jo que non hèsqui prèsti ad arrés. Deishar sòs implique pelejar. A vos, sustot a vos, non vo'les auria deishat, pr'amor que vos estimi, per aquerò non vo'les auria balhat, entà sauvar-vos, non vo'les auria balhat pr'amor que vos solet auetz besonh d'ua soleta causa: mines, mines, mines!...
- Ò!, qu'eth diable...!, bramèc Mita e deishèc anar un còp ena taula damb totes es sues fòrces.
- Ai, ai, cridèc Jojlakova espaurida e s'aluenhèc enquiar aute costat dera sala.

Mitia escopic e damb passi rapids gessec dera cramba, dera casa, entath carrèr, de nets! Anaue coma hòl en tot tumar-se eth piech, en madeish punt deth piech a on s'auie tumat dus dies abantes en preséncia d'Aliosha, eth darrèr viatge que l'auie vist, ath ser, en camin. Se qué significauen aguesti còps en piech en *madeish punt* e qué volie senhalar d'aguesta manèra, peth moment qu'ère un secret qu'arrés en mon coneishie e que ne tansevolhe auie desnishat a Aliosha alavetz, mès aguest secret embarraue entada eth quauquarren mès qu'eth desaunor, embarraue era derròta e eth suicidi, atau ac auie decidit se non artenhie es tres mil robles entà pagar a Katerina Ivanovna e damb aquerò arrincar deth sòn piech, "d'aguest punt deth piech", eth desaunor que pesaue sus eth e que autant en.honsaue era sua consciéncia. Tot aquerò que li demorarà clar ath lector mès endauant, mès ara, dempús que s'esbugassèsse era sua darrèra esperança, aguest òme tan fòrt fisicaments non auie dat qu'uns pòqui passi dès era casa de Jojlakova quan de pic s'estarnèc de plorar coma un mainatge petit. Caminaue sense sénter e se secaue es lèrmes damb eth punhet. Atau gessec ena plaça e de ressabuda vedec qu'estramuncaue. S'entenec eth sorriscle d'ua vielheta qu'auei estat a mand de hèr a quèir.

- Ai, Senhor, lèu m'aucisses! Que vas per aquiu sense guardar, bastrús!
- Com? Ètz vos?, cridèc Mitia en veir ara vielha. Qu'ère era sirventa que servie a Kuzma Samsonov e qu'en era s'auie fixat eth dia anterior.
- E vos, se qui ètz, *batiushka*?, didec era vielha ja en un ton totauments desparièr. Que non vos arreconeishi en aguesta escurina.
- Vos qu'èretz en çò de Kuzma Kuzmich, qu'ètz era sua sirventa.
- Atau ei, *batiushka*, qu'è vengut un moment entà veir a Projorych...Me semble que non vos arreconeishi.

- Didetz-me, *matushka*, Agrafiona Aleksandrovna ei aquiu encara?, didec Mitia dehòra de se pera demora. Que l'è acompanhat enquia aquiu adès.
- Que i a estat, *batiushka*, venguec, se demorèc ua estona e partic.
- Qué? A partit?, cridèc Mitia. Quan?
- Donques solet en arribar, solet s'estèc ua menuta. Li condèc ua istòria a Kuzma Kuzmich, lo hec arrir e partic ath mès córrer.
- Mentisses, maudita!, Mitia sorrisclaue.
- Ai, ai, cridaue era vielha, mès Mitia ja auie despareishut, s'auie botat a córrer entara casa de Morozova. Just en aguest moment Grushenka s'endralhaue de cap a Mokroie, non auie passat qu'un quart d'ora dès era sua gessuda. Fenia ère damb era sua mairia, era codinèra Matriona, ena codina quan entrèc ath mès córrer eth "capitan". En veder-lo, Fenia deishèc anar un fòrt sorriscle.
- Atau que cridam...exclamèc Mitia. A on ei? Mès, sense balhar-li temps entà respóner a Fenia, qu'ère estabosida de pòur, s'esbaucèc as sòns pès: Fenia, per amor de Diu, ditz-me, a on ei?
- *Batiushka*, que non sai arren, estimat mèn Dmitri Fiódorovich, non sai arren, encara que m'aucíssetz, que non sai arren (Fenia juraue e perjuraue), qu'ei que vos gesséretz damb era sonque hè un instant...
- Mès era que tornèc!
- Que non a vengut, estimat, per Diu ac juri, non a vengut!
- Mentisses, cridèc Mitia, era tua pòur que te denóncie, a on ei?

Corrèc entath carrèr. Era espaurida Fenia ère contenta de qué tot s'auesse passat ben, mès comprenie perfèctaments que, s'eth non auesse auut tanta prèssa, dilhèu non se n'aurie desliurat. Encara que siguec tot plan rapid, Mitia encara auie auut temps de suspréner a Fenia e ara vielha Matriona damb ua pensada totauments inesperada: sus era taula i auie un mortèr de coeire damb eth sòn pilador, un pilador de coeire petit, que non depassarie un quart d'*arshin* de long. Tant que gessie, ja damb era pòrta dubèrta, Mitia agarrèc de pic era pilador deth mortèr, se lo sauvèc ena pòcha deth costat e s'esbugassèc.

- Ai, Senhor, que vò aucir a bèth un! Fenia junhec es mans.

IV.DE NETS

A on anaue? Qu'ei sabut: "A on li calie èster ada era senon ena casa de Fiódor Pávlovich? Qu'a anat entà aquiu dès era casa de Samsonov, ara qu'ère clar. Tota aguesta intriga, toti aguesti enganhs ara que demoren desnishadi"...Tot aquerò que li passaue peth cap coma un revolum. Non venguec peth pati de Maria Kondratievna:

"Non me hè ua bèra manca...Atau non balharàn era votz d'alarma...Que me tradirien de seguit, anarien a informar-les...Qu'ei clar que Maria Kondratievna tanben ei en convengut, e madeish Smerdiakov, òc, toti que son crompadi!".Cambièc era pensada: entornegèc era casa de Fiódor Pávlovich per un carreron, trauessèc ath córrer eth carrèr Dmitrovskaia, crotzèc era palanca e venguec a parar dirèctaments en carreron de mès enlà deth darrèr, uet e desèrt, enrodat per un costat damb era barralha de canisa deth uart vesin e per aute costat pera barralha nauta e solida deth uart de Fiódor Pávlovich. Aquiu cerquèc un lòc, çampar eth madeish que sivans condaue era legenda qu'eth coneishie, Lizaveta era Pudesenca auie pujat ena barralha. "S'era podec pujar, Diu s'en saberà se per qué li venguec aguest pensament entath cap, per qué non ac posqui hèr jo?" E, plan que òc, hec un guimbet e se les apraièc entà agarrar-se damb ua man ena part superiora dera clòsa, cuelhec enventida, hec un esfòrç entà pujar e se demorèc seigut naut de tot. Près, en uart, qu'ère era *baina* e tanben se vedien es hièstres illuminades dera casa. "Plan ben, que i a lum en dormitòri deth vielh, aquiu que i son!", e sautèc en uart. Encara que se'n sabie de qué Grigori ère malaut, ère possible que Smerdiakov ne siguesse tanben e qu'arrés lo podesse enténer, instintiuaments s'amaguéc, se demorèc quiet e parèc era aurelha. Mès que i auie un silenci mortau e, coma hèt de bon voler, era cauma ère totau, non bohaue eth mès leugèr ventolet.

"E solet gasulhaue eth silenci, sens saber per qué li venguec aguest vèrs entath cap. Aurà entenut quauquarrés eth saut? Semble que non". Se demorèc ua menuta e comencèc a caminar en silenci peth uart, pera èrba; en tot evitar arbes e arbilhons, caminèc ua estona, sajant de dissimular cada peada e arturant-se a escotar cada peada. Ath cap d'ues quinze menutes arribèc enes hièstres illuminades. Se'n brembaue que just dejós des hièstres auie diuèrsi arbilhons grani, nauti e espessi de saüc e de tatanièr. Era pòrta dera casa que daue entath uart, ena part quèrra dera façada, ère barrada damb clau, causa que verifiquèc exprèssaments e a consciéncia en passar. Fin finau artenhèc es arbilhons e s'amagèc darrèr d'eri. Se tenguie era respiracion. "Me cau demorar un shinhau mès, pensèc, per s'un cas an entenut es mèns passi e son ara demora entà assegurar-se...pro que que non tossisca ne esternuda..."

Se demorèc un parelh de menutes, eth sòn còr batanaue damb fòrça e per moments lèu s'estofaue. "Non, aguestes palpitacions que non se passaràn, se pensèc, non me posqui demorar mès". Ère ena ombra d'un arbilhon, enlumenat per dauant damb era lum d'ua hièstra. "Un tartanièr (quines baies mès ròies!) gasulhèc sense saber perqué. Leugèraments damb passi ampli e silenciosi, s'apressèc ena hièstra e se botèc de puntetes. Tota era cramba de Fiódor Pávlovich apareishec damb claretat dauant es sòn uelhs. Ère ua cramba petita esmiejada per uns paravents ròis "chinesi", tau que les cridaue Fiódor Pávlovich. "Chinesi, rebrembèc Mitia, e Grushenka qu'ei ath sòn darrèr". Se calèc a observar a Fiódor Pávlovich. Amiaue ua bata naua de seda damb règues (Mitia jamès l'ac auie campat), damb ua cinta de seda coma garniment estacada. Peth dejós deth cochèr dera bata pistaue ròba blanca neta e eleganta, ua fina camisa olandesa damb botons de punh dauradi. Ena tèsta amiaue eth madeish

bendatge ròi que l'auie vist Aliosha. "S'a apolidit", pensèc Mitia. Fiódor Pávlovich ère près dera hièstra, aparentaments en tot meditar; còp sec estirèc eth còch, avedèc era audida pendent un moment e, en non enténer arren, s'apressèc ena taula, se mestrèc mieja copeta de conhac d'ua botelha e se la beuec. Ara seguida alendèc prigondaments, se tornèc a demorar quiet, s'apressèc distrèt entath miralh dera hièstra miei dubèrta, damb era man dreta se lheuèc un shinhau eth bendatge ròi deth front e comencèc a examinar-se es macadures e es herides qu'encara non auien despareishut. "Qu'ei solet, pensèc Mitia, probablaments ei solet". Fiódor Pávlovich se desseparèc deth miralh, tornèc de pic entara hièstra e guardèc ath sòn trauèrs. Mitia, en un bot, se metec entre es ombres.

"Que pòt èster que sigue ath darrèr des paravents, dilhèu ja ei en tot dormir", era idia li trauessèc eth còr. Fiódor Pávlovich se desseparèc dera hièstra. Qu'ei ada era que cèrque pera hièstra, atau que non i é. Per qué, se non, cercarie ena escurina?...Qu'ei impacient, se consumís..." Mitia tornèc a apropar-se en un guimbet e un aute viatge guardèc pera hièstra. Eth vielh ja ère un aute còp seigut ena taula, visiblaments ablasigat. Fin finau botèc es codes ena taula e emparèc era tèsta sus era man dreta. Mitia pistaue damb aviditat.

"Qu'ei solet, ei solet!, se tornaue a díder. S'era siguesse aquiu, aurie ua auta cara". Ère estranh mès en sòn còr comencèc a borir un cèrt embestiament absurd e estranh pr'amor de qué era non i siguesse. "Non ei per çò qu'era non i é (Mitia ac auie comprenut e eth solet se responec), qu'ei que jamès poirè saber damb certitud s'era i é o non". Mitia rebrembarie dempús qu'en aguest moment era sua ment ère increditblaments esdegada e comprenie enquiath darrèr detalh, non se l'escapaue arren. Mès era angoisha, era angoisha deth desconeishement e dera indecision creishie en sòn còr damb excessiua rapiditat. "Mès ei aciu o non?", eth sòn còr batanaue damb ràbia. E ara suspresa se decidic, alonguèc eth braç e truquèc doçaments eth marc dera hièstra. Hec eth senhau convengut entre eth vielh e Smerdiakov, dus prumèrs còps mès hloishi e dempús tres mès rapids: tuc-tuc-tuc, eth senhau qu'indicaue: "Grushenka a vengut". Eth vielh s'estrementic, lheuèc eth cap e s'apropèc ara prèssa ena hiéstra. Mitia hec repè en un bot entara ombra. Fiódor Pávlovich dauric era hièstra e pistèc eth cap.

- Grushenka, ès tu? Ès tu?, didie miei gasulhant, tremolós. A on ès, gojateta, àngel mèn, a on ès?, qu'ère terriblaments alterat, s'estofaue.

  "Qu'ei solet", resolvec Mitia.

- A on ès?, cridèc de nau eth vielh e pistèc encara mès eth cap, tanben es muscles, entà guardar pertot, tara dreta e tara quèrra. Vene aciu, t'è premanit un petit present, vene, te lo mostrarè.

  "Ei era envolòpa des tres mil", pensèc Mitia.

- Mès a on ès?...Ena pòrta?. Vau a daurir...

  Eth vielh lèu què pera hièstra en guardar entara dreta, a on ère era pòrta deth

uart, en tot sajar d'aubirar-la ena escurina. Ua segonda mès, e gesserie ath córrer entà daurir era pòrta sens demorar era responsa de Grushenka. Mitia guardaue de costat sense botjar-se. Li hastigaue fòrça eth perfil deth vielh, eth nòde moligàs, eth nas de gancho, qu'arrie dauant era erosa expectatiua, es pòts, tot qu'ère viuaments enlumenat pera lutz oblicua d'ua lampa ath cant quèr dera cramba. Ua ràbia terribla, frenetica, comencèc a agitar-se en còr de Mitia: aquiu qu'ère eth sòn rivau, eth sòn borrèu, eth borrèu dera sua vida! Ère un aute accès dera madeisha ràbia inesperada, venjatiua e frenetica que l'auie anonciat, coma en tot presentir-la, a Aliosha quate dies abantes ena glorieta, quan responec ara sua pregunta: "Com pòs díder qu'auciràs a pair?"

"Non ac sabi, non ac sabi... didec alavetz. Dilhèu non l'aucisca o dilhèu òc. Qu'è pòur de qué en aguest moment era sua cara se hèsque odiosa entà jo. È en òdi eth nòde dera sua gòrja, eth sòn nas, es sòns uelhs, era sua arridalha obscèna. Senti hàstic fisic. Aquerò ei çò que me cau pòur. Non poirè tier-me..."

Eth hàstic fisic aumentaue insuportablaments. Mitia ère dehòra de se e de pic treiguec eth pilador de coeire dera pòcha...

"Diu, diderie Mitia dempús, velhaue per jo". Just en aguest moment eth malaut Grigori Vasilievich se desvelhèc ena sua jaça. Aqueth ser s'auie aplicat eth coneishut remèdi que Smerdiakov l'auie parlat a Ivan Fiódorovich, que consistie a heregar-se, damb era ajuda dera sua hemna, ua tenhedura secreta plan fòrta a base de vodka e avalar-se era rèsta tant qu'era gasulhaue *ua oracion* e, dempús, calar-se a dormir. Marfa Ignatievna tanben beuec e, coma non acostumaue a béuer, s'esclipsèc coma un soc ath costat deth sòn marit. Mès, inesperadaments, Grigori se desvelhèc pera net, reflexionèc un moment e de seguit sentec un mau fòrt ena cintura, totun, se seiguec en lhet. Dempús se tornèc a demorar cogitós, se lheuèc e se vestic ara prèssa. Dilhèu auie racacòr per auer estat dormint, en tot deishar era casa sense vigilància "en un moment tan perilhós". Smerdiakov, nafrat pera queiguda, jadie sense botjar-se en aute crambon. Marfa Ignatievna tanpòc se botjaue. "Aguesta hemna ja se dèishe d'anar", pensèc Grigori Vasilievich e gessec entath pòrge, panteishant. Plan que, era soleta causa que volie ère hèr un còp de uelh deth pòrge estant, pr'amor que non auie fòrces entà caminar, eth mau fòrt ena cintura e ena cama dreta qu'ère insuportable. Mès alavetz se'n brembèc qu'aquera tarde non auie barrat damb clauadura eth brescat deth uart. Qu'ère un òme çò de mès suenhós e pempilhós, un òme de vielhs costums que se pregaue ar orde establit. En tot espear e contrèir-se de dolor, baishèc deth pòrge e se filèc entath uart. Efectiuaments, eth brescat ère dubèrt de land en land. Maquinauments pistèc en uart, dilhèu li semblèc auer entenut quauque bronit; en guardar entara quèrra vedec era hièstra dubèrta en dormitòri deth senhor, era hièstra ère ueda, ja arrés guardaue per era. "Qué hè dubèrta? Que non èm en ostiu", pensèc Grigori e, de pic, just en aguest moment quauquarren estranh trauessèc eth uart. A ues quarenta canes corrie çò que semblaue un òme, ua ombra que se botjaue damb fòrça rapiditat. "Ai, Senhor!", didec Grigori e, dehòra de se, en tot desbrembar-se'n deth dolor ena cintura, se lancèc a barrar-li eth pas. Hec corsèra, pr'amor que coneishie eth uart mielhor que qui corrie; aguest s'endralhaue entara *bania*, se calèc peth darrèr,

s'enfilèc ath mès córrer entara paret...Grigori lo seguie sense deishar-lo de uelh, corrie frenetic...Arribèc ena barralha just en moment qu'eth fugitiu sajaue de sautar-la. Desgahonat, Grigori comencèc a cridar, se lancèc contra era barralha e damb es dues mans l'agarrèc era cama.

Plan que òc, era sua presentida non l'auie enganhat, que l'auie arreconeishut: ère eth, "eth monstre parricida".

- Parricida!, sorrisclèc eth vielh entà que l'entenessen enes entorns, mès solet auec eth temps de cridar aquerò, dempús queiguec coma fulminat per un pericle. Mitia sautèc de nau en jardin e s'inclinèc sus eth queigut. Enes sues mans amiaue eth pilador de coeire e, maquinauments, lo lancèc sus era èrba. Queiguec a dus passi de Grigori, mès non ena èrba, senon en caminòu, en lòc mès visible. Pendent ues segondes contemplèc a Grigori. Era tèsta deth vielh qu'ère plia de sang; Mitia alonguèc eth braç e comencèc a paupar-lo. Mès tard se'n brembarie claraments qu'en aguest moment desiraue "convencer-se pliaments" de se l'auie trincat eth cap ath vielh o solet l'auie "estalamordit" en tot tustar-li ena coroneta damb eth trisson deth mortèr. Mès era sang rajaue e rajaue e de seguit un rajòu caud chaupèc es dits tremolosi de Mitia. Rebrembaue auer trèt dera pòcha un mocador blanc nau, que s'auie aprovedit entà vier en çò de Jojlakova, e auer-l'ac botat ath vieh en cap, en un assag absurd de retirar-li era sang deth front e dera cara. Mès en un virament de uelhs, eth mocador se banhèc de sang. "Senhor, entà qué hèsqui aquerò (Mitia de ressabuda, sosquèc), se l'è trincat eth cap, com me'n saberè ara...Encara que de vertat ei parièr, ahigec damb desespèr, se l'è aucit, donques l'è aucit...Qu'as queigut, vielh, atau que pòsa-te", didec en votz nauta e sautèc era barralha, aterric en carreron e se botèc a córrer. Amiaue arropit en sòn punh dret eth mocador chaupat de sang, se lo sauvèc ena pòcha deth darrèr dera levita. Corrie desesperat e es pòqui caminaires que se trapèren damb eth aquera net enes carrèrs dera ciutat rebrembarien dempús auer vist a un òme que corrie damb ràbia. Volèc de nauèth en çò de Morozova. Mès abantes Fenia, sonque partir eth, auie vengut a veir ath vielh portèr. Nazar Ivanovich e l'auie demanat "en nòm de Diu" que "non deishèsse entrar mès ath capitan ne aué ne deman". Nazar Ivanovich accedic, mès, tau que s'ac auesse hèt de bon voler, li calec partir, pr'amor qu'era senhora l'auie cridat de naut estant. Peth camin se trapèc damb eth sòn nebot, un joen d'uns vint ans que venguie d'arribar deth pòble, e li manèc que se demorèsse en pati, mès se'n desbrembèc de parlar-li deth capitan. En arribar en pòrge Mitia cridèc. Eth joen lo reconeishec de seguit: Mitia l'auie balhat bèra estrea mès d'un viatge. Li dauric eth brescat, lo deishèc passar, s'esdeguèc a comunicar-li amablaments que "Agrafiona Aleksandrovna non ei en casa, senhor"
- A on ei, Projor? Mitia s'arturèc.
- Partic hè un moment, coma un parelh d'ores, damb Timofei, entà Mokroie.
- Entà qué?, sorrisclèc Mitia.
- Aquerò que non ac posqui saber, senhor...quauquarren d'un oficiau, bèth un

d'aquiu delà la cridèc, li manèren shivaus...

Mitia lo deishèc aquiu e correc, capvirat, a cercar a Fenia.

V. UA DECISION SOBTA

Fenia qu'ère ena codina damb era sua mairia, es dues èren a mand de calar-se en lhet. En tot fidar en Nazar Ivanovich, tanpòc aguest viatge auien barrat peth laguens. Mitia entrèc ath mès córrer, se lancèc sus Fenia e l'agarrèc peth còth.

- Ditz-me ara madeish a on ei, a qui a anat a veir en Mokroie, cridaue exaltat.

Es dues hemnes sorrisclauen.

- Ai!, vos ac diderè, ai!, Dmitri Fiódorovich, estimat, qu'ara madeish vos ac digui, que non me sauvarè arren, cridèc trantalhant Fenia, mòrta de pòur. Qu'a anat entà Mokroie, a veir ar oficiau.
- Quin oficiau?
- Er oficiau d'abantes, eth madeish, eth de hè cinc ans, eth que l'abandonèc e partic, contunhèc Fenia, madeish d'alugada.

Dmitri Fiódorovich li hec enlà era sua man deth còth. Qu'auie era sang dera cara perduda, mud, mès enes sòns uelhs se vedie qu'ac auie comprenut tot de ressabuda, damb mieja paraula auie comprenut enquiath darrèr detalh e se n'auie encuedat de tot. Ac auesse o non comprenut, en aguest moment non ère pera prauba Fenia. En entrar, l'auie trapat seiguda sus era mala e atau contunhaue ara, en tot tremolar e quieta damb es mans dauant dera cara, tau que se volesse deféner-se. Lo guardaue fixaments damb es sòns vistons espauridi, dilatadi pera pòur. Aqueth òme, ath delà, amiaue es dues mans tacades de sang. E, peth camin, tant que corrie, dilhèu s'auie tocat eth front entà secar-se era shudor dera cara, e tanben s'auie mascarat eth front e es caròles damb taques ròies de sang. Fenia qu'ère a mand de patir un atac d'istèria e era vielha codinèra s'auie lheuat de sobte e guardaue coma hòla, lèu auie perdut eth sens. Dmitri Fiódorovich s'estèc parat un instant e dempús s'esbaucèc sus ua cagira ath cant d'era.

Non se seiguec entà pensar, senon qu'ère coma espaurit, mès exactaments atupit. Mès tot qu'ère clar coma era lum deth dia. Aqueth oficiau...ac sabie, ac sabie tot sus eth, Grushenka l'ac auie condat personauments, se'n sabie que l'auie enviat ua carta un mes abantes. Atau qu'ath long de tot aguest mes ac auien shamat tot en secret, ara sua esquia, just enquiara presenta arribada deth nau personatge, e ne tansevolhe auie pensat en eth! Mès, com non auie pensat en eth? Per qué se n'auie desbrembat der oficiau? Per qué l'auie desbrembat sonque saber-se'n dera sua existéncia.Vaquí era pregunta que se quilhaue dauant sòn coma ua sòrta de monstre. E eth campaue ad aguest monstre reauments espaurit, congelat de pòur. Mès, ara suspresa, se botèc a parlar damb Fenia, doça e moishaments, coma un mainatge tranquil e afectuós, en tot desbrembar totafèt que venguie d'espaurir-la, ofensar-la e herir-la. Damb ua precision

extraordinària, susprenenta autanplan en aquera situacion, comencèc a interrogar a Fenia. E Fenia, encara que li guardaue espaurida es mans sangnoses, comencèc de respóner a cada pregunta tanben damb ua susprenenta disposicion e sollicitud, tau que se siguesse pressada entà condar-li tota "era vertat vertadèra". Pòc a pòc, autanplan damb cèrta alegria, l'anèc expausant toti es detalhs, non pr'amor que desirèsse tormentar-lo, senon coma se desirèsse de tot còr hèr-li un favor. Li condèc peth menut çò d'aguest dia, era visita de Rakitin e Aliosha, e se com era auie hèt de gaita, com auie partit era senhoreta e com l'auie cridat a Aliosha pera hièstra que li manaue ada eth, a Mitenka, ua salutacion damb ua reveréncia e que "rebrembèsse etèrnaments qu'era l'auie estimat pendent ua ora". En enténer çò dera reveréncia, Mitia còp sec diboishèc un arridolet e es sues caròles esblancossides se rogiren. En aguest moment Fenia li didec, sense bric de pòur, per curiosèr:

- Es vòstes mans, Dmitri Fiódorovich, que son plies de sang!
- Òc, responec Mitia mecanicaments, en tot guardar-se distrèt es sues mans e desbrembant-se de pic d'eres e dera pregunta de Fenia. Que tornèc a demorar-se en silenci. Auien passat ues vint menutes dès qu'entrèc tan precipidaments. Er espant nauèth l'auie deishat, mès semblaue que lo senhorejaue ja quauqua naua resolucion inexorabla. Se botèc de pès còp sec e arric cogitós.
- Senhor, qué vos a arribat?, didec Fenia, en tot senhalar de nau es sues mans: que parlaue damb pietat, coma era creatura mès pròcha ada eth en aguest moment de dolor.

Mitia se guardèc es mans de nau.

- Qu'ei sang, Fenia, didec en tot campar-la damb ua expression estranha, qu'ei sang umana, Diu mèn, per qué m'a calut vessar-la! Guarda...Fenia...aciu que i a ua barralha (la guardaue coma se li prepausèsse ua endonvieta), ua barralha nauta e d'aspècte terrible, mès...deman tath maitin, en trincar eth dia, Mitenka sautarà aguesta barralha...Non comprenes se quina barralha ei aguesta, Fenia, mès qu'ei parièr...Ei parièr, deman te'n saberàs e ac compreneràs tot...mès ara adishatz!. Non te shordarè, me harè enlà, que me saberè hèr enlà. Viu, vida mia...M'estimères pendent ua ora, e rebremba tostemp a Mitenka Karamazov...Era que me cridaue Mitenka, t'en brembes?

E damb aguestes paraules gessec dera codina. Fenia s'espauric damb aguesta gessuda, lèu mès que quan auie entrat a tot còrrer e s'auie lançat sus era.

Exactaments dètz menutes dempús, Dmitri Fiódorovich entraue en çò deth joen foncionari Piotr Ilich Perjotin, que l'auie deishat en gatge es pistòles. Ja èren es ueit e mieja e Piotr Ilich, que s'auie prenut eth tè en casa, venguie de calar-se de nauèth era levita entà vier ena tauèrna Ciutat Capitau pr'amor de hèr ath bilhard. Mitia lo trapèc en gésser. Aguest, en veir eth sòn ròstre tacat de sang, deishèc anar un crit:

- Diu mèn! Qué vos cau?
- Ben, didec Mitia ara prèssa, qu'è vengut per çò des pistòles, vos amii es sòs. E eth

mèn arregraïment. Que hèsqui lèu, Piotr Ilich, se vos platz, lèu.

Piotr Ilich s'estonèc per moments: Mitia amiaue enes mans un pilèr de sòs, mès çò de mès important ère que les portaue coma arrés pòrte es sòs e auie entrat damb eri coma arrés entre damb sòs. Amiaue toti es bilhets ena man dreta coma se les mostrèsse, en tot tier-les ath sòn dauant. Un gojat, eth vailet deth foncionari qu'auie recebut a Mitia en vestibul, diderie dempús qu'auie entrat damb es sòs ena man e que tanben ac deuie auer hèt atau peth carrèr, damb era man dreta auançada. Qu'èren toti bilhets de cent robles, des irisadi, e les tenguie damb es dits ensangnadi. Mès tard Piotr Ilich declararie, dauant es preguntes des interessadi entà saber-se'n se guairi sòs amiaue, que calculà'c a còp de uelh non ère aisit, dilhèu siguessen dus mil, dilhèu tres, mès eth hèish qu'ère gran, e "plan sarrat". Eth pròpi Dmitri Fiódorovich, coma declarèc mès tard, "qu'èra totauments capvirat, mès non embriac, senon coma en ua sòrta d'extasi, plan distrèt, mès ath madeish temps coma concentrat, en tot pensar e sajar de resòlver quauquarren, mès sense poder cuélher ua decision. Qu'auie fòrça prèssa, responie damb rudesa, de manèra estranha, per moments que semblaue que non ère trist, senon autanplan alègre".

- Mès qué vos cau? Qué vos a arribat?, tornèc a cridar Piotr Ilich en tot guardar espaurit ath sòn òste. Com vos auetz hèt tanta sang? Qu'ei qu'auetz queigut? Guardatz!

L'agarrèc deth code e l'amièc ath dauant d'un miralh. Mitia, en veir eth sòn ròstre plen de sang, s'estrementic e arroncilhèc es celhes embestiat.

- Dimònis! Sonque me calie aquerò!, gasulhèc damb ràbia, se passèc ath córrer es bilhets dera man dreta entara quèrra e se treiguec febrilaments eth mocador dera pòcha. Mès eth mocador ère tanben plen de sang (qu'ère eth madeish mocador qu'auie netejat eth cap e era cara de Grigori), lèu non ne demoraue ne un trocet de blanc e, coma que s'auie començat a secar, s'auie hèt un pegòt dur e non auie manèra de destropar-lo. Mitia lo lancèc damb ràbia en solèr. Dimònis! Non auratz vos un liròt... entà netejar-me...
- Alavetz, solet vos auetz tacat? Non ètz herit? Que serà mielhor que vos lauetz, responec Piotr Ilich. Aciu qu'auetz eth lauamans, jo vos ajudarè.
- Un lauamans? Plan ben...solet qu'a on placi aquerò? (damb ua estranha perplexitat, li senhalèc a Piotr Ilich eth hèish de bilhets de cent, en tot interrogar-lo damb era guardada, coma s'aguest li calesse decidir a on auie de sauvar Mitia es sòns sòs).
- Sauvatz-lo en pòcha o deishatz-lo aquiu, ena taula, que non se perderà.
- Ena pòcha? Plan, ena pòcha. Qu'està ben...Non, sabetz?, tot aquerò que son pegaries!, sorrisclèc, en tot gésser de còp deth sòn cabussat pensament. Guardatz, prumèr acabem damb aguest ahèr, eth des pistòles, vos me les entornatz e aciu que son es vòsti sòs...pr'amor qu'a jo me hè manca...me hè fòrça manca...e non è temps, çò que se ditz ne un solet moment...

Cuelhec eth prumèr bilhet deth hèish e l'ac apressèc ath foncionari.

- Mès que non è moneda, senhalèc aguest. Non n'auetz un de mès petit?
- Non, didec Mitia en tot guardar un aute viatge eth pilèr e, coma se dobtèsse des sues paraules, verifiquèc dus o tres des prumèrs bilhets, non, que son toti madeish, ahigec e tornèc a preguntar damb era guardada a Piotr Ilich.
- Mès, d'a on auetz trèt tant de sòs?, preguntèc aguest. Demoratz que mana ath gojat ena botiga des Plotnikov. Qu'acostume a barrar tard, a veir se mos escambien. Ep!, Misha!, cridèc en tot virar-se de cap ara entrada.
- Ena botiga des Plotnikov, magnific!, cridèc Mitia coma illuminat per bèra idia. Misha, se dirigic ath gojat que venguie d'entrar, guarda, cor entara botiga des Plotnikov e ditz-les que Dmitri Fiódorovich les mane ua salutacion e que vierà ara madeish...E escota, que premanisquen champanha entà quan arriba, tres dotzenes, e que me les empaquèten coma er aute viatge, quan anè tà Mokroie...Alavetz me hi a vier quate dotzenes, de pic se dirigic entà Piotr Ilich; eri que ja ac saben, non te'n hèsques, Misha, se virèc de nau entath gojat. E ua auta causa: que i age tanben hormatge, pastís d'Estrasburg, peish humat, magreta, caviar, ben, de tot çò qu'agen, uns cent o cent vint robles, coma er aute viatge...E, compde, que non se'n desbremben deth dessèrt, bonbons, pères, dus o tres melons d'aigua, o quate, ben, non, qu'ei pro damb un, mès chicolate, boniqueries, mochets de fruta, mochets trendi, ben, de tot çò que m'empaquetèren er aute còp entà Mokroie, que siguen coma tres cents robles damb eth champanha... Ben, que sigue tot ara exactaments parièr. Te'n brembaràs, Misha, s'ei que tu ès Misha, clar...Se cride Misha, non?, tornèc a dirigir-se entà Piotr Ilich.
- Demoratz, l'interrompec aguest, que lo campaue damb preocupacion, qu'ei mielhor que i anetz vos e l'ac digatz, pr'amor qu'eth s'embolharà.
- Òc, ja veigui que s'embolharà. Ai, Misha, e jo que te volia balhar un punet per encargue...Se non t'embolhes te balhi dètz robles, vè, lèu...champanha, çò d'important ei que treiguen champanha, e tanben conhac, e vin nere, blanc...tot madeish qu'alavetz...Eri que ja saben se com siguec.
- Me voletz escotar?, l'interrompec Piotr Ilich ja despacientat. Vos digui qu'ei mielhor que vage solet entà cuélher moneda e que les digue que non barren, e ja vieratz vos dempús e les ac encomanaratz personauments... A veir eth vòste bilhet. Ath córrer, Misha, lèu.

Per çò que semble, Piotr Ilich volie hèr enlà a Misha çò de mès lèu possible, pr'amor qu'eth gojat non deishaue de uelh eth ròstre sagnant e es mans plies de sang que tiègen un hèish de bilhets damb dits tremolosi, e s'auie demorat quiet, embadoquit pera suspresa e era pòur, probablaments sense compréner leù arren de çò que Mitia li manaue.

- Anem, ara a lauar-vos, didec Piotr Ilich inflexible. Plaçatz es sòs sus era taula o sauvatz-les-vos ena pòcha...Plan ben, anem. Treiguetz-vos era levita. E ère en tot

ajudar-lo a treir-la-se quan de pic tornèc a sorrisclar: Guardatz! Era levita tanben a sang!

- Non... que non ei era levita, ei solet un shinhau ena manja...E sonque aciu a on ère eth mocador. Que s'aurà escolat dera pòcha. Me seiguí ath dessús deth mocador ena codina de Fenia, era sang que s'aurà escolat, l'expliquèc de seguit damb estonanta fidança.

Piotr Ilich l'escotaue en tot arroncilhar es celhes.

- Vè-te'n a saber çò qu'auratz hèt...Solide que vos auetz pelejat damb quauquarrés, gasulhèc.

Mitia comencèc de lauar-se. Piotr Ilich tenguie era gèrra e vessaue era aigua. Mitia que se precipitèc e se sabonèc mau es mans (es mans li tremolauen, rebrembarie mès tard Piotr Ilich). Alavetz Piotr Ilich li manèc que i metesse mès savon e se hereguèsse mielhor. En aguest moment semblaue auer ua cèrta autoritat sus Mitia, cada viatge mès, a mida que se passaue eth temps. Soslinhem, de passa, qu'eth joen non ère bric timid.

- Guardatz, que non vos auetz lauat pro ben dejós es ungles. Ben, ara heregatz-vos era cara, aciu, es possi, es aurelhes... Pensatz anar per aquiu damb aguesta camisa? A on anatz? Guardatz, eth punhet dera manja dreta qu'a sang.
- Òc, ei sang, avertic Mitia en examinar eth punhet dera camisa.
- Escambiatz-la-vos.
- Que non è temps. Mès guardatz, guardatz, contunhèc Mitia damb era madeisha fidança, tant que se secaue damb ua tovalhòla era cara e es mans e se botaue era levita, se plegui per aciu eth cant dera camisa, jos era levita ja non se ve...Guardatz!
- Ara didetz-me en quin embolh vos auetz calat. Vos auetz pelejat damb quauquarrés? Un aute còp ena tauèrna, coma aqueth viatge? Non aurà estat un aute còp damb eth capitan, coma quan li tustèretz e l'arrosseguèretz?, li rebrembèc Piotr Ilich, en ton de repotèc. O dilhèu auetz batanat a un aute...non auratz aucit a bèth un, per edart?
- Quina asenada!, didec Mitia.
- Com asenada?
- Deishatz-ac, didec Mitia e, de pic, arric. Çò que se passe ei que hè un moment è hèt a cuélher a ua vielheta ena plaça.
- Hèr a cuélher? A ua vielheta?
- A un vielh!, cridèc Mitia en tot guardar a Piotr Ilich ena cara, arrint e cridant-li coma se siguesse sord.
- Que vos hèsque a seguir eth diable! Un vielh, ua vielha...Auetz aucit a bèth un o non?

- Qu'auem hèt es patzes. Mos auem pelejat, mès auem hèt es patzes. Aquiu madeish. Que mos auem desseparat amigablaments. Ère un pèc...m'a perdonat, solide que ja m'a perdonat...Se s'auesse lheuat, non m'aurie perdonat, de pic Mitia li guinhèc un uelh, mès sabetz?, ath diable damb eth!, ac entenetz, Piotr Ilich?, ath diable damb eth! Que non l'è de besonh! En aguest moment que non l'estimi!, acabèc Mitia contondentaments.
- Quini talents qu'auetz de meter-vos damb toti...coma alavetz per aquera pegaria damb eth capitan assistent. Vos auetz pelejat e ara anatz a montar ua hèsta, quin caractèr! Tres dotzenes de champanha, a on anatz damb tanta causa?
- Òsca! E ara es pistòles. Vos ac juri, que non è temps. Me shautarie parlar damb vos, estimat, mès que non è temps. Ath delà, que non me cau, ja ei tard entà parlar. A!, a on son es sòs, a on les è botat?, sorrisclèc e comencèc a cercar ena pòcha.
- Que les auetz deishat sus era taula...guardatz, aciu que i son. Ac auíetz desbrembat? Era vertat ei qu'es sòs ei coma lordères o aigua entà vos. Aciu qu'auetz es vòstes pistòles. Qu'ei estranh, aué madeish, tàs cinc, empenhatz es vòstes pistòles per dètz robles e ara, guardatz, que n'auetz milèrs. Dus o tres mil, dilhèu?
- Tres dilhèu. Mitia s'estarnèc d'arrir, en tot botar-se es sòs en ua pòcha deth costat deth pantalon.
- Aquiu que lo perderatz. Qu'ei qu'auetz ua mina d'aur?
- Ua mina? Mines d'aur!, sorrisclèc Mitia ath mès cridar, e deishèc anar ua arridalhada. Voletz ua mina, Perjotin? Pr'amor qu'aciu madeish i a ua dauna que vos balharà alègraments es tres mil, damb era condicion que anetz entàs mines. A jo que ja me les anaue a balhar, ai!, li shauten tant es mines! Coneishetz a Jojlakovna?
- Non, mès sai se qui ei. Dilhèu era vos a balhat es tres mil? Vo' les a autrejat atau coma atau? Piotr Ilich lo guardaue damb mensfidança.
- Deman, tanlèu eth solei quilhe eth vòl, tanlèu ascengue Febo, etèrnaments joen, en tot glorificar e laudar a Diu, anatz en çò de sòn, anatz a veir a Jojlakova e demanatz-li se m'a autrejat aguesti tres mil o non. Verificatz-ac vos madeish.
- Sabi pas se quina ei era vòsta relacion damb era...Se vos ac afirmatz, serà que vo'les a balhat...E auetz es sòs plan aganchadi, e, en sòrta d'anar entà Siberia, ètz vos lançat de cap a...E entà on anatz ara en realitat?
- Entà Mokroie.
- Entà Mokroie? Mès s'ei de nets!
- Ac auie tot Mastriuk, se demorèc Mastriuk sense arren!, didec Mitia de ressabuda.
- Com que sense arren? Qu'ei qu'aguesti milèrs non ei arren?

- Que non parli de sòs. Ath diable es sòs! Parli deth caractèr femenin.

Credul qu'ei eth caractèr dera hemna
e mudable, desaunest.

Que sò d'acòrd damb Ulises, siguec eth qu'ac didec.

- Non vos compreni!
- Qu'ei qu'ètz embriac?
- Non sò embriac, senon pejor.
- Jo que sò embriac d'esperit, Piotr Ilich, embriac d'esperit, e damb aquerò qu'ei pro, damb aquerò qu'ei pro...
- Mès se qué hètz? Cargatz era pistòla?
- Òc, cargui era pistòla.

E plan, Mitia, en daurir era caisha damb es pistòles, auie trèt eth sagèth ara còrna dera povora e, concentrat, la vessaue e aumplie era carga. Dempús cuelhec era bala e, abantes d'introdusir-la, la tenguec damb dus dits sus ua candèla.

- Qué hètz en tot campar ua bala?, Piotr Ilich lo guardaue entre inquiet e curiós.
- Arren, imaginar. Se siguesses en tot pensar a calar-te aguesta bala en cervèth, qu'ei que non la guardaries tant que cargues era pistòla?
- Entà qué me calerie guardar-la?
- Ben, que va a calar-se en mèn cervèth, atau qu'ei interessant hèr-li un còp de uelh, saber com ei...Ça que la, ei ua pegaria, ua pegaria momentanèa. Ja i é, higec, dempús de méter era bala e encaishar-la damb estopa. Piotr Ilich, estimat, qu'ei ua pegaria, se vos vo'n sabéssetz enquia quin punt...Ben, balhatz-me un tròç de papèr.
- Aciu que l'auetz.
- Non, un de lis, en blanc, entà escríuer. Atau. E Mitia, qu'auie cuelhut ua pluma dera taula, escriuec ara prèssa dues traits en papèr, lo pleguèc en quate e se lo sauvèc ena pòcha deth gistet. Metec es pistòles ena caisha, la barrèc damb clau e gahèc era caisha. Dempús guardèc a Piotr Ilich damb un arridolet long, cogitós. E, ara, mo'n vam.
- A on mo n'anam? Non, demoratz...non pensaratz calar-la en vòste cervèth, era bala aguesta..., didec Piotr Ilich preocupat.
- Era bala qu'ei ua pegaria! Que voi víuer, estimi era vida! Encuedatz-vo'n. E tanben estimi ath roienc Fedo e era sua cauda lum...Estimat Piotr Ilich, t'en saberies hèr-te enlà?
- Com que hèr-me enlà?

- Deishar eth camin liure. Deishar eth camin liure ara persona estimada e ara persona odiada. Entà que çò d'odiat vengue a èster estimat...que li cau deishar eth camin liure! E dider-les: "Demoratz damb Diu, endauant, seguitz eth vòste camin, tant que jo..."
- Tant que vos...?
- Q'ei pro, anem.
- Per amor de Diu, vau a avisar a quauquarrés, Piotr Ilich lo guardèc, entà que non vos dèishen partir. Entà qué voletz ara vier en Mokroie?
- Que i a aquiu ua hemna, ua hemna, e ja n'ei pro, Piotr Ilich. Qu'ei pro!
- Escotatz-me. A maugrat que vos ètz un sauvatge, tostemp m'auetz queigut de bon uelh...qu'ei per aquerò que me preocupi.
- Gràcies, frair. Un sauvatge, didetz. Sauvatges, sauvatges! Non hèsqui que repeti'c: sauvatges! Moria, aciu qu'ei Misha, m'auia desbrembat d'eth.

Misha auie entrat ara prèssa damb es sòs escambiadi e informèc de qué ena botiga des Plotnikov "toti s'an metut en marcha" e anauen a trèir es botelhes, eth peish, eth tè...e que lèu serie tot prèst. Mitia cuelhec dètz robles e les estenec entà Piotr Ilich; n'aufric uns auti dètz a Misha.

- Ne peth mau de morir!, sorrisclèc Piotr Ilich. En çò de mèn non, ath delà, qu'ei un present perniciós. Sauvatz-vos es vòsti sòs, plaçatz-les aciu, qué hètz en tot degalhar-les d'aguesta sòrta? Dempús, deman, n'auratz besonh e vieratz a demanar-me dètz robles. Mès per qué vo'les plaçatz ena pòcha deth costat? Que les perderatz!
- Escota, estimat amic, per qué non vam amassa entà Mokroie?
- Entà qué m'i cau vier a jo?
- Guarda, se vos, destapam ara madeish ua botelha, beueram pera vida! Me shaute béuer e, sustot, me shaute béuer damb tu. Jamès è begut damb tu, non?
- Plan ben, que podem anar entara tauèrna, jo que ja i anaua.
- Que non è temps entara tauèrna, anem ena botiga des Plotnikov, ena recodina. Vòs que te diga ua endonvieta?
- A veir.

Mitia treiguec dera pòcha eth papèr, lo destropèc e se l'ac mostrèc. Damb letra clara e grana se liegie: "Me castigui damb era mòrt entà tota era mia vida! Castigui tota era mia vida!"

- Òc ma hè!, me cau avisar a quauquarrés, ara madeish i vau, didec Piotr Ilich en liéger eth papèr.
- Que non auràs temps, amic, anem a béuer, partim!

Era botiga des Plotnikov ère un parelh de cases mès enlà dera de Piotr Ilich, ena

cantoada deth carrèr. Ère eth magazèm de viures mès important dera ciutat, ère d'uns rics comerçants e non estaue arren mau. Qu'auie tot çò que se podie trapar en quinsevolh botiga dera capitau, tota sòrta de biòques: vin "embotelhat des frairs Yelisiev", frutes, cigars, tè, sucre, cafè e çò d'aute. Tostemp i auie tres vailets e dus gojats de repartiment. A maugrat qu'eth nòste país s'auie apraubit, es grani propietaris s'auien esparjut e eth comerç ère estancat, aguesta botiga que prosperaue madeish qu'abantes, autanplan mès cada an: que jamès manquen compraires entad aguesti articles. Ena botiga demorauen impacients a Mitia. Se'n brembauen plan ben que tres o quate setmanes abantes s'auie hèt a vier tanben d'un còp gènre de tot tipe e vin per valor de centenats de robles pagadi truca truquet (que non l'aurien fisat arren, plan que òc); se'n brembauen que, madeish qu'ara, amuishaue enes sues mans un hèish de bilhets irisadi e les deishaue anar asenadaments, sense regatejar, sense pensar ne voler pensar se guaire costaue cada causa, eth vin e çò d'aute. Dempús se comentèc per tota era ciutat qu'en aquera escadença, quan anèc damb Grushenka entà Mokroie "despenèc en ua soleta net e en dia a vier tres mil robles de pic e s'entornèc deth sarabat sense arren, tau que sa mair l'auie getat en mon". Voludèc a tot un campaments de gitanos qu'en aguest moment ère installat enes entorns dera nòsta ciutat, e que en dus dies, coma qu'ère embriac, li treigueren es sòs a caudèrs e beueren deth vin mès car. Condauen, en tot arrir-se'n de Mitia, qu'en Mokroie auie embriagat damb champanha as rudes ciutadans, qu'auie dat a minjar bonbons e pastís d'Estrasburg as gojates e hemnes deth pòble. Tanben se n'arrien ena ciutat, mès que mès ena tauèrna, en tot condar qu'eth pròpi Mitia aui cohessat sincèra e publicaments (non se'n trufauen ath sòn dauant, plan, arrir-se'n ath sòn dauant qu'ère un shinhau perilhós) que per tota aguesta "escapada" solet auie artenhut que Grushenka "li permetesse punar-li eth pè, mès arren mès".

Quan Mitia e Piotr Ilich s'apressèren ena botiga, ena entrada i trapèren ua troika ja premanida; ena telega, caperada damb un tapís, plen de campanetes e cascavèls, eth menaire Andrei demoraue a Mitia. Ena botiga ja lèu les auie balhat temps entà "apraiar" ua caisha damb articles e solet demorauen que campesse Mitia entà traucar-la e cargar-la ena telega. Piotr Ilich s'estonèc.

- Mès d'a on as trèt ua troika?, li preguntèc a Mitia.
- Quan venguia ath córrer entà çò de tòn, me trapè ad aguest, damb Andrei, e li manè que venguesse de dret entara botiga. Que non mos cau pèrder temps! Eth darrèr viatge i anè damb Timofei, mès ara Timofei vè-te'n ath sòn darrèr, que va dauant de jo damb ua faitilhièra. Andrei, amiam guaire retard?
- Arribaràn ua ora abantes que nosati, o dilhèu ne aquerò, solet mos amien ua ora d'auança!, responec ara prèssa Andrei. L'è premanit eth coche a Timofei, que sai com van. Non amien era nòsta marcha, Dmitri Fiódorovich, arren a veir. Que non mos auançaràn ne ua ora!, acabèc, alugat, Andrei, un menaire encara joen e peuròi, un gojat prim, vestit damb *poddviovka* e damb un *armiak* ena man quèrra.
- Cinquanta robles entà vodka se sonque arribes ua ora dempús.

- Ua ora qu'ei garantida, Dmitri Fiódorovich, ne mieja ora mos trèn, ja non digam ua.

Mitia s'esdegaue a premanì'c tot, mès parlaue e balhaue instruccions de forma estranha, sivans era lua, sense cap orde. Començaue ua causa e se'n desbrembaue d'acabar-la. Piotr Ilich se pensèc qu'ère de besonh calar-se-i e balhar un còp de man.

- Quate cents robles, ne un de mens, entà que tot sigue coma alavetz, punt per punt, ordenaue Mitia. Quate dotzenes de champanha, ne ua botelha mens.
- Per qué tant? Damb quina finalitat? Demora!, sorrisclèc Piotr Ilich. Qué ei aguesta caisha? Qué contie? De vertat i a aciu quate cents robles?

Damb paraules vantaires, es afogadi vailets de seguit l'expliquèren qu'en aguesta prumèra caisha sonque i auie mieja dotzena de botelhes de champanha e "tot çò de besonh entà anar començant": entremesi, bonbons, caramèus e çò d'aute. Mès qu'es "provisions"principaus s'empaquetarien de seguit e s'enviarien a despart, coma er aute viatge, en ua auta telega e tanben damb ua troika, e vierien a temps, "s'un cas ua ora mès tard que Dmitri Fiódorovich".

- Non mès d'ua ora, que non sigue mès d'ua ora, e metetz toti es caramèus que pogatz, durs e mòfles; as gojates les encanten, persutaue Mitia damb vams.
- Caramèus, pro. Mès per qué quate dotzenes? Damb ua qu'ei pro (Piotr Ilich començaue a emmaliciar-se). S'auie botat a regatejar, demanaue es compdes, non volie padegar-se. Totun, solet artenhec a sauvar cent robles. Acordèren que tota era merça enviada non depassarie es tres cents robles. Per toti es dimònis!, cridèc Piotr Ilich, coma se, còp sec, auesse cambiat de pensada. E a jo qué me cau? Lança es sòs, donques que te les as trapat!
- Per aciu, amic, per aciu, non t'embèsties. Mitia tirèc d'eth enquiara recodina. Ara mos hèn a vier ua botelha e hèm us glopassades. Vam, Piotr Ilich, vam amassa pr'amor qu'ès un tipe simpatic, me shaute era gent coma tu.

Mitia se seiguec en ua petita cagira de còila ath cant d'ua taula diminuta caperada damb un tapís plan lord. Piotr Ilich se placèc ath sòn dauant e de seguit venguec eth champanha. Demanèren s'es senhors non volerien ustres "ues ustres de prumèra qualitat, nauèth arribades".

- Ath diable es ustres!, jo que non ne mengi, e non mos hèn ua bèra manca, didec Piotr Ilich, en tot amuishar es dents, lèu damb ràbia.
- Arren d'ustres, didec Mitia, que non è talents. Sabes, amic?, didec damb baticòr, jamès m'a shautat tot aguest desòrdre.
- E a qui li pòt shautar! Per amor de Diu, tres dotzenes entà uns campanhards, aquerò qu'indigne a quinsevolh.
- Que non ei aquerò, me referisqui a un orde superior. Que non i é aguest orde en jo, un orde superior...Mès...que tot ei acabat, e que non mo'n cau hèr guaire. Ja ei tard, dimònis! Tota era mia vida qu'a estat un contunh desòrdre e li cau botar orde.

Qué vos semble eth rambalh de mots, tè?

- Aquerò que son asenades, non rambalh de mots.
- "Glòria ath Plan Naut en mon, glòria ath Plan Naut en jo!" Aguesti vèrsi sorgiren ena mia amna bèth temps a, que non ei un poèma, ei ua lèrma...Jo madeish les compausè...mès non quan estirassè dera barba ath capitan assistent...
- Mès, entà qué parlar d'eth ara?
- Per qué parli d'eth? Pegaries! En resumit, que tot s'acabe, tot s'egale; ua linha, e era soma totau.
- Era vertat, que non dèishi de pensar enes tues pistòles.
- Es pistòles que tanben son pegaries! Beu e non penses. Estimi era vida, qu'è estimat massa era vida, autant qu'enquia e tot ei desagradiu. Qu'ei pro! Pera vida, estimat, beuem pera vida, prepausi un brinde pera vida! Per qué sò satisfèt de jo madeish? Sò un brigand, mès que sò satisfèt de jo madeish. E, ça que la, me tormente èster un brigand e èster satisfèt de jo madeish. Benedisqui era creacion, ara que sò prèst entà benedir a Diu e ara sua creacion, mès...li cau estronhar a un insècte pudentós entà que non s'arrossègue, entà que non arroïne era vida des auti....Beuem pera vida, estimat frair! Se qué auem mès valuós qu'era vida? Arren, que non i a arren! Pera vida e pera reina entre es reines!
- Beuem pera vida e dilhèu tanben pera tua reina.

Uedèren es veires. Mitia, encara qu'ère exultant e expansiu, que semblaue un shinhau trist. Qu'ei coma se pesèsse sus eth ua preocupacion grèu e insuperabla.

- Misha...ei eth tòn Misha aguest que vie d'entrar? Misha, petit, vene aciu, Misha, cuelh aguest veire, beu peth roienc Fedo, eth que deman...
- Mès, per qué l'ac aufrisses?, cridèc Piotr Ilich airós.
- Ben, permetetz-me, qu'ei açò, voi que begue.
- Bèèèè!
- Misha s'avalèc eth veire, hec ua reveréncia e gesssec ath córrer.
- S'en brembarà mès temps, observèc Mitia. Estimi a ua hemna, a ua hemna! Qué ei era hemna? Era reina dera tèrra! Que sò trist, trist, Piotr Ilich. Rebrembes a Hamlet? "Sò tan trist, tan trist, Oraci...Ai!, praube Yorick!" Qu'ei possible que jo siga Yorick. Justaments ara Yorick; dempús era esqueleta.

Piotr Ilich l'escotaue e sauvaue silenci, tanben Mitia se demorèc carat.

- E aguest gosset?, preguntèc de pic distrèt a un des vailets, donques que se n'auie encuedat d'un gosset de lan de uelhs neri qu'ère en un cornèr.
- Qu'ei eth gosset de Varvara Alekseievna, era patrona, responec eth vailet. Se l'a deishat aciu hè ua estona. Mos calerà amiar-l'ac.
- Ne vedí un de parièr... en regiment...didec Mitia cogitós, solet qu'aqueth auie ua

pauta deth darrèr trincada...Piotr Ilich, per cèrt, que volia hèr-te ua pregunta, as panat bèth còp ena tua vida?

- Quina sòrta de pregunta ei aguesta?
- Qu'ei solet entà preguntar. Ja sabes, dera pòcha de quauqu'un, quauquarren des auti...Non me referisqui as sòs der Estat, aquiu que toti i calen era man, e tu tanben, plan...
- Vè-te'n ath lunfèrn!
- Que parli de quauquarren des auti, d'ua pòcha o d'un monedèr, è?
- Un viatge li panè ara mia mair dus *grivny*, auia nau ans, èren sus era taula. Les cuelhí sense que me vedessen e sarrè eth punh.
- Ben, e qué?
- E arren. Me les demorè pendent tres dies, me hec vergonha, ac cohessè e les entornè.
- Ben, e qué?
- M'estovèren era codena, naturauments. Mès qué te cau? Tu jamès as panat?
- Òc qu'è panat. Mitia li guinhèc eth uelh damb astúcia.
- Eth qué?, Piotr Ilich sentec curiosèr.
- Dus *grivny* ara mia mair, damb nau ans, les entornè tres dies dempús. Ara seguida Mitia se lheuèc de ressabuda dera taula.
- Dmitri Fiódorovich, non mos calerie partir?, cridèc Andrei dera pòrta dera botiga estant.
- Tot prest? Anem! Mitia s'alarmèc. Ua darrèra legenda e...Un veire de vodka entà Andrei, tath camin! E, ath delà de vodka, tanben conhac, ua copa! Aguesta caisha (ère er emboish des pistòles) botatz-la ath dejós deth mèn sèti. Adishatz, Piotr Ilich, non me rebrembes damb rancura.
- Mès tornes deman, non?
- Plan que òc.
- Voleríetz quitar eth compde ara? (eth botiguèr lèu sautèc)
- A!, plan, eth compde! Plan que òc!

Tornèc a trèir dera pòcha eth hèish de bilhets, ne treiguec tres de cent, les deishèc sus eth taulatge e gessec ara prèssa dera botiga. Toti vengueren ath sòn darrèr e, en tot hèr reveréncies, li dideren adiu damb senhaus de respècte e boni desirs. Andrei gargalhèc per çò deth conhac nauèth begut e sautèc en palanc. Mès encara non auie auut temps Mitia de pujar en coche que campèc Fenia ath sòn dauant de forma totauments inesperada. Lèu sense alend pera correguda, junhèc es mans e se lancèc as sòns pès:

- *Batiushka*, Dmitri Fiódorovich, tresaur, non li costètz mau ara senhora! E jo que l'ac è condat tot!... Tanpòc li costetz mau ada eth, que siguec eth prumèr entada era. Ara que va a maridar-se damb Agrafiona Aleksandrovna, per aquerò a tornat de Siberia...*Batiushka*, Dmitri Fiódorovich, non esbaucetz ua vida des auti!
- Donques qu'ère aquerò! Aquerò ère çò que shamaues!, gasulhèc Piotr Ilich. Ara qu'ei clar. Ara que se compren. Dmitri Fiódorovich, balhatz-me ara madeish es pistòles se voletz èster un òme, sorrisclèc en votz nauta. M'entenes, Dmitri?
- Es pistòles? Demora, amic, les anaua a lançar en un badina peth camin, responec Mitia. Fenia, lhèua-te, non t'estongues aquiu ajaçada. Mitia que non vò hèr mau ad arrés, d'ara endauant aguest pòcvau ja non va a hèr mau ad arrés. Fenia, li cridèc deth coche estant, adès t'è ofensat, atau que perdona-me e ages pietat de jo, perdona ad aguest brigand...E, se non me perdones, qu'ei parièr! Pr'amor qu'ara ja tot ei parièr! Arrinca, Andrei, ath mès córrer!

Andrei se botèc en marcha; era campaneta trinhonèc.

- Adishatz, Piotr Ilich! Entà tu qu'ei era mia darrèra lèrma!...

"Que non ei embriac, mès quines asenades ditz", pensèc Piotr Ilich en tot seguir-lo damb era guardada. Se dispausaue a demorar-se a susvelhar se com premanien era carga, en ua auta troika, damb eth vin e era rèsta de viures, en tot auer era presentida de qué anauen a enganhar a Mitia e enviar-li de mens, mès de pic s'embestièc damb eth madeish, escopic e partic entara tauèrna a hèr ath bilhard.

- Qu'ei pèc, encara qu'un bon tipe...gasulhaue peth camin. Quauquarren è entenut d'aguest oficiau de Grushenka, eth "d'abantes". Ben, s'a vengut...Ai, es pistòles! Mès, diables, dilhèu sò era sua mainadèra? Que se les hèsque a vier! Que non se passarà arren. Que les esguitle era fòrça pera boca. S'embriagaràn e se pelejaràn, se pelejaràn e haràn es patzes. Non ei aquerò çò que hè era gent? E tot aquerò de "me harè enlà" e "me castigui"? Que non se passarà arren! Aurà dit embriac causes coma aguestes milèrs de viatges ena tauèrna. Encara qu'ara non ei embriac. "Embriac d'esperit", as brigands que les encante aguesta sòrta de frasas. Dilhèu sò era sua mainadèra? Solide que s'a pelejat damb quauqu'un, auie tota era cara plia de sang. Qui aurà estat? Me'n saberè ena tauèrna. E aqueth mocador plen de sang...Diables, se l'a deishat en solèr, en casa... Qu'ei parièr!

Qu'arribèc ena tauèrna damb ua animositat orribla e de seguit comencèc a jogar. Era partida li cambièc er umor. Ne hec ua auta e de pic li comencèc a condar a un des jogaires que Dmitri Fiódorovich auie un aute còp sòs, uns tres mil, qu'eth madeish les auie campat, e que un aute viatge se n'auie anat de sarabat damb Grushenka en Mokroie. Es que l'escotauen lo seguiren d'aurelha damb inesperat curiosèr. E toti ne comencèren a parlar mès sense arrir-se'n, estranhaments seriosi. Autanplan interrompèren eth jòc.

- Tres mil? Mès d'a on a trèt es tres mil?

Comencèren a hèr-li mès preguntes. Era informacion sus Jojlakova les semblèc

sospechosa.

- E non les aurà panat ath vielh?
- Tres mil! Aciu que i é quauquarren estranh.
- Se vantèc en votz nauta de qué aucirie a sa pair, toti ac entenérem. E precisaments parlèc de tres mil robles...

Piotr Ilich paraue era aurelha e ara suspressa venguec hered e praube enes responses. Non didec ua soleta paraula dera sang qu'amiaue Mitia ena cara e enes mans, mès de cap ara tauèrna òc qu'auie auut era intencion de condà'c. Comencèren ua tresau partida, de man en man s'amortèc era convèrsa sus Mitia, mès, en acabar era partida, Piotr Ilich non volec contunhar en tot jogar, placèc eth baston de bilhard ath sòn lòc e, en sòrta de sopar coma ac auie previst, se n'anèc dera tauèrna. En gésser ena plaça, se sentie perplèx e lèu estonat d'eth madeish. En un virament de uelhs se n'auie encuedat de qué volie vier en çò de Fiódor Pávlovich entà saber-se'n s'auie passat quauquarren. "Per ua pegaria vau a desvelhar a tota era casa e formar un escandal. Qu'ei pro, dilhèu sò era sua mainadèra?"

Plan embestiat s'endralhèc dret de cap ara sua casa, e alavetz se'n brembèc de Fenia. "Puta bòrnia!, l'auia d'auer interrogat, se pensèc emmaliciat, ara m'en saberia de tot". Enquia tau punt lo cuelhec eth desir mès impacient e temardut de parlar damb era e saber-se'n de çò que s'auie passat qu'ara mitat deth camin virèc bruscaments e se filèc de cap a çò de Morozova, a on viuie Grushenka. En arribar, truquèc ena pòrta e eth còp, que ressonèc en silenci dera net, l'entornèc ena realitat e venguec d'irritar-lo: "Aciu que tanben vierè a formar un escandal!", pensèc damb un cèrt patiment, mès, en lòc d'anar-se'n definitiuaments, truquèc un aute viatge e ja damb totes es sues fòrces. Tot eth carrèr se desgahonèc. "Contunharè trucant enquia que me daurisquen!", gasulhaue, e damb cada còp s'enforismaue damb eth madeish enquiara exasperacion, mès, ath madeish temps, trucaue cada viatge damb mès fòrça.

VI.ACIU QUE M'AUETZ!

Mentretant, Dmitri Fiódorovich volaue peth camin. Enquia Mokroie i auie pòc mès de vint verstas, mès era troika d'Andrei galaupaue autant que les podec recórrer en ua ora e quart. Era velocitat dera marcha aluguèc còp sec a Mitia. Er aire qu'ère pur e fresc, enòrmes esteles ludien en cèu clar. Siguec era madeisha net, e dilhèu era madeisha ora, qu'Aliosha, en quèir en tèrra, jurèc extasiat "estimar-la pes sègles des sègles". Mès qu'auie confusion, fòrça confusion, ena amna de Mitia e, a maugrat qu'ara fòrça causes estarnauen era sua amna, tot eth sòn èster desiraue irresistiblaments apressar-se ada era, ara reina entara que volaue pr'amor de veder-la peth darrèr viatge. Solet diderè ua causa: eth sòn còr non lo rebatèc en cap moment. Dilhèu non me credetz se vos digui qu'aguest òme gelós non sentie bric de gelosia peth nauèth vengut, peth nau rivau qu'auie sorgit de dejós era tèrra, per aguest

"oficiau". S'auesse campat quinsevolh aute, s'aurie botat gelós dès eth prumèr moment e, dilhèu, aurie tornat a tacar de sang es sues terribles mans, mès per aguest, peth "prumèr" d'era non sentie ara, tant que volaue ena troika, non ja er òdi dera gelosia, senon ne tansevolhe enemistat, maugrat que çò de cèrt ère qu'encara non l'auie vist. "Que non i a arren entà discutir, es dus estan en sòn dret; ei eth sòn prumèr amor, un amor que non a desbrembat en aguesti cinc ans; ei a díder, qu'en aguesti cinc ans sonque a estimat ada eth, mentre que jo...qui me mane de calar-me-i? Qué hèsqui jo aciu? Hè-te enlà, Mitia, dèisha-les eth camin liure! E jo se qué sò ara? Ara que tot ei perdut, autanplan sense er oficiau, encara qu'eth non auesse campat, madeish aurie estat tot perdut..."

Damb aguestes paraules aurie podut exprimir apuprètz es sòns sentiments s'auesse estat capable de rasonar. Mès alavetz ja non ère capable de rasonar. Tota era resolucion d'aguest moment qu'auie sorgit ath marge de quinsevolh rasonament, en un virament de uelhs; l'auie sentuda de ressabuda e se l'auie hèta sua, damb totes es conseqüéncies, pòc abantes, ena codina de Fenia, en enténer es sues prumères paraules. Totun aquerò, a maugrat d'ua semblabla determinacion, era sua amna ère confusa, confusa enquia hèr-lo a patir: era determinacion que non l'auie hèt a vier tranquillitat. Qu'auie deishat massa causes ath darrèr e aquerò lo tormentaue. E per moments que l'ère estranh, donques qu'eth madeish auie escrit era sua senténcia en un papèr: "Me castigui e me condemni", e eth papèr ère ena sua pòcha, prèst, e era pistòla ja ère cargada, pr'amor que ja auie decidit se com receberie eth dia a vier eth prumèr caud arrai deth "roienc Febo"; mès, totun açò, que non podie hèr es patzes damb çò que s'auie passat, damb tot açò qu'auie deishat endarrèr, e aquerò lo tormentaue, aguesta idia s'aganchaue ena sua amna e lo desesperaue. Que i auec un moment en camin que volec detier a Andrei, sautar dera telega, trèir era pistòla cargada e acabar damb tot, sense demorar era aubada. Mès aguest moment se passèc volant coma un bualh. Tanben era troika volaue "en tot avalar er espaci" e, a mida que s'apressaue en sòn objectiu, un aute còp era imatge d'era, solet d'era, l'agarraue damb mès fòrça deth sòn coratge e hège enlà deth sòn còr es auti hantaumes terribles. Ai!, guaire desiraue veder-la, encara que solet siguesse fugaçaments, encara que siguesse de luenh! "Ara qu'ei damb *eth*, plan donc, veirè se com s'està damb eth, damb eth sòn ancian estimat, non è besonh d'arren mès". E jamès eth sòn piech auie sauvat tant d'amor entad aguesta hemna, tan fatidica entath sòn destin, un sentiment nau que jamès auie experimentat, un sentiment inesperat autanplan entada eth, un sentiment trende enquiath punt de pregar, de desparéisher ena sua preséncia: "E despareisherè!", se didec en un atac de baticòr isteric.

Amiauen ja ua ora en tot sautar. Mitia sauvaue silenci e Andrei, a maugrat d'èster un campanhard blagaire, tanpòc auie badat boca, tau que se cranhesse parlar, e se limitaue a aquissar damb vams as sòns "rossins", ara sua troika de baiards aflaquidi mès veloci. E, de ressabuda, Mitia sorrisclèc terriblaments preocupat:

– Andrei, e se son dormidi?

L'auie vengut de pic entath cap, enquia aguest moment non ac auie pensat.

- Mos cau pensar que ja s'auràn ajaçat, Dmitri Fiódorovich.

Mitia arroncilhèc es celhes damb dolor: e s'eth, plan, volaue...damb taus sentiments...e eri dormissen...e era tanben dormís, dilhèu ath sòn costat...Un sentiment de ràbia li comencèc a hèr borir eth sang.

- Anem, Andrei, aquissa, Andrei, anem, lèu!, cridèc dehòra de se.
- Mès tanben ei possible que non s'agen ajaçat, comentèc Andrei dempús un moment de silenci. Hè ua estona Timofei condaue que s'auien amassat fòrça gent...
- Ena pòsta?
- Ena pòsta non, en çò des Plastunov, ena aubèrja; que tanben servís de pòsta, mès per liure.
- Ja ac sabi; mès qué vòs díder damb aquerò de qué i a fòrça gent? Guairi? Qui son?, se botèc a preguntar Mitia, terriblaments alarmat dauant era inesperada notícia.
- Sivans Timofei, son toti senhors, dus d'eri dera nòsta ciutat, mès que non sai se qui son, sonque que Timofei didie que i auie dus senhors d'aciu, e i a uns auti dus senhors que non son d'aciu, dus forastèrs, çampar, e dilhèu bèth un mès, que non l'è preguntat tant. Didie que s'auien metut a hèr as cartes.
- As cartes?
- Atau que dilhèu non siguen en tot dormir se s'an botat a jogar. Non me pensi que siguen mès des onze.
- Mès lèu, Andrei, mès lèu!, tornèc a cridar Mitia nerviós.
- Vos posqui demanar ua causa, senhor?, dempús un moment de silenci Andrei tornèc a parlar. Mès cranhi que vos embestietz damb jo, senhor.
- De qué se tracte?
- Abantes Fedosia Markovna s'ajulhèc as vòsti pès, vos demanèc a vos que non héssetz mau ara senhora e a non sai se qui mès...e, ben, senhor, coma que jo vos amii...Perdonatz-me, senhor, qu'ei pera mia consciéncia, dilhèu a estat ua pegaria de didè'c.

Mitia, deth darrèr, l'agarrèc era espatla.

- Ès un menaire? Un menaire?, preguntèc damb frenesia.
- Òc, sò un menaire...
- Sabes que te cau deishar eth camin liure. Coma menaire non pòs barrar eth camin ara gent, díder: "Ep!, que vos hèsqui a cuélher! Aquiu que vau!". Non, menaire, arren de hèr a cuélher. Que non se pòt hèr a cuélher ara gent, non se pòt arroïnar era vida ara gent; e, se l'arroïnes era vida a quauquarrés, castiga-te a tu madeish...se l'as amarat, se l'as arroïnat era vida a quauquarrés...castiga-te a tu

madeish e vè-te'n.

Tot aquerò gessec de Mitia tau qu'en un complèt atac d'istéria. Andrei se demorèc plan estonat damb eth senhor, mès que contunhèc era convèrsa.

- Qu'ei vertat, *batiushka* Dmitri Fiódorovich, qu'auetz rason, non mos cau hè cuélher ara gent, ne hèr-li mau, e çò de madeish se passe damb quinsevolh creatura, pr'amor que tota creatura a estat creada; aquiu qu'auetz as shivaus, òc ma hè, que i a gent que les foetege sense motiu, autanplan menaires... Non an arturadèr, se boten a pataquejar e atau auancen.
- Enquiath lunfèrn?, l'interronpec Mitia e deishèc anar de ressabuda ua brèu arridalha. Andrei, qu'ès ua amna simpla, lo tornèc a cuélher un aute còp pes muscles, ditz-me: Vierà Dmitri Fiódorovich Karamazov en lunfèrn o non? Tu qué ne penses?
- Sabi pas, brave senhor, que depen de vos, pr'amor que vos...Guardatz, senhor, quan eth hilh de Diu siguec crucificat e moric ena crotz, descenec dera crotz dirèctaments entath lunfèrn e desliurèc a toti es pecadors qu'aquiu patien torment. Eth lunfèrn comencèc a planher-se pr'amor que ja arrés vierie aquiu, cap pecador. E li didec alavetz eth Senhor ath lunfèrn: "Non te planhes, lunfèrn, donques que dès aciu vieràn entà tu tota sòrta de dignataris, governants, grani jutges e ricòts, e estaràs tan plen coma n'as estat tostemp e atau se passarà enquiara fin dera mia tornada", e atau siguec, aguestes sigueren es sus paraules...
- Ua legenda populara! Magnific! Aquissa eth dera quèrra, Andrei!
- Ja vedetz, senhor, se qui ei predestinat ath lunfèrn, Andrei aquissèc eth dera quèrra, e vos, senhor, tostemp auetz estat un mainatge petit...Atau ei se com vos guarde era gent...E, encara que vos emmamiciatz fòrça aisidaments, senhor, açò qu'ei atau, Diu vos perdonarà pera vòsta simplicitat.
- E tu? Tu me perdones, Andrei?
- Jo que non è arren entà perdonar-vos, a jo non m'auetz hèt arren.
- Non, per toti, tu solet per toti, ara, en aguest moment, aciu en camin, me perdones en nòm de toti? Parla, amna candida!
- Ai!, que me cau pòur amiar-vos, senhor, didetz ues causes tant estranhes...

Mès Mitia ja non l'escotaue. Capvirat se botèc a pregar e gasulhaue entath sòn laguens freneticaments:

- Senhor, acuelhetz-me damb totes es mies fautes, mès non me jutgetz. Deishatz-me entrar sense eth vòste judici...Non me jutgetz pr'amor que ja m'è condemnat jo, non me jutgetz pr'amor que vos estimi, Senhor. Que sò un òme abjècte, mès vos estimi: me manaratz entath lunfèrn, mès tanben aquiu vos estimarè e d'aciu estant cridarè que vos estimi pes sègles des sègles...Mès deishatz-me estimar enquiath finau...aciu e ara, estimar enquiath finau, sonque cinc ores enquia que gèsque eth vòste caud arrai...Pr'amor qu'estimi ara reina dera mia amna. L'estimi e non posqui

deishar d'estimar-la. Vos, Senhor, que me vedetz tot sancer. Quan arriba a tot galaup, queirè enes vòsti pès: "Qu'as hèt ben en passar de long...Adishatz e desbremba ara tua victima, non t'enquimères jamès!".

- Mokroie!, sorrisclèc Andrei en tot senhalar entà dauant damb eth sòn soriac.

A trauèrs dera palla escurina dera net surgentèc ua massa nera e solida d'edificis que s'estenien per ua superfícia enòrma. En vilatjòt de Mokroie i auie ues dues mil amnes, mès tad aguesta ora ja toti dormien e solet en bèri punts ludien encara ues pòques lutzes.

- Mès lèu, Andrei, mès lèu, que ja arribi!, sorrisclèc Mitia coma afebrit.
- Que non dormissen!, didec Andrei senhalant damb eth soriac era aubèrja des Plastunov, plaçada just ena entrada dera aldea e a on ludie lum enes sies hièstres que dauen entath carrèr.
- Non dormissen!, repetic Mitia erós. Que ressone, Andrei, anem, ath galaup, que trinhonen, que carriscle damb eth galaup. Que toti sàpien qu'è arribat! Ja arribi! Aciu que sò!, sorrisclaue damb frenesia.

Andrei lancèc ath galaup era troika agotada e efectiuaments s'apressèc carrinclant enquia un pòrge de tet nau, a on arturèc es shivaus sudadi e miei estofadi. Mitia sautèc dera telega. Eth patron dera aubèrja, que ja ère a mand d'anar-se'n entath lhet, auie auut curiosèr e pistèc deth pòrge estant entà veir se qui s'apressaue a tot galaup.

- Trifon Borisych, ès tu?

Er ostalèr s'inclinèc, observèc atentiuaments, baishèc ath córrer deth pòrge e saludèc ar òste damb agradiu entosiasme.

- *Batiushka* Dmitri Fiódorovich! Que vos tornam a veir!

Aguest Trifon Borisych ère un campanhard rude e de bona santat, de mejana talha, era cara mèsalèu grosseta, d'aspècte sevèr e implacable, mès que mès damb es sòns compatriòtes, mès qu'auie era adretia de hèr-se a vier rapidaments ua expression çò de mès obsequiosa quan se pensau que podie trèir-ne profit. Vestie ara russa, damb camisa de cothèr oblic e *poddiovka*, auie ua quantitat de sòs considerabla, mès soniaue de contunh damb ua posicion de mès importància. Qu'auie enes sues urpes a mès dera mitat de vilatgesi, toti es que l'entornejauen èren en deute damb eth. Arrendaue tèrres des propietaris e tanben les ac crompaue, e es campanhards li laurauen aguestes tèrres en tot auer-li de pagar un deute que d'eth jamès se'n podien desliurar. Ère veude e auie quate hilhes granes. Ua que ja ère veuda, s'estaue ena sua casa damb dus hilhs de cuerta edat, es sòns arrèhilhs, e trabalhaue entada eth a jornau. Era dusau hilha ère ua hemna maridada damb un foncionari, un escrivan qu'auie hèt carrèra, e ena paret d'ua des crambes dera aubèrja s'i podie campar, entre es fotografies familhars, ua de mida minuscula d'aguest foncionari damb guerrèra de gala e es musclères deth sòn grad. Es dues hilhes petites, enes dies de hèsta ena parròquia o quan anauen de visita, se botauen vestits bluencs e verds confeccionadi

ara darrèra mòda, ajustadi peth darrèr e damb ua coa d'un *arshin*, mès ath londeman, coma quinsevolh aute dia, se lheuauen a punta de dia e damb escampilhs de bedoth balejauen es crambes, trègen era aigua de heregar e arremassauen es dèishes des òstes. A maugrat des milèrs de robles que ja auie arremassat, a Trifon Borisych li shautaue shurlar eth sang as òstes rambalhaires e, en tot rebrembar que non hège un mes auie hèt, en un solet dia, pro mès de dus cents robles, se non tres cents, a cargue de Dmitri Fiódorovich per çò deth sòn sarabat damb Grushenka, lo recebec damb alegria e rapiditat, pr'amor que, sonque pera manèra que Mitia s'apressèc en pòrge, flairaue de nau ara sua presa.

- *Batiushka,* Dmitri Fiódorovich, que mos tornam a trapar.
- Demoratz, Trifon Borisych, comencèc Mitia. Prumèr çò de mès important: a on ei era?
- Agrafiona Aleksandrovna? Er ostalèr ac comprenec de seguit e tachèc era sua guardada susvelhanta en ròstre de Mitia. Òc, tanben ei aciu.
- Damb qui? Damb qui?
- Uns òstes de dehòra...Un qu'ei un foncionari, deu èster polac sivans era sua manèra de parlar; que siguec eth qu'envièc shivaus entà hèr-la a vier. Er aute qu'ei un camarada sòn, se non un companh de camin, vè-te'n a saber; que vestissen normau...
- Qué? Son de hèsta? Son rics?
- Arren de hèstes! Qu'ei gent de pòca nautada, Dmitri Fiódorovich.
- De pòca nautada? E es auti?
- Son dera ciutat, dus senhors...Tornauen de Chermi e s'an demorat...Un qu'ei joen, deu èster parent deth senhor Miusov, mès que non m'en brembi se com se cride...E ar aute solide tanben le coneishetz, eth propietari Maksimov, ditz qu'a anat de romieuatge en monastèri qu'ei ena vòsta ciutat, viatge damb aqueth parent joen deth senhor Miusov...
- Non i a arrés mès?
- Arrés mès.
- Haut!, non contunhes, Trifon Borisych; ara ditz-me çò de mès important: era qué hè? Com va?
- Donques que hè pòc qu'a arribat e s'està damb eri.
- Està contenta? Arrís?
- Non, çampar que non arrís bric...De hèt qu'ei plan engüejada, l'a estat pientant eth peu ath joen.
- Ath polac? Ar oficiau?
- Aqueth que non ei joen ne ei oficiau; non, senhor, ada eth non, ad aguest nebot

joen de Miusov...mès qu'è desbrembat eth sòn nòm.

- Kalganov?
- Plan, Kalganov.
- Pro ben, ja camparè jo. Hèn as cartes?
- Qu'an jogat, mès ja ac an deishat, an prenut tè, eth foncionari a demanat licors.
- Demora, Trifon Borisych, demora, amna estimada, ja camparè jo. Ara respon ad açò mès important: non i a gitanos?
- Darrèraments que non mo'n sabem d'eri, Dmitri Fiódorovich, es autoritats les an hèt enlà, mès que i a uns judius en Rozhdestvenskaia, jòguen es tamborins e eth vriolin; que les posqui hèr a vier ara madeish s'ei de besonh. Solide que vien.
- Mana-les a quèrrer! Plan que òc, mana-les a quèrrer!, cridèc Mitia. E pòs desvelhar as mosses, coma alavetz, a Maria sustot, e a Stepanida tanben, e a Arina. Dus cents robles peth còr!
- Damb aguesti sòs que desvelhi a tot eth pòble, encara que siguen toti roncant. Mès que non sai jo s'es campanhards d'aciu se meriten tanta generositat, *batiushka* Dmitri Fiódorovich, ne tanpòc es gojates...Despéner aguesta fortuna en aguesta gent tan ruda e grossièra! A qui se l'acodís dar a humar cigars as nòsti campanhards...Atau puden aguesti brigands! E totes es gojates, totes, qu'an pedolhs. Arren de pagar aguesta soma, vau a hèr qu'es mies hilhes se lhèuen a gratis; vien de calar-se en lhet, atau que les balhi un còp de pè ena esquia e les boti a cantar entà vos. Guarda tu, qu'embriagar as campanhards damb champanha, ailàs!

Trifon Borisych se planhie per planher-se: qu'eth madeish auie amagat mieja dotzena de botelhes de champanha e auie cuelhut deth dejós dera taula un bilhet de cent robles; l'auie sarrat en punh e aquiu s'auie demorat.

- Trifon Borisych, be ne despení alavetz mès de mil, t'en brembes?
- Vo'les degalhères, estimat Dmitri Fiódorovich, plan que me'n brembi, amic, dilhèu mos deishèretz alavetz tres mil.
- Plan, donc, qu'è vengut damb çò de madeish qu'alavetz, guarda.

E treiguec eth hèish de bilhets e les ac placèc en madeish nas ar ostalèr.

- Ara escota e encueda-te'n ben: en ua ora vierà eth vin, es entremesi, es coquilhons e bonbons, que puge tot tà naut dirèctaments. Aguesta caisha qu'amie Andrei, tanben ara madeish entà naut, que la daurisquen e mèstren eth champanha. E çò de mès important, que venguen es mosses, es mosses, e que non manque Maria.

Entornèc ena telega e treiguec deth dejós deth sèti er emboish damb es pistòles.

- Hè es compdes, Andrei. Aciu qu'as quinze robles pera troika, e uns auti cinquanta entà vodka...pera tua bona disposicion, pera tua afeccion...Rebremba ath senhor

Karamazov!

- Me cau pòur, senhor, (Andrei trantalhaue), vos accèpti cinc robles d'estrea, ne un de mès. Trifon Borisych que n'ei testimòni. E perdonatz es pegaries que digui...
- Qué te cau pòur?, Mitia lo mesurèc damb era guardada. S'ei atau, vè-te'n ath diable!, sorrisclèc en tot lançar-li cinc robles. Ara, Trifon Borisych, acompanha-me sense hèr bronit e dèisha que hèsca un prumèr còp de uelh, mès sense qu'eri me veiguen. A on son? Ena cramba blua?
- Trifon Borisych guardèc a Mitia damb mesfidança, mès, aubedient, complic damb çò manat: l'amièc entath vestibul, dempús entrèc eth solet ena prumèra pèça, ua sala grana qu'ère ath ras dera cramba que s'estauen es òstes, e treiguec d'aciu ua candèla. Dempús hec a entrar a Mitia d'amagat e lo deishèc en un cornèr escur, d'a on podie observar damb tota libertat ath grop sense èster vist. Mès Mitia non campèc guaira estona ne podec avalorar era situacion: vedec a Grushenka e eth sòn còr comencèc a batanar damb fòrça, era vista se l'embromèc. Qu'ère en un costat dera taula, en un fautulh, e en un divan ath costat d'era i auie eth joen e beròi Kalganov. Era l'agarraue era man e semblaue arrir, tant qu'eth, sense guardar-la, didie quauquarren en votz nauta e coma desengustat a Maksimov, qu'ère seigut en aute costat dera taula, dauant de Grushenka. Maksimov, totun, arrie fòrça per bèra causa. En divan qu'ère seigut *eth*, e près deth divan, en ua cagira sarrada ena paret, un aute desconeihut. Eth que s'estaue en divan s'auie ajaçat e humaue damb pipa, e Mitia auec era sensacion de qué aguest òme un shinhau gròs e de cara ampla non deuie èster guaire naut, mès que non podec aubirar arren mès. Se li copèc era alend. E non siguec dable entà tier-se ua menuta, deishèc er emboish ena comòda e se filèc dirèctaments, en tot sénter hered e damb eth còr sarrat, entath grop dera cramba blua.
- A!, sorrisclèc Grushenka espaurida, donques que siguec era prumèra que lo vedec.

VII. AQUETH D'ABANTES

Mitia s'apressèc ena taula damb longues e rapides camalhardades.

- Senhors, comencèc en votz nauta, lèu cridant mès blequejant en cada paraula, jo...que non se passe arren! Non cranhetz, sorrisclèc, jo...de vertat, que non se passe arren, se virèc de pic entà Grushenka, que s'auie inclinat en un fautulh entà Kalganov e li tenguie damb fòrça eth braç. Jo...que vau de viatge, partirè a trincar deth dia, Senhors, pòt aguest viatgèr de passa...demorar-se damb vosati enquia que hèsque dia? Solet enquia que hèsque dia, per darrèr còp, en aguesta madeisha cramba.

Es darrères paraules les ac dirigic ar òme gròs dera pipa. Aguest se hec enlà des pòts era pipa en tot hèr-se a veir e didec sevèr:

- *Panie*, aquerò qu'ei ua cramba privada. Que i a d'autes crambes.
- Mès s'ètz vos, Dmitri Fiódorovich, se com hètz!, intervenguec de pic Kalganov. Seiguetz damb nosati! Com anatz?
- Salutacions, estimat amic... inestimable. Tostemp vos è respectat...responec Mitia alègra e impetuosaments, tant que li sarraue era man peth dessús dera taula.
- Vai, se com sarratz! Que m'auetz trincat es dits. Kalganov s'estarnèc d'arrir.
- Tostemp la sarre atau, tostemp!, comentèc divertida Grushenka, mès encara damb un arridolet timid. Per çò que semble, s'auie convençut, en veir era portadura de Mitia, de qué non venguie a cercar tapatge, e lo guardaue enòrmaments curiosa, encara qu'un shinhau intranquilla. Quauquarren en eth l'auie estonat per manèra; ath delà, jamès s'aurie demorat qu'en un moment atau siguesse capable de vier e parlar d'aguesta sòrta.
- Bona net, didec damb doçor dera quèrra estant eth propietari Maksimov. Mitia s'esdeguèc a responer-li:
- Bona net, mès que vos tanben ètz aciu, se com m'alègri de veder-vos! Senhors, senhors, jo...un aute còp se dirigie ath polac dera pipa, en tot cuelher-lo, çampar, coma era persona mès importanta de totes es presentes. Qu'è vengut volant. Volia passar eth mèn darrèr dia e era mia darrèra ora en aguesta cramba, en aguesta madeisha cramba...a on jo...adorè...ara mia reina!...desencusatz-me, *panie*!, cridèc alterat. Qu'è vengut volant e è jurat...Ò!, non cranhetz, qu'ei era mia darrèra net! Beuam, *panie*, peth nòste convengut amistós. Ara mos mestraràn vin...M'è hèt a vier aquerò...de ressabuda, per bèra rason, treiguec eth hèish de bilhets. Se vos platz, *panie*! Que voi musica, sarabat, tapatge, tot madeish qu'abantes...Mès, un reptil, un reptil pòcvau s'arrossègue pera tèrra, e lèu ja non i serà! Hestejarè eth dia dera mia alegria ena mia darrèra net!...

Lèu s'estofe. Volie díder fòrça, fòrça causes, mès solet li gessien estranhes exclamacions. Eth polac lo guardaue sense botjar-se, guardaue dempús eth hèish de bilhets e a Grushenka; qu'ère visiblaments perplèx.

- S'era mia *krolowa* ac accèpte...comencèc a díder.
- E aquerò de *krolowa*? Que serà reina, non?, l'interrompec Grushenka. Que me shaute se com parlen. Sè-te, Mitia, de qué parles? Non mos espaurisques, se te platz. Vertat que non mos espauriràs? Se non mos espaurisses que serè pro contenta de veder-te...
- Jo? Espaurir, jo?, cridèc de pic Mitia en tot quilhar es braci. Ò, passatz de long, seguitz, que non vos shordarè!...E, ara suspresa entà toti, autanplan entada eth madeish, s'esbaucèc en ua cagira e se metec a plorar damb totes es lèrmes des sòns uelhs, damb era tèsta contra era paret e entornejant damb fòrça eth dorsièr dera cagira., tau que se l'abracèsse.
- Vai, vai, se com ès!, sorrisclèc Grushenka en ton de repotec. Madeish que quan

me venguie a veir; en un virament de uelhs se met a parlar, e jo que non compreni arren. Ja un còp, s'estarnèc de plorar atau, e ara çò de madeish, quina vergonha! E per qué plores? *S'encara auesses motius entà hè'c!*, higec enigmatica e mercant un shinhau irritada es sues paraules.

- Jo...jo que non plori...Ben, bona net! De ressabuda se virèc en redon e comencèc a arrir, mès non damb aqueth arrir sec e abrupte, senon damb ua riseta longa, inaudibla, nerviosa e que lo hège tremolar.
- Plan ben, un aute còp...Esdega-te, esdega-te!, sajaue de convencer-lo Grushenka. Que sò plan contenta de qué ages vengut, plan contenta, Mitia, m'as entenut que sò plan contenta? Voi que te demores aciu damb nosati, hec coma se les parlèsse a toti, en ton imperiós, encara qu'ère clar qu'es sues paraules se dirigien ath deth divan. Aquerò ei çò que voi! E s'eth se'n va, jo tanben, higec damb un bualh enes sòns uelhs.
- Çò qu'era mia reina desire serà lei!, didec eth polac en tot punar galant era man de Grushenka. Demani ath senhor que s'amasse ath nòste grop, se dirigic amablaments a Mitia. Aguest se calèc de pè damb era clara intencion de deishar anar ua naua tirada, mès que li gessec quauquarren desparièr.
- Beuam, *panie*!, li gessec, coma discurs. Toti arriren.
- Ai, senhor! E jo que me pensaua que volie parlar un aute còp, sorrisclèc Grushenka nerviosa. Mitia, didec, tu per tu, non tornes a sautar, mès çò de hèr-mos a vier champanha qu'a estat plan ben...Jo tanben que ne prenerè un shinhau, non supòrti es licors. Encara que çò de mielhor ei qu'ages vengut, èra engüejada...Alavetz, as vengut un aute còp de rambalh? Mès, sauva-te es sòs ena pòcha! D'a on n'as trèt tants?

Mitia que contunhaue sarrant damb era man uns bilhets arropidi que toti se n'auien encuedat d'eri, mès que mès es polacs, se les sauvèc ena pòcha ath córrer, mès trebolat. S'auie rogit tot. En aguest moment er ostalèr se hec a vier ua plata damb ua botelha de champanha destapada e veires. Mitia cuelhec era botelha, mès ère tan desconcertat que s'auie desbrembat de çò que li calie hèr damb era. Kalganov l'ac treiguec e lo mestrèc eth.

- Ua mès! Ua auta botelha!, cridèc Mitia ar ostalèr e, en tot desbrembar-se'n de brindar damb eth *pan*, qu'auie convidat a béuer tan solemnaments peth sòn convengut amistós, uedec en redon eth sòn veire, sense demorar ad arrés. Eth sòn ròstre se transvestic còp sec. En sòrta dera expression solemna e tragica qu'auie entrat, n'apareishec en eth ua qu'auie quauquarren de mainadenca. Que semblaue que s'auie resignat e sometut a tot. Guardaue a toti damb timiditat e alegria, a viatges arrie nerviós e damb aspècte arregraït, tau qu'un gosset colpable que de nauèth amorassen e lo dèishen apressar-se. Que semblaue que s'auie desbrembat de tot e campaue as presents damb admiracion, en tot arrir coma un mainatge. Guardèc a Grushenka sense parar d'arrir e apressèc era sua cagira just enquiath fautulh d'era. De man en man anèc examinant as dus *panowie*, encara que sense

vier a hèr-se ua idia clara sus eri. Eth polac deth divan que l'auie estonat damb era sua portadura, eth sòn accent e, mès que mès, damb era pipa. "Non se passe arren, qu'està ben que hume damb pipa", se didec Mitia. Era cara un shinhau holada de lèu quaranta ans, e un nas petit qu'ath sòn dejós se vedien dus mostachetes plan fini e agudents, tintadi e desfisanti, que non desvelhèc en eth, eth mendre interès. Ne tansevolhe era infama perruca, hèta en Siberia, damb eth peu des possi pientat pègaments entà dauant, l'estonèc especiauments: "S'amie perruca qu'ei que ne deu auer besonh", contunhaue observant beatificaments. Er aute *pan,* eth qu'ère ath cant dera paret, ère mès joen qu'eth deth divan e auie estat en tot observar a tot eth grop damb insoléncia e agressivitat e auie seguit d'aurelha era convèrsa generau damb un silenciós mensprètz; a Mitia li cridèc era atencion era sua enòrma nautada, plan molt desproporcionada dera deth polac deth divan. "Se se bote de pès, que mesurarà uns onze *vershki*", pensèc Mitia. E tanben se pensèc qu'aguest *pan* naut ère probablaments amic e complice deth *pan* deth divan, quauquarren atau coma eth sòn "sauvacòs", e qu'eth petit dera pipa manaue sus eth gran. E aquerò li semblèc a Mitia magnific e indiscutible. Qu'auie despareishut en gosset quinsevolh rèsta de rivalitat. Seguie sense compréner a Grushenka e eth ton enigmatic de quauques des sues frases; solet auie artenhut a compréner, en tot tremolar-li tot eth còr, qu'ère amorosa damb eth, que l'auie "perdonat" e que l'auie hèt a sèir ath sòn costat. Qu'ère plan gaujós en veder-la préner un veire de champanha. Totun, l'estonèc eth silenci sobte deth grop e anèc tachant es uelhs, ara un darrèr der aute: "Mès, se qué hèm aciu seigudi? Per qué arrés se botge, senhors"?, semblaue díder era sua guardada arridolenta.

Rapidaments tachèc es vistons sus Kalganov e dempús sus Maksimov.

- Que non pare de condar messorgues e nosati arrim, comencèc a díder Kalganov, tau que s'auesse endonviat era sua pensada, en tot senhalar a Maksimov.
- Messorgues?, se metec a arrir damb era sua riseta seca e abrupta, tant que se li lheuaue er in, hu, hu, hu!.
- Òc, guardatz, ditz qu'enes ans vint tota era nòsta cavalaria se maridèc damb polaques, mès qu'ei ua asenada colossau, non vos semble?
- Damb polaques?, repetic Mitia totauments extasiat.

Kalganov comprenie plan ben era relacion de Mitia damb Grushenka, auie endonviat çò deth polac, mès açò que non l'interessaue guaire, dilhèu non l'interessèsse bric, qu'ère plan mès interessat en Maksimov. Auie vengut damb Maksimov per edart e s'auie trapat damb es polacs ena aubèrja, ère eth prumèr viatge que les vedie. A Grushenka plan que la coneishie d'abantes, e autanplan l'auie visitat en bèra escadença damb bèth un mès; alavetz ada eth non l'auie shautat. Mès aciu, era que l'auie guardat damb doçor, quitament l'auie amorassat abantes de qué venguesse Mitia, encara qu'eth auie responut damb indiferéncia. Qu'ère un òme joen de non mens de vint ans, se vestie coma un dandi, damb ua agradiua careta blanca e un peu castanh polit e abondós. E aguesta careta blanca auie uns uelhs blu-clars

embelinaires, damb ua expression intelligenta e, a còps, prigonda, que non ère pròpia dera sua edat; totun, aguest joen a viatges parlaue e guardaue madeish qu'un mainatge, quauquarren que non l'avergonhaue en absolut e que n'ère conscient. En generau qu'ère plan originau, autanplan capriciós, mès tostemp afectuós. En quauqui moments era expression venguie a èster fixa e obstinada: que podie èster en tot guardar, escotar a bèth un, e, mentretant, pensaue tu per tu enes sues causes. A viatges semblaue apatic e indolent, d'auti còps hège per voludar-se, çampar, pera causa mès simpla.

- Guardatz, que ja son quate dies que l'amii damb jo, contunhèc en tot alongar damb guitèra es paraules, mès sense balhar-li mès importància, de forma totafèt naturau. Dès qu'eth vòste frair lo treiguec deth coche damb ua empossada e eth gessec lançat, vo'n brembatz? Alavetz m'interessè per eth e me lo hi a vier en pòble, mès ara non hè que deishar anar messorgues, atau, donc, que hè vergonha estar-se damb eth. Que l'amii de tornada...
- Vos non auetz vist a ua *pani* polaca e *mowi*, causes que non pòden èster, li hec a veir a Maksimov eth *pan* dera pipa.

Eth que parlaue un rus acceptable, aumens pro mielhor de çò que pareishie. Es paraules russes, s'ei que les tenguie, les descaraue en tot prononciar-les ara manèra polaca.

- Mès se jo madeish siguí maridat damb ua *pani* polaca, senhor, responec Maksimov entre risetes nervioses.
- Mès, qu'ei que vos auetz servit ena cavalaria? Pr'amor que parlàuetz dera cavalaria. Atau qu'ètz vos membre dera cavalaria?, intervenguec Kalganov.
- Òc, solide qu'ei dera cavalaria...hu, hu!, sorrisclèc Mitia, que seguie d'aurelha afogat e rapidaments dirigie era guardada interroganta entath que cuelhie era paraula, tau que se demorèsse enténer qué sap un.
- Non, guardatz, senhor (Maksimov se virèc entada eth), jo, senhor, que me referia qu'aqueres *panienki*...tan beròies...tan lèu dançàuen ua mazurca damb un des nòsti ulans...tan lèu ua dançaue ua mazurca damb eth , li pujaue en un bot enes jolhs, tau qu'ua gateta, tau qu'ua gateta, senhor...tota blanqueta, senhor...e eth *pan-ojciec* e era *pani-matka* ac vedien tot e ac consentien...ac consentien, senhor...e er ulan ath londeman venguie e li demanaue era man...atau ei, senhor...li demanaue era man!, hu, hu, hu!, Maksimov acabèc damb es sues risetes nervioses.
- *Pan-lajdak*!, idolèc de pic eth polac naut qu'ère seigut en ua cagira e crotzèc es cames. Mitia solet podec fixar-se ena bòta greishada damb era sòla celha e lorda. En generau, era ròba des dus polacs qu'ère plan greishusa.
- Vai, tanben *lajdak!* E per qué insultatz?, Grushenka s'emmalicièc ara imprevista.
- *Pani Agrypina*, çò qu'a campat eth senhor enes tèrres polaques an estat gojates deth pòble e non *panie* dera *szlachta*, li comentèc a Grushenka eth polac dera pipa.

- *Mozesz na to rachowac*!, didec en ton de mensprètz eth polac naut, qu'ère seigut ena cagira.
- Que ja i èm! Deishatz parlar ara gent! Solet parlaue, per qué l'ac empeditz? Ua que s'ac passe ben damb eri, Grushenka mostraue es dents.
- Jo que non les ac empedisqui, *pani*, repliquèc significatiuaments eth dera perruca, en tot hèr ua longa guardada a Grushenka; ara seguida, en tot carar damb aire d'importància, comencèc un aute còp a hèr calades ara pipa.
- Non, non, ara eth *pan* qu'a dit era vertat, Kalganov començaue a embestiar-se, coma s'era convèrsa tractèsse de Diu sap qué. Se non auetz estat en Polonia, com podetz parlar de Polonia? Pr'amor que vos non vos maridèretz en Polonia, non?
- Non, senhor, ena província de Smolensk, senhor. Mès qu'ei qu'un ulan ja se l'auie hèt a vier ada era, ara mia futura esposa, senhor, e ath sòn *pani-matka* e ath sòn *tant*e, e a ua auta parenta damb un hilh gran, dès Polonia, dès era madeisha Polonia...e me la balhèc. Qu'ère un des nòsti tinents, un òme plan joen. Ara prumeria s'i volie maridar eth madeish, mès a tot darrèr non s'i maridèc pr'amor que se passèc qu'ère espeada....
- Vos maridèretz damb ua espeada?, sorrisclèc Kalganov.
- Damb ua espeada, òc, senhor. Alavetz amdús me mentiren un shinhau e m'ac amaguèren. Jo me pensaua qu'era hège petiti guimbets...que tostemp anaue hènt petiti guimbets, e me pensaua qu'ère d'alegria...
- D'alegria per maridar-se damb vos?, cridèc damb votz sonora e un shinhau mainadenca Kalganov.
- Òc, senhor, d'alegria. E se passèc qu'ère per quauquarren plan desparièr. Dempús, un viatge maridadi, era madeisha tarde dera ceremònia, m'ac cohessèc e me demanèc perdon damb plan de sentiment, me condèc que de joeneta anèc a crotzar ua bassa en un bot e se maumetec era cama, hu, hu!.

Kalganov s'estarnèc d'arrir coma un mainatge e lèu què deth divan. Tanben arrie Grushenka. Mitia qu'ère en som dera felicitat.

- Sabetz, sabetz?, ara que ditz era vertat, e ara òc que non mentís!, sorrisclèc Kalganov, en tot dirigir-se a Mitia. E sabetz que siguèc maridat dus viatges? Que parle dera prumèra hemna, era dusau se n'anèc e encara viu, ac sabíetz?
- De vertat? Ath córrer Mitia se virèc entà Maksimov damb ua expression d'estonament ena cara.
- Atau ei, senhor, se n'anèc, que me balhèc aguest desengust, senhor, confirmèc Maksimov damb modéstia. Damb un *monsieur*, mès çò de mès important ei que prealablaments auie botat tot eth pòble ath sòn nòm. "Tu, me didie, qu'ès un òme instruit, tostemp auràs eth tòn guanhapan". E atau m'embolhèc. En ua escadença eth venerable avesque me hec ua observacion: ua des tues esposes ère espeada, mès era auta que corrie massa, hu, hu!.

- Escotatz, escotatz! A Kalganov li borie eth sang. Se mentís, e ac hè soent, ac hè solet entà complàder a toti, e aquerò non ei cap de baishesa, vertat que non n'ei? Sabetz?, de còps que me l'estimi fòrça. Qu'ei un òme plan roïn, mès que n'ei d'ua forma naturau, non? Qué vos semble? N'auem que hèn mesquinaries per quinsevolh causa, entà treir beneficis, mès eth qu'ei atau per naturalesa... Imaginatz-vos, per exemple, que sage (atau ac discutíem peth camin) que Gogol parlaue d'eth en *Amnes mòrtes*. Rebrembatz que i a un propietari Maksimov que Nozdriov l'estòve era codena e ad aguest l'amien entàs tribunaus: "per balhar-li ua ofensa personau a Maksimov en foetar-lo en estat d'embriaguesa"?. Plan ben, vo'n brembatz? Donques imaginatz-vos, ditz qu'aguest Maksimov ei eth e que siguec ada eth que foetèren! Com ei possible? Chichikov passèc per aquiu, coma molt, enes prumèrs ans vint, atau qu'es dates non coïncidissen. Que non ei possible que lo foetèssen alavetz. Non ei possible, a que non ei possible?

Qu'ère de mau hèr imaginar-se se per qué Kalganov s'auie alterat tant, mès ère sincèraments alterat. Mitia lo segondaue sense resèrves.

- Ben, mès ara fin òc que lo foetèren, cridèc entre arridalhades.
- Que non ei que me foetèssen exactaments, mès siguec quauquarren semblable, didec Maksimov.
- Se com ei aquerò? Vos foetèren o non?
- *Ktora godzina, panie*? (quina ora ei?), preguntèc damb mina d'engüeg eth polac dera pipa ath naut dera cagira. Aguest rufèc es espatles coma responsa: cap des dus amiaue relòtge.
- Per qué non podem parlat un shinhau? Deishatz parlar as auti. Coma que vos vos engüejatz, qu'es auti tanpòc parlen, gessec de nau Grushenka, semble que damb era intencion d'ahiscar-lo. Per prumèr viatge quauquarren li venguec entath cap a Mitia. Aguest còp eth *pan* responec ja damb evidenta irritacion.
- *Pani ja nic nie mowie protiv, nic nie powiedzalem*. (Senhora, jo que non m'i opòsi, jo non è dit arren).
- Plan ben, donques seguitz condant, li didec Grushenka a Maksimov, cridant. E qué hètz toti caradi?
- Mès se non i a arren entà condar, senhors, se non son que pegaries, responec de seguit Maksimov damb evident plaser e leugèra afectacion. En Gogol que tot èren allegories, per aquerò toti es cognòms son allegorics: Nozdriov non ère Nozdriov, senon Nosov, e Kuvshinnikov ja ne tansevolhe s'i semble, pr'amor qu'ère Shkvornev. Mès Fenardi ère, plan que òc, Fenardi, solet que non ère italian, senon eth rus Petrov, senhors, e *mademoiselle* Fenardi ère polida, senhors, damb ues beròies cames emboishades en malhes, ua pèlha cuerta de lentilhes e viraue sus era madeisha, mès non quate ores, senon solet quate menutes, senhors... a toti sedusie...
- Plan, mès per qué te foetèren? Per qué?, cridèc Kalganov.

- Per tòrt de Piron, senhor, responec Maksimov.
- Quin Piron?, sorrisclèc Mitia.
- Piron, eth famós escrivan francés, senhors. Qu'èrem un grop gran e beuíem en ua tauèrna, ère en ua heira. M'auien convidat e ara prumeria me botè a recitar epigrames: "Ès tu, Boileau? Quina vestimenta mès ridicula!". E Boileau respon que va de cap a un balh de masques, ei a díder, que va tara *bania,* hu, hu!, e eri s'ac cuelheren ara valenta. Atau que m'esdeguè a recitar-ne un aute plan coneishut entre era gent instruida, un de mordent, senhors:

Tu Safo, jo Faon, e non i a porfia,
mès, entara immensa pena mia,
non coneishes deth mar deguna via.

"S'ofensèren encara mès e comencèren a pelejar-me de forma pòc decenta, e alavetz jo, entara mia desgràcia, e entà apraiar era situacion les condè ua anecdòta plan culta de Piron, que non l'auien acceptat ena Acadèmia Francesa e eth, entà resvenjar-se escriuec eth sòn pròpi epitafi entara sua lòsa:

Ci-git Piron qui non fut rien,
pas même academicien.

"M'agarrèren e m'estovèren era codena.

- Mès per que? Per qué siguec?
- Pera mia educacion. Que non son pògui es motius que se pòt batanar a un òme, concludic Maksimov bracaments e en ton moralizador.
- Qu'ei pro, tot aquerò ei absurd, ja non voi enténer arren mès, jo me pensaua que serie divertit, les interrompec Grushenka. Mitia s'espauric e de pic deishèc d'arrir. Eth polac naut se lheuèc deth sòn sèti e, damb era portadura capinauta d'un òme que s'engüege quan non s'està damb es sòns, comencèc a caminar pera cramba, de punta a punta, damb es mans ena esquia. E ara se bote a hèr camalhardades! Grushenka lo guardaue damb mensprètz. Mitia començaue a meter-se nerviós; ath delà, se n'auie encuedat qu'eth polac deth divan lo campaue damb irritacion.
- *Pan*, cridèc Mitia, beuem, *panie*! E tanben er aute *pan*, vam a béuer, *panowie*! En un virament de uelhs apressèc tres veires e mestrèc champanha.
- Per Polonia, *panowie*, un brindis pera vòsta Polonia, pes tèrres polaques!, cridèc Mitia..

- *Bardzo mi to milo, panie, wypijem* (damb plaser, *panie*, beuem), didec eth polac deth divan damb solemnitat e bona disposicion, e cuelhec un veire.
- E era aute, se com se cride? Ep, plan illustre senhor, cuelhetz un veire!, s'esdegaue Mitia.
- *Pan* Wroblesky, l'ahisquèc eth *pan* deth divan.

  Pan Wroblesky s'apressèc ena taula en tot balançar-se e acceptèc un veire.
- Per Polonia, *panowie*, òsca!, sorrisclèc Mitia en tot lheuar eth veire.

  Es tres beueren. Mitia cuelhec era botelha e tornèc a aumplir tres veires.
- Ara per Russia, *panowie*, peth nòste afraiament!
- Mèstra-mos tanben a nosati, didec Grushenka, jo tanben voi béuer per Russia.
- E jo, didec Kalganov.
- A jo tanben me shautarie...pera nòsta Russia, era vielha Russia. Maksimov deishèc anar un arridolet.
- Toti, toti!, sorisclaue Mitia. Ostalèr, ua auta botelha!

Treigueren es tres botelhes que restauen des que s'auie hèt a vier Mitia. Eth madeish mestrèc.

- Per Russia, òsca!, cridèc de nau. Beueren toti exceptat des polaqui: Grushenka s'acabèc eth sòn veire d'ua glopassada, mès es polaqui ne tansevolhe toquèren es sòns.
- Qué se passe, *panowie*?, exclamèc Mitia. E vosati?
- *Pan* Wroblewsky gahèc un veire, lo quilhèc e didec damb votz nauta:
- Pera Russia damb es frontères deth 1772!
- *Oto bardzo pieknie!* (plan ben dit), cridèc er aute polac e ambdús escurèren es veires d'ua gorjada.
- Qu'ètz uns estupids, *panowie!*, se l'escapèc de pic a Mitia.
- *Panie*!, cridèren es dus polaqui damb ton menaçaire e tachant es vistons en Mitia tau que dus pothi. Wroblewsky, mès que mès, ère encolerit.
- *Ale nie mozna nie miec slabosci do swojedo kraju?* (dilhèu se pòt non estimar era pròpia tèrra?), proclamèc.
- Caratz! Arren de discusions! Que non voi peleges!, cridèc Grushenka damb autoritat, en tot flocar un còp de pè contra eth solèr. Qu'auie era cara alugada, es uelhs li ludien. Eth veire nauèth avalat que li començaue a hèr efècte. Mitia s'espauric fòrça.
- *Panowie*, desencusatz-me. Qu'ei eth mèn tòrt. Non ac harè mès. Wroblewsky, *pan* Wroblewsky, que non ac tornarè a hèr mès.

- Tu cara, tanben! E sè-te, estupid!, l'idolèc Grushenka anutajda e rabiosa.

Toti cuelheren sèti, se guardauen en silenci es uns as auti.

- Senhor, que jo è estat eth responsable de tot, comencèc un aute còp Mitia sens auer comprenut es crits de Grushenka. Ben, e se qué hèm aciu seigudi? Que mos calerà hèr quauquarren...entà esdegar-mos un aute viatge.
- Vai, qu'ei vertat, aquerò non ei guaire divertit, gasulhèc damb guitèra Kalganov.
- Que podem hèr ath fanau, senhors, coma abantes...Maksimov deishèc anar era sua riseta.
- Ath fanau? Perfècte!. Didec Mitia. S'es *panowie*...
- *Pozno, panie*, responec de mala encólia eth polac deth divan.
- Ei vertat, confirmèc Wroblewsky.
- *Puzno*? Se qué ei açò de *puzno*?, preguntèc Grushenka.
- Vò díder qu'ei tard, *panie*, tard, que ja ei ua ora auançada, l'expliquèc eth polac deth divan.
- Entad aguesta gent que tostemp ei tard! Que non podem damb eri!, Grushenka lèu ganholaue de ràbia. Que son uns engüegius e per aquerò vòlen qu'es auti s'engüegen. Abantes qu'arribèsses, Mitia, tanben s'estauen atau de caradi e non parauen de bohar-me...
- Divessa mia!, sorrisclèc eth polac deth divan. *Co mowisz, to sie stanie. Widze nielaske i jstem smutny* (veigui eth tòn desengust e per aquerò sò trist) *Jestem gotow, panie* (que sò prèst, senhor), concludic en tot dirigir-se a Mitia.
- Comencem, *panie!*, responec aguest en tot trèir es sòs dera pòcha e desseparant dus bilhets de cent que deishèc sus era taula. Que voi pèrder plan damb tu, *pan*. Cuelh es tues cartes e govèrna era banca.
- Es cartes que les bote er ostalèr, *panie*, didec eth polac petit, en ton convenceire e seriós.
- *To najlepzy sposob* (ei era mielhor manèra), corroborèc *pan* Wroblewsky.
- Der ostalèr? Plan ben, ac compreni, donques que siguen der ostalèr. Bona idia, *panowie.* Cartes!, manèc Pitia ar ostalèr.

Aguest se hec a vier un jòc de cartes sense daurir e informèc a Mitia de qué es mosses ja arribauen, de qué es judius damb es gitanos tanben vierien, segurаments en un virament de uelhs, e de qué era troika damb es viures encara non auie arribat. Mitia se lheuèc dera taula e anèc entara sala deth costat entà apraià'c tot, mès solet i auie tres gojates e Maria encara non i ère. Plan qu'eth tanpòc se'n sabie se qué premanir ne per qué auie gessut ath córrer: se limitèc a manar que treiguessen dera caisha es gormandaries, es mochets e es caramèus mòfli e que les repartissen entre es joenes. "E vodka entà Andrei, vodka entà Andrei!, ordenèc ara prèssa. Qu'è ofensat a

Andrei!" Còp sec, Maksimov, qu'auie gessut ath córrer darrèr sòn, lo toquèc ena esquia.

- Prestatz-me cinc robles, li gasulhèc a Mitia, que non m'importarie riscar ath fanau, hu, hu, hu.
- Magnific! Perfècte! Aciu que n'as dètz!, tornèc a trèir es bilhets dera pòcha e cerquèc dètz robles. E se pèrdes, vene un aute còp, vene...
- D'acòrd, senhor, gasulhèc erós Maksimov e correc entara cramba.

En aguest moment tanben entornèc Mitia e se desencusèc per auer-les hèt a demorar. Es polaqui ja èren seigudi e auien dubèrt es cartes. Semblauen mès amistosi, lèu coraus. Eth polac deth divan s'auie alugat un aute còp era pipa e se premanie entà governar era banca, ena sua cara se miralhaue autanplan ua cèrta solemnitat.

- *Na miejsca, panowie!,* anoncièc *pan* Wroblewsky.
- Non, jo que non vau a jogar mès, responec Kalganov, que vengui de pèrder cinquanta robles damb eri.
- *Pan* a estat *nieszczesliwy*, dilhèu un aute còp sigue *szczesliwy*, comentèc, en tot dirigir-se entà eth, eth polac deth divan.
- Guaire n'auem ena banca? N'auem entà curbir es escomeses?
- *Slucham, panie, moze sto, moze dwiescie*, çò que volgatz apostar.
- Un milion! Mitia deishèc anar ua arridalhada.
- Dilhèu eth capitan a entenut a parlar de *pan* Podwisocki.
- Quin Podwisocki?
- En Varsovia, eth prumèr qu'arribe pòt escomete contra era banca.

Arribe Podwisocki, *ve tysiac zlotich* e hè era sua escomesa: *va banque*. *Bankier mowi*: "*Panie* Podwisocki, *stawisz zloto czy na honor*?". "*Na honor, panie", mowi* Podwisocki. "*Tim lipiej, panie"*. Eth banquèr desnishe era sua carta, Podwisocki se hè a vier es *tysiac zlotiych. "Poczekaj, panie", mowi bankier*, trè un calaish e l'autrege un milion: "Cuelh, *panie*, *oto jest twoj rachunek* (aciu qu'auetz eth vòste compde). Auie un milion ena banca. "Non ac sabia", *mowi Podwisocki. "Panie Podwisocki (mowi bankier), ty stawiles na honor, i my na honor."* Podwisocki cuelhèc eth milion.

- Que non ei vertat, didec Kalganov.
- *Panie* Kalganov, *w szlachetnej kompanii tak mowic nie przystoi* (aguestes causes non se diden en companhia de gent decenta).
- Pòt te balharà un milion un jogaire polac!, sorrisclèc Mitia, mès de seguit se tenguec. Desencusatz, panie, me hè dò, me hè dò un aute còp, plan que lo balharie, balharie un milion, *na honor*, peth sòn aunor de polac. Guarda se com parli polac, hu, hu, hu! Apòsti dètz robles, ath valet.

- E jo un roblet ara dauneta, era de còrs, era mès polida, era *panienochka*, hu, hu, arric Maksimov en tot trèir era sua dauna, e, coma se volesse amagar-la entà toti, s'inclinèc enquia tocar era taula e ara suspresa se senhèc peth dejós. Guanhèc Mitia. Tanben guanhèc eth roblet.
- Un quart!, sorrisclèc Mitia.
- Jo un aute roblet, ua escomesa simpla, ua escomesa simpla e petitonha, gasulhèc beatificaments Maksimov, afogat per çò d'auer guanhat un roble.
- Que pèrdi!, cridèc Mitia. *Paix* ath sèt!
- Perdec tanben.
- Deishatz-ac, didec de pic Kalganov.
- *Paix, paix*. Doblaue era escomesa Mitia, e, apostèsse entà çò qu'apostèsse, tostemp perdie. Mès es roblets contunhauen en tot guanhar.
- *Paix*!, idolèc Mitia rabiós.
- Auetz perdut *dwiescie, panie*. N'apostatz uns auti *dwiescie*?, preguntèc eth polac deth divan.
- Com? Ja n'è perdut dus cents? Donques, uns auti dus cents! *Paix*! E, en tot trèir es sòs dera pòcha, anaue a lançar dus cents robles sus era dauna quan Kalganov la caperèc damb era man.
- Qu'ei pro!, sorrisclèc damb votz sonora.
- Se qué hètz?, Mitia lo guardaue fixaments.
- Qu'ei pro! Non vos dèishi. Que ja non vatz a jogar mès.
- Per qué?
- Perque òc. Desbrembatz-vo'n de tot e anatz-vo'n. Pro. Non vos deisharè contunhar jogant!
- Mitia lo guardaue estalabordit.
- Dèisha'c, Mitia, dilhèu a rason; ja as perdut fòrça, didec Grushenka damb un ton estranh ena votz. Ambdús *panowie* se lheuèren damb portadura d'èster terriblaments ofensadi.
- *Zartujest, panie?* (hès badinada?), didec eth polac petit, en tot guardar a Kalganov damb severitat.
- *Jal sie powazasz to robic?* (com gausatz a hèr açò?), tanben *pan* Wroblewsky l'idolèc a Kalganov.
- Ne se vos acodisque cridar!, didec Grushenka. Vai!, quini pothi!

Mitia les anèc guardant a toti, un a un; mès de ressabuda quauquarren en ròstre de Grushenka li cridèc era atencion e en aguest moment quauquarren totafèt nau li venguec entath cap, ua idia naua e estranha!

- *Pani Agrypina!*, comencèc a díder eth polac petit, rogit d'ira, mès alavetz Mitia s'apressèc entada eth e li balhèc uns copets ena esquia.
- Plan illustre senhor, me permetetz dues paraules?
- *Czego chcesz, panie?* (qué vos cau?)
- Vam entad aguesta auta cramba, aquiu ath cant, te diderè dues parauletes plan polides, es mès polides, que te demoraràs satisfèt.

Eth polac petit s'estonèc e campèc damb mensfidança a Mitia. Dempús accedic, mès damb era condicion indispensabla de qué *pan* Wroblewsky venguesse damb eri.

- Eth vòste sauvacòssi? Que vengue, tanben n'è besonh. Qu'ei enquia e tot imprescindible, exclamèc Mitia. Endauant, *panowie*!
- A on anatz?, preguntèc Grushenka inquieta.
- Qu'ei un moment, didec Mitia. Ua cèrta audàcia, un cèrt vam inesperat li miralhaue era cara, que non ère en absolut era cara qu'auie entrat ena cramba ua ora abantes. Amièc as polaqui entara cramba dera dreta, non ena sala grana a on s'amassauen eth còr des mosses en tot premanir era taula, senon entà un dormitòri a on i auie males, còfres e dus lhets grani damb un pilèr de coishins de percala cadun. En un cornèr, en ua tauleta de net, ahlamaue ua candèla. Eth polac e Mitia s'installèren en aguesta taula era un dauant der aute, e er enòrme *pan* Wroblewsky en un costat, damb es mans ena esquia. Es polaqui guardauen a Mitia severi, mès damb evident curiosèr.
- *Czym moge sluzyc panu*?, gasulhèc eth polac petit.
- Donques guarda, *panie*, que non vau a parlar guaire: aciu qu'auetz sòs (treiguec es bilhets). Ne vòs tres mil? Cuelh-les e vè-te'n per a on as vengut.

Eth *pan* lo campaue estonat, sense parpelejar, damb es vistons tachadi en ròstre de Mitia.

- *Trzy tysiace, panie?*, escambièc ua guardada damb Wroblewsky.
- *Trzy, panowie, trzy*. Escota, *panie*, veigui qu'ès un òme rasonable. Agarra es tres mil e vè-te'n ath diable, e hè-te a vier ath tòn Wroblewsky, m'as entenut? E ara madeish, en aguest madeish instant, vas a gèsser per aguesta pòrta entà tostemp. M'as entenut, *panie*? Entà tostemp, per aguesta madeisha pòrta. Aciu se qué as? Er abric? Era perissa? Ja te la hèsqui a vier jo. En ua segonda qu'auràs prèsta ua troika e...*do widzenia, panie!*

Mitia demoraue convençut ua responsa. Que non n'auie cap de dobte. En ròstre deth polac s'aubirèc fugaçaments qu'ère en tot adoptar ua decision excepcionau.

- E es robles, *panie*?
- Que haram aquerò, *panie*: vos autregi ara madeish cinc cents robles, entath menaire e en concèpte d'auança, e es auti dus mil cinc cents deman ena ciutat, vos juri peth mèn aunor que les auratz, les treirè de dejós es pèires!, cridèc Mitia. Es

polaqui tornèren a escambiar ua guardada. Era cara deth petit comencèc a cambiar entà pejor. Sèt cents, sèt cents, non cinc cents, ara madeish, sèt cents ara truca truquet! Mitia pugèc era quantitat, en tot veir que quauquarren non anaue ara ora. Qué te cau *pan*? Non me cres? Que non vau a balhar-te es tres mil ara prumèra. Se te les autregi, deman madeish que ja te n'as entornat damb era... Ath delà, ara que non è aciu es tres mil, que les è en casa (gasulhaue espaurit, en tot sénter que perdie vams en cada paraula), t'ac juri, que son aquiu amagadi...

En un moment en ròstre deth polac petit comencèc a lúder un sentiment d'extraordinària dignitat:

- *Czy nie portrzebujesz jeszcze czego?*, preguntèc damb ironia. *Pfe! A pfe*! (quina vergonha, quina infàmia!) E escopic. Tanben escopic *pan* Wroblewsky.
- M'escopisses, *panie*, didec Mitia desesperat en tot compréner qu'aquerò ère era fin, solet pr'amor que ne demores trèir mès de Grushenka. Qu'ètz uns capons es dus! Aquerò ei!
- *Jestem do zywego dotknietym*! (sò extraordinariaments ofensat!). De ressabuda eth polac petit se rogic coma ua tomata e, damb vams, cuelhut d'ua terribla indignacion, gessec dera cramba, sense voler enténer arren mès. Lo seguic Wroblewsky, en tot balançar-se, e ath sòn darrèr venguec Mitia confús e aclapat. Qu'auie pòur de Grushenka, auie era presentida qu'eth polac anaue a formar un ramblah. E atau siguec. Entrèc ena cramba e s'arturèc teatrauments dauant de Grushenka.
- *Pani Agripina, jestem do zywego dotknietym!,* sorrisclèc, mès Grushenka ja auie perdut tota era sua paciéncia, que semblaue que l'auessen tustat aciu a on mès li hège mau.
- En rus! Parla en rus! Que non voi enténer ua soleta paraula mès en polac!. Li cridèc. Abantes que parlaues rus, qu'ei qu'en cinc ans te n'as desbrembat? Ère rogida de ira.
- *Pani Agripina...*
- Me cridi Agrafiona, me cridi Grushenka, o me parles en rus o non voi escotar-te!

Eth polac alendèc capinaut e, en tot estrissar er idioma rus, didec rapida e pomposaments:

- *Pani Agrafiona*, qu'è vengut a desbrembar eth passat e a perdonar, a desbrembar çò qu'a auut abantes d'aué...
- Com qu'a perdonar? Ei a díder, qu'as vengut a perdonar-me a jo?, l'interrompec Grushenka en tot meter-se de pès en un bot.
- *Tak jest, pani* (qu'ei aquerò, *pani*), jo que non sò pauruc, sò magnanim. Mès *bylem iwiony* (me demorè estonat) en veir as tòns aimants. En aguesta cramba *pan* Mitia m'aufrie *trzy tysiace* entà que partissa. Jo que l'escopí ath *pan* ena cara.

- Com? Que t'a aufrit sòs per jo?, Grushenka cridaue isterica. Aquerò ei vertat, Mitia? Mès com as gausat? Dilhèu sò en venda?
- *Panie, panie*, cridaue Mitia, era qu'ei blossa e lutz, jo que jamès è estat eth sòn aimant! En aquerò que mentisses...
- Mès se com gauses defener-me ath sòn dauant, Grushenka contunhaue en tot cridar. Que non è estat pura per vertut o perque auessa pòur de Kuzma, senon entà poder senter-me capinauta ena sua preséncia e entà auer eth dret a dider-li, quan lo trapèssa, qu'ei un brigand. Alavetz, non t'a cuelhut es sòs?
- Que les aurie agarrat, plan que òc!, sorrisclèc Mitia. Sonque que volie es tres mil ja, e jo solet l'autrejaua sèt cents per auança.
- Compreni, que se n'aurà sabut qu'auia sòs e per aquerò a vengut a maridar-se.
- *Pani Agripina*, cridaue eth polac, sò uns *zlachzic*, sò un *lajdak*! Qu'è vengut a maridar-me, mès que veigui ua *pani* naua, non era madeisha d'abantes, senon ua auta *uparq i bez wstydu* (capriciosa e desvergonhada)
- Donques vè-te'n per a on as vengut! Ara madeish harè que te hèsquen enlà!, cridèc Grushenka enforismada. Qué pèga, qué pèga è estat per auer-me tormentat atau aguesti cinc ans. E non me tormentaua per eth, non, me tormentaua de ràbia! Ath delà, aguest que non ei eth madeish entad arren. Dilhèu eth ère atau? Aguest que deu èster sa pair. E a on te crompères aguesta perruca? Aqueth qu'ère un falcon, aguest ei un lit. Aqueth arrie e me cantaue cançons...e jo...jo qu'è passat cinc ans entre lèrmes, maudita pèga, quina umiliacion, quina vergonha!

Queiguec en fautulh e se caperèc era cara damb es mans. En aguest moment s'entenec dera sala deth costat eth còr des gojates de Mokroie qu'a tot darrèr s'auie amassat: qu'ère ua divertida cançon de balh.

- Aquerò qu'ei Sodoma!, idolèc de pic *pan* Wroblewsky. Ostalèr, hètz enlà ad aguestes desvergohades!

Er ostalèr qu'amiaue ua estona pistant damb curiosèr dera pòrta estant, en enténer crits, e en tot auer era presentida de qué es òstes s'anauen a pelejar, gessec ath mès córrer.

- Mès tu, se qué hès cridant e desgahonant-te!, se dirigic a Wroblewsky damb ua descortesia que resultaue incomprensibla.
- Animau!
- Animau jo? E tu damb quines cartes as jogat? T'è dat eth mèn ensems de cartes, e l'as amagat! Qu'as jogat damb cartes mercades! Te posqui manar entà Siberia per aguestes cartes mercades, non sai s'ac sabes, ei çò de madeish qu'es bilhets faussi...S'apressèc entath divan, metec es dits entre eth dorsièr e eth coishin e treiguec un ensems de cartes sense daurir.
- Aciu que i é, eth mèn ensems, sense daurir! Lo mostrèc a tot eth grop. Que vedí

d'aciu estant se com plaçaue eth mèn ensems en tohut e hège eth cambi. Un brigand, aquerò ei çò qu'ès, e non un *pan.*

- E jo è vist ad aguest aute *pan* escambiar es cartes dus viatges, cridèc Kalganov.
- A!, quina vergonha, quina vergonha!, sorrisclèc Grushenka estornejant es braci, e en vertat s'auie rogit tota de vergonha. Ai!, Senhor, enquia a on a arribat!
- Jo tanben m'ac auia pensat, didec Mitia. Ça que la, non auie vengut de parlar quan *pan* Wroblewsky, confús e enrabiat, li comencèc a cridar a Grushenka e a menaçar-la damb eth punh.
- Puta bòrnia! Mès a penes auec eth temps d'acabar era exclamacion, pr'amor que Mitia ja s'auie lançat sus eth: l'agarrèc damb es dues mans, lo quilhèc en aire e en un virament de uelhs lo treiguec dera sala e l'amièc ena cramba dera dreta, a on venguie d'èstar damb es dus polacs.
- Que l'è deishat amorrat en solèr, informèc sonque entornar, rogit pera agitacion. Se com pelege, eth brigand, mès d'aquiu que ja non torne...Barrèc ua des huelhes dera pòrta e, en tot daurir era auta de land en land, li didec ath polac petit: Plan illustre senhor, t'importarie seguir-lo? *Przepraszam*.
- Mès, *batiushka*, Dmitri Fiódorovich, didec Trifon Borisych, trè-li es sòs qu'as perdut. A tot darrèr, qu'ei coma se te les auessen panat.
- Jo que non voi recuperar es mèns cinquanta robles, didec Kalganov.
- Ne jo es mèns dus cents!, sorrisclèc Mitia. Non les cuelheria ne peth mau de morir, que se les demore, e que li servisquen de consolacion.
- Plan ben dit, Mitia! Plan ben, Mitia!, exclamèc Grushenka e un ton maliciós ressonèc ena sua exclamacion. Eth polac petit, damb era sang dera cara perduda de ràbia, encara que sense pèrder bric era dignitat, se filèc de cap ara pòrta, mès s'arturèc e didec de ressabuda, en tot dirigir-se a Grushenka:
- *Pani, jezeli chcesz isc mna, idzmy; jsli nie -bywaj zdrowa* (*Pani,* se vos vier damb jo, anem; se non, adishatz!)

E, capinaut, bohant d'indignacion e d'ambicion, trauessèc era pòrta. Qu'ère un òme de caractèr: dempús de tot çò que s'auie passat non auie perdut era esperança de qué era hemna venguesse damb eth, enquia tau punt s'avaloraue. Mitia barrèc d'un còp era pòrta.

- Barratz damb clauadura, didec Kalganov. Mès s'entenec eth croishit deth barrolh dès er aute costat: eri solets que s'auien embarrat.
- Reòsca!, tornèc a cridar Grushenka, furiosa e despietadosa. Reòsca! Que s'ac tien meritat!

VIII.DELÈRI

E comencèc lèu ua orgia, un gran hestau. Grushenka que siguec era prumèra a cridar en tot demanar champanha: "Voi béuer, me voi embriagar coma abantes, te'n brembes, Mitia, se com mos coneishérem alavetz aciu?" Eth madeish Mitia semblaue delirar e aubiraue era sua "felicitat". Mès, Grushenka, plan, lo hège enlà deth sòn costat contunhaments: "Vè-te'n, divertis-te, ditz-les que dancen, que se divertisquen, "Camina, isba, camina, aleugèra", coma alavetz, coma er aute viatge", contunhaue dident. Qu'ère reauments esmoiguda. Mitia se botèc a balhar ordes. Eth còr ère amassat ena cramba deth costat. Era estança que s'auien estat enquia alavetz ère massa petita en tot cas; qu'ère esmiejada per un ridèu de percala qu'ath sòn darrèr i auie un lhet enòrme damb un matalàs de plumes e un pilèr identic de coishinères de percala. Enes quate pèces abitables dera casa qu'auie lhets pertot. Grushenka se demorèc ena pòrta, Mitia l'apressèc un fautulh: "alavetz", eth dia deth prumèr hestau, s'auie seigut en aguest madeish lòc, e auie campat d'aciu estant eth còr e es dances. Ja i èren totes es gojates d'alavetz, auien vengut es judius damb es violons e citares e tanben, ara fin, eth tan demorat car damb era beuenda e es viures. Mitia anaue d'un lòc en aute. Bèri desconeishudi s'apressèren entà hèr un còp de uelh, òmes e hemnes deth pòble que dormien e s'auien desvelhat e pressentien ua taulejada dehòra de mida, coma era d'un mes abantes. Mitia saludaue e abraçaue as sòns coneishudi, rebrembaue es cares, daurie botelhes e balhaue beunda a toti. Era champanha solet les shautaue as gojates, es òmes s'estimauen mès eth ròm, conhac e, sustot, punch caud. Mitia dispausèc que se premanisse chicolate entà totes es gojates e que non ne manquèsse en tota era net, e qu'auesse tres samovars prèsti entath tè e eth punch, entà toti es qu'arribèssen: que cadun se mestrèsse ara sua volentat. En ua paraula, comencèc eth desorde e er absurd, mès Mitia semblaue hicat en sòn element naturau e, coma mès absurd ère tot, mès s'encoratjaue eth. S'en aqueri moments un campanhard l'auesse demanat sòs, qu'aurie trèt eth hèish e s'aurie botat a repartir-lo a dreta e quèrra sense arturadèr. Plan per açò, entà velhar per Mitia, Trifon Borisych, qu'auie renonciat ara idia de calar-se en lhet pendent tota era net, encara qu'auie begut pòc (a penes prenec un veire de punch), non paraue de hèr torns ath sòn costat, damb er in de protegir d'apròp e ara sua manèra es sòns interèssi. Cada còp qu'ère de besonh, l'arturaue amorós e sollicit e sajaue de disuadir-lo, en tot procurar empedir que, coma "alavetz", aufrisse as campanhards "cigars e vin deth Rhin", e plan mens, que Diu non ac volgue, sòs; totun açò, çò que mès lo desagradaue ère qu'es gojates beuessen licor e mingèssen bonbons: "que son ues polhoses, Mitri Fiódorovich, didie, jo que les foteria un bon còp de pè a totes, e autanplan les dideria que les calie considerà'c un aunor, ja vedetz se com son!". Mitia tornèc a brembar-se'n d'Andrei e manèc que l'amièssen punch. "Abantes l'ofensè", se didie damb votz fèbla e atrendida. Kalganov que non volie béuer e ara prumèria non li hec guaira gràcia eth còr des gojates, mès dempús ues autes dues copes de champanha s'esdeguèc d'ua manèra extraordinària, comencèc a balhar torns pera cramba, arrint e laudant a toti e a tot, cançons e musica. Maksimov, ahiscat e gaujós, non s'aluenhaue d'eth. Grushenka, que tanben començaue a sénter es efèctes der alcoòl li didie a Mitia en tot senhalar a

Kalganov: "Qu'ei encantador, quina meravilha de gojat!" E Mitia corrie a punar afogat a Kalganov e a Maksimov. Ò, podie pressentir tantes causes, era encara non l'auie dit arren e autanplan semblaue qu'anaue arreculant de bon voler era ocasion, e solet de quan en quan lo guardaue damb uelhs trendi, mès ardents. Fin finau l'agarrèc fèrmaments dera man e tirèc d'eth damb fòrça. Era que non s'auie botjat deth fautulh ath cant dera pòrta.

- Ai!, quina manèra d'entrar abantes! Quina manèra d'entrar!...Me sò espaurida tant. Atau qu'anaues a deishar que partissa damb eth, non? De vertat volies aquerò?
- Que non volia arroïnar era tua felicitat!, gasulhèc Mitia extasiat. Mès era non auie besonh dera sua responsa.
- Vè-te'n...Divertis-te, tornaue a hèr-lo enlà deth sòn costat, e non plores, ja tornarè a cridar-te.

Eth se retiraue ara prèssa e era se botaue un aute còp a escotar es cançons e a campar es dances, en tot seguir-lo damb era guardada a onsevolhe que siguesse, mès un quart d'ora mès tard ja lo cridaue un aute còp e eth acodie sollicit.

- Sè-te ath mèn costat e conda-me se com te'n saberes ager de què jo èra aciu; per qui te'n saberes?

Mitia comencèc a condar-l'ac sense coeréncia ne orde, damb fòrça vivacitat, encara que de forma estranha, rufant soent es celhes e copant eth raconde.

- Per qué rufes es celhes?, preguntaue Grushenka.
- Que non ei arren...È deishat aquiu a un malaut. Se se guarisse, se sabessa que s'anaue a guarir...qu'aué madeish balharia dètz ans dera mia vida!
- Ben, que Diu l'ajudi s'ei malaut. Mès de vertat te pensaues méter un tir deman? Qu'ès pèc, mès se per qué? Era vertat ei que me shauten es òmes coma tu, impulsiui, gasulhaue, en tot travar-se-li ja un shinhau era lenga. De manèra qu'ères prèst a tot per jo, è? Non, s'encara serà vertat que volies meter-te un tir deman! Ai!, qué pèc! Non, tu de moment demora-te, dilhèu deman te digui ues parauletes...aué que non te digui arren, deman. Voleries que siguesse aué? Non, aué que non voi...tè, vè-te'n d'aciu, vè-te'n a divertir-te...

Un viatge, totun, quan lo cridèc, que semblaue perplèxa e encaborniada.

- Per qué ès trist? Veigui qu'ès trist...Òc, ac posqui veir, higec en tot guardar-li es uelhs tu per tu. Per mès que balhes votzes e punets as campanhards, posqui veir que se passe quauquarren. Non, vè-te'n a divertir-te, jo que sò ben, tu vè-te'n a divertir-te...Que voi a quauqu'un aciu, a veir s'ac endónvies...Ai, guarda, eth mèn mainatge s'a demorat adormit, qu'a begut de mès, prauvetonh.

Se referie a Kalganov. Plan, s'auie embriagat e, en sèir-se en divan, s'auie demorat esclipsat ar instant. E que non auie estat solet per tòrt der alcoòl: de pic s'auie sentut trist o, coma eth madeish auie dit, "engüejat". A tot darrèr l'auien descoratjat fòrça es cançons des mosses, que damb era beuenda començauen a vier

pòga pòc en quauquarren excessiuaments lasciu e desfrenat. Madeish se passaue damb es dances: dues des gojates s'auien desguisat d'ossi e Stepanida, ua gojata esdegada damb ua lata ena man, hège de dondaira e se botèc a "adondar-les" "Vam, Maria, cridaue, o tastaràs era lata". Ara fin es ossi rodèren per tèrra d'ua forma totafèt indecenta entre es sonores arridalhades d'un public format per òmes e hemnes deth pòble que s'apilerauen sense deishar ne un solet uet. "Arren, deishatz-les, deishatz-les, didie Grushenka, sentenciosa, damb ua expression de gòi, aumens que se divertisquen pendent un dia, o ei qu'eth pòble non pòt èster content"? Kalganov ac campaue coma se s'auesse botat perdut. "Tot aquerò qu'ei porcaria, tot aguest populisme, didec, tant que se retiraue, madeish qu'es sòns jòcs de primauèra, o coma quan se passen tota era net d'ostiu en tot susvelhar eth solei". Li desagradèc especiauments ua cançon "naua" damb un estriuet dançable plan animat que cantaue es assagi d'un *barin*[4] damb ues gojates:

Un *barin* a ues gojates les demanèc:
aguestes gojatetes m'estimaràn o non?
Un *barin* a ues gojates les demanèc:
aguestes gojatetes m'estimaràn o non?

Mès es gojates non vedien possible estimar ath barin:

Eth *barin* solide que me batanarà,
atau que jo non lo posqui estimar.

Dempús venguie un gitano (prononciauen *gitanó*?, e madeish:

Pregunte as gojates dempús un *gitanó*:
aguestes gojatetes m'estimaràn o non?

Mès tanpòc ère possible estimar ath gitano:

Dempús ath *gitanó* li balhe per panar,
mès a jo que me tòque patir e penar.

4 tractament pròpi de grani propietaris, nòbles i foncionaris d'e naut reng.

E atau passaue fòrça gent preguntant as gojates, enquia e tot un soldat:

Un joen soldat se les presentèc:
aguestes gojatetes m'estimaràn o non?

Mès tanben refusèren damb mensprètz ath soldat:

Aguest soldadet amiarà ua museta
e m'amiarà...

E contunhaue un vèrs çò de mès censurable cantat sense cap de pudor e que costèc furor entre eth public. Era istòria acabaue damb un comerçant:

Dempús un comerçant tanben investiguèc:
aguestes gojatetes m'estimaràn o non?

E se passèc que l'estimauen e fòrça, pr'amor que, coma didien eres:

Aguest comerçant partirà entà hèr negòcis
e atau serè jo que posque regnar.

A Kalganov se lo hègen a vier es dimònis.

- Qu'ei ua cançon d'ager madeish, comentèc en votz nauta. Qui ei que les ac a escrit? Sonque mos manque que se passe un ferroviari o un judiu per aquiu e pregunte as gojates: aguesti aué guanharien a toti. E ara seguida, plan ofensat, declarèc qu'ère engüejat, se seiguec en divan e s'esclipsèc. Era sua polida cara, un shinhau esblancossida, posaue sus un coishin deth divan.
- Guarda qué polit ei...didie Grushenka en tot amiar entada eth a Mitia. Adès madeish l'è pientat, qu'a eth peu coma de lin, e espés...

Atrendida, s'inclinèc sus eth e li punèc eth front. Kalganov dauric un moment es uelhs, la guardèc, se lheuèc e preguntèc plan preocupat a on ère Maksimov.

- Guarda de qui n'a besonh (Grushenka se metec a arrir), demora-te damb jo ua estona. Mitia, vè-te'n a cercar ath sòn Maksimov.

Mès Maksimov ja non se desseparaue des gojates, encara que de quan en quan

anaue a mestrar-se un licor, e de chicolate ja se n'auie begut dues tasses. Qu'auie era cara rogida e eth nas porpra, es uelhs umidi e doçassi. S'apressèc, ara prèssa, e didec qu'auie talents de dançar ua *sabotière* "ath ritme de cèrta melodia".

- Se passe que de mainatge m'ensenhèren totes aguestes dances refinades dera nauta societat...
- Tè, Mitia, vè-te'n damb eth, jo que lo camparè dançar d'aciu estant...
- E jo, jo que tanben vau a veder-lo, exclamèc Kalganov en tot refusar dera manèra mès ingenua era prepausa de Grushenka entà que se demorèsse damb era. E toti l'anèren a veir. E plan, Maksimov dancèc, mès, exceptat de Mitia, non costèc ua especiau admiracion en arrés. Tot eth secret deth balh consistie a hèr guimbets e virar es pès damb es sòles entà naut, e en cada guimbet Maksimov se picaue era sòla damb es mans. A Kalganov que non li shautec bric, mès Mitia aumplic de punets ath daçaire.
- Ai!, gràcies, ès alassat? Se qué guardes aquiu? Vòs un mochet? Un cigar?
- Un cigar, senhor.
- E non vòs béuer?
- Qu'è aciu un licoret, senhor... Non auram per aquiu bonbons, senhor?
- Aquiu ena taula que n'as un pilèr, alista eth que volgues, estimat amic mèn.
- Non, que ne voleria un d'aguesti de vanilha, senhor...entàs vielhs, senhor...hu, hu, hu.
- Non, frair, d'aguest madeish non n'auem.
- Escotatz! (eth vielh s'inclinèc e li parlèc a Mitia ena aurelha), aguesta gojata, Mariushka...hu, hu, me shautarie, senhor, se siguesse possible, de la conéisher...se vos platz...
- Redena, çò que demanes! Non, frair, quines causes ties.
- Mès se non hèsqui mau ad arrés, senhor, gasulhèc Maksimov, tristòt.
- Qu'ei pro, qu'ei pro. Aciu, frair, solet se cante e se dance, mès...qué dimònis! Demora...De moment minja, beu, canta e gaudís. Te calen sòs?
- Dilhèu dempús, senhor, arric Maksimov.
- Plan ben, plan ben...

A Mitia li borie eth cap. Gessec peth portau entara petita galaria quilhada de husta que, en dar tath pati, recorrie per laguens ua part der edifici. Er aire frescolenc lo revenguec. Qu'ère solet ena escurina, en un cornèr, e còp sec se cuelhec eth cap damb es dues mans. Es sues idies escampilhades se connectèren en un virament de uelhs, es sensacions convergiren e se hec era lum. Ua lum terribla, espavetosa! "Se me cau flocar-me un tret, per qué no ara? Vau a cercar era pistòla, me la hèsqui a vier aciu e acabi damb jo madeish en aguest cornèr lord e escur." Siguec en tot trantalhar

ua menuta. Ues ores abantes, volant de cap aquiu, deishaue ath sòn darrèr eth desaunor, eth panatòri cometut e era sang, era sang!...Mès abantes que semblaue mès aisit, mès aisit! Pr'amor qu'alavetz tot s'auie acabat: que l'auie perdut, s'auie hèt enlà, era auie mòrt entada eth, auie despareishut, ai!, era senténcia que resultaue mès leugèra, aumens li semblaue inevitable, imprescindibla: e tà qué seguir en aguest mon? Mès ara...Dilhèu ara ère tot parièr? Ara, aumens un des hataumes, des monstres, ère ajaçat: er "anterior", er indiscutible, aguest òme fatidic, auie despareishut sense deishar tralha. Eth hantauma terrible s'auie convertit de pic en quauquarren plan petit, plan comic; que l'auie amiat en aire entad aguest dormitòri e l'auie embarrat damb clau. Jamès tornarie. Era se sentie avergonhada e enes sòns uelhs eth podie liéger damb claretat a qui estimaue. Ara solet se tractaue de víuer...mès que non ère possible, que non ère possible víuer, puta! "Senhor, entorna era vida ad aqueth qu'ei estirat ath cant dera barralha. Hè enlà de jo aguest calitz! Pr'amor qu'es tòns miracles, Senhor, se heren entà pecadors coma jo. E s'eth vielh ei viu? Ai, alavetz esfaçarè era vergonha der opròbri qu'encara rèste, entornarè es sòs panadi, les remeterè, les treirè de dejós es pèires... Que non restaràn tralhes deth desaunor, exceptat en mèn còr, ja entà tostemp! Mès non, non, ò sòmnis covards e impossibles! Ò! Maladit sigue!"

Totun aquerò, un arrai d'esperança l'illuminèc enes tenebres. Hugec d'aquiu e correc entara cramba, entada era, un aute còp damb era, damb era sua reina! "Dilhèu ua ora, ua soleta menuta deth sòn amor non vau tota ua vida, a maugrat que li calgue patir peth desaunor?". Aguesta pregunta terribla sarraue eth sòn còr. "Amassar-me damb era, estar-me solet damb era, veder-la, escotar-la e non pensar en arren, desbrembà'c tot, encara que solet sigue ua net, ua ora, un instant!" Just ena pòrta deth vestibul, encara ena galeria, se trapèc damb er ostalèr, Trifon Borisych. Li semblèc qu'ère ombriu e preocupat; per çò que semblaue, auie gessut a cercar-lo.

- Qué se passe, Borisych? Me cercaues?
- Non, senhor, a vos non (l'auie trapat de ressabuda). Per qué vos auia de cercar? E vos... a on èretz, senhor?
- Se per qué ès tan seriós? Non estaràs emmaliciat? Tie paciéncia, que lèu te poiràs calar en lhet... Quina ora ei, per cèrt?
- Donques que deuen èster es tres. Pòt èster que ja siguen passades.
- Qua ja acabam, ja acabam.
- Non vos preocupetz, senhor, que non se passe arren. Que i pòden demorar tant que volguen, senhor...
- "Qué l'arribarà", se demanèc Mitia, e entrèc ath mès córrer ena sala a on dançauen es gojates. Mès era que on i ère. Tanpòc ena cramba blua, solet i auie Kalganov dormint en divan. Mitia guardèc darrèr eth ridèu, e ère aquiu. S'estaue en un cornèr, seiguda en una mala, damb es braci e eth cap emparadi en lhet deth costat; ploraue amaraments, en tot sajar de tier-se coma siguesse e estofant es somics entà

que non l'entenesse arrés. En veir a Mitia, l'indiquèc damb era man que s'apressèsse, eth venguec ath sòn costat e era l'agarrèc damb fòrça era man.

- Mitia, Mitia, jo que l'estimaua!, comencèc a gasulhar-li. L'è estimat autant aguesti cinc ans, tot aguest temps, tot...L'estimaua ada eth o estimaua solet era mia rancura? Non, ada eth! Ai!, òc, ada eth! Que mentisqui se digui qu'estimaua solet era mia rancura e non l'estimaua ada eth. Mitia, alavetz jo auia solet dètz-e-sèt ans, e ère tant amorós, tant alègre, me cantaue cançons...O, aumens, atau m'ac semblaue a jo alavetz, pèga de jo, jo qu'èra ua mainada... Mès ara, Diu mèn, que non ei eth madeish d'abantes, non n'ei bric eth madeish. Ne tansevolhe ei era sua cara, que non ei eth. Non l'è arreconeishut. En tot vier entad aciu damb Timofei, non hèja que pensar: "Com lo traparè? Qué li diderè? Com mos vam a guardar?"... Qu'auia era amna paralisada, e de pic a estat coma se m'auesse lançat ath dessús un farrat d'agua lorda. Que parle tau qu'un mèstre d'escòla: damb aqueth ton tant erudit, tan solemne; me recebec damb tanta solemnitat que non sabia se qué hèr. Non me gessien es paraules. Ara prumeria me pensè que se sentie intimidat en preséncia d'aqueth polac tan naut. Jo les guardaua e pensaua: se com ei qu'ara non sai parlar damb eth? Sabes?, a estat era sua hemna, era que l'a maumetut, aquera que se maridèc quan m'abandonèc....Qu'a estat era que l'a cambiat. Quina vergonha, Mitia! Ai, me hè tanta vergonha, Mitia, tanta vergonha! Me senti avergonhada de tota era mia vida! Maudits, maudits siguen aguesti cinc ans! E tornèc a petar en somics, mès que non deishaue era man de Mitia, l'agarraue damb fòrça. Mitia, còr mèn, demora-te, non te'n vages, que voi dider-te ua causa, gasulhèc e de pic lheuèc eth ròstre, en tot guardar-lo. Escota-me, ditz-me, a qui estimi jo? Jo aciu qu'estimi a un òme. Qui ei aguest òme? Ditz-m'ac tu. Era sua cara holada pes lèrmes se miralhèc damb un arridolet, es sòns uelhs ludien ena escurina. Aguesta net qu'a entrat un falcon e eth mèn còr a deishat de batanar. "Seràs pèga, aguest ei eth que tu estimes", me gasulhèc de seguit eth mèn còr. Qu'entrères tu e tot s'illuminèc. "Mès de qué aurà pòur?", me pensè. Perque ères espaurit, plan espaurit, que non sabies ne parlar. "Que non s'a espaurit d'eri", pensè, a tu que non i a arrés que t'espaurisque. "Qu'ei de jo qu'a pòur, me pensè, solet de jo". Pr'amor que solide que Fenia t'auie condat, ai, pèc!, que jo l'auia dit a Aliosha pera hièstra qu'auia estimat a Mitia ua ora e qu'en aguest moment partia, prèsta a estimar...a un aute. Mitia, Mitia, se com è podut èster tan pèga entà pensar qu'estimaria ad arrés dempús de tu? Me perdones, Mitia? Me perdones o non? M'estimes? Ditz, m'estimes?

Se botèc de pès lo cuelhec pes espatles. Mitia, amudit d'extasi, campaue es sòns uelhs, eth sòn ròstre, eth sòn arrir e de ressabuda, en abraçar-la damb fòrça, la comencèc a punar.

- E me desencuses que t'aja hèt patir? Per rancura que vos sò torturat a toti. Autanplan ad aguest vielhet l'è hèt a vier lhòco expressaments, solet per rancura...Te'n brembes qu'un viatge trinquères ua copa en çò de mèn? Donques aué que me n'è rebrembat e jo tanben è tricat ua copa, qu'è begut "peth mèn còr

infame". Mitia, falcon, per qué non me punes? M'as punat un còp e t'as hèt enlà, me guardes, m'escotes...Se qué ei aquerò d'escotar-me! Puna-me, puna-me damb fòrça, atau. M'estimes? Estima-me! Ara que serè era tua *esclaua*, era tua esclaua entà tostemp. Be n'ei de doç èster ua esclaua...Puna-me! Tuma-me, tortura-me, hès çò que volgues damb jo!...Que me meriti que me torturen. Pòst-te! Demora, dempús, atau que non voi...Lo hec enlà. Vè-te'n, Mitia, ara que vau a préner champanha, me voi embriagar, vau a calar-me a dançar embriaga, aquerò ei çò que voi!

Se des.heiguec d'eth e gessec deth darrèr deth ridèu, e Mitia la seguic coma embriac. "Qué que sigue çò que se passe ara, balharia tot eth mon solet per ua menuta", pensèc. Grushenka, plan que òc, s'avalèc d'ua glopassada ua copa de champanha e de seguit li hec efècte. Se seiguec en fautulh d'abantes damb ua riseta de felicitat. Es sues caròles usclauen, es sòns pòts ahlamauen, es sòns uelhs ludents s'aumpliren de lèrmes, era sua guardada apassionada sedusie. Autanplan Kalganov sentec un punchada en còr e s'apressèc entada era.

- Te n'as encuedat quan t'è punat tant que dormies?, gasulhèc Grushenka. Ara que sò embriaga, guarda...E tu non ès embriac? E Mitia per qué non beu? Mitia, per qué non beues? Jo qu'è begut e tu non...
- Embriac! Que ja sò embriac...embriac de tu, mès tanben ne voi èster de vin. Se prenec un aute veire e solet per aguest darrèr veire, quauquarren que l'estonèc ada eth tanben, s'embriaguèc, s'embriaguèc de pic pr'amor qu'enquia aguest moment auie estat sòbri, qu'ac sabie pro ben. A compdar d'alavetz tot que comencèc a hèr torns ath sòn costat, coma en un delèri. Anaue e venguie, arrie, parlaue damb toti, coma sense saber se qué hège. Un solet sentiment, fix e usclant, se mostraue a cada pas, "coma un carbon ahlamant en sòn còr", rebrembarie dempús. S'apressaue ada era, se seiguie eth sòn costat, la guardaue, l'escotaue...Era, ath sòn torn, s'auie tornat plan charraira, cridaue a toti, de suspresa li hège bèra senhau a quauqu'ua des mosses deth còr e, quan s'apressaue, a viatges la punaue e la deishaue partir, e d'auti viatges la senhaue. E ua menuta mès tard dilhèu se botaue a plorar. Tanben se divertie fòrça eth "vielhet", coma cridaue Gushenka a Maksimov. Soent s'apropaue ath córrer entà punar-li era man "e toti es sòns ditets", e lèu entath finau tornèc a dançar ath son d'ua cançon anciana qu'eth madeish interpretèc. Er estriuet lo barèc damb extraordinari lardor:

Eth porcèth, oinc- oinc

Eth vedèth, mu-mu

Eth litet, cua-cua

Era auca, on-on

E era garieta va peth portau,

en tot hèr clo-clo, clo-clo

ai, ai, en tot hèr clo-clo

- Balha-li quauquarren, Mitia, didie Grushenka, hè-li bèth present, qu'ei praube. A!, es praubi, es umiliadi!...Mitia, sabes?, qu'anarè en monastèri. Non, de vertat, que bèth còp i pensi anar. Aué Aliosha m'a dit quauquarren que rebrembaré tota era mia vida...Òc...Mès aué, de moment, dancem. Deman en monastèri, mès aué dancem. Que voi hèr lhocaries, bona gent; ara fin, qu'ei parièr! Ja me perdonarà Diu. Se jo siguessa Diu, que perdonaria a toti: "estimats pecadors mèns, d'aué ençà que ètz toti perdonadi". E jo vierè a demanar perdon: "Perdonatz, bona gent, ad aguesta pèga, qu'ei çò que sò". Sò ua fèra, aquerò ei çò que sò. E voi pregar. Qu'è balhat ua cebeta petita. Ua marrida coma jo, que vò pregar! Mitia, dèisha que dancen, non les shordes. Totes es persones deth mon son braves, totes, enquia era darrèra. Eth mon qu'ei un bon lòc. Encara que nosati sigam dolents, eth mon ei un bon lòc. Qu'èm dolents e bravi, dolents e bravi ath còp... Didetz-me, vos ac demani a vosati, vietz entà que vos demana, didetz-me ua causa: se per qué sò tan brava?, gasulhaue Grushenka, cada viatge mès embriaga, enquia qu'a tot darrèr proclamèc que volie dançar. Se lheuèc deth fautulh trantalhant. Mitia, non me balhes mès vin, encara que t'en demana, tu non me'n balhes. Eth vin que non te hè a vier era patz. E tot hè torns, tanben era estofa, tot hè torns...Voi dançar. Que toti veiguen se com danci...çò de polit e çò de ben que danci...

Eth sòn prepaus qu'ère seriós: se treiguec dera pòcha un mocador de batista blanc e, damb era man dreta, lo tenguec per ua des sues puntes entà voludar-lo en dançar. Mitia non paraue, es gojates carèren, prèstes entà entonar a còr ua dança ath prumèr senhau. Maksimov, en saber-se'n que Grushenka se premanie entà dançar, sorrisclèc afogat, e ja ère en tot plaçar-se ath dauant d'era, hènt guimbets e cantant.:

Pès finets, sonors costats

e era coeta coma un crochet.

Mès Grushenka li hec un gèst damb eth mocador entà que se hesse enlà.

- Chisss!, Mitia, per qué non vien? Que venguen toti...a guardar. Crida tanben a toti aguesti, as que son embarradi...Se per qué t'a calut embarrar-les? Ditz-les que vau a dançar, que venguen a campar se com danci...

Damb eth sòn anament d'embriac, Mitia s'apressèc ara pòrta barrada e comencèc a cridar a còps as *panowie.*

- Tè, vosati!...Es *Podwiosoky*! Gessetz, era que vò dançar, vos cride.
- *Lajdak*!, responec cridant un des polaqui.

- Tu òc que n'ès de *podwiosoky*! Un miserable brigand de nonarren; aquerò ei çò qu'ès.
- Qu'ei pro de burlar-se de Polonia, li senhalèc Kalganov sentenciós, que tanben auie begut plan mès deth compde.
- Cara, mainatge!. Se lo cridi brigand, aquerò non vò díder qu'ac hèja damb tota Polonia. Qu'un *lajdak* non hè Polonia. Cara, mainatge polit, pren-te un bonbon.
- Ai, se com son! Que non semblen persones. Per qué non voleràn hèr es patzes?, didec Grushenka e gessec a dançar. Eth còr comencèc a cantar: "Ai portau, eth mèn portau". Grushenka placèc eth cap entà darrèr, dauric es pòts, arric e voludèc eth mocador; alavetz, trantalhant bruscaments, se demorèc desconcertada ath miei dera cramba. Que sò aflaquida...didec damb un hiu de votz, desencusatz-me, que sò aflaquida, non posqui...qu'ei eth mèn tòrt...Hec ua reveréncia ath còr e dempús comencèc a hèr reveréncies as quate costats: qu'ei eth mèn tòrt...desencusatz...
- Qu'a begut era senhoreta, era beròia senhoreta qu'a vegut, se lheuèren diuèrses votzes.
- S'an embriagat toti dus, expliquèc, entre arridolets, Maksimov as gojates.
- Mitia, trè-me d'aciu...cuelh-me...didie Grushenka sense fòrces.

Mitia se lancèc entada era, la cuelhec en braça e corrèc entath darrèr des ridèus damb eth sòn valuós butin. "Ben, ara òc que me'n vau", pensèc Kalganov, e en gésser dera cramba blaua barrèc es dues huelhes dera pòrta. Mès ena sala eth hestau contunhaue damb gran tarrabastòri, cada viate mès ensordidor. Mitia ajacèc a Grushenka en lhet e cuelhec es sòns pòts damb un punet.

- Que non me toques...gasulhaue era implorant, non me tòques, encara non sò tua...Que t'è dit que sò tua, mès non me tòques...tie pietat...Damb aqueri aquiu, damb aqueri aquiu ath cant, non pòt èster...Eth qu'ei aciu...Aciu que serie ua viletat...
- Coma volgues. Ne se m'acodís...t'adòri!...Mitia gasulhaue. Òc, aciu que serie ua viletat, tè, quauquarren menspredable. Sense deishar d'abraçar-la queiguec de jolhs just ath costat deth lhet.
- Sabi qu'ès nòble, encara que sigues ua fèra, didec Grushenka, en tot articular damb dificultat. Que mos cau qu'aquerò sigue nòble...d'ací endauant que ne serà...e que nosati tanben sigam nòbles, e que sigam bravi, non fères, senon bravi...Trè-me d'aciu, hè-me a vier luenh, m'entenes?...Que non voi que sigue aciu, li cau èster luenh.
- A, òc, plan que òc! Mitia la curbiue d'abraçades, t'amiarè luenh, i anaram volant...Ai, ara madeish balharia tota era mia vida a cambi d'un solet an pr'amor de saber se qué a estat d'aquera sang!
- Quina sang?, preguntèc Grushenka perplèxa.

- Que non ei arren, bramèc Mitia. Grusha, tu vòs que tot sigue nòble, mès jo que sò un panaire. Li panè sòs a Katka...Quina vergonha!, quina vergonha!
- A Katka?, ara senhoreta? Non, que non l'as panat. Entorna-les-ac, jo è...Per qué crides? Ara tot çò qu'ei mèn ei tòn. Que non mos hèn ua bèra manca es sòs. Ça que la, l'auríem degalhat en orgies...Be que n'èm nosati dus entà non degalhar-lo. Que serà mielhor qu'anem a laurar era tèrra. Voi engarrapar era tèrra damb aguestes mans. Que mos cau trabalhar, m'entenes? Aliosha m'ac a manat. Non vau a èster era tua amanta, te vau a èster fidèu, vau a èster era tua esclaua, vau a trebalhar entà tu. Anaram toti dus a veir ara senhoreta, mos inclinaram ath sòn dauant entà que mos perdone e mo n'anaram luenh. E, se non mos perdone, enquia e tot partiram. Tu hè-li a vier es sòs, e estima-me a jo, non l'estimes ada era. Non l'estimes mès. Se contunhes estimant-la, l'escanarè...Li treirè es uelhs damb ua agulha...
- Que t'estimi a tu, solet a tu, en Siberia t'estimarè...
- Per qué en Siberia? Plan, tanben en Siberia se vòs, qu'ei parièr... Trabalharam...e en Siberia i a nhèu...Me shaute viatjar pera nhèu...e li cau auer ua campaneta?...Non entenes ua campaneta?...A on sone aguesta campaneta? Quauquarrés se passe...ara qu'a deishat de sonar.

Aflaquida, cluquèc es uelhs e se deuec esclipsar un moment. Era campaneta auie sonat de vertat ena luenhor e dempús deishèc d'entener-se. Mitia apuèc eth sòn cap sus eth sòn piech. Non se n'auie encuedat de qué era campaneta auie deishat de sonar e tanpòc de qué còp sec tanben es cançons cessauen e, en sòrta de cançons e tapatge d'embriacs, regnaue en tota era casa un silenci mortau. Grushenka dauric es uelhs.

- Qué s'a passat? M'è adormit? Òc...era campaneta. È dormit e è auut un sòmni, qu'èra en tot viatjar, pera nhèu...Sone era campaneta e jo dormia. Viatjaua damb eth mèn estimat, damb tu. E luenh, luenh...T'abraçaua e te punaua, me sarraua a tu, me pensi qu'auia hered, e era nhèu ludie...Ja sabes se com lutz era nhèu pes nets, jos era lua, qu'ère coma se non siguessa ena tèrra...M'è desvelhat e eth mèn estimat ei ath mèn costat, qué ben...
- Ath tòn costat, gasulhèc Mitia en tot punar-li eth vestit, eth piech, es mans.

Mès ara imprevista sentec quauquarren estranh: li semblaue qu'era guardaue entà dauant, mès non ada eth, senon peth dessús deth sòn cap, fixaments, damb ua estranha immobilitat. De pic, era suspresa, lèu era pòur, se miralhèc en sòn ròstre.

- Mitia, se qui ei aguest que mos guarde d'aquiu estant?, gasulhèc còp sec Grushenka. Mitia se virèc e vedec que quauquarrés auie passat eth ridèu e semblaue campar-les. E non ère solet. Mitia se metec de pès en un bot e ara prèssa s'acarèc damb es que lo guardauen.
- Aciu, se vos platz, venetz aciu, li didec ua votz doça mès fèrma e persutanta.

Mitia gessec deth darrèr deth ridèu e se demorèc quiet.

Tota era cramba ère plia de gent, mès non era madeisha d'abantes, senon de gent naua. Un caudheired sec li recorrec era esquia e s'estrementic. De seguic arreconeishec ad aguesta gent. Eth vielh naut e corpurent damb abric e casqueta damb cocarda qu'ère er i*spravnik* Mijail Makarych. E eth dandi "tisic" e elegant**,** "tostemp damb aqueres bòtes tan netes", ère er ajudant deth fiscau. "Qu'a un cronomètre de quate cents robles, eth me l'amuishèc". E aqueth joenet, eth petit damb lunetes...Mitia non rebrembaue eth sòn cognòm, mès lo coneishie, l'auie vist abantes, qu'ère eth jutge d'instruccion, auie vengut hège pòc "dera Jurisprudéncia". Aciu i ère eth *stanovoi*[5] Mavriki Mavrikich, d'aguest nòm òc que se'n brembaue, èren coneishudi. E aqueri damb distintius, tà qué auien vengut? E uns auti dus òmes mès...E ena pòrta s'estauen Kalganov e Trifon Borisych...

- Senhors...Se qué ei tot aquerò, senhors?, didec Mitia, mès de pic, dehòra de se, coma se non siguesse conscient deth tot, sorrisclèc damb totes es sues fòrces, ath mès cridar: Com-pre-ni!!

Eth joen de lunetes s'auancèc e, en apressar-se entà Mitia, comencèc a díder damb educacion, encara que estramuncant un shinhau:

- Qu'auem...en ua paraula, vos prègui que vengatz, òc, aciu, en divan...Qu'ei urgent que mos balhetz ues explicacions.
- Eth vielh!, sorrisclèc plan agitat. Eth vielh e era sua sang!...Com-pre-ni!

E tau que se l'auessen segat es cames, non se seiguec, senon que s'esbaucèc ena cagira qu'auie ath costat.

- Ac comprenes? Ac as comprenut! Parricida e monstre, era sang der ancian pair que clame contra tu!, comencèc a rugir sobtaments eth vielh *ispravnik*, en tot apressar-se a Mitia. Ère dehòra de se, totafèt rogit e tremolant tot eth.
- Mès que non pòt èster!, cridèc eth joen baishet. Mijail Makarych, Mijail Makarych! Aquerò que non se hè atau, non se hè atau, senhor!...Vos demani que me permetatz parlar a jo...Jamès m'auria demorat ua scèna semblabla per part vòsta...
- Mès, qu'ei que tot ei un delèri, senhors, un delèri!, sorrisclèc er *ispravnik*. Guardatz-lo: de net, embriac, damb ua joena dissolvuda e curbit pera sang de sa pair...Un delèri!
- Vos demani damb totes es mies fòrces, estimat Mijail Makarych, que per aguest còp retenguetz es vòsti sentiments, li gasulhèc ath vielh, trantalhant, er ajudant deth ficau, autaments me veirè obligat...

Mès eth petit jutge d'instruccion non lo deishèc acabar. Se dirigic a Mitia e li comuniquèc en votz nauta, damb fermetat e autoritat:

- Tinent ena reserva Karamazov, me cau informar-vos de qué se vos acuse der assassinat deth vòste pair, Fiódor Pávlovich Karamazov, vengut delànet...

5 subordinat deth spravnik.

Didec quauquarren mès, tanben eth fiscau deuec híger quauquarren, mès Mitia les escotaue sense comprener-les, les guardaue a toti damb ua expression sauvatge...

Libre nauau. Diligéncies prealables

I. ES COMENÇAMENTS DETH FONCIONARI PERJOTIN

Piotr Ilich Perjotin, qu'auíem deishat en tot pataquejar ara valenta eth fòrt portau dera casa deth comerçant Morozova, a tot darrèr, artenhec, plan que òc, que lo daurissen. En enténer aqueri patacs furibondi, Fenia, que s'auie espaurit tant dues ores abants e que, per çò dera sua inquietud e es sues "tisses", encara non s'auie ajaçat, tornèc a vier espaurida e a punt siguec de patir un atac d'istèria: se pensèc que qui cridaue ère Dmitri Fiódorovich (a maugrat de qué era madeisha l'auie vist partir), pr'amor que solet eth podie trucar damb tanta "insoléncia". Correc entath portièr, que s'auie desvelhat e ja anaue entath portau pr'amor de veir se qui hège aqueri patacs, e li comencèc a suplicar que non deishèsse passar ad arrés. Mès eth portièr interroguèc ara persona que cridaue e, en veir se qui ère e que volie veir a Fedosia Markovna per un ahèr de fòrça importància, se decidic fin finau a daurir-li. En tot entrar enquiara madeisha codina de Fedosia Markovna, e dempús d'accedir ath prèc de qué tanben eth portièr i siguesse present, "per s'un cas", Piotr Ilich la comencèc a interrogar e en un virament de uelhs auie desnishat çò de mès important: ei a díder, que Dmitri Fiódorovich, en gésser ath mès córrer entara recèrca de Grushenka, s'auie hèt a seguir eth trisson deth mortèr, e auie tornat sense eth, e damb es mans tacades de sang. "E encara li regolaue era sang des mans, non hège que regolar-li!", sorrisclèc Fenia, que per çò que semble auie recreat ena sua imaginacion alterada aqueth detalh atròç. Ça que la, eth madeish Piotr Ilich auie campat aqueres mans sagnoses, encara que d'eres non i gessie sang, e l'auie ajudat a lauar-les, encara qu'era qüestion non ère se s'auien secat lèu o non, senon de cap a on auie anat a tot córrer Dmitri Fiódorovich damb eth trisson deth mortèr, ei a díder, se reauments s'auie endralhat entara casa de Fiódor Pávlovich e sus quina basa se podie arribar entà ua tau conclusion. Piotr Ilich botèc especiau accent en aguest punt e, a maugrat de qué ara fin non se'n podec saber d'arren damb seguretat, se demorèc lèu convençut de qué Dmitri Fiódorovich non auie podut anar qu'en çò de sa pair e qu'aquiu, plan, s'aurie passat *quauquarren,* plan solide. "E quan entornèc, higec Fenia, plan nerviosa, e li cohessè tot, comencè a demanar-li: "Com ei qu'auetz es mans tacades de sang, eth mèn bon Dmitri Fiódorovich?", e çampar, eth l'auie responut qu'aquera sang ère umana e que venguie d'aucir a ua persona. "Atau ac admetec, atau m'ac cohessèc aciu madeish, e còp sec gessec ath mès córrer coma un lhòco. Jo me seiguí e comencè a pensar: "Tà on aurà anat ara, ath mès córrer, aguest lhòco? Segur que se'n va entà Mokroie, me pensè, entà aucir ara senhora". Gessí ara prèssa entà suplicar-li que non aucisse ara senhora; me dirigí entà çò de sòn, mès dauant dera botiga des Plotnikov vedí qu'ère a mand de partir e que ja non auie sang enes mans." (Fenia s'auie fixat en aguest detalh e lo rebrembaue). Era vielha, era mairia de Fenia, confirmèc era declaracion dera sua

arrèhilha enquia çò que li siguec possible. Dempús d'auer preguntat bèra causa mès, Piotr Ilich deishèc era casa mès preocupat e inquiet qu'en arribar.

Se diderie que, entada eth, çò de mès dirècte e immediat aurie estat enfilar-se en aguest moment tà çò de Fiódor Pávlovich damb er in de saber-se'n se s'auie passat quauquarren aquiu e, se siguesse eth cas, se qué s'auie passat exactaments, entà acodir alavetz, e solet alavetz, quan non i auesse lòc entà dobtes, ath *spravnik*, causa ja fèrmaments decidida per Piotr Ilich. Mès era net ère escura e eth portau dera casa de Fiódor Pávlovich ère solid; un viatge mès li calerie cridar, pr'amor qu'a penes coneishie a Fiódor Pávlovich; se fin finau lo daurie, dempús de trucar fòrça, e se passaue qu'aquiu non auie succedit arren, eth trufaire de Fiódor Pávlovich vierie ath londeman damb eth conde per tota era ciutat, en tot explicar se com tath pic dera mieja net un desconeishut, eth foncionari Perjotin, auie vengut ena sua casa entà desnishar se quauquarrés l'auie aucit. Quin escandal! E non auie arren en mon que Piotr Ilich cranhesse mès qu'er escandal. Totun, eth sentiment que lo possaue ère tan fòrt que, en tot balhar un còp de pè, de ràbia, en solèr e tornar a maudider-se ada eth madeish, de ressabuda se botèc de nau en marcha, mès que ja non entara casa de Fiódor Pávlovich, senon entara dera senhora Jojlakova. S'aguesta responie negatiuaments ara pregunta de se l'auie balhat tres mil robles a Dmitri Fiódorovich ua estona abantes, a ua determinada ora, Piotr Ilich pensaue acodir de seguit ar s*pravnik*, sense passar abantes pera casa de Fiódor Pávlovich; en cas contrari, ac deisharie tot entath londemant e se n'anarie entà casa. Plan que òc, era decision deth joen de presentar-se de nets, lèu tàs dotze, en çò d'ua senhora de posicion, que non coneishie bric, en tot hèr-la a lheuar dilhèu deth lhet, pr'amor de hèr-li ua pregunta estonanta, donades es circonstàncies, qu'amiaue plan mès risque de formar un escandal qu'era opcion de vier en çò de Fiódor Pávlovich. Mès qu'atau se passe a viatges, mès que mès en casi coma aguest, damb es decisions des persones mès metodiques e flematiques. E en aguest moment Piotr Ilich ère quinsevolh causa mens un òme flematic! Tota era sua vida rebrembarie dempús se com s'auie apoderat d'eth, de man en man, ua inquietud invencibla qu'auie acabat per torturar-lo, en tot arrossegar-lo contra era sua pròpia volentat. Plan que, pendent tot eth camin non deishèc de repotegar-se per çò de vier ena casa d'aquera senhora, encara que se repetic per dètzau viatge, en tot hèr carrinclar es dents: "Arribarè enquiath finau! Enquiath finau!" E artenhec eth sòn prepaus: arribèc enquiath finau.

Qu'èren es onze en punt quan venguec en çò dera senhora Jojlakova. De seguit lo deishèren entrar en pati, mès dauant dera sua pregunta de s'era senhora dormie ja o ère encara lheuada eth portèr non sabec respóner damb precision, e solet siguec capable de dider-li qu'ad aguesta ora generauments ère ja en lhet. "Hètz-vos anonciar aquiu naut; se vò receber-vos, vos receberà; se non vò, non vos receberà". Piotr Ilich pugèc en solèr principau, mès un còp aquiu era situacion se compliquèc. Eth lacai que non volie anonciar-lo; a tot darrèr cridèc a ua puncèla. Piotr Ilich, en ton cortés mès persutant, li demanèc qu'informèsse ara sua senhora de qué un foncionari locau, Perjotin, s'auie presentat per un ahèr especiau, e higec que se non s'auesse tractat d'un

ahèr tant important que non aurie gausat vier. "Didetz-l'ac exactaments atau, damb aguestes madeishes paraules", li demanèc ara puncèla. Era gojata gessec. Eth que se demorèc en recebedor. Era senhora Jojlakovna encara non s'auie calat en lhet, mès que ja s'auie retirat entath sòn dormitòri. Qu'ère plan desengustada dès era nauèra visita de Mitia e pressentie qu'aquera net non poirie evitar era migranha que solie patir en aguestes escadences. En escotar es explicacions dera puncèla, damb era logica suspresa, manèc damb irritacion hèr enlà ara visita, a maugrat der extraordinari interès qu'auie desvelhat en sòn curiosèr femenin era sobta preséncia, tad aguestes ores, d'un "foncionari locau" desconeishut. Mès Piotr Ilich, en aguesta escadença, se mostrèc testud coma ua mula: en enténer era negatiua, preguèc de nauèth, damb ua insisténcia extraordinària, qu'anoncièsse era sua preséncia e que li didessen ara senhora, "damb aguestes madeishes paraules", qu'ère aciu "per un ahèr d'ua importància excepcionau", que dilhèu era senhora poirie empenaïr-se mès tard per non auer-lo recebut en aguest moment. "Siguec coma se me lancèssa de çò de mès naut d'ua montanha", condarie mès tard. Dempús de guardar-lo estonada, era puncèla anèc a informar per dusau viatge. Era senhora Jojlakovna se demorèc desconcertada; reflexionèc, preguntèc se quin aspècte amiaue eth visitaire e se'n sabec de qué anaue "plan ben jargat", e ère "joen e plan cortés". Senhalem, entre parentèsi e coma de passa, que Piotr Ilich ère un joen de plan bon pòrt, e eth madeish s'en sabie. Era senhora Jojlakovna se decidic a receber-lo. Amiaue botada ua bata d'anar per casa e ues simbosses, mès se metec un chal nere peth dessús es espatles. Li preguèren ath "foncionari" que passèsse en salon, eth madeish qu'en eth auien recebut a Mitia hège ues ores. Era senhora dera casa se presentèc dauant eth visitaire damb ua mina sevèra e inquisitiua e, sense convidar-lo a sèir-se, li preguntèc dubèrtaments:

- Se qué vos cau?
- Que m'è decidit a shordar-vos, senhora, a prepaus deth nòste comun coneishut Dmitri Fiódorovich Karamazov, comencèc dident Perjotin, mès, sonque prononciar aguest nòm, en ròstre dera senhora se diboishèc ua plan viua irritacion. Aguesta reprimic un sorriscle e interrompec, encolerida, ath sòn interlocutor.
- Enquia quan van a seguir en tot tormentar-me damb aguest nòm espaventós? Enquia quan?, comencèc a cridar dehòra de se. Com auetz gausat, senhor mèn, com auetz gausat vier-me a shordar, sense coneisher-me, ena mia casa e en aguestes ores...e entà parlar d'un òme qu'aciu madeish, en madeish salon, hé a penes tres ores, venguec prèst a aucir-me, me pernegèc e gessec coma arrés ges d'ua casa decenta? Vos cau saber, senhor mèn, que pensi presentar ua queisha contra vos, que non vos ac vau a perdonar; atau que, se vos platz, deishatz-me tranquilla en aguest madeish instant...Sò ua mair, e ara madeish jo...jo...
- Aucir-la! Donques que tanben a vos vos volie aucir?
- Qu'ei que ja a aucit a quauquarrés mès?, preguntèc de ressabuda era senhora Jojlakovna.
- Escotatz-me, senhora, se vos platz, tan solet mieja menuta, e jo en dues paraules

que vos ac explicarè tot, responec rotondaments Perjotin. Aué madeish, tàs cinc dera tarde, eth senhor Karamazov me demanèc prestadi dètz robles, en qualitat d'amic, e me'n sabi positiuaments que non auie sòs; se passe que tàs nau deth ser m'a vengut a veir en tot amiar enes mans, ara vista de toti, un hèish de bilhèts de cent robles; que serien apuprètz dus mil o dilhèu tres mil robles. Auie era cara e es mans plies de sang, e semblaue coma se s'auesse capvirat. En preguntar-li se d'a on auie trèt tant de sòs, me responec damb precision que les ac venguietz de balhar vos e que vos l'auíetz prestat un totau de tres mil robles pr'amor d'anar, sivans me didec, entàs mines d'aur...

Ena cara dera senhora Jojlakovna se miralhèc de pic ua inusitada e dolorosa emocion.

- Diu mèn! Qu'a aucit ath sòn ancian pair!, sorrisclèc, en tot júnher es mans. Jo que non l'è autrejat arren de sòs, arren! Ò!, corretz, corretz!... Non digatz ne ua soleta paraula mès! Sauvatz ath vielh, anatz-vo'n ath mès córrer entara casa de sa pair, corretz!
- Permetetz-me, senhora; atau, donc, non l'auetz autrejat sòs? Rebrembatz claraments que non l'auetz balhat deguna quantitat?
- Non l'è balhat arren, arren! L'ac è remit, pr'amor que non ei capable d'apreciar eth sòn valor. Qu'a gessut hèt un dimòni e balhant còps de pè. Que s'a lançat sus jo, mès jo que me è hèt enlà en un bot...E vos diderè, ath delà, que ja non è era intencion d'amagar-vos arren, qu'aguest òme autanplan m'a escopit, vos imaginatz? Mès, se qué hèm de pès? A!, seiguetz...Desencusatz-me, jo...O mielhor, corretz, corretz, que vos cau córrer entà sauvar ad aguest praube vielh d'ua mòrt espaventosa!
- Mès, e se ja l'a aucit?
- Ai, Diu mèn, qu'ei vertat! Qué vam a hèr ara? Qué pensatz que mos cau hèr?

Mentretant, auie convidat a sèir-se a Piotr Ilich e era madeisha s'auie seigut ath sòn dauant. Piotr Ilich l'expausèc, brèuments, mès damb tota claretat, era istòria deth cas, aumens aquera part dera istòria qu'aguest madeish dia n'auie estat testimòni; li condèc era sua nauèra visita a Fenia e l'informèc de çò que s'auie passat damb eth pilador. Toti aguesti detalhs impressionèren çò de mès ara excitada dauna, que se botèc a cridar e se curbic eth ròstre damb es mans...

- Guardatz, tot aquerò que jo ja ac vedia vier! Qu'è aguest don: tot çò qu'imagini, sigue çò que sigue, dempús arribe. Guairi viatges, guairi, en tot guardar ad aguest òme orrible, aurè pensat: a tot darrèr aguest òme m'acabarà aucint. E atau a estat...Voi díder que se non m'a aucit a jo, senon a sa pair, aquerò a estat, plan probablaments, pr'amor qu'era man de Diu aurà velhat sus jo, e tanben pr'amor que l'aurà hèt vergonha aucir-me, perque aciu madeish, en aguest lòc, li pengè en còth ua estampa damb ua reliquia de Santa Barbara, aquera gran martir...Qué près è estat en aguest moment dera mòrt! Me sò apressat autant ada eth, e eth a alongat

tot eth còth entà jo! Sabetz, Piotr Ilich? (desencusatz, auetz dit que vos cridàuetz Piotr Ilich, vertat?)...Sabetz?, jo que non creigui enes miracles, mès aguesta estampa e er evident miracle qu'a costat en jo hè ua estona...aquerò ei quauquarren que m'esmò, e sò ja en tot començar a creir en çò que me calgue. Auetz entenut a parlar deth starets Zosima?...Qu'ei parièr, ja non sai se qué digui...Imaginatz-vos, aguest òme, amiant encara era imatge en còth, m'a escopit...Òc, plan, solet m'a escopit, non m'a aucit, e...guarda a on anat a parar! E se qué hèm nosati ara? A on mos calerie anar? Que ne pensatz vos?

Piotr Ilich se lheuèc e anoncièc que pensaue vier a veir dirèctaments ath *spravnik* entà condar-l'ac tot, e qu'aguest ja saberie çò que calie hèr.

- A, qu'ei un òme formidable, formidable; coneishi a Mijail Makarovich. Anatz a veder-lo sens manca. Qué resolutiu ètz vos, Piotr Ilich, e qué ben ac auetz pensat tot; sabetz?, a jo jamès m'aurie vengut entath cap!
- Ath delà, jo tanben sò un bon amic der ispravnik, senhalèc Piotr Ilich, que contunhaue aquiu parat e que, evidentaments, auie fòrça talents de desliurar-se d'aquera hemna impulsiua, que non li balhaue era escadença de dider-se adiu e partir.
- E, sabetz, sabetz?, gasulhèc era. Vietz a condar-me tot çò que se veigue e entene per aquiu...e çò que se desnishe...e çò que decidisquen hèr damb eth e a on lo van a manar quan lo condemnen. Didetz-me, aciu que non i a pena de mòrt, vertat? Mès vietz sens manca, encara que siguen es tres dera maitiada, encara que siguen es quate, es quate e mieja autanplan...Manatz que me desvelhen, que me bassaquen se non me lhèui...Ò, Diu!, se non vau a poder dormir...Escotatz, e se venguessa damb vos?...
- Non, non; ça que la, se voléssetz escríuer ara madeish damb eth vòste punh e letra tres linhes, per s'un cas, en tot díder que non l'auetz balhat cap de sòs a Dmitri Fiódorovich, dilhèu serie bon...per s'un cas...
- Plan que òc! Era senhora Jojlakovna, afogada, s'apressèc en un bot entath sòn escriptòri. Sabetz? Me deishatz estonada, simplaments me miralhe era vòsta diligéncia e assopliment en aguestes qüestions...Prestatz aciu es vòsti servicis? Que me hè gòi de saber que prestatz aciu es vòsti servicis...

Sense deishar de parlar, escriuec ath córrer en mieja huelha de papèr de carta, a grani caractèrs, es linhes a vier:

Jamès ena vida è prestat ath malerós Dmitri Fiódorovich Karamazov (donques, a maugrat de tot, ara qu'ei un malerós) tres mil robles en dia d'aué, ne cap auta quantitat de sòs, jamès, jamès! Ac juri per tot çò que i é de sagrat en aguest mon.

JOJLAKOVNA

- Aciu qu'auetz era nòta! Lèu, se virèc entà Piotr Ilich. Anatz ara e sauvatz-lo. Que serà ua grana accion dera vòsta part.

E lo senhèc tres còps. Autanplan l'acompanhèc entath vestibul tà dider-li adiu.

- Que vos sò plan arregraïda! non vo'n podetz saber se guaire ne sò d'arregraïda per auer-me vengut a veir a jo abantes qu'ad arrés. Se com ei que non mos auíem vist abantes? Me senteria plan vantada se, en futur, podessa receber-vos en mia casa. Que m'a encantat saber que vos prestatz aciu es vòsti servicis...e damb semblabla precision, damb semblabla eficàcia...A vos que vos auràn d'avalorar coma meritatz, acabaràn per comprener-vos, e tot çò que jo posca hèr per vos, credetz-me...Ò, adori ara gent joena! Que sò encamardada dera gent joena. Es joeni son es fondaments dera nòsta Russia sofridoira d'aué, que son tota era sua esperança...Ò, anatz, anatz!

Mès Piotr Ilich ja auie gessut ath mès córrer; se non, era non l'aurie deishat partir tan lèu. Totun aquerò, era senhora Jojlakovna l'auie costat ua impression pro agradiua, qu'enquia e tot padegaue de bèra manèra era sua inquietud per veder-se implicat en un ahèr tan desagradiu. Cadun qu'a es sòns gosti, aquerò ja ac sabem. "Tanpòc ei tan grana, pensaue eth damb satisfaccion; ath contrari, l'auria cuelhut pera sua hilha".

Peth sòn costat, era senhora Jojlakovna ère simplaments embelinada damb aqueth joen. "Guaire talent, guaira precision en ua persona tan joena enes tempsi que corren, e tot aquerò damb aguestes manères e aguesta preséncia. Que n'i a que diden qu'es joeni d'ara non valen entad arren; donques aciu qu'auem un exemple" eca. eca. D'aguesta sòrta, simplaments, s'en desbrembèc deth "terrible incident", e solet en moment de calar-se en lhet, en brembar-se'n de pic un viatge mès de çò de "près qu'auie estat dera mòrt", sorrisclèc: "A, qu'ei quauquarren terrible, terrible!" Mès de seguit se demorèc esclipsada, en tot negar-se en çò de mès prigond e doç des sòmnis. Totun, non m'auria estenut autant enes petiti detalhs s'era excentrica entrevista, que vengui de descríuer, entre eth joen foncionari e era veuda en absolut vielha non auesse servit dempús de basa entara carrèra de tota ua vida d'aqueth precís e meticulós joen, quauquarren qu'encara se rebrembe damb estonament ena nòsta ciutat e qué possiblaments digam ua parauleta especiau tanlèu ajam acabat eth nòste long raconde sus frairs Karamazov.

II. ERA ALARMA.

Eth nòste ispravnik, Mijail Makarovich Makarov, tinent coronèl retirat damb eth grad de conselhèr de cort, ère un òme veude e ua brava persona. Qu'auie arribat ena nòsta ciutat hège solet tres ans, mès ja s'auie guanhat era simpatia generau, gràcies, sustot, a que "sabie júnher ara societat". Jamès i mancauen convidadi en çò de sòn, e semblarie que sense eri non podie víuer. Cada dia, sense manca, quauquarrés minjaue

damb eth, encara que solet siguessen un parelh de convidadi, o un de solet, mès sense convidadi que non se seiguie ena taula. Tanpòc èren estranhs es taulejades formaus, qu'organizaue damb tota sòrta de desencuses, enquia es mès imprevistes. Era parva que se mestraue non ei que siguesse esquista, mès qu'ère abondiua; se premanien ues *kulebiaki* excellentes e es vins, sens miralhar pera sua qualitat, destacauen pera sua quantitat. Era prumèra pèça dera casa, a on i auie installat un bilhard, presentaue un mobiliari plan distinguit: ei a dider, penjauen autanplan des parets uns gravadi, damb es sòn marcs neri, de shivaus de corses angleses, ornament indispensable, coma ei sabut, en tota sala de bilhard d'un òme celibatari. Totes es nets hège as cartes, encara que non siguesse qu'en ua soleta taula. Mès plan soent tanben s'amassaue aquiu çò de mielhor dera societat dera nòsta ciutat, damb es mairs e es joenetes, entà dançar. Mijail Makarovich, encara que veude, qu'ère un òme familhar e viuie en companhia d'ua hilha sua, veuda tanben dès hège fòrça temps e mair ath sòn torn de dues gojates, arrèhilhes de Mijail Makarovich. Aguestes qu'èren granes e auien acabat era sua formacion; non èren bric lèges e auien un caractèr alègre e, a maugrat que toti sabien que non auien dòt, atirauen en çò deth pairin ara nòsta joenesa mondana. En trabalh, Mijail Makarovich non ère precisaments ludent, mès que tanpòc desvolopaue es sues foncions pejor qu'es auti. De bèra manèra, ère un òme pòc instruit e autanplan deishat d'anar per çò que hè ara clara comprension des limits deth sòn poder administratiu. Que non ei que non artenhesse a compréner ena sua integritat determinades reformes der actuau reinatge, mès òc que les comprenie damb uns cèrti errors, en ocasions plan aparents, e non pr'amor que non siguesse dable, senon simplaments pera indoléncia deth sòn caractèr, perque jamès auie eth temps entà estudiar-les ath hons. "Qu'è era amna de militar, senhors, mès que de civil", solie díder d'eth madeish. Ne tansevolhe semblaue auer-se'n hèt ua idia fèrma e definitiua des fondaments precisi dera reforma campanharda, e les anaue desnishant, entà didè'c atau, d'an en an, aumentant es sòns coneishements de forma practica e a contracòr, a maugrat d'èster tanben eth, plan, un propietari. Piotr Ilich se'n sabie de cèrt qu'aquera net en çò de Mijail Makarovich i traparie sense manca convidadi, mès qu'ignoraue exactaments se quini. Eth cas ei qu'en aqueri precisi moments èren en tot hèr as cartes ena sua casa eth fiscau e eth mètge deth *zemstvo*[6], Vavrvinski, un joen nauèth vengut de Sant Petersburg, dempús d'auer completat brilhantaments es sòns estudis ena Academia de Medecina dera capitau. Per çò deth fiscau, ei a díder, er ajudant deth fiscau, encara qu'ena nòsta ciutat tostemp lo cridauen "eth fiscau", Ippolit Kirillovich, ère un individú singular, joen encara, d'uns trenta cinc ans, mès damb un fòrt aclinament entara tisi; ath delà, ère maridat damb ua dauna excessiuaments gròssa, e sense hilhs; qu'ère un òme capinaut e irritable, mès de notabla intelligéncia e quitament de bon còr. Per çò que semble, tot eth problèma deth sòn caractèr consistie en auer ua idia sus eth madeish qu'ère peth dessús de çò qu'autorizauen es sues vertadères qualitats. Aquesta qu'ere era rason que semblèsse èster nerviós de contunh. Totun açò, campauen en eth cèrtes aspiracions nautes, autanplan de sòrta artistica, coma, per exemple, eth sòn psicologism, eth sòn particular coneishement dera amna umana, eth sòn especiau

6 forma de govèrn locau.

talent entà compréner ath criminau e entà compréner eth sòn crim. En aguest sens, se consideraue un shinhau mautractat e relegat ena sua carrèra, e jamès deishèc d'èster convençut de qué enes nautes esfères non sabien avalorar-lo avientaments e auie enemics en aguesti cercles.

Enes moments mès lugubri menaçaue autanplan a convertir-se en avocat defensor en matèria criminau. Er inesperat cas deth parricidi des Karamazov semblaue costar-li ua grana commocion: "Un cas coma aguest que se poirie conéisher en tota Russia". Mès que m'auanci, en tot díder aquerò.

Ena cramba deth costat, en companhia d'ues senhoretes, s'i estaue eth nòste joen jutge d'instruccion Nikolai Parfionovich Neliudov, vengut hège solet dus mesi de Sant Petersburg. Mès tard, toti comentèren, damb estonament, que totes aqueres persones se trapauen amassades era net deth "crim" en çò deth poder executiu, e que semblaue hèt de bon voler. En realitat, qu'ère tot plan mès simple e s'auie passat damb tota era naturalitat: ara hemna d'Ippolit Kirillovich li hègen mau es caissaus dès eth dia anterior, e er òme non auie auut mès remèdi que gésser per aquiu, en tot húger des sòns gemecs; eth mètge, pera sua madeisha condicion, que non podie passar era cauhada de ua auta manèra que hènt as cartes. Per çò que hè a Nikolai Pardionovich Neliudov, hège ja tres dies qu'ac tenguie planejat de presentar-se aquera net en çò de Mijail Makarovich coma per edart, entà didè'c atau, damb er in de suspréner sobta e maliciosaments ara màger des dues joenes, Olga Mijailovna, en tot desvelhar-li qu'ère ath pas deth sòn secret, que se'n sabie qu'aqueth ère eth dia deth sòn aniversari e qu'era auie decidit amagà'c ara gent entà que non li calesse organizar un balh. Se demoraue que i auesse fòrça risetes e allusions ara edat dera joena, ara sua supausada pòur de declarar-la, e ath hèt de qué eth, en tot èster en possession deth secret, lo pensaue escampilhar ath londemant per tota era ciutat, eca., eca. Eth simpatic joenet qu'ère en aguest sens çò de mès endrabat; de hèt, atau lo cridauen es daunes, "er endrabat", e aquerò, çampar, l'encantaue. Per çò d'aute, pertanhie a çò de mielhor dera societat, ère de bona familha, auie ua bona educacion e boni sentiments, e, encara qu'ère un profeitaire, resultaue inofensiu e tostemp se mostraue corrècte. Fisicaments, qu'ère de baisha estatura, fèble e de complexion delicada. Enes sòns dits fini e esblancossidi tostemp i ludien quauqui anèths d'ua mida excepcionau. En exercici deth sòn cargue amuishaue ua extraordinària gravetat, tau que se considerèsse sagrades era sua significacion e es sues obligacions. Auie un especiau assopliment entà desconcertar enes interrogatòris as assassins e maufactors deth pòble baish e, plan, desvelhaue en eri, se non respècte pera sua persona, òc, aumens, cèrt estonament.

En entrar ena casa deth spravnik, Piotr Ilich se demorèc simplaments estonat: de pic se n'encuedèc de qué aquiu ja se sabie tot. De hèt, auien deishat es cartes e toti èren de pè en tot hèr comentaris, e autanplan Nikolai Parfionovich auie acodit ara prèssa dès era sala a o on s'estaue damb es senhoretes e auie ua expression çò de mès decidida e impetuosa. Receberen a Piotr Ilich damb era espaventosa notícia de qué, efectiuaments, eth vielh Fiódor Pávlovich auie estat assassinat aquera madeisha net

ena sua pròpia casa, assassinat e panat. Qu'ère quauquarren que venguie de saber-se, dera manèra següenta.

Marfa Ignatievna, era hemna de Grigori, qu'auie estat abatut ath cant dera barralha, a maugrat qu'ère dormint coma un soc en sòn lhet e de qué aurie podut contunhar dormint enquiath maitin a vier, se desvelhèc sobtaments. Ad açò contribusic er espaventós crit epileptic de Smerdiakov, que jadie inconscient ena cramba vesia: qu'ère eth crit que començauen invariablaments es sòns atacs de mau dera tèrra, atacs que tostemp, pendent tota era sua vida, auien costat panic a Marfa Ignatievna, en tot hissar-la d'ua manèra perniciosa. Jamès s'i auie podut acostumar. Miei adormida, sautèc deth lhet e lèu dehòra de se correc entath crambon de Smerdiakov. Mès ère escur, e solet podec enténer qu'eth malaut auie començat a roncar e a botjar-se d'ua manèra espauridoira. Alavetz Marfa Ignatievna se botèc a idolar e a cridar ath sòn marit, mès de pic se n'encuedèc de qué Grigori non ère en lhet en moment qu'era s'auie lheuat. Entornèc entath sòn lhet e comencèc a paupar-lo, mès efectiuaments ère uet. Atau donc, Grigori se n'auie anat, mès a on? Marfa Ignatievna gessec ath córrer entath pòrge e d'aciu estant cridèc timidaments ath sòn marit. Naturauments, non tenguec responsa, encara que òc qu'entenec, ath miei deth silenci dera net, uns gemècs que semblauen vier de bèth lòc retirat deth uart. Parèc era aurelha; es gemècs se repetiren e demorec clar que, efectiuaments, venguien deth uart. "Senhor, madeish qu'aqueth viatge damb Lizaveta era Pudesenca!", li venguec entath cap, capvirada. Baishèc damb temor es gradons e aubirèc eth brescat deth uart, qu'ère dubèrt. "Que deu èster aquiu, praubet", se pensèc; s'apressèc en brescat e, còp sec, entenec damb tota claretat que Grigori l'aperaue a crits, damb ua votz aflaquida, agonizanta, terribla: "Marfa, Marfa!", "Senhor, sauva-mos de quinsevolh mau", gasulhèc Marfa Ignatievna e acodic de seguit ara crida, e d'aguesta sòrta trapèc a Grigori. Mès que non lo trapèc ath costat dera barralha, en madeish lòc a on auie estat abatut, senon a uns vint passi d'aquiu. Mès tard se sabec que Grigori, en revier, auie començat a arrossegar-se, e solide aurie auançat atau ua bona estona, en tot pèrder eth sentit e queiguent inconscient en diuèrses ocasions. Era sua hemna se n'encuedèc de seguit de qué ère tacat de sang e se botèc a sorrisclar coma un dimòni. Grigori gasulhaue en votz baisha e de forma mancada de connexion: "l'a aucit...a aucit a sa pair...per qué sorriscles pèga...cor, crida"...Mès Marfa Ignatievna non se padegaue e non paraue de sorrisclar, enquia que de suspresa, en veir qu'era hièstra deth senhor ère dubèrta e auie lum en era, se metec a córrer en aguesta direccion e comencèc a cridar a Fiódor Pávlovich. Totun, en guardar pera hièstra vedec un espectacle espaventós: eth senhor ère estenut capensús en solèr e non se botjaue. Era sua bata clara e eth pitrau dera sua camisa blanca qu'èren chaupadi de sang. Ua candèla sus era taula illuminaue nitidaments era sang e eth ròstre inèrt, sense vida, de Fiódor Pávlovich. En aguest moment, cuelhuda peth panic mès espaventós, Marfa Ignatievna se hec enlà ara prèssa dera hièstra, trauessèc ath mès córrer eth uart, dauric eth barrolh deth portau e correc coma ua lhòca, en tot crotzar peth darrèr dera casa, entà avisar ara sua vesia Maria Kondratievna. Es dues vesies, mair e hilha, ja dormien, mès es furibondi e insistents còps en picapòrt e es crits de Marfa Ignatievna les

desvelhèren, e ambdues hemnes se precipitèren ena hièstra. Marfa Ignatievna, de manèra confusa, entre idòls e sorriscles, endonvièc a condar-les çò de fondamentau e les demanèc ajuda. Precisaments, hège jadilha ena sua casa er errant Fomà. Lo desvelhèren de seguit, e es tres correren entath lòc deth crim. Peth camin, Maria Kondratievna se retirèc a rebrembar qu'un shinhau mès d'ora, abantes des nau deth vrespe, auie entenut un crit penetrant e espaventós, que s'auie podut enténer per tot eth vesiat, procedent deth uart de Fiódor Pávlovich: solide ère eth sorriscle de Grigori quan aguest, agarrat ara cama de Dmitri Fiódorovich, que ja s'auie escambarlat sus era barralha, exclamèc: "Parricida!" "Quauquarrés deishèc anar un sorriscle e dempús se carèc", declarèc ath córrer Maria Kondratievna. En arribar en lòc a on jadie Grigori, es dues hemnes, damb era ajuda de Fomá, lo trasladèren en pabalhon. Aluguèren ua lum e vederen que Smerdiakov non s'auie padegat encara e contunhaue en tot voludar-se en sòn cramòt, damb es uelhs en blanc e treiguent esgluma pera boca. A Grigori li lauèren eth cap damb aigua e vinagre, e mercès ara aigua revenguec de pic e preguntèc de seguit: "An aucit ath senhor"? Alavetz es dues hemnes anèren damb Fomá a veir ath senhor e en entrar en uart vederen en aguesta escadença que non solet era hièstra senon tanben era pòrta dera casa que daue entath uart ère dubèrta de land en land, aquerò a maugrat de qué eth senhor tenguie compde personauments de barrar-la damb pan e clau totes es nets dès hège ua setmana e non li permetie ne ath madeish Grigori que venguesse a trucar ena sua cramba ne peth mau de morir. En veir dubèrta aguesta pòrta, degun des tres, madeish es dues hemnes que Fomá, gausaue entrar ena casa, "per çò que podesse passar dempús". Mès Grigori quan tornèren ath sòn costat, les manèc qu'anèssen de seguit a avisar ar ispravnik. Siguec alavetz quan Maria Kondratievna s'apressèc ath córrer en çò de Mijail Makarovich e alertèc a toti es que s'estauen aquiu. A penes s'auancèc en cinc menutes ara arribada de Piotr Ilich, de sòrta qu'aguest ja non se presentèc solet damb es sues pròpies sospeches e conclusions, senon coma un testimòni de uelh qu'eth sòn raconde venguec a confirmar era sospecha generau per çò que tanhie ara identitat deth criminau (sospecha que, per cèrt, eth madeish, ath hons dera sua amna, se remic a acceptar enquiath darrèr moment).

Decidiren actuar damb energia. Ath mès córrer encomanèren ar ajudant deth comisari de policia qu'arremassèsse a un totau de quate testimònis e que, en tot sauvar totes es nòrmes, que non vau a descríuer aciu, se calèssen ena casa de Fiódor Pávlovich e comencèssen era recèrca sus eth terren. Eth mètge deth *zemstvo*, persona impulsiua e òme deth nòste temps, pòc mens que persutèc entà acompanhar ar ispravnik, ath fiscau e ath jutge d'instruccion. Me limitarè a racondar brèuments: Fiódor Pávlovich, definitiuaments, auie estat assassinat; lo trapèren damb eth crani en.honsat, mès damb qué? Çò de mès probable ei que siguesse damb era madeisha arma que damb era auien abatut dempús a Grigori. Precisaments trapèren era arma dempús d'escotar de Grigori, que se li prestèc tota era ajuda medicau possibla, un raconde plan coerent, a maugrat dera sua votz aflaquida e entrebracada, sus se com auie estat escometut. Damb era ajuda d'un fanau, comencèren a cercar en aute costat dera barralha e trapèren eth pilador de coeire lançat ath ras deth camin deth uart,

perfèctaments visible. Ena cramba a on jadie Fiódor Pávlovich non campèren un desorde inusuau, mès peth darrèr deth paravent, ath pè deth lhet, recuelheren deth solèr ua envolòpa grana, de papèr celh, de mides oficiaus, damb ua inscripcion: "Un petit present de tres mil robles entath mèn àngel Grushenka, per se de cas vie"; ena part inferiora, eth madeish Fiódor Pávlovich auie hijut, probablaments damb posterioritat: "e tath mèn colomet". Auie tres grani sagèths de cera vermelha sus era envolòpa, mès que ja l'auien daurit e uedat: s'auien hèt a vier es sòs. Tanben trapèren en solèr ua fina cinta ròsa, qu'auie servit entà estacar era envolòpa. Enes declaracions de Piotr Ilich auie, entre d'autes, ua circonstància qu'impressionèc enòrmaments ath fiscau e ath jutge d'instrucccion: en resumit, era sua fèrma sospecha de qué Dmitri Fiódorovich s'anaue a calar un tret tara maitiada, de qué ère decidit a balhar aguest pas; eth madeish l'auie parlat d'aguesta qüestion a Piotr Ilich, auie cargat era pistòla ena sua preséncia, auie escrit ua nòta brèu, se l'auie sauvat ena pòcha, e tot aquerò. E, quan eth madeish Piotr Ilich, qu'encara se resistie a creder-lo, lo menacèc damb anar a condà'c a quauquarrés entà evitar eth suicidi, eth madeish Mitia l'auie replicat en tot forçar un arridolet: "Que non auràs pro temps". Atau, donc, les calie arribar çò de mès lèu possible en aguest lòc, en Mokroie, entà aganchar ath criminau abantes de qué auesse temps entà meter-se un tret, s'ei que reauments prenie aguesta decision. "Qu'ei clar, qu'ei clar!, repetie eth fiscau, extraordinariaments agitat. Qu'ei just çò que sòlen hèr es rambalhaires coma eth: deman m'aucisqui, mès, abantes de morir, sarabat e mès sarabat". Era istòria de com s'auie hèt a vier dera botiga es vins e es auti productes non hec senon excitar mès encara ath fiscau. "Rebrembatz, senhors, ad aqueth gojat qu'aucic ath mercadèr Olsofiev, li panèc mil cinc cents robles e ara seguida se n'anèc a crespar-se eth peu, e dempús, sense preocupar-se ne tansevolhe d'amagar ben es sòs, lèu damb eri ena man, se n'anèc de hèsta". A toti, ça que la, les retenguec era investigacion, eth registre ena casa de Fiodor Pávlovich, es formalitats e çò d'aute. Tot aquerò que li calec eth sòn temps, per tant manèren ath dauant, en Mokroie, un parelh d'ores abantes de partir eri madeishi, ath stanovoi Mavriki Mivrikievich Shmertsov, arribat ena ciutat era madeisha vesilha peth maitin entà crubar era sodada. Li balhèren instruccions d'anar entà Mokroie e, sense desvelhar cap alarma, vigilar de contunh ath "criminau" enquiara venguda des autoritats avientes, ath temps que s'ocupaue des testimònis, es *sotskie*[7] e aguesta sòrta de causes. Atau hec Mavriki Mavrikievich, que se sauvèc d'inconegut e solet a Trifon Borisovich, vielh amic sòn, li revelèc en part eth secret deth cas. Tot aquerò venguec a coïncidir, precisaments, damb eth moment que Mitia trapèc ena escurina dera galaria ar ostalèr que l'anaue cercant, e de seguit avertic eth sobte cambi que s'auie produsit en sòn ròstre e enes sues paraules. D'aguesta sòrta, ne Mitia ne arrés se n'encuedèc de qué èren vigiladi; per çò der emboish damb es pistòles, que hège ja ua bona estona que Trifon Borisovich se les auie riflat e les auie botat en lòc segur. E sonque passades es quate dera maitiada, pòc abantes de trincar eth dia, arribèren es autoritats, er ispravnik, eth fiscau, eth jutge d'instruccion, en dus coches tirassadi per dues troikes. Eth doctor, ça que la, s'auie demorat en çò de Fiódor Pávlovich, damb

7 Reng inferior dera policia.

eth prepaus de practicar peth maitin era autòpsia ath cadavre der assassinat, encara que çò que mès l'interessaue ère er estat deth mosso malaut, Smerdiakov. "Atacs tan violents e alongadi deth mau dera tèrra, que se repetissen de contunh pendent dus dies ara seguida, que non se trapen soent; ei un cas que concernís ara sciéncia", declarèc afogat as sòns companhs que ja se n'anauen, e aguesti, entre arridolets, lo felicitauen pera sua trobalha. Ath delà, eth fiscau e eth jutge d'intruccion rebrembarien despús claraments qu'eth doctor auie hijut, en un ton plan decidit, que Smerdiakov non arribarie viu ath londeman.

Ara, après aguesta longa, mès aparentaments de besonh explicacion, auem entornat en madeish punt que deishè eth mèn raconde en libre anterior.

III. ES TORMENTS D'UA AMNA. PRUMÈR TORMENT.

Atau, donc, Mitia ère seigut e campaue as aciu presents damb ua guardada sauvatge, sense compréner se qué li didien. De ressabuda se botèc de pès, quilhèc es braci e cridèc damb fòrça:

- Que non ne sò colpable! Non sò colpable d'aguesta sang! Non sò colpable dera sang deth mèn pair...Lo volia aucir, mès non ne sò colpable! Que non è estat jo!

A penes auie vengut de díder aguestes paraules quan Grushenka, en tot gésser deth darrèr des ridèus, s'esbaucèc as pès der ispravnik.

- Qu'è estat jo, maudida! Jo sò era colpabla!, cridèc entre un somics qu'estarnauen era amna, hèta un mar de lèrmes, en tot esténer es braci entà toti es presents. Que l'a aucit per jo!...Jo que lo sò tormentat e lo sò possat a hè'c! Tanben ath praube vielh, ath defuntat, lo hi a patir, per pura malícia, e è artenhut qu'es causes venguessen es aguest punt! Que jo sò era colpabla, era prumèra e mès importanta! Jo sò era colpabla!
- Òc, tu ès era colpabla! Tu qu'ès era principau responsabla! Ès alugada, leugèra de cap, ès era principau colpabla!, comencèc a cridar, en tot menaçar-la damb era man, er ispravnik, mès de seguit lo padeguèren damb determinacion. Eth fiscau li calec autanplan tier-lo.
- Aquerò qu'ei un vertadèr tarrabastòri, Mijail Makarovich, li didec. Decididaments, qu'ètz en tot méter trebucs ara investigacion...Qu'ac haratz a pèrder tot..., didec lèu alugat.
- Mesures, mesures, mos cau cuélher mesures!, Nikolai Parfionovich trège huec pes caissaus. Se non, que serà totafèt impossible.!
- Jutjatz-mos as dus amassa!, contunhaue cridant Grushenka damb frenesia, encara de jolhs. Castigatz-mos as dus amassa, ara que sò prèsta a vier damb eth en cadafalc!

- Grusha, vida mia, sang mia, santuari mèn! Tanben Mitia queiguec de jolhs ath sòn costat e la sarrèc damb fòrça entre es sòns braci. Non la creigatz, sorrisclèc, que non a eth tòrt d'arren, ne dera sang ne d'arren!

Mès tard rebrembarie que diuèrsi òmes l'auien hèt enlà de Grushenka ara fòrça, qu'ada era se la heren a vier de ressabuda e que, quan se remetec, ja ère seigut ena taula. Ath costat sòn e ena esquia auie uns òmes damb distintius de metau. Ath dauant, en aute costat dera taula, seigut en un fautulh, se trapaue Nikolai Parfionovich, eth jutge d'instruccion, que sajaue de convencer-lo de qué beusse un shinhau d'aigua deth veire qu'ère sus era taula: "vos refrescarà, veiratz se com vos solatge, non ajatz pòur, non vos preocupetz", higec damb extrèma cortesia. De pic, Mitia, atau ac rebrembèc eth, li cridèc fòrça era atencion es sòns grani anèths, un d'eri damb ua amatista e un aute damb ua pèira transparenta de color auriò viu, damb uns reflèxi preciosi. Mès tard, pendent fòrça temps, rebrembarie estonat qu'es anèths auien tirat era sua guardada d'ua manèra irresistibla, quitament en aqueres ores terribles d'interrogatòris, enquiath punt de qué ère incapable de deishar-les de uelh e desbrembar-se'n d'eri, en tot èster uns objèctes totafèt dehòra de lòc en aquera situacion. Ara quèrra de Mitia, en sèti qu'auie ocupat Maksimov ath principi dera cauhada, ère seigut eth fiscau, e ara dreta, en sèti a on alavetz auie estat Grushenka, s'i calèc un joen de cara rosacèa damb ua sòrta de jarga plan rosigada; ath sòn dauant i auie un tintèr e ues huelhes. Per çò que semble, se tractaue der emplegat de burèu deth jutge d'instruccion, que l'auie hèt a vier damb eth. Er ispravnik ère de pès, ath cant d'ua hièstra, en aute extrèm dera cramba, ath ras de Kalganov, que s'auie seigut en ua cagira près dera madeisha hièstra.

- Beuetz un shinhau d'aigua!, tornèc a díder amablaments, per dètzau viatge, eth jutge d'instruccion.
- Que ja è begut, senhors, ja è begut...mès...plan ben, senhors, estronhatz-me, castigatz-me, deciditz eth mèn destin!, exclamèc Mitia, en tot guardar ath jutge damb uns uelhs terriblaments tachadi e exorbitadi.
- Atau, donc, afirmatz taxatiuaments que non ètz eth colpable dera mòrt deth vòste pair, Fiódor Pávlovich?, preguntèc eth jutge d'instruccion doçaments mès damb fermetat.
- Que non ne sò colpable! Sò colpable de ua auta sang, dera sang de un aute ancian, mès non dera deth mèn pair. E me hè dò! È aucit, è aucit a un ancian, l'è aucit e l'è deishat en solèr...Mès qu'ei dur auer de respóner d'aguesta sang damb ua auta sang, ua sang terribla que d'era non ne sò colpable...Terribla acusacion, senhors, un còp de malh en front! Mès se qui a aucit ath mèn pair? Qui l'a aucit? Qui l'a podut aucir, se non è estat jo? Qu'ei quauquarren asenat, absurd, impossible!...
- Òc, jo vos diderè se qui l'a podut aucir..., comencèc a díder eth jutge d'intruccion, mès eth fiscau Ippolit Kirillovich (ajudant deth fiscau, mès que tanben nosati lo cridaram fiscau, entà abreujar), escambièc ua guardada damb eth jutge e didec, en tot dirigir-se a Mitia:

- Que non vos cau preocupar peth vielh vailet, Grigori Vasiliev. Vos cau saber qu'ei viu, a recuperat eth sòn coneishement e, a maugrat deth terrible còp que vos li floquèretz, sivans se dedusís dera sua pròpia declaracion e ara dera vòsta tanben, semble qu'era sua vida non ei en perilh, aumens ena pensada deth doctor.
- Viu? Atau qu'ei viu!, sorrisclèc de suspresa Mitia, amassant es mans. Era cara se l'illuminèc. Senhor, te balhi es gràcies per aguest gran miracle qu'as hèt per jo, pecador e maudit, en tot atier es mèns prècs, qu'è pregat tota era net! Se senhèc tres viatges. Lèu non podie alendar.
- E a estat precisaments de Grigori qu'auem auut ua declaracion tant importanta per çò que tanh a vos...contunhèc dident eth fiscau, mès Mitia, ara imprevista, se lheuèc en un bot dera cagira.
- Un moment, cavalièrs; per amor de Diu, solet un moment; anarè ath mès córrer a dider-li ada era...Nikolai Parfionovich siguec a mand d'idolar, e tanben eth se botèc de pès en un bot. Es òmes damb distintius en piech agarrèren a Mitia, que, ça que la, se seiguec ena cagira...
- Me hè dò, senhors! Que la volia anar a veir solet un moment...Li volia comunicar qu'ei lauada, qu'a despareishut aguesta sang que m'a nafrat eth còr tota era net, que ja non sò un assassin! Sapiatz qu'ei era mia nòvia, senhors!, didec de ressabuda, damb afogament e veneracion, en tot guardar a toti es presents. Ò, gràcies, Senhor! Ò, com m'auetz hèt renéisher, com m'auetz resuscitat en un instant! Aguest ancian, senhors, m'amiaue en braça, me lauaue en un gibrelh; quan, en èster jo ua creatura de tres ans, toti me quitèren, eth que siguec eth mèn pair!
- Atau, donc, vos...comencèc eth jutge d'instruccion.
- Permetetz-me, senhors, permetetz-me ua menuta mès, l'interrompec Mitia, sarrant es codes sus era taula e caperant-se eth ròstre damb es mans; deishatz-me pensar un shinhau, deishatz-me alendar, senhors. Tot aquerò que m'esmò d'ua manèra terribla, terribla! Un òme que non ei ua pèth de tambor, cavalièrs!
- Cuelhetz un shinhau mès d'aigua...gasulhèc Nikolai Porfionovich.

Mitia retirèc es mans dera cara e se metec a arrir. Qu'auie ua guardada decidida, semblaue que s'auie tansformat en un moment. Tanben auie cambiat eth sòn ton completaments: aquiu que i ère, de nauèth, un òme parièr a toti aqueri òmes, a toti aqueri ancians coneishudi sòns; qu'ère madeish qu'auessen coïncidit era vesilha, abantes de qué se passèsse arren, en bèra amassada sociau. Totun, mos convie senhalar, de passa, que Mitia, ara prumeria deth sòn sojorn ena nòsta ciutat, ère recebut corauments en çò der ispravnik, encara que mès tard, sustot en darrèr mes, lèu auie deishat de visitar-lo, e er ispravnik, cada viatge que lo trapaue peth carrèr, per exemple, rufaue es celhes e solet per cortesia l'entornaue era salutacion, çò que Mitia auie pro ben avertit. Era sua relacion damb eth fiscau ère, encara, mès distanta, mès ara sua hemna, dauna nerviosa e fantasiosa, l'auie vengut a veir en diuèrses escadences, tostemp en visites protocolàries, sense que Mitia venguesse de

compréner pro ben se per qué la visitaue, e era tostemp l'auie recebut amablaments, en tot mostrar interès per eth, vè-te'n a saber per qué, enquias darrèrs dies. Per çò deth jutge d'instruccion, encara non auie auut era ocasion de hèr amistat damb eth, mès que l'auie vist un parelh de viatges e autanplan auien escambiat ues paraules, ambdús còps sus eth sèxe femenin.

- Vos, Nikolai Parfionovich, per çò que veigui, ètz un jutge d'intruccion de çò mès adreit (Mitia, de pic, se metec a arrir alègraments), mès ara jo que vos vau a ajudar. Ò, senhors, qu'è resuscitat... e non vo'n hescatz pr'amor de dirigir-me a vosati damb tanta naturalitat e tanta franquesa. Ath delà, que sò un shinhau engatat, vos ac digui damb tota sinceritat. Çampar, qu'è auut er aunor...er aunor e eth plaser de trapar-vos, Nikolai Parfionovich, en çò deth mèn parent Miusov...Cavalièrs, cavalièrs, non sagi de qué sigam parièrs, sò plan conscient dera situacion que me trapi ara ath vòste dauant. Que pese sus jo...s'ei que Grigori a declarat contra jo...pese sus jo...òc, plan que pese sus jo...ua terribla sospecha! Qu'ei terribla, terribla, ac compreni pro ben! Mès calem-mos en ahèr, senhors, sò prèst, e ara podem acabar damb tot aquerò en un virament de uelhs, pr'amor que, escotatz, senhors, escotatz. Se jo ja sai que non sò colpable, alavetz, plan que òc, acabaram en un instant. Non ei atau? Non ei atau?

Mitia parlaue fòrça e ara prèssa, d'ua forma nerviosa e expansiua, tau que se decididaments auesse as sòns audidors coma es sòns mielhors amics.

- Alavetz, de moment vam a anotar que vos refusatz radicauments era acusacion que se vos a hèt, declarèc Nikolai Parfionovich en un ton qu'impausaue e, en tot virar-se entar emplegat de burèu, li dictèc a mieja votz çò que li calie escríuer.
- Anotar? Voletz anotar aquerò? Plan ben, anotatz-ac, que i sò d'acòrd, auetz era mia plia conformitat, senhors... Mès guardatz...Demoratz, demoratz, escriuetz açò: "De tier era violéncia, colpable; dera grèu agression patida peth praube ancian, colpable". E ath delà, ath sòn laguens, en çò de mès ath hons deth sòn còr, tanben ei colpable, mes aquerò que non ac cau escríuer (de pic se dirigic ar emplegat de burèu), aquerò que ja ei quauquarren dera mia vida privada, senhors, aquerò a vosati ja non vos tanh, es prigondors deth mèn còr, voi díder...Mès, der assassinat deth sòn ancian pair, non n'ei colpable! Qu'ei ua idia asenada! Ua idia totafèt asenada!...Vos ac vau a demostrar, e vosati vo'n convenceratz de seguit. Que vo'n vatz a arrir, senhors, vo'n vatz a arrir des vòstes pròpies sospeches!...
- Padegatz-vos, Dmitri Fiódorovich, rebrembèc eth jutge d'instruccion, tau que se, per çò que semble, auesse eth desir de solatjar ad aguest òme exaltat damb era sua pròpia serenitat. Abantes de contunhar damb er interrogatòri, que voleria enténer de vos, s'ei que non auetz inconvenient a respóner, era confirmacion deth hèt de qué, çampar, vos non apreciàuetz ath defuntat Fiódor Pávlovich e de qué èretz damb eth en ua peleja contunhada...Aciu, aumens, hè un quart d'ora, vos auetz permetut de díder qu'autanplan volíetz aucir-lo: "Jo non l'è aucit, auetz proclamat, mès volia aucir-lo!"

- Jo è proclamat aquerò? Ò!, qu'ei possible, senhors! Òc, malerosaments, jo lo volia aucir, ac è volut fòrça viatges...Malerosaments, malerosaments!
- Volíetz. Seríetz d'acòrd en explicar-mos se per qué, reauments, sentíetz un tau òdi ara persona deth vòste pair?
- Se qué les posqui explicar, senhors! Mitia, damb mina ombriua, rufèc es espatles e joquèc es uelhs. Jo jamès è amagat es mèns sentiments, tota era ciutat qu'ac sap, ena tauèrna toti les coneishen. De nauèth, en monastèri, ena cèla deth starets Zosima ac declarè...Aqueth madeish dia, tath vrespe, tustè ath mèn pair e siguí a mand d'aucir-lo, e jurè, en preséncia de testimònis, que vieria a aucir-lo...Ò, que i a mil testimònis! M'è passat un mes sancer dident-t'ac, toti n'an estat testimònis!... Eth hèt qu'ei ara vista, eth hèt que parle, cride, mès es sentiments, senhors, es sentiments ja son ua auta causa. Guardatz, senhors, (Mitia rufèc es celhes), a jo que me semble que vos non auetz eth dret a preguntar-me sus es mèns sentiments. Se vos a autrejat ua autoritat, ac compreni, mès aquerò qu'ei un ahèr mèn, ei quauquarren plan privat, prigond, mès...coma qu'en d'autes escadences non è amagat es mèns sentiments..ena tauèrna, per exemple, e è parlat d'aguestes causes damb absoludaments toti, ara...ara que non vau a hèr un secret d'aquerò. Veiratz, senhors, sò conscient de qué en aguest cas i a indicis terribles contra jo: que les è dit a toti que pensaua aucir-lo, e còp sec l'aucissen: qui mielhor que jo, en aguest cas? Hu, hu, hu! Vos desencusi, senhors, vos desencusi per complet. Se jo madeish sò desconcertat enquiara epidermis, pr'amor que, fin finau, qui l'a podut aucir, en tau cas, se non è estat jo? Non ei vertat? Se non è estat jo, qui a podut èster, qui? Senhors, sorrisclèc de pic, que voi saber ua causa e autanplan exigisqui que me la diguen: a on l'an aucit? Com l'an aucit, com e damb qué? Didetz-m'ac, preguntèc ara prèssa, tachant es vistons en fiscau e en jutge d'instruccion.
- Que l'auem trapat estirat en solèr, capensús, en sòn burèu, damb eth cap trincat, responec eth fiscau.
- Qu'ei quauquarren espaventós, senhors!, Mitia s'estrementic ara suspresa e, en tot apuar es codes sus era taula, se caperèc eth ròstre damb era man dreta.
- Vam a contunhar, l'interrompec Nikolai Parfionovich. Atau, donc, se qué siguec çò que vos botgèc alavetz enes vòsti sentiments d'òdi? Semble que vos auetz declarat publicaments que se tractaue d'un sentiment de gelosia, non ei atau?
- Plan, òc, era gelosia, e non solet era gelosia.
- Discusions per tòrt des sòs?
- Plan, tanben pes sòs.
- Çampar, era discusion ère per tres mil robles qu'a vos, supausadaments, vos deuien der eretatge.
- Qué tres mil! Mès, mès, s'aluguèc Mitia, mès de sies mil, dilhèu mès de dètz mil. Que les ac è dit a toti, ac è cridat! Mès decidí deishà'c de cornèr e conformar-me damb tres mil. Qu'auia besonh, a tot pèrder, d'aguesti tres mil...de sòrta qu'era

envolòpa damb es tres mil robles, que, coma ja me'n sabia, l'auie sauvat jos eth coishin, premanida entà Grushenka, la consideraua definitiuaments mia, tau que se me l'auessen panat, ne mès ne mens, senhors, madeish que se siguesse dera mia propietat...

Eth fiscau escambièc damb eth jutge d'instruccion ua guardada de complicitat, tant que li guinhaue eth uelh dissimuladaments.

- Que ja tornaram mès tard en aguest ahèr, didec de pic eth jutge d'instruccion; permetetz-mos ara enregistrar e anotar precisaments aguest petit punt: que vos consideràuetz aguesti sòs, es qu'èren en aquera envolòpa, dera vòsta propietat.
- Escriuetz, senhors; que ja me n'encuedi de qué aquerò ei un aute indici contra jo, mès que non me cau pòur des indicis e jo madeish digui causes que me perjudiquen. M'auetz entenut? Jo madeish! Guardatz, senhors, per çò que semble m'auetz cuelhut per un òme totafèt desparièr de çò que sò, higec de suspresa, en ton desconsolat e ombriu. Que vos parle un òme nòble, ua persona plan nòbla que, sustot (non ac deishetz de uelh), a cometut infinites baisheses, mès tostemp a estat e contunhe a èster un èsser plan nòble, coma tau èsser, ath sòn laguens, enes sòns fondaments; fin finau, en ua soleta paraula, que non sai explicar... precisaments çò que m'a tormentat tota era mia vida a estat era mia ansia de noblesa, qu'è estat, entà didè'c atau, un martir dera noblesa e l'è cercada damb un fanau, damb eth fanau de Diogenes, e, mentretant, en tota era mia vida non è cometut que baisheses, tau que hèm toti, senhors...voi díder, coma jo solet, senhors, non toti, que me sò confonut, jo solet, jo solet!...Senhors, que me hè mau eth cap (contreiguec dolorosaments era cara); veiratz, senhors, que non me shautaue era sua portadura, auie en eth quauquarren innòble, era mèra vantaria e mensprètz per tot çò de sagrat, burla e incredulitat, qu'ère hastigós, hastigós! Mès ara qu'ei mòrt lo veigui de ua auta manèra.
- Com que de ua auta manèra?
- Que non ei que lo veiga de ua auta manèra, mès me hè dò d'auer-lo auut en òdi tant.
- Vos sentetz empenaït?
- Non ei que me senta empenaït; aquerò non ac escriuatz. Jo tanpòc sò brave, senhors, qu'ei açò que se passe; tanpòc sò tan beròi, e per açò madeish non auia cap dret a considerar-lo hastigós, qu'ei aquerò! Açò òc qu'ac podetz escríuer.

E dit açò, Mitia se botèc en un viraments de uelhs fòrça trist. Dès hège ua estona, a mida qu'anaue responent as preguntes deth jutge d'instruccion, s'anaue amortant cada viatge mès e mès. E, còp sec, just en aguest moment, arribèc ua auta scèna inesperada. Eth cas ei qu'a Grushenka, encara que l'auien trèt abantes d'aquiu, non l'auien amiat guaire luenh: que l'auien deishat solet dues crambes mès enlà dera cramba blua a on auie lòc er interrogatòri. Ère ua cramba petita damb ua soleta hièstra, qu'ère plaçada just darrèr dera gran sala a on auien dançat pendent era net e s'i

auie celebrat eth hestau. Aquiu s'i trapaue Grushenka, sense cap auta companhia, de moment, qu'era de Maksimov, qu'ère terriblaments hissat, fòrça espaurit e aganchat ada era tau que se cerquèsse ath sòn costat era sauvacion. Un campanhard damb un distintiu en piech hège era garda ath ras dera pòrta. Grushenka ploraue e, de ressabuda, quan era pena ja non li cabie ena amna, se lheuèc en un bot, amassèc es mans e, en tot sorrisclar en votz nauta: "Prauba de jo! Prauba de jo!", hec lèu tà dehòra dera cramba ara recèrca d'eth, deth sòn Mitia, d'ua manèra tant ara imprevista qu'arrés la podec arturar. Mitia, ath sòn torn, en enténer aqueth sorriscle, s'estrementic, se botèc de pès en un guimbet e gessec ath sòn encontre coma un pericle, sense saber se qué hège. Mès tanpòc aguest còp artenheren a amassar-se, encara qu'òc artenhren a veder-se. A Mitia lo tengueren fèrmaments des braci: pelegèc, hec fòrça, que sigueren de besonh tres o quate òmes entà tier-lo. Tanben ada era l'agarrèren, e Mitia vedec se com estenie entada eth es sòns braci, damb un crit, tant que se la hègen a vier. En acabar era scèna, Mitia se vedec en lòc d'abantes, seigut ena taula, dauant deth jutge d'instruccion, e se metec a cridar as qu'èren aquiu.

- Se qué voletz d'era? Per qué la hètz a patir? Qu'ei innocenta, innocenta!...

Entre eth fiscau e eth jutge d'instruccion sagèren de padegar-lo. Aquerò se tardèc bèth temps, coma ues dètz menutes; a tot darrèc entrèc ena cramba Mijail Makarovich, qu'auie gessut, e en votz nauta, plan excitat, li didec ath fiscau:

- Que ja mo l'auem hèt a vier, ei en embaish; mès me permetetz vosati, cavalièrs, dider-li ua soleta paraula ad aguest malerós? Ena vòsta preséncia, cavalièrs, ena vosta preséncia!
- Coma volgatz, Mijail Makarovich, responec eth jutge d'instruccion, en aguest cas non auem arren entà objectar.
- Escota, Dmitri Fiódorovich, *batiushka* (comencèc a díder Mijail Makarovich, e en sòn afligit ròstre se miralhèc ua cauda pietat, lèu pairau, peth praube malerós); jo madeish è hèt baishar a Agrafiona Aleksandrovna, l'ac è fisat as hilhes der ostalèr, e ara ei damb era e non se hè enlà deth sòn costat aqueth vielhet, Maksimov; jo qu'è parlat damb era, m'entenes?, è parlat damb era e l'è solatjada, l'è convençuda de qué çò que tu as de besonh ara, ei exprimir-te, atau que non s'i a de calar, li cau sajar de qué non te desesperes, perque, se non, te poiries embolhar e hèr declaracions que vagen contra es tòns interèssi, comprenes? Ben, en resumit, qu'è parlat damb era e ac a comprenut. Ei ua gojata plan esperdigalhada, frair, e ei brava, que volie punar es mans d'aguest vielh; pregaue per tu. Qu'ei era que m'a manat aciu entà que te diga que non te preocupes per era, e ara te calerie, amic mèn, te calerie que jo anèssa a dider-li que tu ès tranquil e non ès preocupat per era. Atau, donc, que ja ac ves, te cau solatjar. Me senti colpable dauant d'era, ei ua amna crestiana, òc, cavalièrs, ei ua amna moisha e non n'a eth tòrt d'arren. Atau, donc, posqui o non posqui dider-li, Dmitri Fiódorovich, que t'estaràs tranquil?

Aqueth bravàs didec fòrça causes mès, mès era pena de Grushenka, ua pena tant umana, se l'auie calat ena amna, e lèu li vengueren es lèrmes enes uelhs. Mitia se

lheuèc en un saut e correc entada eth.

- Desencusatz, senhors, damb eth vòste permís, ò!, damb eth vòste permís!, cridèc. Qu'ètz vos un àngel, Mijail Makarovich, un àngel! Vos balhi es gràcies per era! Òc, òc, vau a estar-me tranquil, vau a estar alègre; didetz-li, pera infinita bondat dera vòsta amna, que sò alègre, alègre, qu'enquia e tot me vien talents d'arrir en aguest moment, en tot saber-me'n qu'ei ath sòn costat un àngel dera garda coma vos. De seguit acabarè damb tot açò e, tanlèu demora liure, l'anarè a cercar, que òc. Que me demore! Senhors, se dirigic de ressabuda ath fiscau e ath jutge d'instruccion, ara que vos vau a daurir tota era mia amna, que vau a desliurar-me, acabaram damb açò en un virament de uelhs, e acabaram alègraments: fin finau toti arriram, vertat? Mès, senhors, aguesta hemna qu'ei era reina dera mia amna! Ò!, permetetz-me que vos ac diga, que m'ac cau cohessar...Ja veigui que sò en companhia de persones plan nòbles: era ei era mia lutz, ei eth mèn santuari, se vo'n sabéssetz! Que ja l'auetz entenut a cridar: "Damb tu entath cadafalc!" E se qué l'è balhat jo, un miserable, un passapaís, entà que m'estime d'aguesta manèra? Dilhèu sò jo, ua creatura pèga e ridicula damb aguesta cara ridicula, digne de tant amor pr'amor de qué m'acompanhe entara preson? Per jo, era que vie d'ajulhar-se as vòsti pès, ua hemna tan capinauta e deth tot innocenta! Se com non l'auia d'adorar, d'implorar, de desirar-la coma hèsqui ara? Ò, senhors, desencusatz! Mès ara, ara ja me senti solatjat!

S'esbaucèc ena cagira e, en tot caperar-se era cara damb es dues mans, s'estarnèc a plorar. Mès que ja èren es sues, lèrmes d'alegria. Que non i estèc a tier-se. Eth vielh spravnik ère plan satisfèt e, çampar, tanben es juristes: vedien qu'er interrogatòri entraue en ua naua fasa. Un còp auec gessut er ispravnik, Mitia reprenec eth bon umor.

- Plan ben, senhors, ara que sò ara vòsta disposicion, ara vòsta complèta disposicion. E...se non auesse estat per aguesti petiti detalhs, mos botaríem d'acòrd de seguit. Un aute còp sò per aguesti petiti detalhs. Que sò tot vòste, senhors, mès vos juri qu'ei de besonh que i age fidança mutua, era vòsta en jo e era mia en vosati: se non, non acabaram jamès. Qu'ac digui en tot pensar en vosati. Vam entar ahèr, senhors, e, sustot, non hotgetz d'aguesta sòrta ena mia amna, non la torturetz damb causes petites, e limitatz-vos a preguntar per çò que s'a passat, pes hèts; en aguest cas, lèu demoraratz satisfèti. Ath diable es petiti detalhs!

Aquerò siguec çò que proclamèc Mitia. Er interrogatòri tornaue a començar.

IV.DUSAU TORMENT

Non vos imaginatz, Dmitri Fiódorovich, se guaires esperances mos inspire era vòsta bona disposicion...(comencèc a díder Nikolai Parfionovich, damb aspècte encoratjat e ua evidenta satisfaccion que miralhaue enes sòns grani uelhs salhenti, de

color gris clar e extrèmaments miòpes, que d'eri s'auie trèt es mericles hège un moment). E ei plan justa era observacion que venguetz de hèr sus era nòsta mutuau fidança, que sense era a viatges ei impossible procedir en casi de semblabla importància, en tot supausar, plan, qu'eth sospechós reauments desire, demore e pogue justificar-se. Pera nòsta part, haram tot çò que sigue ena nòsta man, e vos qu'auetz podut veir ara madeish de quina manèra amiam aguest ahèr...L'aprovatz vos, Ippolit Kirillovich?, de sobte se dirigic ath fiscau.

- Ò!, plan que òc, assegurèc eth fiscau, encara que damb ua cèrta secason en comparèr damb er impuls de Nikolai Parfionovich.

Mentarè, a tot darrèr, que Nikolai Parfionovich, nauèth vengut ena ciutat, en madeish començament dera sua carrèra entre nosati, sentec peth nòste Ippolit Kirillovich, eth fiscau, un respècte extraordinari e se hec eth sòn amic de tot còr, o pòc mens. Ère practicaments era soleta persona que credie sense resèrves en insolit talent psicologic e oratòri deth nòste Ippolit Kirillovich, "deishat de cornèr ena sua carrèra", e n'ère totafèt convençut de qué, plan que òc, auie estat deishat de costat. En èster encara en Sant Petersburg, ja auie entenut a parlar d'eth. Pera sua part, eth joen Nikolai Parfionovich venguec a èster eth solet òme en mon qu'apreciaue sincèraments ath nòste "deishat de cornèr" fiscau. De camin entà Mokroie auien auut temps entà meter-se d'acòrd sus quauqui aspèctes e acordar bères causes en relacion damb eth cas qu'acarauen, e ara, ath torn dera taula, era agudenta intelligéncia de Nikolai Parfionovich caçaue ath vòl e captaue quinsevolh indicacion, quinsevolh movement en ròstre deth sòn collèga mès veteran, ja siguesse mieja paraula, ua guardada o ua guinhada de uelh.

- Senhors, permetetz-me que conda jo madeish era mia istòria sense interromper-me damb foteses, e en un virament de uelhs vos ac explicarè tot, Mitia s'anaue alugant.
- Magnific. Vos ac arregraïsqui, mès, abantes de qué passem a escotar era vòsta declaracion, voleria que me permetéssetz solet verificar un aute petit hèt, plan interessant entà nosati; se tracte, concretaments, des dètz robles qu'ager, tàs cinc, li demanèretz prestadi ath vòste amic Piotr Ilich Perjotin, en tot deishar-li coma gatge es vòstes pistòles.
- Que les empenhè, senhors, les empenhè per dètz robles, e qué? Aquerò ei tot; sonque tornar ena ciutat deth mèn viatge, les empenhè.
- Mès tornàuetz de viatge? Auíetz gessut dera ciutat?
- Òc, senhors, qu'auia viatjat a quaranta verstas, qu'ei que non se'n sabien?

Eth fiscau e Nikolai Parfionovich escambièren ua guardada.

- Totun aquerò, qué vos semble se començatz eth vòste raconde damb ua descripcion sistematica de tot eth dia d'ager, dès era prumèra ora deth maitin? Permetetz-mos saber, per exemple, per qué quitèretz era ciutat e exactaments quan partíretz e quan entornèretz...e toti aguesti hèts...

- Que m'ac auríetz d'auer demanat dès era prumria (Mitia se metec a arrir sorrolhosaments), e, se voletz, que mos calerie començar non dès d'ager, senon dès delàger peth maitin, atau compreneratz a on, com e perqué hi eth viatge. Delàger peth maitin, senhors, anè a veir a un comerçant locau, Samsonov, entà demanar-li prestadi tres mil robles, en tot aufrir-li es mès segurs gatges; un besonh pressant, senhors, un besonh pressant...
- Permetetz-me que vos interrompa, lo copèc amablaments eth fiscau; per qué auèretz un besonh pressant de sòs, e concretaments aguesta soma, ei a díder, tres mil robles?
- Tè, senhors, arren de minúcies: com, quan e perqué, e per qué precisaments aguesta quantitat e non ua auta, e tot aguest embolh...Se contunham atau, qu'aumpliram mès de tres volumes, e encara mos mancarie er epilòg! Tot aquerò ac didec Mitia damb era familiaritat bondadosa, encara qu'impacienta, der òme que desire condar tota era vertat, plen des mielhores intencions. Senhors, de pic semblèc frenar-se, non mormolhetz contra jo per tòrt dera mia brusquetat, vos a prègui un aute còp: credetz-me, de nau, que senti eth màger des mèns respectes e sò conscient dera vertadèra situacion. Non vos pensetz que sò embriac. Que ja se m'a passat era peta. Mès que tanpòc aurie cap importància que siguessa embriac. Entà jo que vau aquerò de:

Sòbri e seren, venguec estupid;
begut e apeguit, venguec sabent.

- Hu, hu, hu! Totun açò, ja me n'encuedi, senhors, de qué de moment non ei ben vist que me hèsca er escarrabilhat damb vosati, ei a díder, enquia que non mos ajam explicat. Permetetz-me sauvar era mia dignitat. Compreni a on ei ara era diferéncia: a tot darrèr, que sò aciu, ath vòste dauant, coma un delinquent e sò, per tant, inferior a vosati en grad maximum, e vosati auetz era obligacion d'observar-me: que non me vatz a balhar un copet ena esquia per çò de Grigori; çò de certan ei qu'un non li pòt trincar eth cap a un vielh e demorar impune, probablaments me jutjaratz per aguest motiu e m'embarraratz, qué me sai, miei an o un an de preson, vè-te'n a saber se guaire me què, mès que non portarà deguna pèrta de drets; pr'amor que serà sense pèrta de drets, vertat, fiscau? Ja ac vedetz, senhors, que sò conscient dera diferéncia... Mès que seratz d'acòrd que vosati ètz capables de hèr vier hòl ath madeish Diu damb aguesta classa de preguntes: A on auetz botat eth pè? Com l'auetz botat? Sus qué l'auetz botat? En aguest cas, que me vau a hèr un embolh, e vosati anotaratz ua sòrta de pegaries enes vòsti escrits, e damb quin resultat? Damb cap de resultat! Plan ben, ja qu'è començat a parlar sense sen, vau a acabar era mia istòria, e vosati, senhors, coma persones damb ua formacion esquista e gent plan nòbla, saberatz perdonar-me. Que vau a concludir, precisaments, damb ua demana: desbrembatz-vo'n, senhors, de tota aguesta rotina

oficiau des interrogatòris, ei a díder, aquerò de començar, sai pas, damb causes ridicules e insignificantes: com t'as lheuat? Qué as minjat? Com as escopit?, entà que "un viatge adormida era atencion deth criminau", lançar-li de pic ua pregunta desconcertanta: "A qui as aucit? A qui as panat?", hu, hu! Aguesta qu'ei era vòsta rotina, aguestes es vòstes normes, en aquerò s'està tota era vòsta astúcia! Damb taus params que poiratz empeguir as campanhards, mès non a jo. Que m'ac sai tot, è servit en exèrcit, hu, hu, hu! Non vos embestietz, senhors, me desencusatz era insoléncia?, didec, en tot guardar-les damb un aspècte de bondat lèu estonanta. Qu'ac a dit Mitia Karamazov, donques que l'ac podetz perdonar: serie imperdonable se s'agisse d'ua persona intelligenta, mès non en tot tractar-se de Mitka, hu, hu!

Nikolai Parfionovich escotaue e tanben arrie. Eth fiscau, encara que non arrie, campaue atentiuaments a Mitia, sense deishar-lo de uelh, coma se non se volesse pèrder ua soleta paraula, ne eth mès leugèr movement, ne era mès leugèra contraccion dera mès imperceptible des tralhes deth sòn ròstre.

- Atau ei se com nosati, plan, auem començat damb vos, repliquèc sense deishar d'arrir Nikolai Parfionovich. Que non mos auem predat a hèr-vos vier lhòco en tot demanar-vos se com vos auíetz lheuat aguest maitin o qué auíetz minjat, senon qu'auem anat, quitament massa lèu, en ahèr.
- Ac compreni; atau ac è comprenut e ac è apreciat, e aprècii encara mès era bondat qu'ara m'amuishatz, ua bondat sense precedents, digna des amnes mès nòbles. Qu'auem coïncidit aciu tres persones nòbles e pro que tot çò qu'age entre nosati se base ena confidança mutuau entre persones cultes e educades, amassades ena sua noblesa e aunor. Totun aquerò, permetetz-me considerar-vos es mèns mielhors amics en aguest moment dera mia vida, en aguest moment d'umiliacion entath mèn aunor! Non vos ac cuelheratz coma ua ofensa, senhors, vertat que non?
- Ath contrari, vos auetz exprimit divinaments, Dmitri Fiódorovich, afirmèc Nikolai Parfionovich, en ton grèu e aprovatiu.
- E arren de detalhs, senhors, toti aguesti detalhs de plaidejaires, exclamèc Mitia damb entosiasme; se non, eth diable sap se com pòt acabar tot aquerò, non ei vertat?
- Que pensi seguir es vòsti conselhs ath pè dera letra, didec de pic eth fiscau, en tot dirigir-se a Mitia, mès, era mia pregunta, totun, que non la retiri. Entà nosati ei totauments imprescindible saber entà què auíetz besonh d'aguesta quantitat precisa, ei a díder, exactaments tres mil robles.
- Entà qué n'auia besonh? Ben, entad açò, entad aquerò...ben, entà pagar un deute.
- Concretaments a qui?
- Me remisqui totafèt a dider-les aquerò, senhors! Veiratz, que non ei que non ac posca díder, o que non gausa o aja pòur, pr'amor que tot aquerò ei menspredable e non son que pegaries, senon per ua qüestion de principis: se tracte dera mia vida

privada e non permeti qu'arrés se cale ena mia vida privada. Aguest qu'ei un des mèns principis. Era vòsta pregunta non ei restacada damb eth cas, e tot açò que non ei restacat damb eth cas, que pertanh ara mia vida privada! Volia pagar un deute, un deute d'aunor, mès que non vau a díder a qui.

- Permetetz-mos anotar aquerò, didec eth fiscau.
- Coma volgatz. Qu'ac podetz anotar atau: que non ac vau a díder, que non. Escriuetz, senhors, qu'enquia e tot considèri desonorant de didè'c. Que se ve qu'auetz fòrça temps entà escríuer!
- Permetetz-me avertir-vos, senhor mèn, e tornar a rebrembar-vos, en cas que non ac sabéssetz, (didec eth fiscau en un ton plan sevèr e particularaments convincent) qu'auetz vos eth perfècte dret a non respóner es preguntes qu'ara vos hèm, tant que nosati, autaments, non auem cap de dret a pressar-vos entà que mos responatz en cas que decidigatz non respóner pera rason que sigue. Aquerò que depen de çò que vos consideretz avient. Mès, en quinsevolh cas, en un ahèr coma eth que mos ocupe, eth nòste prètzhet s'està en her-vos a veir e explicar-vos enquia quin punt vos costatz a vos madeish un damnatge en remir-vos a prestar tau o quau declaracion. E dit aquerò, vos prègui que contunhem.
- Senhors mèns, que jo non m'embèstii...jo..., gasulhèc Mitia un shinhau trebolat per aqueth avertiment. Veiratz, senhors, aguest Samsonov, qu'alavetz venguí a veir...

Naturauments non vam a reprodusir peth menut eth racode d'uns hèts que ja conneish eth liegeire. Er autor, impacient, qu'ac volie condar tot peth menut, e ath madeish temps acabar çò de mes lèu possible. Mès, a mida qu'anotauen era sua declaracion, ère inevitable que l'interrompessen de quan en quan. Dmitri Fiódorovich metie trebucs, mès que non auie mès remèdi que someter-se; s'emmaliciaue, mès sense pèrder de moment era bona animositat. Ei vertat que, de quan en quan, sorrisclaue: "Senhors, aquerò que desgahonarie ath madeish Diu", o ben: "Senhors, non vedetz que m'irritatz en vaganaut"?, mès, a maugrat d'aguestes manifestacions, de moment non s'alteraue eth sòn estat d'animositat, amistós e expansiu. D'aguesta sòrta condèc se com, Samsonov l'auie "prenut eth peu" hège dus dies. (Ja n'ère pliaments conscient de qué s'auien burlat d'eth). Era venda deth relòtge per sies robles, entà arremassar es sòs deth viatge, hèt qu'enquia alavetz desconeishien autant eth jutge d'instruccion qu'eth fiscau, desvelhèc de suspresa en eri un extraordinari interès; qu'ei mès, estimèren de besonh, damb grana indignacion de Mitia, anotar aguest hèt damb tota sòrta de detalhs, en veir que se confirmaue per dusau viatge era circonstància de qué, dès era madeisha vesilha, ère practicaments sense un sò horadat. De man en man Mitia comencèc a vier seriós. Mès tard, dempús de descríuer eth sòn viatge entà cercar a Liagavy e era net que s'auie estat ena isba plea de tofa e çò d'aute, contunhèc eth sòn raconde enquiara tornada ena ciutat, e aciu comencèc per eth madeish, sense èster exprèssaments interrogat sus er ahèr, a descríuer peth menut eth torment dera sua gelosia per Grushenka. L'escotauen en silenci e damb atencion; se fixèren sustot ena circonstància de qué auesse establit, hège ja temps, un punt

d'observacion ath ras dera casa de Fiódor Pávlovich, en uart deth darrèr de Maria Kondratievna, entà vigilar a Grushenka, atau coma en hèt de qué Smerdiakov li balhèsse informacion: aquerò atirèc era sua atencion e non s'estèren d'anotà'c. Dera sua gelosia ne parlèc apassionadaments e extensiuaments e, encara qu'ath sòn laguens s'avergonhaue d'exprimir es sòns sentiments mès prigonds, entà didè'c atau, "ara publica infàmia", hec un evident esfòrç entà cuélher era vergonha peth còth pr'amor d'èster verai. Totun, era impasibla severitat des guardades deth jutge d'instruccion e, mès que mès, deth fiscau, tachades en eth ath long de tot eth raconde, vengueren de trebolar-lo seriosaments. "Aguest gojatòt, Nikolas Parfionovich, que damb eth hè a penes uns dies encara didíem pegaries sus es hemnes, e aguest fiscau malaut, que non se meriten que les conda aguestes causes (pensèc sobtaments, damb tristor); quina vergonha!...ten-te, resigna-te e cara!", concludic era sua reflexion damb un vèrs, mès encara artenhec a arremassar fòrces entà contunhar entà dauant. Que gessec de parlar dera Jojlakovna, tornèc a encoratjar-se un shinhau e autanplan volec condar cèrta anecdòta nauèra sus era dauna, que non hège ath cas, mès eth jutge d'instruccion l'interrompec e li suggeric amablaments que passèsse entà "quauquarren substanciau". Fin finau, dempús d'auer descrit era sua desesperacion e de restacar-se ath moment que, en gésser de çò dera senhora Jojlakovna, arribèc a pensar a "guinhauetejar de seguit a quauqu'un entà arténher es tres mil robles", tornèren a interromper-lo entà deishar constància de que "volie guinhauetejar" a quauqu'un. Mitia les deishaue escríuer sense díder arren. Ara fin arribèren en punt deth raconde que se n'auie sabut de pic que Grushenka l'auie enganhat e auie deishat era casa de Samsonov pòc dempús de qué eth madeish Mitia l'auesse acompanhat enquia aquiu, a maugrat de qué era l'auie dit que se demorarie damb eth vielh enquiara mieja net. "Se non aucí alavetz ad aguesta Fenia, senhors, siguec solet pr'amor que non auia temps", se l'escapèc de ressabuda en un moment deth raconde. E aquerò tanben ac anotèren suenhosaments. Mitia, damb portadura ombriua, demorèc qu'acabèssen e comencèc a condar se com auie anat ath mès córrer entà çò de sa pair, entath uart, mès ara imprevista eth jutge d'instruccion l'interrompec e, en tot daurir eth gran cartipèl qu'auie ath sòn costat, sus eth divan, treiguec d'eth eth trisson de coeire.

- Coneishetz aguest objècte? L'ac amuishèc a Mitia.
- A, òc! Mitia arric lugubraments. Com non l'auria de conéisher! Deishatz-lo-me veir...Ath diable!, que non me hè ua bèra manca!
- Que vos auetz desbrembat de mentar-lo, observèc eth jutge d'instruccion.
- A, diables! Jamès vos ac auria amagat, seguraments non ac auríem podut deishar de cornèr, non vos semble? Simplaments, non m'a vengut entath cap.
- Ajatz era bondat de condar peth menut se com vos armèretz damb aguest objècte.
- Permetetz-me, senhors, damb plaser.

E Mitia condèc se com auie cuelhut eth pilador e s'auie metut a córrer.

- Mès, se qué preteníetz en armar-vos damb semblable utís?

- Se qué pretenia? Non pretenia arren! Me lo hi a vier e gessí ath mès córrer.
- Mès, per qué? Se didetz que non preteníetz arren...

En Mitia creishie era indignacion. Guardèc fixaments ath "gojatòt" e arric escura e maliciosaments. Eth cas ei que cada viatge se sentie mès e mès avergonhat per auer estat tan sincèr en aguesti moments e auer condat tant efusiuaments a "semblables persones" era istòria dera sua gelosia.

- Que m'ei parièr eth pilador deth mortèr!, gessec de pic.
- Que non i hè arren, senhor.
- Ben, l'agarrè entà defener-me des cans. O pera escurina...sabi pas, per s'un cas.
- E abantes, quan gessíetz en carrer de nets, tanben agarràuetz bèra sòrta d'arma, s'ei que vos hège pòur era escurina?
- Ath diable, tè! Senhors, qu'ei literauments impossible parlar damb vosati!, cridèc Mitia, dehòra de se; alavetz, en tot virar-se de cap ar emplegat de burèu, rogit de ira, damb ua nòta de frenesia ena sua votz, li didec ara prèssa: escriu ara madeish...ara madeish..."Qu'agarrè eth pilador damb era intencion de vier ath córrer a aucir ath mèn pair...a Fiódor Pávlovich...d'un còp en cap!" Qué, ètz ara satisfèti, senhors? Vos è trèt un pes deth dejós?, didec en tot dirigir ua guardada desfisanta ath jutge d'instruccion e ath fiscau.
- Mo'n sabem pro ben que venguetz de hèr aguesta declaracion per tòrt dera vòsta irritacion damb nosati e pr'amor qu'ètz indignat damb es preguntes que vos hèm e que vos consideratz pòc importantes, encara que, en esséncia, son reauments essenciaus, li didec secaments eth fiscau, a manèra de reponsa.
- Per amor de Diu, senhors!. Plan ben, me hi a vier eth pilador...Entà qué cuelh bèth un quauquarren en aguesti casi? Sabi pas. Lo cuelhí e gessí ath córrer. Qu'ei ua vergonha, senhors, *passons*, o juri que non condi arren mès! Botèc es codes sus era taula e emparèc eth cap en ua man. Ère seigut d'esponera respècte as sòns interrogadors, sajant de padegar un mau sentiment ath sòn laguens. Çò de cèrt ei qu'auie uns talents terribles de lheuar-se e declarar que non pensaue díder ne ua soleta paraula mès: "Encara que m'amietz entath cadafalc". Guardatz, senhors, didec de ressabuda, en tot hèr un esfòrç entà tier-se, guardatz. Vos escoti e m'imagini...Guardatz, a viatges qu'è un sòmni...Un sòmni freqüent, que se repetís; sónii que quauquarrés me perseguís, quauquarrés que me cau ua pòur terribla, m'acace ena escurina, de nets, me cèrque, e jo m'amagui ath darrèr dera pòrta o der armari, que m'amagui d'ua forma umilianta; çò de mès important ei qu'eth se'n sap pro ben d'a on m'amagui, mès hè que non ac sap entà alongar eth mèn patiment, entà recrear-se en mèn terror...Aquerò ei çò que vosati hètz ara! Quauquarren plan semblable!
- Soniatz damb aguestes causes?, preguntèc eth fiscau.
- Òc, sónii damb aguestes causes...Non voletz cuelher-ne nòta? Mitia forcèc un

arridolet.

- Non, senhor, non ac vam a anotar, mès, ça que la, qu'auetz uns sòmnis plan curiosi.
- Ara que ja non se tracte d'un sòmni! Ei realisme, senhors, eth realisme dera autentica vida! Jo sò eth lop, e vosati es caçaires, e ètz en tot mautar ath lop.
- Aguest comparèr que non a cap de sens..., comencèc a díder Nikolai Parfionovich damb extraordinaria doçor.
- Plan que òc, senhors, plan que òc! Mitia tornèc a díder, mès, dempús d'auer solatjat visiblaments era sua amna damb aquera explosion de colèra sobta, comencèc un aute còp a atrendir-se damb cada paraula que prononciaue. Que podetz vosati non creir a un criminau o a un acusat que torturatz damb es vòstes preguntes, mès ath mès nòble des òmes, senhors, as mès nòbles impulsi dera amna (ac diderè damb gausardaria!), non! Ad aguest òme non podetz deishar de creder-lo...que non auetz ne tansevolhe eth dret a hè'c...mès

Cara, còr.

Tie-te, resigna-te e cara!

"Ben, qué?, contunhi?, s'interrompec, taciturn.

- Naturauments, se vos platz, responec Nikolai Parfionovich.

V. TRESAU TORMENT

Mitia comencèc a parlar damb rudesa, mès ère evident qu'encara s'i pregaue mès entà non desbrembar ne deishar de costat cap detalh deth sòn raconde. Condèc se com auie sautat era barralha deth uart de sa pair e com s'auie apressat ena hièstra, abantes de referir-se, fin finau, a tot çò qu'aquiu s'auie passat, ath pè dera hièstra. Parlèc damb claretat e precision, tau que soslinhant es paraules, des sentiments qu'autant l'auien enquimerat en aqueri moments en uart, damb aqueth delèri òrre de saber se Grushenka ère o non en çò de sa pair. Mès, per estranh que semble, autant eth fiscau qu'eth jutge d'instruccion l'escotauen aguest còp damb ua resèrva extrèma, lo guardauen secaments, hègen plan mens preguntes. Mitia non podec vier en cap conclusion per çò que se vedie enes sues cares. "Que s'auràn emmaliciat e se senteràn ofensadi, pensèc; ben, qué diables!" Ça que la, quan condèc se com auie decidit hèr-li a sa pair eth *senhau* de qué auie arribat Grushenka entà que li daurisse era pòrta, ne eth fiscau ne eth jutge d'instruccion se n'encuedèren dera paraula "senhau", tau que se non auessen comprenut bric se quin ère eth sòn significat precís en aqueth contèxte, quauquarren qu'a Mitia l'atirèc era atencion. En arribar, a tot darrèr, en moment que,

en veir a sa pair pistant pera hièstra, e en sénter qu'er òdi lo cuelhie peth laguens, auie trèt dera pòcha eth pilador, s'arturèc còp sec, tau que s'ac hesse de bon voler. Qu'ère en tot guardar ara paret, e se'n sabie qu'aqueri òmes auien es sòns vistons tachadi en eth.

- Plan ben, didec eth jutge d'instruccion; vos agarrèretz era arma e...e qué se passèc dempús?
- Dempús? Dempús l'aucí...li balhè un còp ena coroneta e li daurí era tèsta...Entà vosati, atau se passèc.! De ressabuda, es uelhs li ludien. Tota era sua colèra, amortada enquia alavetz, crevèc de pic ena sua amna damb ua fòrça insolita.
- Entà nosati, repetic Nikolai Parfionovich; plan ben, e entà vos?

  Mitia joquèc es uelhs e s'estèc ua bona estona en silenci.

- Entà jo, senhors, entà jo, çò que se passèc siguec açò, comencèc a díder en votz baisha. Sabi pas se sigueren es lèrmes de quauquarrés, sabi pas se Diu escotèc es prècs dera mia mair, s'un esperit luminós me punèc en aqueth moment, que non ac sabi; mès eth diable siguec vençut. M'aluenhè ara prèssa dera hièstra e m'esdeguè a córrer entara barralha...e Grigori m'artenhec just quan jo m'auia ja plaçat naut de tot dera barralha...(En aguest moment Mitia lheuèc finauments es uelhs entàs sòns interlocutors. Aguesti, çampar, lo guardauen damb ua atencion impassibla. Ua sòrta d'espasme d'indignacion li recorrec era amna a Mitia). Ara madeish, senhors, qu'ètz en tot arrir-vo'n de jo, copèc sobtaments.
- Per qué treiguetz aguesta concludion?, preguntèc Nikolai Parfionovich.
- Pr'amor que non vos credetz ne ua soleta paraula, per açò! Compreni plan ben qu'ajam arribat en punt principau: eth vielh jatz aquiu damb eth cap trincat, e jo, dempús d'auer descrit tragicaments se com lo volia aucir e com auia agarrat un trisson de mortèr, que hugi de pic dera hièstra...Un poèma! En vèrs! Qui se pòt creir çò que ditz aguest valent! Hu, hu,! qué trufaires qu'ethz vosati, senhors!

  Se voludèc damb tot eth sòn pes ena cagira, en tot hèr-la croishir.

- E non vo n'encuedèretz (comencèc a preguntar eth fiscau, que semblaue non auer notat era agitacion de Mitia), non vo n'encuedèretz, quan vos aluenhèretz ara prèssa dera hièstra, de s'era pòrta que da tath uart, ua qu'ei plaçada en aute costat deth pabalhon, ère dubèrta?
- Non, non ère dubèrta.
- Non n'ère?
- Ath contrari, qu'ère barrada; ath delà, qui l'aurie podut daurir? Vai, era pòrta...un moment! (Còp sec, semblaue auer-se'n rebrembat de quauquarren e a mand siguec d'estrementir-se). Dilhèu auetz trapat vosati era pòrta dubèrta?
- Òc, qu'ère dubèrta.
- E qui l'a podut daurir, se non auetz estat vosati? Mitia, de pic, ère terriblaments

estonat.

- Era pòrta ère dubèrta, e er assassin deth vòste pair entrèc solide per aguesta pòrta e, un còp cometut er assassinat, gessec per aguesta madeisha pòrta (didec eth fiscau a plaser, claraments, coma soslinhant es paraules). Aquerò qu'ei totafèt clar entà nosati. Er assassinat, evidentaments, se cometec laguens era cramba, e non a trauèrs dera hièstra, quauquarren qu'ei positiuaments clar a compdar dera investigacion amiada a tèrme, dera posicion deth còs e de tot çò d'aute. Per çò que hè ad aguesta circonstància que non i a cap de dobte.

Mitia ère terribaments estonat.

- Mès, s'aquerò ei impossible, senhors,!, sorrisclèc, completaments desconcertat. Jo...jo non entrè...Vos asseguri rotondaments, damb tota certitud, qu'era pòrta ère tostemp barrada tant que jo m'estè en uart e quan gessí ath córrer d'aquiu. Jo me demorè ath pè dera hièstra, e ada eth lo vedí a trauèrs dera hièstra, e solet, solet...M'en brembi de tot açò enquiara darrèra menuta. E, encara que non m'en brembèssa, que serie parièr, pr'amor que es *senhaus* solet les coneishíem Smerdiakov e jo, ath delà deth pròpi defunt, e eth, sense senhaus, jamès aurie dubèrt ad arrés!

- Senhaus? De quines senhaus parlatz?, preguntèc eth fiscau damb un curiosèr ansiós, lèu isteric, e se'n desbrembèc de seguit de totes es sues resèrves. Ac demanèc coma se s'arrosseguèsse damb cautèla. Qu'auie flairat un hèt important, que non coneishie encara, de seguit sentec ua pòur atròça a que Mitia non volesse acabar de desnishar-lo-se.

- Atau que non ac sabíetz! (Mitia li guinhèc eth uelh, en tot arrir burlesca e maliciosaments). E se jo non vos ac digui? Com vo n'auríetz encuedat? Coneishíem aguesti senhaus deth defunt, Smerdiakov e jo, arrés mès; tanben eth cèu, mès eth cèu que non l'ac aurie dit. Mès ei un hèt interessant, eth diable se'n saberà deth profitt que se li posque trèir, hu, hu! Tranquils, senhors, que vos meterè ath pas, solet pensatz en pegaries. Non vo'n sabetz damb qui tractatz! Tractatz damb un sospechós que declare contra eth madeish, que declare en sòn pròpi damnatge. Òc, pr'amor que sò un cavalièr d'aunor, causa que non n'ètz vosati!

Eth fiscau non auec mès remèdi qu'avalar-se eth grapaud, qu'ère tremolant d'impaciéncia entà conéisher aqueth nau hèt. Mitia les balhèc ua explicacion precisa e longa sus tot açò qu'ère restacat damb es senhaus que Fiódor Pávlovich auie ideat entà Smerdiakov, les condèc çò que significaue cada còp ena hièstra e autanplan reprodusic aguesti senhaus hènt trucs ena taula; ara pregunta que li hec Nikolai Parfionovich de s'eth, en trucar ena hièstra deth vielh, auie hèt precisaments eth senhau que significaue: "A vengut Grushenka", responec damb precision que òc, qu'auie hèt, efectiuaments, aqueth senhau.

- Aquiu qu'ac auetz, ara bastitz era vòsta tor!, concludic Mitia, e tornèc virar-se d'esquia damb mensprètz.

- E d'aguesti senhaus solet n'auíetz notícia eth vòste defuntat pair, vos e eth vailet Smerdiakov? E arrés mès?, tornèc a preguntar Nikolai Parfionovich.
- Òc, eth vailet Smerdiakov, e tanben eth cèu. Anotatz çò deth cèu; que non ei sobrèr d'escriuè'c. Vosati madeishi qu'auratz besonh de Diu.

Comencèren d'escriuè'c, coma i naturau, mès ja ac hègen quan eth fiscau, ara suspresa, tau que se l'auesse acodit de ressabuda ua naua idia, didec:

- Mès, coma que Smerdiakov coneishie tanben aguesti senhaus, e pr'amor que vos refusatz damb tota era fòrça deth morir era acusacion d'auer aucit ath vòste pair, non serie eth que, en tot hèr eth senhau convengut, artenhec qu'eth vòste pair li daurisse era pòrta e dempús...cometesse eth crim?

Mitia li hec ua guardada prigondaments ironica, mès cargada, ath madeish temps, d'un òdi terrible. Lo guardèc fòrça estona, en silenci, enquia qu'eth fiscau comencèc a parpelejar

- Qua ja auetz tornat a caçar un aute vop!, didec Mitia ara fin. Qu'auetz agarrat pera coa ad aguest desvergonhat!, hu, hu! Que vos coneishi pro ben, fiscau! Vos que pensàuetz que gesseria en un virament de uelhs, que m'agarraria ad açò que venguez d'insinuar e me botaria a cridar coma desgahonat: "A, qu'a estat Smerdiakov! Eth qu'ei er assassin!". Vos cau arreconéisher qu'ei aquerò çò qu'auetz pensat, arreconeishetz-ac, e alavetz contunharè.

Mès eth fiscau que non arreconeishec arren. Se demorèc carat, demorant.

- Que vos auetz enganhat, non vau a cridar contra Smerdiakov!, didec Mitia.
- Ne tansevolhe sospechatz d'eth?
- E vosati òc que ne sospechatz?
- Que tanben d'eth auem auut sospeches.

Mitia tachèc es uelhs en solèr.

- Delà d'açò, didec en ton seriós, escotatz: dès eth prumèr moment, lèu dès que gessí ath córrer entà vosati deth darrèr deth ridèu, me venguec ua idia: "Smerdiakov!" Aciu, seigut en aguesta taula, tant que cridaua qu'èra innocent d'aquera sang, non è deishat de pensar: "Smerdiakov!". Que non me treiguia deth dessús a Smerdiakov. A tot darrèr, just hè un moment è auut era madeisha idia: "Smerdiakov!"; mès solet a estat ua segonda, en instant a vier qu'è pensat: "Non, que non a estat Smerdiakov!" Aquerò non ei òbra sua, senhors!
- En aguest cas, sospechatz de bèra auta persona?, preguntèc damb cautèla Nikolai Parfionovich.
- Sabi pas se qui, o quina persona, s'a estat era man deth cèu o de Satanàs, mès...que non a estat Smerdiakov!, concludic Mitia damb decision.
- Mès, se com afirmatz damb tanta rotonditat, damb tanta insisténcia, que non a estat eth?

- Per conviccion. En tot basar-me enes mies impressions. Pr'amor que Smerdiakov ei un òme de çò mès abjècte e covard que posque existir. Non solet un covard, senon era conjoncion de totes es covardies deth mon, totes en ua, caminant sus dues cames. Que neishec d'ua garia. Cada viatge que parlaue damb jo, tremolaue de pòur, en tot pensar-se que l'anaua a aucir, encara que non li lheuèsse era man. Queiguie as mèns pès e ploraue, me punaue aguestes madeishes bòtes, literauments, en tot suplicar-me que "non l'espaurissa". Ac auetz entenut? Que "non l'espaurissa", quines paraules son aguestes? Se jo enquia e tot li hèja presents. Qu'ei ua garia malautissa, que patís deth mau dera tèrra, damb ua ment aflaquida; un mainatge de ueit ans que li poirie estovar era codena. Quina sòrta de persona ei aguesta? Que non a estat Smerdiakov, senhors; se ne tansevolhe l'impòrten es sòs, non acceptaue ne çò que jo li balhaua...Ath delà, entà qué auie d'aucir ath vielh? S'enquia e tot ei possible que sigue hilh sòn, un hilh naturau, non ac sabíetz?
- Auíem entenut aguesta legenda. Mès tanben vos ètz hilh deth vòste pair, e auetz anat dident a toti que lo volíetz aucir.
- Un aute còp de calhau! E damb fòrça mala intencion! Que non me cau pòur! Ò, senhors, que me semble d'ua excesssiua viletat que me digatz aguestes causes ena cara! Ua viletat, pr'amor qu'è estat jo que vos ac è dit. Non sonque volia, senon que podia auer-lo aucit, e è cargat de bon voler damb era colpa d'auer estat a mand de hè'c. Mès eth cas ei que non l'è aucit, que m'a sauvat er àngel dera garda: aquerò ei quauquarren qu'a vosati non vos entre en cap...Per aquerò ei ua viletat dera vòsta part, ua autentica viletat! Pr'amor que jo non l'è aucit, non l'è aucit, non l'è aucit! Escotatz-me ben, fiscau: que non l'è aucit! (de pic non s'estofe. En tot er interrogatòri non s'auie alugat tant), E qué vos a dit a vosati?... Smerdiakov, digui (higec de seguit, dempús ua pausa). Vos ac posqui demanar?
- Vos que podetz demanar-mos çò que sigue, responec eth fiscau damb mina hereda e sevèra; quinsevolh causa que sigue restacada damb era part materiau deth cas, e nosati, vos torni a díder, qu'èm autanplan obligadi a balhar ua responsa avienta as vòstes demanes. Trapèrem ath vailet Smerdiakov, que per eth preguntatz, en tot jàder inconscient en sòn lhet, hissat d'un atac extraordinàriaments agudent deth mau dera tèrra, que li podie repetir per dètzau viatge consecutiu. Eth mètge qu'ère damb nosati, en examinar ath pacient, mos a comunicat que quitament ei possible que non arribe viu ath londeman.
- Plan, en tau cas, qu'a estat eth diable qu'a aucit ath mèn pair!, se l'escapèc de pic a Mitia, coma s'enquia alavetz s'auesse estat demanant tu per tu: "Aurà estat Smerdiakov o non aurà estat Smerdiakov?"
- Que tornaram ad aguest hèt, resolvec Nikolai Parfionovich; mès ara, non voleríetz contunhar damb era vòsta declaracion?

Mitia demanèc ua pòsa. L'ac autregeren amablaments, dempús de pausar-se, contunhèc eth raconde. Mès qu'ère evident que se li hège plan de mau hèr. Qu'ère

espisat, se sentie ofensat e morauments derrotat. Ath delà, eth fiscau, ara damb tota era intencion, se predèc a despacientar-lo de bon voler, en tot agarrar-se as "petiti detalhs". Venguie de descríuer Mitia se com, escambarlat naut de tot dera barralha, auie tustat en cap damb eth pilador a Grigori, que l'auie aganchat dera cama quèrra, quan eth fiscau l'interrompec e li demanèc que descriuesse peth menut se com ère calamic-calamac ena barralha. Mitia se demorèc estonat.

- Ben, donques qu'èra atau seigut, naut de tot, damb ua cama per aguest costat, era auta per aguest aute...
- E eth trisson deth mortèr?
- Cuelhut ena man.
- Non l'amiàuetz ena pòcha? Ac rebrembatz damb tanta precision? Qu'auríetz cuelhut ua bona enventida...
- Supausi que òc, e vos se per qué vo'n hètz?
- Qué tau se vos escambarlèssetz ena cagira exactaments coma alavetz ena barralha, e mos amuishèssetz graficaments, entà qu'ac podéssem veir damb claretat, enquia a on quilhèretz eth braç en moment de cuélher enventida, e en quina direccion?
- Non vos estaratz burlant de jo?, preguntèc Mitia, en tot guardar capinaut ar interrogador, mès aguest ne tansevolhe parpelegèc. Mitia se virèc convulsiuaments, se seiguec a shivau sus era cagira e metec eth braç entà darrèr, tau que se cuelhesse enventida. Atau lo tustè! Atau l'aucí! Qué mès voletz?
- Vos ac arregraïsqui. Voleríetz ara explicar-mos per qué, fin finau, sautèretz en uart, damb quina finalitat ac hèretz e qué preteníetz reauments?
- Macarèu, qué diables...sautè darrèr deth queigut...sabi pas se damb quina fin!
- En aqueth estat de nèrvis? E en tot húger?
- Òc, nerviós e en tot húger.
- Volíetz prestar-li ajuda?
- Quina ajuda...Dilhèu òc que tanben li volessa prestar ajuda, non m'en brembi.
- Non vo'n brembatz? Voi díder, venguéretz a èster inconscient, de bèra manèra?
- Non, non, arren d'aquerò, me'n brembi de tot. Enquia des causes mès pichones. Sautè entà veir se qué l'auie passat e li limpiè era sang damb un mocador.
- Qu'auem vist eth vòste mocador. Auíetz era esperança d'entornar era vida ara persona qu'auíetz agarrit?
- Sabi pas s'auia esperances. Simplaments me'n volia assegurar de s'ère viu o non.
- A, de manèra que vo'n volíetz assegurar? Ben, e qué?
- Non sò mètge, non n'èra segur. Hugí pensant que l'auia aucit, mès se passe que s'a revengut.

- Fantastic, concludic eth fiscau. Vos ac arregraïsqui. Qu'ei just çò qu'auia besonh. Sajatz de contunhar.

Malerosaments, a Mitia non l'auie vengut entath cap condar, a maugrat de qué ac auie rebrembat, qu'auie sautat per pietat e que, de pès ath ras dera victima, auie prononciat autanplan ues paraules de commiseracion: "Qu'as queigut, vielh, qué i vam a hèr; atau que repausa" Mès eth fiscau ne treiguec ua soleta conclusion: qu'er òme auie sautat "en aqueth moment, e en aqueth estat d'agitacion", sense cap aute objectiu qu'assegurar-se, deth tot, de s'ère viu o non eth solet testimòni deth crim. Per tot açò, quina fòrça, quina audàcia, quina sang hereda, quina precaucion aurie un òme qu'autanplan en un moment semblable... e eca, eca. Eth fiscau n'ère satisfèt: "A basa de petiti detalhs è trèt des sòns cabaus ad aguest òme malautís, enquia que se l'ei alugat era lengua".

Penosaments Mitia contunhèc damb eth sòn raconde. Mès de seguit tornèren a interromper-lo; en aguesta ocasion Nikolai Parfionovich:

- Com podéretz presentar-vos dauant dera sirventa Fedosia Markova, en tot auer es mans e, coma dempús se vedec, tanben era cara, tacades de sang?
- Jo alavetz non me n'encuedè de qué auia sang!, repliquèc Mitia.
- Aquerò que didetz que pòt èster, aguestes causes se passen. Eth fiscau escambièc ua guardada damb Nikolai Parfionovich.
- De vertat que non me n'encuedè; plan ben dit, fiscau, assentic tanben Mitia. Mès contunhèc dempús era istòria de se com auie decidit, còp sec, "hèr-se enlà" e "deishar liure eth camin as erosi". E aguest viatge ja non li siguec possible despolhar eth sòn còr, tau qu'ac auie hèt abantes, en tot parlar dera "reina dera sua amna". Li hège hàstic de hè'c dauant d'aqueres persones heredes, "que li shurlauen eth sang coma cinzes". Per aquerò, dauant des sues reïterades preguntes declarèc braca e contondentaments: En resumit, que decidí aucir-me. Entà qué me calie contunhar viuent: era solucion qu'ère a vista de nas. Auie apareishut eth sòn ofensor, aqueth prumèr, indiscutible amor; passadi cinc ans, tornaue encamardat, prèst a reparar era sua ofensa mejançant eth maridatge legitim. Atau que comprení qu'entà jo tot s'auie acabat...Darrèr de jo deishaua eth desaunor, e a mès aquera sang, era sang de Grigori... Entà qué viuer? Atau, donc, anè a desempenhar es mies pistòles, entà cargar-les e calar-me ua bala en cervèth tara maitiada...
- E pera net, eth gran sarabat?
- Pera net, eth gran sarabat. A, qué diables, acabatz ja, senhors. Qu'èra decidit a calar-me un trèt, per aciu apròp, enes entorns d'aguest pòble, e pensaua acabar damb era mia vida tàs cinc dera maitiada; qu'amiaua ua noteta premanida ena pòcha, l'auia escrit en çò de Perjotin, quan carguè era pistòla. Aciu qu'auetz era nòta, liegetz. Que non condi tot açò entà vosati!, higec en un ton còp sec menspredant. Se treiguec eth papèr dera pòcha deth justet e lo lancèc sus era taula; es investigadors liegeren era nòta damb curiosèr e, coma ei de besonh,

l'incorporèren en somari.

- E, totun aquerò, non auíetz pensat encara a lauar-vos es mans, ne tansevolhe quan venguéretz a veir ath senhor Perjotin? Non auíetz pòur, a tot darrèr, de desvelhar sospeches?
- Quina sòrta de sospeches? Sospechèssen o non, se qué i hège; que tenguia pensat vier aciu tàs cinc e calar-me un trèt e arrés aurie auut temps de hèr arren. Se non auesse estat per çò que l'a arribat ath mèn pair, vosati non vo n'auríetz sabut d'arren e non seríetz aciu. Ò, aquerò qu'a estat òbra deth diable! Eth diable a aucit ath mèn pair e a trauèrs deth diable ac auetz sabut vosati de seguit! Se com auetz podut vier aciu tan lèu? Qu'ei un prodigi, quauquarren fantastic!
- Eth senhor Perjotin mos informèc de qué vos, quan vos presentèretz en çò de sòn, amiàuetz enes mans...un modelhon de sòs...un hèish de bilhets de cent robles, e tanben les vedec un vailet que tie ath sòn servici.
- Òc, senhors, atau siguec, me'n brembi.
- Ara que mos acaram a ua qüestion. Vos importarie explicar-mos (comencèc Nikolai Parfionovich, en un ton excepcionauments doç) d'a on treiguéretz de pic tant de sòs, pr'amor que tot hè veir, en tot començar peth simple calcul temporau, que vos non auíetz passat per casa?

Eth fiscau arroncilhèc es celhes en enténer aguesta pregunta, formulada de manèra tan categorica, mès non interrompec a Nikolai Parfionovich.

- Non, non passè per casa, responec Mitia, aparentaments damb fòrça cauma, encara que guardant en solèr.
- Permetetz, en aguest cas, que repetisca era pregunta, contunhèc dident Nikolai Parfionovich, que semblaue caminar de punta. A on podéretz obtier de suspresa aguesta soma quan, sivans era vòsta pròpia confession, tàs cinc d'aguesta madeisha tarde...?
- Auia besonh de dètz robles e l'empenhè es mies pistòles a Perjotin, dempús venguí en çò dera senhora Jojlakovna entà demanar-li tres mil, mès que non me les prestèc, e dempús se passèc tot aguest endrabament, lo copèc Mitia bruscaments; plan, senhors, auia besonh des sòs, e de ressabuda me trapè damb uns milèrs, tè, sabetz ua causa, senhors? Qu'ètz es dus espauridi: e s'aguest non mos conde d'a on les a trèt? Donques aquerò ei çò que se passarà: que non vos ac pensi díder, qu'ac auetz endonviat, vos vatz a demorar sense sabè'c (soslinhèc de pic Mitia damb grana determinacion). Pendent uns instants, es investigadors se demorèren caradi.
- Comprenetz, senhor Karamazov, qu'entà nosati ei totafèt imprescindible conéisher aquerò, didec Nikolai Parfionovich, en ton doç e umil.
- Qu'ac compreni, mès, totun, non vos ac vau a díder.

Intervenguec tanben eth fiscau e li tornèc a rebrembar qu'er interrogat, naturauments, podie non respóner as preguntes se li semblaue que çò ère mès

auantatjós entada eth e tot aquerò; mès, ara vista deth damnatge qu'eth sospechós se podie costar ada eth madeish damb eth sòn silenci e, mès que mès, per çò dera importància de bères preguntes que...

- E eca, eca, senhors, eca, eca, eca! Qu'ei pro! Ja è escotat aguest sermon adès!, tornèc a copar-lo Mitia. Que compreni era importància d'aguesta qüestion e me'n sabi de qué ei eth punt capitau, mès, totun açò, non ac vau a díder.
- Donques a nosati que mos ei parièr, que non ei cap ahèr nòste, senon vòste; que vos damnatjatz a vos madeish, senhalèc nerviós Nikoai Parfionovich.
- Veiratz, senhors, sense trufaries. (Mitia lheuèc es uelhs e guardèc damb duresa as sòns dus interlocutors). Jo que ja auia era presentida, dès eth prumèr moment, qu'en arribar en aguest punt tumaríem de cara. Mès ara prumeria, quan è començat era mia declaracion, tot aquerò qu'ère entornejat d'un bromadís luenhant, flotant, e jo sò estat tant ingenú qu'enquia e tot è començat en tot prepausar qu'auesse "fidança mutuau entre nosati". Ara ja veigui que non i podie auer ua tau fidança, pr'amor que de bèra manèra mos calie vier en aguest maudit limit! Plan ben, donques que ja i èm! Non pòt èster, e punt! Per cèrt, jo non vos acusi a vosati, tanpòc vosati vo'n podetz fisar dera mia paraula, ac compreni!

  Se demorèc carat, damb mina seriosa.

- E non poderíetz vos, sense trincar en absolut era vòsta determinacion de sauvar silenci sus çò d'essenciau, non poiríetz vos, ath madeish temps, dar tarlat de bèth petit indici sus se quini son, precisaments, es poderosi motius que vos an amiat a sauvar silenci en un moment tan perilhós entà vos dera presenta declaracion?

  Mitia arric damb tristor e coma cogitós.

- Que sò pro mielhor de çò que vos imaginatz, senhors; vos vau a explicar se quines son es mies rasons, e vos vau a balhar aguesta informacion a maugrat que non la meritatz. Se cari, senhors, ei pr'amor qu'aguest ahèr embarre un desaunor entà jo. Respóner ara vòsta pregunta restacada ara origina des sòs supausarie tau escarni que non i a comparèr damb er assassinat e eth panatòri deth mèn pair, en tot supausar que jo auessa estat er autor d'aguesti crims. Aguesta ei era rason de qué non posca parlar. Era vergonha que m'ac empedís. Qué, senhors, non voletz escríuer açò?
- Òc, ja ac anotam, gasulhèc Nikolai Parfionovich.
- Que non vos calerie anotar çò restacat ar "escarni". Se vos ac è cohessat a estat solet per bondat, que poiria non auer-vos dit arren; a estat un present, entà didè'c atau, mès que vosati non ne perdonatz deguna. Vam, escriuetz, escriuetz çò que volgatz (concludic menspredós e un shinhau hastigat), que non me cau pòur...e me senti capinaut ath vòste dauant.
- E non mos poiríetz díder de quina sòrta d'escarni s'agie?, mormolhèc a penes Nikolai Parfionovich.

Eth fiscau rufèc terriblaments es celhes.

- Ne peth mau de morir, *c'est fini*, non me shordetz. Ath delà, que non s'ac vau de tacar-se es mans. Pro que me les è tacat jo damb vosati. Que non ètz digni, ne vosati ne arrés...Qu'ei pro, senhors, aciu ac dèishi.

Ac auie dit plan rotondaments. Nikolai Parfionovich deishèc de persutar, mès de seguit, pes guardades d'Ippolit Kirillovich, se n'encuedèc de qué aguest encara non auie perdut es esperances.

- Non poiríetz, aumens, declaràr se quina ère era soma qu'auie enes vòstes mans quan venguéretz en çò de Perjotin, ei a díder, guairi robles auíetz vos?
- Aquerò tanpòc ac posqui declarar.
- Çampar, li parlèretz a Perjotin de tres mil robles qu'auríetz recebut dera senhora Jojlakovna, ei atau?
- Qu'ei possible que li parlèssa d'açò. Qu'ei pro, senhors, que non vau a díder se guaire ère.
- Alavetz, vos importarie explicar se com venguéretz enquia aciu e tot çò que héretz dès qu'arribèretz?
- Ò!, sus aguest ahèr, demanatz-l'ac a tota era gent d'aciu. Mès, ça que la, que vos ac posqui condar jo.

Ac condèc, mès non vam a reprodusir aciu era sua istòria. Que siguec un raconde sec, peth dessús. Non didec ua soleta paraula sus es sòns extasis amorosi. Condèc, totun, se com se l'esbugassèc era decision de calar-se un trèt, "ara vista des naui hèts". Ac condaue tot sense aufrir motius, sense entrar en detalhs. E aguest còp es investigadors a penes lo shordèren: qu'ère clar qu'entada eri tanpòc s'estaue aquiu çò de fondamentau.

- Ja verificaram tot aquerò, que mos calerà tornar a referir ad aguestes qüestions pendent er interrogatòri as testimònis, qu'aurà lòc, plan, ena vòsta preséncia. (Nikolai Parfionovich dèc per acabat er interrogatòri). Ara, permetetz-me que vos demana que placètz aciu, sus era taula, toti es objèctes qu'amiatz ath dessús e, mès que mès, toti es sòs qu'ajatz en aguesti moments.
- Es sòs, senhors? Coma volgatz, que me n'encuedi qu'ei de besonh. Autanplan sò susprenut de qué non ajatz sentut curiosèr enquia ara. Era vertat ei que non auria podut anar entà nunlòc, que m'auetz vosati ara vista. Ben, aciu que i son es sòs, compdatz-les, tietz, me pensi qu'ei tot.

Se uedèc es pòches, treiguec enquia e tot era monedalha: d'ua pòcha deth costat deth justet li gesseren dues monedes de vint kopeks. Compdèren es sòs; somauen ueit cents trenta e sies robles damb quaranta kopeks.

- Ei tot?, preguntèc eth jutge d'instruccion.
- Tot.

- Vos auetz dit, adès, en hèr era vòsta declaracion, qu'ena botiga des Plotnikov vos auíetz despenut tres cents robles, qu'a Perjotin l'en auíetz balhat dètz, vint ath menaire, qu'aciu, en tot jogar, n'auíetz perdut dus cents, donques...

Nikolai Parfionovich hec eth compde. Mitia l'ajudèc de boni talents. Heren memòria de tot, enquiath darrèr kopek, e ac includiren en compde. Nikolai Parfionovich calculèc lèu-lèu eth totau.

- Per tant, en tot includir aguesti ueit cents, ara prumeria vos n'auríetz uns mil cinc cents robles, non ei atau?
- Aquerò semble, responec Mitia secaments.
- Com ei que toti afirmen que n'auíetz plan mès?
- Qu'ac afirmen.
- Vos madeish ac auetz afirmat.
- Jo madeish ac è afirmat.
- Que mos calerà verificar tot aquerò damb es testimònis de d'autes persones qu'encara non auem interrogat; non vo'n hescatz pes vòsti sòs, se sauvaràn coma cau e seràn ara vòsta disposicion quan acabe tot...çò que s'a començat...se se passe o, entà didè'c atau, se se demòstre que vos n'auetz un dret inqüestionable sus eri. Ben, e ara...

Nikolai Parfionovich se lheuèc de pic e li comuniquèc a Mitia, en ton fèrm, que "li calie" amiar entà dauant un escorcolh extrèmaments precís e peth menut, "madeish dera sua ròba que dera rèsta"...

- Coma volgatz, senhors; que vau a uedar en redon es mies pòches.
- Que serà de besonh autanplan que vos treigatz era ròba.
- Com? Despolhar-me? Vai, puta bòrnia! Que me podetz escorcolhar atau. Non ei possible?
- De cap manèra, Dmitri Fiódorovich. Que vos cau trèir era ròba.
- Coma volgatz, Mitia se sometec a racacòr; mès non aciu, se vos platz, senon darrèr des ridèus. Qui me va a hèr er escorcolh?
- Plan que òc, darrèr des ridèus. (Nikolai Parfionovich joquèc eth cap en senhau d'assentiment. Eth sòn petit ròstre cuelhec quitament ua expression d'especiau gravetat).

VI.ETH FISCAU CONFON A MITIA

Comencèc quauquarren totafèt inesperat e susprenent entà Mitia. Ua menuta abantes, per arren deth mon aurie podut pensar que quauquarrés podesse tractar-lo

ada eth, a Mitia Karamazov, d'aguesta manèra. Siguec, mès que mès, quauquarren umiliant; se produsic dera sua part, ua exibicion "d'orgulh e mensprètz". Que se'n hec de trèir-se era levita, mès li demanèren que contunhèsse despolhant-se. E ne tansevolhe l'ac demanèren, senon que, ath hons, l'ac ordenèren; se n'encuedèc perfèctaments. Per orgulh e mensprètz, se sometec completaments, sense badar boca. Darrèr des ridèus, ath delà de Nikolai Parfionovich, tanben i siguec present eth fiscau, atau que diuèrsi campanhards, "degut ara sua fòrça, plan que òc, se pensèc Mitia, e dilhèu per bèra auta rason".

- Com? Que me cau trèir tanben era camisa?, preguntèc bruscaments, mès Nikolai Parfionovich non li responec: ère encaborniat, amassa damb eth fiscau, en examen dera levita, es pantalons, eth justet e era casqueta, e se notaue qu'ambdús èren plan interessadi en escorcolh: "Que non s'estàn d'arren, pensèc Mitia, non tien ues minimes nòrmes de cortesia". Vos ac torni a demanar: me cau o non trèir-me era camisa?, didec, cada viatge mès sec e irritat.
- Tranquil, que ja vos avisaram, responec Nikolai Parfionovich en un ton un shinhau autoritari. Aumens, aguesta impression li hec a Mitia.

Mentretant, eth jutge d'instruccion e esth fiscau èren en tot escambiar impressions en votz baisha, a consciéncia. Ena levita, sustot ena part quèrra, peth darrèr, se vedien ues enòrmes taques de sang, reseques, redges, qu'a penes auien auut temps entà estovar-se. Madeish enes pantalons. Ath delà d'açò, Nikolai Parfionovich, damb es sues pròpies mans, en preséncia de testimònis, auie paupat eth cothèr, es punhets e totes es cosedures dera levita e des pantalons, evidentaments ara cèrca de quauquarren: sense dobte, de sòs. Sustot, non l'amagaue a Mitia es sues sospeches de qué auie podut, e de qué ère capable de hè'c, coser-se es sòs ena ròba. "Que ja me tracten coma un lairon, non coma a un oficiau", se planhèc ath sòn laguens. Ena sua preséncia, escambièren opinions damb ua franquesa estonanta. Per exemple, er emplegat de burèu, plan diligent e sollicit, que tanben se trapaue darrèr deth ridèu, atirèc era atencion de Nikolai Parfionovich sus era casqueta, que tanben procediren a examinar: "Brembatz-vo'n de Gridenko, er auxiliar (senhalèc er emplegat); en ostiu lo manèren a recuélher era paga de tot eth burèu, e en tornar declarèc que s'auie embriagat e auie perdut es sòs. E a on les ac trapèren? Donques justaments en òrle dera casqueta, ua com aguesta: qu'auie revlincat es bilhets de cent robles e les aui cosut en òrle". Autant eth jutge d'instruccion qu'eth fiscau, se'n brembauen plan ben deth cas de Gridenko, per çò que, heren enlà era casqueta de Mitia e decidiren que mès tard l'aurien de revisar seriosaments, madeish que tota era ròba.

- Permetetz-me, cridèc de pic Nikolai Parfionovich en avertir qu'eth punhet dret dera camisa de Mitia, tot tacat de sang, ère revlincat entà laguens; permetetz-me, açò ei sang?
- Òc, sang, responec secaments Mitia.
- Plan, mès sang de qui...? E se per qué ei revlincat eth punhet entà laguens.

Mitia li condèc se com s'auie tacat eth punhet dera camisa en ocupar-se de

Grigori e com l'auie revlincat entà laguens en çò de Perjotin, quan se lauèc es mans.

- Era vòsta camisa que tanben mo l'auem de demorar, ei plan important...entàs pròves materiaus.

Mitia se rogit e s'embestièc.

- Se com ei aquerò? Me cau demorar despolhat?, sorrisclèc.
- Non vos preocupetz...Que ja ac apraiaram de bèra manèra; de moment hètz eth favor de trèir-vos tanben es michons.
- Ei trufaria? De vertat ei imprescindible?, a Mitia li luderen es uelhs.
- Que non èm de trufaria, repliquèc damb severitat Nikolai Parfionovich.
- Ben, se non i a mès remèdi...jo...gasulhèc Mitia e, seigut en lhet, comencèc a trèir-se es michons. Qu'ère trebolat dehòra de mida: toti èren vestidi, e eth despolhat; e, per estranh que semble, atau despolhat se sentie coma colpable dauant de toti eri, sustot, lèu ère d'acòrd de qué, ara suspresa, s'auie tornat, de hèt, inferior as auti, qu'auien perfècte dret a guardar-lo damb mensprètz. "Se toti siguessen nuds, non me harie vergonha, mès, quan ei un de solet e es auti son en tot guardar, quina vergonha! (que non se trège era idia deth cap). Qu'ei coma ua malajadilha; a viatges, en sòmnis, qu'è viscut situacions madeish de vergonhoses" Enquia e tot trèir-se es michons siguec un martiri entada eth: que non les amiaue guaire nets, madeish qu'era ròba interiora, e ara toti se'n podien saber. E, mès que mès, que non li shautauen es sòns pròpis pès; tota era vida l'auien semblat qu'es dits pòdo les auie mau hèti, en particular eth deth pè dret, damb aquera ungla basta, plana, un shinhau plegada entà baish, e ara toti ac camparien. Qu'ère tant insofribla era sua vergonha que, en un virament de uelhs, ara ja de bon voler, se tornèc encara mès grossièr. D'ua estirassada se treiguec era camisa. Non voletz cercar en cap aute lòc, s'ei que non vos hè vergonha?
- Non, senhor; de moment que non ei de besonh.
- Ben, qué? Me cau demorar aciu despolhat?, higec en plan mau ton.
- Òc, de moment non i a mès remèdi...Mentre tant, seiguetz aciu, se vos platz; podetz cuélher ua hlaçada deth lhet e abrigar-vos damb era, e jo...jo me n'encuedi de tot.

Amuishèren toti es objèctes as testimònis e lheuèren acta der escorcolh; fin finau gessec Nikolai Parfionovich e ath sòn darrèr treigueren era ròba. Tanben gessec Ippolit Kirillovich. Demorèc aquiu solet Mitia damb uns campanhards, que sauvauen silenci e non li trègen es vistons deth dessús. Mitia se curbic damb era hlaçada, que començaue a cuélher hered. Es pès nuds li quedèren destapadi, e ère incapable de caperar-les damb era hlaçada. Nikolai Parfionovich s'estaue fòrça a vier; "aguesta demora tan longa qu'ei ua tortura". "Me tracte coma a un cadèth", a Mitia li croishien es dents. "Aguest odiós fiscau tanben a gessut; per mensprètz, dilhèu: que l'aurà hèt hàstic de veir a un òme despolhat". Mitia supausaue, totun, que s'estarien en tot

examinar era sua ròba en bèth lòc e que dempús l'ac entornarien. Quina siguec era sua indignacion quan, còp sec, Nikolai Parfionovich venguec seguit d'un vailet que l'i hège a vier un vestit totafèt desparièr ath sòn.

- Ben, aciu qu'auetz eth vestit, li didec damb naturalitat, plan satisfèt, campar, damb era capitada des sues gestions. Vo l'aufrís eth senhor Kalganov, en aguesta curiosa situacion; tanben vos hèr a vier ua camisa neta. Erosaments, amiaue tot aquerò ena maleta. Podetz sauvar-vos era vòsta ròba interior e es michons.

Mitia se botèc coma ua fèra.

- Que non voi eth vestit de ua auta persona!, cridèc en ton menaçaire. Balhatz-me eth mèn!
- Que non pòt èster.
- Balhatz-me eth mèn, ath diable Kalganov, eth sòn vestit e era sua persona!

Que se tardèren fòrça entà convencer-lo. Ça que la, enquia un cèrt punt, artenheren a padegar-lo. Li heren a veir qu'eth sòn vestit, tacat de sang, li calie "incorporar-se ar inventari de pròves materiaus", que non podien perméter que se lo demorèsse hicat, que non auien cap dret a hè'c...sivans eth possible desvolopament deth cas". Fin finau, qui ben qui mau, Mitia se n'avenguec. Se demorèc carat, damb mina seriosa, e comencèc a vestir-se ara prèssa. Comentèc solet, tant que se vestie, qu'aqueth vestit ère plan mielhor qu'eth sòn, que ja ère vielh, e que non pretenie "gesser-se'n guanhant". Ath delà d'açò, l'estaue "umiliantaments ajustat". "Solide que sembli un bofon damb cascavèls...entath vòste esvagament!".

Tornèren a persutar que tanben en aquerò exageraue, qu'eth senhor Kalganov ère mès naut qu'eth, mès solet un shinhau, e s'un cas sonque es pantalons l'estarien un chic longs. Mès era levita l'estaue reauments sarrada des espatles.

- Puta bòrnia, que non m'ac posqui cordar, sorrisclèc Mitia un còp mès; didetz-li, se vos platz, ara madeish ath senhor Kalganov que jo non li è demanat eth sòn vestit e qu'a jo m'an hèt desguisar de bofon.
- Eth senhor Kalganov qu'ac compren pro ben e li hè dò...ei a díder, non ei que li hège dò çò deth vestit, senon que, en realitat, li hè dò tot çò que s'a passat...didec gasulhant Nikolai Parfionovich.
- Que m'en fot çò qu'ada eth li sàpie de grèu! Ben, e ara entà on? O me cau contunhar aciu?

Li demanèren que passèsse un aute còp en "aguesta cramba". Mitia gessec damb portadura forena de ràbia e sajant de non guardar ad arrés. Jargat damb eth vestit de un aute se sentie avergonhat, autanplan dauant aqueri campanhards e dauant de Trifon Borisovich, qu'era sua cara campèc fugaçaments ena pòrta, per bèra rason, e despareishec. "Qu'a vengut a hèr un còp de uelh", pensèc Mitia. Se seiguec ena madeisha cagira d'abantes. Li semblaue víuer ua malajadilha, quauquarren sense cap ne pès; auie era sensacion d'auer perdut eth sen.

- Ben, e ara qué? Me començaratz a foetar? Pr'amor que ja non vos rèste guaire mès, se dirigic ath fiscau; li croishien es dents. A Nikolai Parfionovich ja non lo volie ne guardar, coma se li semblèsse indigne de dirigir-li era paraula. "Que s'a entretengut massa en tot campar es mèns michons, e ath delà m'a manat, eth plan brigand, que les hessa eth torn; qu'ac a hèt de bon voler entà que toti vedessen çò de lorda qu'amii era ròba interiora!".
- Ara mos cau procedir ar interrogatòri des testimònis, anoncièc Nikolas Parfionovich, coma responsa ara pregunta de Dmitri Fiódorovich.
- Òc, senhor, didec cogitós eth fiscau, tau que s'eth madeish tanben li balhèsse torns a quauquarren.
- Nosati, Dmitri Fiódorovich, qu'auem hèt çò qu'auem podut en vòste interès, contunhèc Nikolai Parfionovich, mès, en tot auer recebut ua negatiua tan radicau dera vòsta part entà dar-mos tarlat dera procedéncia des sòs trapadi en vòste poder, en aguest moment...
- De qué ei er anèth aguest qu'amiatz?, l'interrompec sobtaments Mitia, coma se gessesse deth sòn pensament e senhalant damb eth dit un des grani anèths qu'apolidien era man dreta de Nikolai Parfionovich.
- Er anèth?, repetic era pregunta Nikolai Parfionovich, estonat.
- Òc, aguesta...era deth dit deth miei, marbrada, quina pèira ei?, persutèc Mitia, un shinhau irritat, coma un mainatge testud.
- Qu'ei un topazi ennerit, Nikolai Parfionovich arric; se lo voletz veir, me lo trèigui...
- Non, non, non vo'lo treigatz!, cridèc coma un lhòco Mitia, en tot revier de pic, enrabiat damb eth madeish. Non vo' lo treigatz, que non cau...Qué diables... Senhors, que m'auetz enlordit era amna! De vertat credetz que, s'auessa aucit ath mèn pair, sajaria d'amagar-vos-ac? Qu'anaria damb pegaries, en tot mentir e amagar-me? Non, Dmitri Karamazov non ei d'aguesti, que non seria capable; e, se jo siguessa eth colpable, vos juri que non m'aurie hèt ua bèra manca demorar qu'arribèssetz o que gessesse eth solei, coma ac tenguia decidit ara prumeria, senon qu'abantes m'auria trèt era vida, sense demorar que hesse dia! Qu'ac senti ara madeish en mèn laguens. En vint ans de vida non auria aprenut tant coma è aprenut en aguesta maudita net!...E credetz qu'auria actuat ath long de tota aguesta net, qu'actuaria encara ara, en aguest madeish instant tau qu'ac hèsqui aciu damb vosati, que parlaria coma sò en tot parlar, que me botjaria atau, que vos guardaria d'aguesta manèra a vosati e ara rèsta deth mon, se de vertat siguessa un parricida, quan enquia è tot er assassinat accidentau de Grigori non m'a deishat tranquil en tota era net? E non a estat per pòur!, o!, non! Non a estat solet per pòur ath vòste castic! Quina vergonha! E voletz que jo, a uns desvergonhadi coma vosati, que non ven arren ne cren en arren, a ues bohères cègues que non se cuelhen arren seriosaments, vos revèla e me meta a condar-vos ua naua infàmia mia, ua

vergonha mès, pr'amor de desliurar-me dera acusacion? Que m'estimi mès era preson! Quinsevolh que daurisse era porta dera cramba deth mèn pair e entrèsse per aguesta porta, aguest qu'ei er assassin, aguest qu'ei eth panaire. Se qui a podut èster? Sò confús e tormentat, mès non a estat Dmitri Fiódorovich, vos ac cau saber. Aquerò ei solet çò que vos posqui díder, que ja ei pro, non persutètz... Enviatz-me de cap ath despatriament, de cap ath cadafalc, mès deishatz de sajar de meter-me nerviós...Cridatz as vòsti testimònis!

Mitia prononcièc eth sòn inesperat monològ coma se siguesse ja deth tot decidit a carar definitiuaments en temps a vier. Eth fiscau l'observèc tot eth temps e, en carar Mitia, anoncièc damb tota cauma e heredor, tau que siguesse quauquarren de mès normau:

- Precisaments, per çò d'aguesta pòrta dubèrta que vietz de mentar, vos podem informar, e vie a compde en aguest moment, d'ua declaracion extrèmaments importanta e interessanta en màger grad, autant entà vos qu'entà nosati, de Grigori Vasiliev, er ancian que vos heríretz. En remeter-se, damb tota claretat e certitud, coma responsa as nòstes preguntes, mos a condat se com, quan gessec deth pòrge, entenec un bronit procedent deth uart, per çò que decidic apressar-se ada eth a trauèrs deth brescat dubèrt; un còp aquiu, abantes quitament de desnishar-vos a vos ena escurina, en tot aluenhar-vo'ne ath mès córrer, sivans auetz declarat vos madeish, dera hièstra dubèrta a on auíetz campat ath vòste pair, Grigori mos a condat que balhèc un còp de uelh ena quèrra e se fixèc, efectiuaments, qu'aguesta hièstra ère dubèrta, mès qu'ath madeish temps, plan mès apròp d'eth, vedec tanben dubèrta de land en land, era pòrta que, sivans vos, aurie estat barrada tant que vos vos estèretz en uart. Non vos amagarè qu'eth madeish Vaseliev a arribat ena fèrma conclusion, e atau ac declare, de qué vos auíetz auut de gésser ath córrer per aguesta madeisha pòrta, mès, plan que òc, non vos campèc damb es sòns pròpis uelhs, pr'amor que quan vos vedec a vos per prumèr viatge, a ua cèrta distància d'eth, corríetz ja peth miei deth uart en direccion ara barralha...

A miei discurs, Mitia se lheuèc en un bot dera cagira.

- Absurd!, exclamèc. Qu'ei ua mentida descarada! Non podec veir era pòrta dubèrta pr'amor qu'alavetz ère barrada...Que mentís!
- Consideri eth mèn déuer persutar qu'era declaracion d'aguest òme ei fèrma. Non a trantalhat. S'agarre ada era. L'auem repetit es preguntes diuèrsi viatges.
- Atau ei, l'è repetit es preguntes diuèrsi viatges!, confirmèc damb afogadura Nikolai Parfionovich.
- Non ei vertat!, non ei vertat! O ei ua calomnia o era allucinacion d'un capvirat, contunhèc cridant Mitia; atau que l'ac aurà semblat, simplaments, en sòn deliri, entre era sang e es herides, en revier-li eth coneishement...E contunhe delirant.
- Òc, mès non se n'encuedèc de qué era pòrta ère dubèrta quan revenguec, en remeter-se des sues herides, senon abantes de tot açò, quan entrèc en uart en

gésser deth pabalhon.

- Non ei vertat, non ei vertat, que non pòt èster! Solide que me calómnie per racacòr...Non ac podec veir...Jo que non gessí ath córrer per aguesta pòrta, Mitia s'estofaue.

Eth fiscau se virèc de cap a Nicolai Parfionovich e li didec damb gravetat:

- Mostratz-l'ac.
- Coneishetz aguest objècte? (de pic Nikolai Parfionovich deishèc sus era taula ua envolòpa grana, de papèr celh, de dimensions oficiaus, qu'en era se vedien encara tres sagèths, sancers. Totun, era envolòpa ère ueda, trincada per un des costats. Mitia lo guardèc damb es uelhs exorbitadi).
- Aguest...aguest que li cau èster era envolòpa deth mèn pair, gasulhèc, era qu'auie es tres mil robles...Aurie d'auer ua inscripcion, permetetz-me: "tath mèn colomet"...Aciu que i é: tres mil robles, cridèc, tres mil, ac vedetz?
- Òc, plan qu'ac vedem, mès que non auem trapat cap de sòs ath sòn laguens, ère uet lançat en solèr, ath pè deth lhet, darrèr deth paravent.

Mitia s'estèc ues segondes desconcertat.

- Senhors, qu'a estat Smerdiakov!, cridèc còp sec, damb totes es sues fòrces. Eth que l'a aucit, eth l'a panat! Eth ère solet que se'n sabie a on ère amagada era envolòpa ena cramba deth vielh...Qu'a estat eth, ara ei clar!
- Mès vos tanben vo'n sabíetz de çò dera envolòpa, e qu'ère dejós dera coishinèra.
- Jamès me n'auia sabut: jo jamès l'auia vist, ara la veigui per prumèr viatge, abantes solet n'auia entenut a parlar d'era a Smerdiakov...Eth ère solet que se'n sabie d'a on l'amagaue eth vielh, jo non me'n sabia...(A Mitia ja non l'arribaue er aire.)
- E, ça que la, vos madeish declarèretz abantes qu'era envolòpa ère en dormitòri deth vòste defuntat pair, dejós era coishinèra. Atau ac didéretz, precisaments, qu'ère dejós era coishinèra, de sòrta que vos vo n'auíetz de saber a on s'estaue.
- Atau ei escrit!, confirmèc Nikolai Parfionovich.
- Qu'ei quauquarren absurd, descabelat! Jo non auia ne idia de qué ère dejós era coishinèra. Madeish poirie non èster-ne dejós era coishinèra...Ac è dit per díder...Se qué ditz Smerdiakov? L'an preguntat a on ère era envolòpa? Se qué ditz Smerdiakov? Aquerò ei çò de mès important...Jo que vos è mentit de bon voler, contra jo...Vos è mentit, sense pensar, en tot díder qu'èren dejós era coishinèra, e ara vos...plan, que ja sabetz, dides çò prumèr que te ven entath cap e dèishes anar ua mentida. Mès eth solet qu'ac sabie ère Smerdiakov, solet Smerdiakov, arrés mès...Ne tansevolhe a jo me didec a on ère era envolòpa! Mès a estat eth, a estat eth; que non i a dobte qu'a estat eth que l'a aucit, ara ac veigui tan clar coma eth dia, (cridaue Mitia cada còp mès dehòra de se, en tot repetir es causes de manèra

inconnèxa, encoratjat e amarat). Comprenetz-ac e anatz a detier-lo çò de mès lèu possible, çò de mès lèu possible...Justaments l'a aucit quan jo hugia e Grigori ère ajaçat sense coneishment, ara qu'ei clar...Eth hec eth senhau e eth mèn pair li dauric... Pr'amor qu'arrés, exceptat d'eth coneishie, es senhaus, e sense un senhau eth mèn pair non aurie daurit ad arrés...

- Mès un aute viatge vo'n desbrembatz d'ua circonstància (senhalèc eth fiscau, damb era madeisha contencion d'abantes, mès coma se se vedesse ja venceire); que non aurien estat de besonh es senhaus s'era pòrta ère ja dubèrta quan vos vos trapàuetz aquiu, en uart...
- Era pòrta, era pòrta, gasulhèc Mitia, (guardèc fixaments ath fiscau, en silenci; dempús tornèc a quèir ena cagira, impotent. Toti se demorèren caradi). Òc, era pòrta!...Ei un hantauma! Diu qu'ei contra jo!, sorrisclèc, en tot guardar tà dauant, damb era ment en blanc.
- Ja vedetz, didec eth fiscau, damb gravetat; jutjatz ara vos madeish, Dmitri Fiódorovich: d'un costat, aguesta declaracion sus era pòrta dubèrta pera que vos gesséretz ath córrer, ei destructiua entà toti, entà vos e entà nosati. De un aute costat, eth vòste silenci, incomprensible, testud e lèu desesperat, respècte ara procedéncia des sòs qu'apareisheren de pic enes vòstes mans, quan tres ores abantes, sivans era vòsta pròpia declaracion, auíetz empenhat es vòstes pistòles entà obtier a penes dètz robles! Per tot açò, deciditz vos: qué mos cau creir e damb qué mos cau quedar? E non mos repoteguètz qu'èm "uns cinics hereds e uns trufaires", incapables de dar credit as nòbles impulsi dera vòsta amna...Ath contrari, metetz-vos vos madeish en nòste lòc...

Mitia, cuelhut d'ua agitacion inimaginabla, s'esblancossic.

- Qu'ei pro!, sorrisclèc de ressabuda. Vau a revelar-vos eth mèn secret, vau a revelar-vos d'a on è trèt es sòs!...Vos revelarè era mia vergonha, entà non auer de colpar-vos dempús ne a vos ne a jo...
- E credetz-me, Dmitri Fiódorovich, (Nikolai Parfionovich li responec damb ua votz atrendidaments alègra), que tota confession sincèra e complèta, hèta per vos en aguest moment, pòt favorir mès endauant era vòsta sòrt, sense tier en compde que...

Mès eth fiscau li balhèc un leugèr còp per dejós dera taula, en tot arténher que carèsse a temps. Çò de cèrt ei que Mitia ne tansevolhe l'escotaue.

VII. ETH GRAN SECRET DE MITIA. L'ESCRIDASSEN

- Senhors, comencèc a díder damb era madeisha agitacion, aguesti sòs... qu'ac voi cohessar tot... aguesti sòs qu'èren *mèns*.

Ath fiscau e ath jutge d'instruccion enquia se les alonguèc era cara; aquerò ère

era darrèra causa que s'aurien demorat.

- Se qué vò díder qu'ère vòste?, gasulhèc Nikolai Parfionovich, se tàs cinc dera tarde, sivans auetz cohessat vos madeish...?
- Ath diable es cinc dera tarde e era mia confession! Que non se tracte d'aquerò ara! Aguesti sòs èren mèns, mèns; voi díder, panadi, mès mèns...ei a díder, non mèns, senon panadi, panadi per jo, e i auie mil cinc cents robles, e jo les amiaua ath dessús, tostemp les amiaua ath dessús...
- E d'a on les auíetz trèt?
- Deth còth, senhors, mes les auia trèt deth còth; guardatz, d'aciu, deth mèn còth...Aciu les amiaua, en còth, cosudi a un liròt e penjadi deth còth, hè ja temps; un mes hège que les amiaua penjadi en còth, damb vergonha e desaunor!
- Mès se com...vos apoderèretz d'aguesti sòs?
- Voletz díder se com les "panè"? Que podetz parlar ara sense trebucs. Òc, jo considèri qu'ei madeish que se les auessa panat, encara que, se vosati voletz, efectiuaments "m'apoderè" des sòs. Mès, ena mia pensada, que les panè. E ager tath ser venguí de panar-les deth tot.
- Ager tath ser? Mès se venguetz de díder que hège ja un mes que...les artenheretz!
- Òc, mès non deth mèn pair, non deth mèn pair, non vos enquimeretz, que non les ac panè ath mèn pair, senon ada era. Deishatz que vos ac conda e non m'interrompatz. Qu'ei ja pro penible. Veiratz, hè un mes me cridèc Katerina Ivanovna Verjovtseva, era mia antiga nòvia...La coneishetz?
- Clar, plan que òc.
- Ja sabi que la coneishetz. Qu'ei ua amna plan nòbla, nòbla entre es nòbles, encara qu'a jo ja hè temps que m'è en òdi. Ò, hè temps, hè temps...E pro que m'ac meriti, pro que m'ac meriti que m'age en òdi!
- Katerina Ivanovna?, preguntèc estonat, eth jutge d'instruccion. Eth fiscau tanben lo guardèc damb cara espaurida.
- Ò!, non prononcietz eth sòn nòm en bades! Que sò un brigand, per auer-la mentat aciu. Òc, jo vedia que m'auie en òdi... hè temps... dès eth prumèr viatge que siguec en çò de mèn, aquiu...Mès pro, pro, vosati ne tansevolhe ètz digni de saber aguestes causes, que non vos hè ua bèra manca...Çò que solet vos cau saber ei qu'era me cridèc hè un mes e m'autregèc tres mil robles entà que les envièssa tara sua fraia e ua auta parenta sua, en Moscòu (coma se non les podesse enviar era madeisha!), e jo...Aquerò se passèc justaments en aquera ora fatidica dera mia vida, quan jo...ben, en resumit, quan venguia d'encamardar-me de ua auta, d'*era*, dera d'ara, aguesta madeisha qu'auetz vosati en embaish, Grushenka... Alavetz me la hi a vier aciu, en Mokroie, e en dus dies degalhè era mitat d'aguesti mauditi tres mil robles, ei a díder, mil cinc cents, e era auta mitat me la sauvè. Plan, donc, qu'èren aguesti mil cinc cents robles que m'auia sauvat es que amiaua penjadi en

còth, tau que siguesse un escapulari, enquia qu'ager les descosí e me les despení en ua auta orgia. Es ueit cents robles que me sobrèren son es qu'ara demoren en vòste poder, Nikolai Porfionovich; qu'ei çò que me rèste des mil cinc cents robles qu'auia ager.

- Permetetz-me, se com ei possible? Mès se toti saben que hè un mes vos degalhèretz aciu tres mil robles, non mil cinc cents...
- E aquerò qui ac sap? Qui condèc es sòs? A qui les ac deishè entà que les condèsse?
- Se vos platz, qu'ei que vos madeish didéretz a toti qu'en aquera escadença vos despenéretz tres mil robles.
- Qu'ei vertat qu'ac è dit, ac è dit per tota era ciutat e tota era ciutat ac a repetit, e toti ac balhen coma ua causa hèta, e tanben aciu, en Mokroie, toti èren convençudi de qué auien estat tres mil. Mès, ça que la, non ne despení tres mil, senon mil cinc cents, e es auti mil cinc cents les amiaua cosudi coma un escapulari; aquerò ei çò que s'a passat, senhors, que ja sabetz se d'a on an gessudi es sòs d'ager...
- Qu'ei lèu miraculós...gasulhèc Nikolai Parfionovich.
- Permetetz-me que vos demana, didec a tot darrèr eth fiscau, se non auetz informat ad arrés, abantes, d'aguesta entremieja...ei a díder, de qué alavetz, hè un mes, vos sauvèretz es mil cinc cents robles...
- Que non ac è dit ad arrés.
- Qu'ei estranh...Ei possible que non l'ac ajatz dit ad arrés en absolut?
- Ad arrés en absolut. Ei a díder, ad arrés.
- E se per qué aguest silenci? Qué vos a possat a sauvar semblable secret? M'explicarè mielhor: vos, fin finau, mos auetz revelat eth vòste secret, un secret "vergonhós", sivans es vòstes pròpies paraules, mès ath hons (en tot parlar, plan, en tèrmes relatius) aguest anament, ei a díder, era apropiacion des tres mil robles de d'auti, e, sense cap de dobte, solet temporauments...aguest anament, ena mia pensada, aumens, que non ei qu'ua conducta frivòla, mès que non desonorosa, en tot tie en compde, ath delà, eth vòste caractèr... Plan ben, admetam quitament que se tractèsse d'ua conducta que vos desacredite en grad maximum, jo que i posqui èster d'acòrd; mès eth descredit, en tot cas, non ei madeish qu'eth desaunor...A on voi anar a parar, ath hons, ei a que fòrça persones, en aguest darrèr mes, ja s'auien hèt ara idia de qué vos auíetz degalhat aguesti tres mil robles dera senhora Verjovtseva, sense besonh dera vòsta confession, jo madeish qu'auia entenut aguesta legenda...Mijail Makarovich, per exemple, tanben l'auie entenut. Atau que, a tot darrèr, ja lèu non ei ua legenda, senon ua parlòta en tota era ciutat. Ath delà, i a indicis de qué tanben vos, se non m'enganhi, ja ac auíetz cohessat a quauqu'un, precisaments, qu'aguesti sòs les auíetz recebut dera senhora Verjovtseva...Per aquerò, m'estone tant a jo que, enquia ara, ei a díder, enquia aguest madeish moment, ajatz entornejat d'un mistèri tant inaudit aguesti mil cinc

cent robles que vos auíetz sauvat, sivans es vòstes pròpies paraules, en tot presentar aguest secret vòste coma quauquarren espaventós...Ei incredible que cohessar aguest secret vos age podut costar tant de patiment...pr'amor que vos madeish auetz assegurat cridant hè un moment que preferíetz era preson que cohessar arren...

Eth fiscau carèc. Que s'auie alugat. Non dissimulaue eth sòn desengust, lèu era sua ira, e auie deishat anar tot çò qu'auie estat acumulant en sòn laguens, sense preocupar-se ne tansevolhe pera beresa deth sòn estil, ei a díder, parlant de forma inconnèxa e un shinhau confusa.

- Eth desaunor que non ère enes mil cinc cents robles, senon en auer desseparat aguesti mil cinc cents des tres mil, didec Mitia damb fermetat.
- Mès, qu'ei parièr (eth fiscau arric d'ua manèra irritanta). Qué tie especiauments de vergonhós, ara vòsta manèra de veir, eth hèt de qué, des tres mil robles que vos auíetz sauvat, en ua accion que vos desacredite o, s'atau ac voletz, autanplan vos desonore, n'ajatz desseparat era mitat? Çò reauments important ei que vos apropièretz d'aguesti tres mil robles, e non er usatge que n'ajatz hèt d'eri. Per cèrt, per qué cuelhéretz aguesta mesura, voi díder, per qué desseparèretz era mitat des sòs? Entà qué, entà quina finalitat? Mos ac poiríetz explicar?
- Ò, senhors, mès s'en aguesta finalitat ei era clau de tot!, sorrisclèc Mitia. Que lo desseparè per viletat, ei a díder, per calcul, pr'amor qu'eth calcul, en aguest cas ei ua viletat...E aguesta viletat s'a prolongat pendent un mes sancer!
- Que non se pòt compréner.
- M'estonatz. En tot cas, m'explicarè mielhor, ei possible que, efectiuaments, non se comprene. A veir se me seguitz: jo que m'apròpii de tres mil robles, fidadi ath mèn aunor, me'n vau de hèsta e les degalhi; ath londeman me presenti ena sua casa e li digui: "Katia, me hè dò, qu'è degalhat es tòns tres mil robles". Qué? Estarie ben? Non, non estarie ben: ei quauquarren desonorant e covard, pròpi d'ua bèstia, d'un òme incapable de tier-se, madeish qu'ua bèstia, non?, non? Mès, seria per açò un lairon? Non, encara non seria un lairon, encara non, admetetz-ac! È degalhat es sòs, mès non les è panat! Ara un aute cas, mès favorable encara, sajatz de seguir-me, non se passe que me hèsca un embolh un aute còp, eth cap semble que me hè torns...ben, eth dusau cas: ara degalhi solet mil cinc cents robles des tres mil, ei a díder, era mitat. Ath londeman me presenti e li hèsqui a vier aguesta mitat: "Katia, que sò un miserable e un brigand, un pòcvau; cuelh aguesta quantitat, pr'amor qu'era auta mitat l'è degalhat, e solide que damb aguesta haria çò de madeish, de manèra que vau mès méter aguesti sòs dehòra de perilh". Qué se passarie en aguest cas? Seria ua bèstia, un miserable, çò que volgatz, mès non un lairon, definituaments non un lairon, pr'amor que, se siguessa un lairon, non se m'acodirie entornar-li era mitat que m'auie sobrat, senon que me l'auria apropiat tanben. De seguit se n'encuedarie de qué, madeish que l'è hèt a vier aguesta mitat, tanben li harè a vier era rèsta, ei a díder, era part que ja è degalhat, encara que me tarde tota

era vida en tot cercar-la; me calerà trabalhar, mès me harè damb aguesti sòs e les ac entornarè. D'aguesta manèra serè un brigand, mès non un lairon, tot çò que volgatz, mès non un lairon!

- Admetam que i a ua cèrta diferéncia (eth fiscau arric damb heredor). Mès contunhe resultant estranh que i veigatz aciu ua diferéncia tant òrra.
- Donques òc, i veigui aciu ua diferéncia òrra! Quinsevolh pòt èster un brigand, e n'ei, probablaments, mès que non toti pòden èster uns lairons, solet un mès que brigand ne pòt èster. Ben, aguestes subtilitats jo que non les domini...Mès, totun aquerò, un lairon ei mès brigand qu'un brigand, qu'è aguesta conviccion. Escotatz: jo amii es sòs ath dessús un mes sancer, e quinsevolh dia posqui decidir-me a entornar-les, e atau dèishi d'ester un brigand; mès eth cas ei que non vengui de decidir-me, aquerò ei çò que se passe, encara qu'ac saji toti es dies, toti es dies me digui a jo madeish: "Decidís-te, decidis-te, brigand!", e atau tot eth mes, sens poder-me decidir, qu'ei çò que se passe! Qué, està ben? A vosati vos semble qu'està ben?
- Admetam que non està deth tot ben, aquerò qu'ac posqui compréner jo perfèctaments e non ac vau a discutir, responec eth fiscau, en ton reservat. E, en generau, deishem de costat tota polemica sus subtilitats e distincions, e vam a tornar, se vos semble ben, ath hons dera qüestion. E era qüestion s'està, precisaments, qué vos encara non vos auetz dignat explicar-mos, a maugrat que vos ac auem demanat, se per qué héretz, dès era prumeria, aguesta separacion des tres mil robles, ei a díder, se per qué degalhèretz era mitat e vos sauvèretz era auta mitat. Fin finau, entà qué vos sauvèretz aguesti mil cinc cents robles qu'auíetz desseparat? En qué pensàuetz tier-les reauments? Persuti en aguesta qüestion, Dmitri Fiódorovich.
- A, òc, plan que òc, cridèc Mitia, en tot meter-se un còp en front damb eth paumet dera man. Desencusatz-me, que vos martirizi, e contunhi sense explicar-vos çò d'essenciau; autaments, ac compreneríetz de seguit, pr'amor qu'ei justaments ena intencion de tot açò, ena intencion, a on s'està eth desaunor. Veiratz, se tracte deth defuntat ancian, que non deishaue en patz a Agrafiona Aleksandrovna, e jo èra gelós, me pensaua qu'era trantalhaue entre eth e jo; toti es dies pensaua: "E se ressabuda cuelh ua decision? E se s'espise de torturar-me e me ditz de pic: "t'estimi a tu, non ada eth; hè-me a vier damb tu enquias confinhs deth mon". Era soleta causa qu'è, ei un parelh de *grivenniki*; com me la vau a hèr a vier? Qué hèsqui en aguest cas?". Atau me perdí. Qu'ei que jo alavetz non la coneishia ne la comprenia, me pensaua qu'auie besonh de sòs e que non me perdonarie era mia praubetat. Atau que, maliciosaments, desseparè era mitat des tres mil robles, e les cosí damb ua agulha, a sang hereda, les cosí en tot calcular plan ben, abantes d'embriagar-me; dempús un còp cosudi es sòs, damb era auta mitat me hi a vier ua orgia. Òc, senhors, tota ua fantonejada! Ac comprenetz ara?

Eth fiscau se metec a arrir sorrolhosaments, madeish qu'eth jutge d'instruccion.

- Ena mia pensada, ei autaplan rasonable e morau que vos vos frenèssetz e non degalhèssetz toti es sòs (Nikolai Parfionovich arrie maliciosaments), se qué tie aquerò de dolent?
- Donques que les auia panat, aquerò ei çò de dolent! Ò, Diu, m'espauritz damb era vòsta incomprension! Pendent tot eth temps qu'è amiat damb jo aguesti mil cinc cents robles, cosudi sus eth piech, que non s'a passat cap dia ne ora que non m'aja dit: "Ès un lairon, ès un lairon!". Qu'ei per aquerò que sò embestiat tot eth mes, per açò m'è pelejat ena tauèrna, per açò è tustat ath mèn pair: pr'amor que me sentia un lairon! Ne tansevolhe a Aliosha, eth mèn frair, m'è decidit a cohessar-li çò des mil cinc cents robles, que non è gausat: enquia tau punt me sentia un brigant e un raflaire! Mès vos cau saber que, tant qu'amiaua aguesti sòs ath dessús, non deishaua de dider-me a totes ores: "Non, Dmitri Fiódorovich, qu'ei possible qu'encara non sigues un lairon". Se per qué? Donques precisaments perque eth dia a vier podia entornar-li aguesti mil cinc cents a Katia. E sonque ager me decidí a arrincar-me er escapulari deth còth, tant qu'anaua entà çò de Perjotin dempús de parlar damb Fenia; enquia aguest moment non m'auia decidit e, quan ac hi, en aguest madeish instant, me convertí definitiuaments en un lairon indiscutible, un lairon e un òme sense aunor entà tota era vida. Per qué? Pr'amor que, en trincar er escapulari, trinquè tanben eth mèn sòmni de vier a veir a Katia e dider-li: "Sò un brigand, mès non un lairon"! Ac comprenetz ara, ac comprenetz?
- Per qué vos decidíretz a hèr aguest pas precisaments ager pera tarde?, intervenguec Nikolai Parfionovich.
- Per qué? Que me hè gràcia que m'ac demanetz: pr'amor que m'auia condamnat a mòrt, tàs cinc deth maitin, aciu, en hèr-se dia. "Qu'ei madeish, pensè, morir coma un brigand o coma un òme aunorat!". Donques non, se passe que non, que non ei madeish! Dilhèu non me credatz, senhors, mès çò que mès m'a tormentat tota aguesta net non a estat era idia de qué auia aucit ath vielh vailet e me menaçaue Siberia, e en quin moment, ath delà! En moment que vedia coronat eth mèn amor e eth cèu se tornaue a daurir entà jo! Ò, tot aquerò me tormentaue, mès non enquia tau punt: non tant, a maugrat de tot, coma era maudita consciéncia de qué, a tot darrèr, m'auia arrincat deth piech aguesti mauditi sòs e me les auia despenudi, e de qué, per tant, ja èra, definitiuaments un lairon. Ò, senhors, vos ac torni a díder damb tota era fòrça deth mèn còr: qu'è aprenut fòrça causes aguesta net! È aprenut que non solet ei impossible víuer coma un brigand, senon que morir coma un brigand tanben ei impossible... Non, senhors, que cau morir en tot èster aunorat!...

Mitia ère esblancossit. Eth sòn ròstre auie un aspècte estequit e agotat, a maugrat dera sua extrèma excitacion.

- Comenci a comprener-vos, Dmitri Fiódorovich, didec eth fiscau damb doçor, en un ton lèu compatissent; mès que tot aquerò, se vos m'ac permetetz, qu'ei causa des nèrvis, ena mia pensada...des vòsti nèrvis malautissi, solet aquerò. Per qué, per exemple, entà desliurar-vos de tanti torments qu'auetz patit pendent lèu un mes,

non l'auetz entornat aguesti mil cinc cents robles ara persona que vo'les fisèc e, dempús d'ua explicacion damb era, ara vista dera vòsta situacion, tant espaventosa, sivans vos didetz, non sajèretz era solucion que semblarie mès normau? Ei a díder, dempús d'arreconéisher nòblaments es vòsti errors, per qué non li demanèretz ad aguesta persona era soma de besonh entàs vòstes despenes, soma qu'aguesta persona, per çò dera magnanimitat deth sòn còr e en tot veir se com de desesperat èretz vos, non vos ac aurie remit en cap cas, sustot damb bèth document avient o, se non, damb era madeisha sòrta de garantida qu'aufríretz vos ath mercadèr Samsonov o ara senhora Jojlakovna? Pr'amor que supausi que vos, ad aguestes nautades, contunharatz a tier valuosa aguesta garantida, non ei atau?

Mitia de pic se rogic.

- De vertat me consideratz brigand enquia tau punt? Que non ei possible que parlètz seriosaments!...didec damb indignacion, en tot guardar es uelhs deth fiscau, coma se non podesse creir çò que venguie d'enténer.
- Que parli seriosaments, vos ac asseguri...Per qué pensatz que non?, didec eth fiscau, ath sòn torn estonat.
- Ò, qué infame auria estat! Senhors, vos cau saber que me martirizatz! Coma volgatz, vos ac vau a díder tot, d'acòrd: vos vau a cohessar ara tot çò que d'infernau ei ath mèn laguens, encara que sonque sigue entà que vos avergonhetz e vos 'estonetz en veir enquia quin grad de baishesa pòt arribar ua combinason de sentiments umans. Sapiatz que jo ja auia pensat en aguest apraiament, eth madeish que venguetz de parlar, fiscau! Òc, senhors, jo tanben è auut aguesta idia en aguest maudit mes, de sòrta que ja lèu èra decidit a vier a veir a Katia, enquia un tau punt de viletat è arribat! Mès, vier a veder-la, comunicar-li era mia traïson e demanar-li sòs (demanar-les-ac, m'entenetz?, demanar-les-ac!), ada era madeisha, ara pròpia Katia, entad aguesta traïson, entà consomar aguesta traïson, entà curbir es despenes futures d'aguesta traïson, e ara seguida húger damb era auta, damb era sua rivau, damb quauquarrés que l'à en òdi e que l'a ofensat...per amorde Diu! Vos auetz tornar lhòco, fiscau!
- Jo que non dideria lhòco, mès çò de cèrt ei qu'atau, de ressabuda, non se m'a acodit pensar...en aquerò dera gelosia femenina...s'ei que, plan, se podesse tractar d'ua qüestion de gelosia, coma vos afirmatz...òc, qu'ei possible que i age quauquarren d'aguesta sòrta. Eth fiscau arric.
- Mès qu'aurie estat ua abominacion (Mitia enrabiat floquèc un còp ena taula), quauquarren tan pudentós que non sai se qué díder. E sapiatz qu'era m'aurie podut balhar aguesti sòs, e me les aurie balhat, solide que me les aurie balhat, me les aurie balhat per resvenja, entà gaudir dera sua resvenja, per mensprètz me les aurie balhat, perque era tanben ei ua amna infernau e ua hemna immensaments colerica. E jo auria acceptat aguesti sòs, ò!, òc, les auria acceptat, e alavetz tota era vida...ò, Diu! Desencusatz-me senhors, se cridi d'aguesta sòrta ei pr'amor que jo auí aguesta madeisha idia non hè guaire, hè solet un parelh de dies, precisaments era

net qu'èra tan preocupat damb Liagavy, e dempús la tornè a auer ager, òc, ager, pendent tot eth dia, m'en brembi, enquia que se passèc aquerò...

- Enquia que se passèc se qué?, intervenguec Nikolai Parfionovich damb curiosèr, mès Mitia non venguec d'entener-lo.
- Que vos è hèt ua confession terribla, concludic en ton ombriu. Apreciatz-la senhors. Aquerò non ei pro, apreciar-la qu'ei pòc, non l'aprecietz, avaloratz-la coma se merite; e se non, se non vos dèishe ua tralha ena amna, aquerò vò díder simplaments que non me respectatz, senhors, ja vedetz çò que vos digui, e me morirè de vergonha per auer cohessat dauant ua gent coma vosati. Ò!, me meterè un trèt! Òc, ja veigui que non me credetz! Com?, tanben voletz anotar açò?, sorrisclèc espaurit.
- Solet çò que vietz de díder (Nikolai Parfionovich lo guardèc damb estonament), ei a díder, qu'enquiath darrèr moment pensàretz acodir ara senohra Verjovtseva entà demanar-li aguesta soma...Vos asseguri qu'entà nosati ei ua declaracion plan importanta, Dmitri Fiódorovich, tota aguesta istòria, voi díder...e sustot entà vos, sustot ei importanta entà vos.
- Ajatz pietat, senhors, Mitia junhèc es mans, deishatz aumens açò sense escríuer, per pudor! Jo qu'è estarnat, entà didè'c atau, era mia amna en dues mitats ath vòste dauant, e vos vo'n profitatz entà en.honsar-me es dits en ambdues mitats, ena part estarnada...Ò, Diu!

Desesperat se caperèc damb es mans.

- Non vos preocupetz d'aguesta manèra, Dmitri Fiódorovich, concludic eth fiscau, tot çò qu'auem anotat se liegerà mès tard e, se non ètz d'acòrd damb quauquarren, ac cambiaram coma vos mos indiquetz; e ara vos torni a hèr per tresau viatge ua simpla pregunta: de vertat que non i a arrés, absoludaments arrés, que vos age entenut a parlar des sòs qu'amiàuetz cosudi a manèra d'escapulari? Me cau díder qu'ei lèu inimaginable.
- Arrés, arrés, ja vos ac è dit; o ei que non auetz comprenut arren? Deishatz-me en patz.
- Coma volgatz, senhor, aguest ahèr li cau esclarir-se e encara auem fòrça temps peth dauant; mès, mentretant, reflexionatz: qu'auem dilhèu desenes de testimònis de se com precisaments vos auetz difonut era notícia, autanplan l'auetz cridat pertot, de qué vos auíetz despenut tres mil robles, tres mil, non mil cinc cents, e enquia e tot, aguest viatge, quan campèren es sòs d'ager, hègetz a veir a fòrça gent que de nau vos auíetz hèt a vier tres mil robles...
- Non solet desenes, senon centenats de testimònis son en vòste poder, dus centenats de testimònis, dus centenats de persones ac enteneren, un milèr de persones ac enteneren!, sorrisclèc Mitia.
- Ja ac vedetz, toti, toti ac testifiquen. Non vò díder arren era paraula *toti*?

- Que non signifique arren: jo mentí, e toti repetissen era mia mentida.
- Mès, entà què auíetz besonh de "mentir", coma vos didetz.
- Qu'ac saberà eth diable! Entà presumir, dilhèu...sabi pas...de toti aguesti sòs degalhadi...O dilhèu entà desbrembar-me'n des sòs qu'amiaua cosudi...òc, justaments per aquerò...dimònis...Guairi viatges me vatz a hèr aguesta pregunta? Ben, mentí e, plan, un viatge qu'auia mentit ja non podia desdider-me'n. Sabetz se per qué mentim a viatges?
- Qu'ei plan dificil de díder, Dmitri Fiódorovich, se per qué mentim es òmes, didec eth fiscau damb gravetat. Mès didetz-me ua causa: ère guaire gran aguest escapulari, coma vos lo cridatz, qu'amiàuetz en còth?
- Non, non ère gran.
- De quina mida, mès o mens?
- Un bilhet de cent robles revlincat pera mitat: aguesta ère era mida.
- Non serie mielhor que mos amuishèssetz es tròci? Que les deuetz auer en bèth lòc.
- Tè, diables...quina estupiditat...sabi pas se a on son.
- Mès permetetz-me: a on e quan vo'lo treiguéretz deth còth. Qu'auetz declarat que non passèretz per casa, vertat?
- Siguec quan deishè a Fenia e me dirigí entà çò de Perjotin: peth camin me l'arrinquè deth còth e treiguí es sòs.
- Ena escurina?
- Entà qué volia ua candèla? Qu'ac hi en ua segonda, damb es dits.
- Sense uns estalhants, en carrèr?
- Ena plaça, çampar; estalhants entà qué? Qu'ère un liròt vielh, s'estarnèc de seguit.
- Se qué héretz dempús damb eth?
- Lo lancè aquiu madeish.
- Concretaments a on?
- Donques ena plaça, ena plaça, en quinsevolh lòc! Eth diable se'n saberà en quina part dera plaça. Entà qué ac voletz saber?
- Qu'ei extraordiariaments important, Dmitri Fiódorovich: espròves materiaus en vòste favor, com ei que vos remitz a comprenè'c? Qui vos ajudèc a coser-lo hè un mes?
- Que non m'ajudèc arrés, lo cosí jo solet.
- Sabetz cóser?
- Un soldat que li cau saber cóser, mès en aguest cas que non ère de besonh cap adretia.

- D'a on treiguéretz era tela, ei a díder, eth liròt que coséretz es sòs?
- Qu'ei que vo n'arritz de jo?
- De cap manèra; que non èm entà risetes, Dmitri Fiódorovich.
- Non m'en brembi d'a on treiguí eth liròt; que l'auí de cuélher en quinsevolh lòc.
- Se com ei que non vo'n brembatz?
- Vos juri que non m'en brembi; dilhèu arrinquèssa bèth tròç de ròba blanca.
- Qu'ei plan interessant: deman poirie aparéisher ena vòsta casa era pèça, dilhèu ua camisa, que vos arrinquèretz eth tròç. De qué ère aguest tròç? De teishut de lin?, de tela?
- Eth diable ac saberà! Demoratz, me semble que non l'arrinquè de cap lòc. Ère de percala...Me semple que cosí es sòs ena còfa dera mia patrona.
- Ena còfa dera vòsta patrona?
- Òc, l'ac auia raflat.
- Com ei que l'ac auíetz raflat?
- Guardatz, me'n brembi qu'en ua escadença, efectiuaments, li raflè ua còfa entà hèr liròts damb era, o dilhèu entà secar era pluma. L'agarrè sense díder arren, pr'amor qu'ère un liròt que non se podie hèr servir, ena mia cramba i auie tròci pertot, e de pic me vedí damb aguesti mil cinc cents robles, atau qu'agarrè e cosí es sòs...Me semble que siguec precisaments en un liròt d'aguesti. Qu'ère un vielh tròç de percala, lauat mil còps.
- E ara ac rebrembatz damb claretat?
- Sabi pas se damb quina claretat. Me semble que siguec en ua còfa. Totau, qu'ei parièr!
- En aguest cas, era vòsta patrona poirie rebrembar aumens que l'auie despareishut aguesta pèça?
- Plan que non, que non l'a trapat mens. Se tractaue d'un liròt vielh que non valie arren.
- Era agulha, d'a on la treiguéretz? E es hius?
- Qu'ac dèishi, que non voi parlar mès. Qu'ei pro! Mitia venguec d'embestiar-se.
- Ça que la, non dèishe d'èster estranh que vos ajatz desbrembat deth tot, deth lòc dera plaça a on lancèretz aguest...escapulari.
- Manatz escampar deman era plaça e dilhèu lo traparàtz (Mitia arric). Qu'ei pro, senhors, qu'ei pro, acabèc damb un hiu de votz. Qu'ac veigui clar: non m'auetz creigut! Ne ua paraula, arren! Eth tòrt qu'ei mèn, non de vosati, qui m'aurà manat meter-me en aquerò! Per qué, per qué m'aurè rebaishat a condar-vos eth mèn secret! E a vosati que vos semble divertit, ac veigui enes vòsti uelhs. Qu'auetz

estat vos, fiscau, que m'auetz possat! Que podetz entonar un imne, se vo'n sabetz...Maudits sigatz, borrèus!

Joquèc eth cap e se curbit eth ròstre damb es mans. Eth fiscau e eth jutge d'instruccion sauvauen silenci. Ara seguida, Mitia lheuèc eth cap e les guardèc coma s'auesse era ment en blanc. Era sua cara miralhaue ua desesperacion que ja ère complèta, irreversibla, e se demorèc tranquil en sòn sèti, carat, coma absent. Totun aquerò, que calie acabar eth prètzhèt: les calie procedir, urgentaments, a interrogar as testimònis. Ja èren es ueit deth maitin. Es candèles hège estona qu'èren amortades. Mijail Makarovich e Kalganov, qu'entrauen e gessien dera cramba pendent tot er interrogatòri, en aguest moment èren ath dehòra. Eth fiscau e eth jutge d'instruccion tanben amiauen mina d'agotament. Eth maitin se presentaue desagradiu, eth cèu ère embaranat e ploiguie a còps de caudèr. Mitia guardaue entàs hièstres sense pensar en arren.

- Posqui pistar pera hièstra?, preguntèc de pic a Nikolai Parfionovich.
- Plan que òc, li responec.

Mitia se lheuèc e s'apressèc ena hièstra. Era ploja pataquejaue es petiti veires verdosi. Just ath pè dera hièstra se vedie un camin hangós, e luenh, entre eth bromadís dera ploja, es hilères neres, praubes, deprimentes, des isbes, que semblauen encara mès neres e praubes entre era ploja. Mitia se'n brembèc deth "roienc Febo" e de com auie volut meter-se un trèt damb eth sòn prumèr arrai. "Seguraments en un maitin coma aguest aurie estat encara mielhor", arric e, de còp, en tot estornejar era sua man de naut en baish, en un gèst de resignacion, se virèc entàs sòns "borrèus".

- Senhors!, sorrisclèc. Jo que sò perdut, ja ac veigui. Mès era? Didetz-me, vos ac prègui: ei possible qu'era tanben li calgue perder-se damb jo? Se passe qu'èi innocenta, qu'ei qu'ager, quan cridaue qu'auie era "colpa de tot", non sabie se qué didie. Era que non n'a cap de colpa! Tota aguesta net, aciu damb vosati, que l'è passada fatau...Non podetz dider-me se qué haratz damb era ara?
- Decididaments, podetz èster tranquil, Dmitri Fiódorovich (li responec de seguit eth fiscau, damb evidenta precipitacion); de moment non auem cap de motiu de pes entà shordar per cap concèpte ad aguesta persona que tant vos interessatz vos. A mida qu'era instruccion auance, me fidi que se passarà çò de madeish...Ath contrari, que haram en aguest sens tot çò que pogam...Podetz èster totafèt tranquil.
- Senhors, vos ac arregraïsqui, ja sabia jo que vosati ètz, a maugrat de tot, persones aunorades e justes. Que m'auetz trèt un pes deth dejós...Ben, que mos cau hèr ara? Que sò prèst.
- Plan donc, que mos calerie hèr lèu. Mos cau procedir sense demora ar interrogatòri des testimònis. Aquerò ei quauquarren que s'a de hèr ena vòsta preséncia, obligatoriaments, atau que...
- Qué se passe se prenem prumèr ua tassa de tè?, intervenguec Nikolai Parfionovich. Me pensi que mo l'auem guanhat!

Decidiren bèuer ua tassa de tè, s'ei qu'en embaish n'auessen de premanit (en tot veir que Mijail Makarovich segurаments aurie gessut a "prener-ne ua tassa"), entà dempús, "contunhar sense parar!. E deisharien entà mès endauant, quan siguessen mens ocupadi, eth vertadèr "refrigèri". Plan que òc, qu'auie tè en embaish, e non i estèren guaire a pujar-lo-se. Ara prumeria Mitia refusèc era tassa que l'aufrie amablaments Nikolai Parfionovich, mès dempús eth madeish la demanèc e se la prenec damb aviditat. En tèrmes generaus, auie tau aspècte d'agotament que tustaue era atencion. Ara vista des sues fòrces de colòs, quauquarrés aurie dit qu'en ua net de orgia, autanplan seguida des mès fòrtes impressions, non li poirie costar grèus conseqüéncies entada eth. Mès eth madeish se n'encuedaue de qué a penes podie tier-se quilhat ena cagira, e que de quan en quan tot semblaue botjar-se e virar ath sòn dauant. "Un shinhau mès e ei possible que comença a delirar", pensèc entada eth.

VIII. DECLARACIONS DES TESTIMÒNIS. ETH MAINATGE.

Comencèc er interrogatòri des testimònis. Mès que non vam a contunhar eth nòste raconde tant peth menut coma enquia ara. Per açò deisharam de cornèr se com rebrembaue Nikolai Parfionovich a cada testimòni qu'anaue cridant qu'ère obligat a prestar declaracion cossent ara vertat e cossent ara sua consciéncia, e que mès tard li calerie repetir era sua declaracion jos jurament. O com, fin finau, s'exigic a cada testimòni que signèsse era acta des sues declaracions, e eca, eca. Mos tieram a senhalar qu'eth punt mès important, qu'en eth concentrèren era sua atencion toti es interrogadi, siguec precisaments er ahèr des tres mil robles, ei a díder, s'auien estat tres mil o mil cinc cents eth prumèr viatge, ei a díder, quan Dmitri Fiódorovich se hec a seguir era sua prumèra orgia aquiu en Mokroie, un mes abantes, e s'amiaue tres o mil cinc cents era vesilha, quan era sua dusau orgia. Malerosaments, toti es testimònis, deth prumèr enquiath darrèr, declarèren en contra de Mitia, e ne un de solet ath sòn favor, e quauqui uns des testimònis aportèren quitament naues donades, lèu aclapantes, que refusauen eth sòn testimòni. Eth prumèr interrogat que siguec Trifon Borisovich. Se presentèc dauant es interrogadors sense cap temor, ath contrari, damb ua actitud d'estricta e sevèra indignacion damb er acusat, en tot cuélher atau, sens dobte, un aspècte d'extraordinària veracitat e dignitat personau. Parlaue pòc e damb discrecion, en tot demorar que li hessen es preguntes, e responie damb precision, de forma meditada. Declarèc fèrmaments e sense trantalhar que hège un mes era quantitat despenuda non podec baishar des tres mil robles, que toti es campanhards testificarien que l'auien entenut parlar de tres mil robles ath madeish "Mitri Fiodorych": " qu'ei pro veir se guairi sòs se despenèc damb es gitanes. Ja solet damb eres deuec depassar es mil robles".

- Dilhèu non arribèren ne a cinc cents, comentèc Mitia, en entener-lo, en ton seriós; çò que se passe ei qu'alavetz non les condè; qu'èra embriac e ei ua pena.

Mitia, seigut de costat, aguest còp, d'esquia as ridèus, escotaue ablasigat; qu'auie

un aspècte trist e espisat, tau que se didesse: "bè, que declaren çò que volguen, ara que tot ei parièr!".

- Vos despenéretz damb eres mès de mil robles, Mitri Fiódorovich, repliquèc damb fermetat Trifon Borisovich, lançàuetz es bilhets coma s'arren, e eres les arremassauen. Aguesta gent, ja ac sabem, que son uns lairons e un truands, se tien a panar shivaus; que ja non van per aquiu, que les an hèt enlà; se non, dilhèu eres madeishes poirien declarar se guairi vos treigueren. Jo madeish vedí alavetz enes sues mans ua bona soma; condar que non la condè, ei vertat, tanpòc me deishèretz vos, mès, a còp de uelh, me'n brembi que i auie plan mès de mil cinc cents robles...Aguesta que ne vau quate! Que non ei eth prumèr viatge que veigui sòs, me'n sabi de çò que digui...

A prepaus dera soma deth dia anterior, Trifon Borisovich declarèc que Dmitri Fiódorovich, personauments, l'auie dit, sonque baishar deth coche, qu'amiaue tres mil robles.

- Se com ei açò, Trifon Borisovich?, protestèc Mitia. De vertat didí damb tanta claretat qu'amiaua tres mil robles?
- Òc qu'ac didéretz, Mitri Fiódorovich. Ac didéretz dauant d'Andrei, Andrei encara ei aciu, encara non a partit, cridatz-lo. E ena sala, quan atenguéretz ath còr, cridèretz plan clar que vos deisharíetz aciu eth vòste siesau milenat...includidi es der aute viatge, atau ac compreni jo. Stepan e Semion vos ac enteneren a díder, e dilhèu tanben s'en brembe Piotr Fomich Kalganov, qu'ère ath vòste costat.

Era declaracion sus es sies mil robles siguec acuelhuda pes interrogadors damb un interès extraordinari. Que les shautèc era naua version: tres e tres que son sies; per tant, tres mil d'alavetz e tres mil d'ara hègen sies mil en totau; eth resultat qu'ère clar.

Interroguèren a toti es campanhards qu'auie mentat Trifon Borisovich: a Stepan e a Semion, ath menaire Andrei e a Piotr Fomich Kalganov. Es campanhards e eth menaire confirmèren sense trantalhar era declaracion de Trifon Borisovich. A despart d'aquerò, cuelheren nòta des paraules d'Andrei sus era sua convèrsa damb Mitia pendent eth viatge; çampar, aguest auie dit: "E jo, Dmitri Fiódorovich, a on cres qu'anarè a parar: en cèu o en lunfèrn? E me perdonaràn ena auta vida?" Eth "psicològ" Ippolit Kirillovich escotèc tot aquerò damb un arridolet subtil e acabèc en tot recomanar tanben que "s'incoporèsse en somari" aguesta declaracion relatiua ath lòc que vierie a parar Dmitri Fiódorovich.

Kalganov acodic ar aperament de mala encólia, carat, irritat, e parlèc damb eth fiscau e damb Nikolai Parfionovich tau que siguesse eth prumèr còp que les vedie, a maugrat de qué se coneishien de fòrça temps e se tractauen cada dia. Comencèc en tot díder que "ne sabie arren sus er ahèr ne se'n volie saber". Mès se passèc qu'auie entenut çò deth siesau milenat, e admetèc qu'en aguest moment eth se trapaue plan près. Ena sua pensada, Mitia auie sòs ena man, "sabi pas se guairi". Per çò de s'es polacs auien hèt triches enes cartes, declarèc afirmatiuaments. Tanben expliquèc, coma responsa as insistentes demanes, que, a raïc dera expulsion des polacs, a Mitia

l'auie anat plan mielhor, reauments, damb Agrafiona Aleksandrovna, e qu'era madeisha auie dit que l'estimaue. Se referie a Agrafiona Aleksandrovna damb resèrva e respècte, coma se siguesse ua dauna dera nauta societat, e ne un solet còp gausèc a cridar-la "Grushenka". A maugrat dera evidenta repugnància deth joen a prestar declaracion, Ippolit Kirillovich s'estèc en tot interrogar-lo fòrça estona, e solet gràcies ada eth venguec a conéisher toti es detalhs que compausauen, entà didè'c atau, era "novèla" de Mitia d'aquera net. Mitia non interrompec a Kalganov ne un solet viatge. Fin finau, li permeteren retirar-se ath joen, e aguest s'aluenhèc damb ua indignacion evidenta.

Tanben interroguèren as polacs. Encara que s'auien calat en lhet ena sua petita cramba, que non auien clucat un uelh en tota era net e, en vier es autoritats, se vestiren e premaniren ath mès córrer, en èster conscients de qué les cridarien sens manca. Campèren damb dignitat, mès non sense un cèrt temor. Eth mès important d'eri, ei a díder eth petit *pan*, se passèc qu'ère un foncionari dera dotzau classa, ja retirat; qu'auie servit en Siberia coma veterinari e eth sòn cognòm ère *pan* Musialowsky. Per çò de *pan* Wroblewsky, resultèc èster un dentista qu'exercie eth sòn mestièr peth sòn compde, dit de ua auta manèra, un arringacaissaus. Dès eth moment madeish qu'entrèren ena cramba, es dus polacs, a maugrat qu'es preguntes les hège Nikolai Porfionovich, comencèren a dirigir es sues responses entà Mijail Makarovich, qu'ère un shinhau desseparat; que l'auien cuelhut, ena sua ignorància, pera persona de màger reng e màger autoritat des qu'èren aquiu presents e lo cridauen a cada moment *panie pulkowniku*. E solet dempús de diuèrsi assagi, e gràcies as avertiments de Mijail Makarovich, compreneren que les calie dirigir-se enes sues responses solet entà Nikolai Parfionovich. Se passèc qu'èren capables de parlar en rus plan corrèctaments, en tot deishar de cornèr era prononciacion de determinades paraules. Des sues relacions damb Grushenka, passades e presentes, *pan* Musialowich comencèc a manifestar-se damb afogament e orgulh, tant que Mitia non se tardèc a pèrder er anament e se metc a cridar que non permetie a un "brigand" parlar d'aguesta manèra ena sua preséncia. *Pan* Musialowich se n'encuedèc de seguit dera paraula "brigand" e demanèc que constèsse ena atestacion. Mitia non podec tier era sua ira.

- Òc, brigand, brigand! Anotatz-ac e anotatz tanben que, a maugrat dera atestacion, jo contunhi cridant qu'ei un brigand!

Nikolai Parfionovich, sense deishar d'anotar aquerò ena atestacion, hec a veir en aguest desagradiu incident ua eficàcia e ua capacitat organizatiua elogiables: dempús d'un sevèr repotec a Mitia, eth madeish metec punt e finau as preguntes relatiues ar aspècte romanesc deth cas e se centrèc ara prèssa en çò d'essenciau. E de çò d'essenciau ne formaue partida ua des declaracions des *panowie* qu'auie desvelhat un interès insolit enes investigadors: concretaments, era qüestion de se com Mitia, en aquera petita cramba, auie volut subornar ath *pan* Musialowich e l'auie aufrit tres mil robles, sèt cents truca truquet e es auti dus mil tres cents "deman peth maitin, ena ciutat", en tot jurar-li peth sòn aunor qu'aquiu, en Mokroie, non dispausaue de tanti sòs, mès òc ena ciutat. Mitia, en tot deishar-se possar pes sòns impulsi, repliquèc

qu'eth non l'auie dit arren de balhar-li era rèsta eth dia a vier, ena ciutat, mès *pan* Wroblewsky confirmèc era declaracion, e eth pròpi Mitia, dempús de reflexionar ues segondes, convenguec de mala encólia que probablaments es causes s'auien passat coma didien es *panowie*, qu'eth se trapaue alavetz plan alterat e que, efectiuaments, plan podie auer dit aquerò. Eth fiscau parèc era aurelha ad aguesta declaracion: era investigacion començaue a deishar clar (e atau se hec a constar mès tard) qu'era mitat o ua part des tres mil robles qu'èren en mans de Mitia podie reauments èster amagada en bèth lòc dera ciutat, o dilhèu quitament aciu en Mokroie; d'aguesta sòrta s'explicaue de passa era circonstància tant incomòda entara investigacion, de qué a penes s'auessen trapat ueit cents robles en poder de Mitia, circonstància que, encara que pòc importanta, auie estat enquia alavetz era soleta pròva favorabla a Mitia. Mès ara aguesta soleta pròva ath sòn favor s'esbauçaue. Ara pregunta deth fiscau de d'a on pensaue obtier es auti dus mil tres cents robles entà balhar-les-ac ath pan eth dia a vie, ara vista de qué eth madeish asseguraue que non n'auie que mil cinc cents, encara qu'auie empenhat era sua paraula damb eth *pan*, Mitia responec sense trantalhar qu'auie era intencion d'aufrir-li, ath londeman, ath "polacòt", en sòrta de sòs, era cession formau des sòns drets sus era propietat de Chermashnia, es madeishi drets que ja auie aufrir a Samsonov e ara Jojlakovna. Eth fiscau arric dauant era "ingenuitat dera estratagèma".

- E vos pensatz qu'eth aurie acceptat d'aquerir aguesti "drets" en sòrta des dus mil tres cents robles en efectiu?
- Plan qu'aurie acceptat, repliquèc Mitia damb ardor. Per amor de Diu, d'aguesta manèra se podie empochar non ja dus, senon quate e enquia sies mil robles! De seguit aurie amassat as sòns avocatòts**,** as sòns polacòts e as sòns jutjòts, e l'aurien trèt ath vielh non solet tres mil robles, senon Chermashnia sancera.

Naturauments, era declaracion de *pan* Musialowich siguec recuelhuda ena atestacion peth menut. Damb aquerò, deishèren partir as *panowie.* Ça que la, a penes se hec mencion as sues triches enes cartes; Nikolai Parfionovich ja n'ère pro arregaït e non volie shordar-les damb menudalhas; ath delà, sonque s'agie d'ua peleja en jòc entre embriacs, arren mès. Que non auien mancat escandals ne excèssi aquera net...Totau, qu'aguesti sòs, dus cents robles, se demorèren ena pòcha des polaqui.

Ara seguida cridèren ath vielh Maksimov. Se presentèc espaurit, hènt passi bracs; venguie mau enjargat e plan trist. Qu'auie estat en embaish tot eth temps, sens desseparar-se de Grushenka, en silenci, "en tot meter-se a plorinejar plan soent e secar-se es uelhs damb un mocador blu a quadres", sivans condèc dempús Mijail Makarovich. Atau qu'era madeisha li calèc encoratjar-lo e solatjar-lo. Eth vielhet, entre lèrmes, cohessèc de seguit qu'ac sentie fòrça, mès qu'auie cuelhut prestadi de Dmitri Fiódorovich "dètz robles, senhor, per tòrt dera mia prauvetat", e qu'ère dispausat a entornar-les...Quan Nikolai Porfionovich li demanèc dubèrtaments s'auie campat guairi sòs amiaue Dmitri Fiódorovich en man, pr'amor qu'eth ac auie podut veir de mès apròp en moment que li deishèc dètz robles, Maksimov responec damb tota rotonditat qu'aquiu n'auie "vint mil".

- Auíetz vist abantes vint mil robles en bèth lòc?, preguntèc Nikolai Parfionovich damb un arridolet.
- Òc, senhor, plan que les auia vist, solet que non sigueren vint, senon sèt mil; quan era mia hemna empenhèc eth mèn petit vilatjòt. Solet me deishèc campar de luenh, que se hège a veir dauant de jo. Ère un bon hèish de bilhets, senhor, toti irisadi, de cent...

Lèu lo deishèren en patz. Ara fin l'arribèc eth torn a Grushenka. Es investigadors, per çò que semble, cranhien era impression qu'era sua aparicion podesse costar a Dmitri Fiódorovich, e Nikolas Parfionovich gasulhèc autanplan ues paraules d'avís, mès Mitia, per responsa, joquèc eth cap en silenci, en tot hèr-li a veir atau que "non se produsirie cap ramblah". Siguec eth madeish Mijail Makarovich qu'acompanhèc a Grushenka. Venguie era joena damb expression sevèra e trista, damb un aspècte lèu seren, e se seiguec en silenci ena cagira que li senhalèren, dauant de Nikolai Porfionovich. Qu'auie era sang dera cara perduda; semblaue qu'auesse hered, e non hège qu'abrigar-se damb un preciós chal nere. De hèt, començaue a patir uns leugèrs caudheireds febrius, preludi d'ua longa malautia que patirie a comptdar d'aquera net. Eth sòn aspècte sevèr, era sua guardada franca e seriosa e es sòns gèsti sereni costèren a toti es presents ua impression plan favorabla. De seguit, Nikolai Porfionovich se demorèc autanplan un shinhau "aganchat". Mès tard, en tot condar per aquiu era scèna, eth madeish arreconeisherie que solet en aqueth moment auie artenhut a apreciar çò de "beròia" qu'ère aquera hemna, perque, a maugrat qu'abantes ja l'auie vist en mès d'ua escadença, tostemp l'auie considerat ua sòrta de "cortesana de províncies" "Tie ues manères dignes dera mès nauta societat", deishèc anar un viatge, afogat, ath miei d'un cercle de daunes. Mès es sues paraules sigueren recebudes damb grana indignacion, e de seguit es sòns audidors comencèren a cridar-lo "coquin", causa que l'encantèc. En entrar ena cramba, Grushenka guardèc furtiuaments a Mitia, que, ath sòn torn, la campèc damb inquietud, mès era portadura dera joena lo solatgèc en un virament de uelhs. Dempús des prumères preguntes e avertiments de rigor, Nikolai Porfionovich, tratalhant un shinhau, mès, totun açò, damb er aire mès cortés, li demanèc:

- Quina sòrta de relacions mantenguíetz damb eth tinent retirat Dmitri Fiódorovich Karamazov?

Ad açò Grushenka responec damb doçor e fermetat:

- Qu'ère un coneishut mèn, e coma coneishut l'è recebut aguest darrèr mes.

En responsa as demanes que seguiren, frut deth curiosèr, declarèc sense trantalhar e damb tota sinceritat que, encara qu'eth l'agradaue "a estones", era non l'estimaue, mès que l'auie seducit pera sua "abominabla mauvestat", madeish qu'ath "vielh"; sabie que Mitia, per tòrt sòn, ère en gelosia de Fiódor Pávlovich e de toti, mès entada era aquerò non ère qu'ua simpla diversion. Jamès auie auut era intencion d'anar entà çò de Fiódor Pávlovich, era soleta causa que hège ère arrir-se'n d'eth. "En tot aguest mes que non è auut temps entà pensar en cap des dus; demoraua a un aute

òme, un qu'ère colpable dauant de jo...Mès non me pensi, concludic, qu'aguest ahèr posque interessar-vos, e jo non è besonh de responer-vos, pr'amor que se tracte d'un ahèr particular mèn".

De seguit, Nikolai Parfionovich procedic en conseqüéncia: un còp mès, deishèc de persutar enes punts "romanesqui", e venguec de pic entàs qüestions serioses, ei a díder, de nau ena pregunta capitau des tres mil robles. Grushenka confirmèc qu'un mes abantes, en Mokroie, s'auien despenut efectiuaments tres mil robles, e encara que non auie condat personauments es sòs, òc que l'auie entenut a díder ath madeish Dmitri Fiódorovich qu'auien estat tres mil robles.

- Vos ac didec a vos soleta o en preséncia de quauquarrés mès? O dilhèu vos sonque entenéretz se com l'ac didie a d'autes persones dauant de vos?, s'esdeguèc a preguntar eth fiscau.

Coma responsa Grushenka declarèc qu'ac auie entenut a díder en preséncia de d'autes persones, qu'ac auie entenut a díder quan Mitia parlaue damb d'auti e que tanben l'ac auie dit ada era soleta.

- L'ac auetz entenut a díder soleta en ua ocasion o en mès d'ua?, hec tu per tu eth fiscau, e verifiquèc que Grushenka l'ac auie entenut a díder mès d'un viatge.

Ippolit Kirillych se demorèc plan satisfèt damb aguesta declaracion. Es autes preguntes permeteren esclarir tanben que Grushenka ère ath pas dera procedéncia d'aguesti sòs e que Dmitri Fiódorovich l'auie cuelhut de Katerina Ivanovna.

- E non auíetz entenut a díder, encara que siguesse un solet viatge, qu'era quantitat de sòs degalhada hège un mes non ère de tres mil robles, senon mens, e que Dmitri Fiódorovich s'auie sauvat era mitat d'aguesta soma?
- Non, jamès ac è entenut a díder, declarèc Grushenka.

Ara seguida, autanplan hec a veir que, peth contrari, Mitia l'auie comentat soent en tot aguest mes que non auie ne un kopek. "Encara demoraue receber-lo de sa pair", concludic Grushenka.

- Mès non aurà dit bèth viatge ena vòsta preséncia...encara que non siguesse mès que de passa, o en un atac de colèra (sorrisclèc Nikolai Parfionovich), qu'auie era intencion d'atemptar contra era vida de sa pair?
- A!, òc, ac a dit!, alendèc Grushenka.
- Un còp o diuèrsi còps?
- Ac a mentat diuèrsi còps, tostemp en moments de colèra.
- E vos pensàuetz qu'ac poirie hèr?
- Non, jamès m'ac è pensat!, responec damb seguretat. Jo fidaua ena sua noblesa.
- Permetetz-me, senhors, cridèc de pic Mitia, permetetz-me díder-li ena vòsta preséncia ua soleta causa a Agrafiona Aleksandrovna.

- Didetz-l'ac, consentic Nikolai Parfionovich.
- Agrafiona Aleksandrovna (Mitia se lheuèc dera cagira), credetz en Diu e credetz-me a jo: dera sang deth mèn pair assassinat ager, jo que non ne sò colpable!

E dit açò Mitia se tornèc a sèir. Grushenka s'incorporèc leugèraments e, virada de cap ara icòna, se senhèc damb devocion.

- Laudat sigue Diu! (proclamèc damb votz cauda, esmoventa e, sense vier de seir-se, en tot dirigir-se a Nikolas Parfionovich, higec): "Vos cau creir çò que ven de díder! Que lo coneishi: ei capable de díder quinsevolh asenada, sigue entà burlar-se'n, o sigue per testudaria; mès, se va contra era sua consciéncia, jamès mentirà. Vos diderà era vertat ena cara, lo podetz creir!.
- Gràcies, Agrafiona Aleksandrovna, qu'as hèt revier era mia amna!, responec Mitia damb votz tremolosa.

Per çò des demanes restacades as sòs dera vesilha, Grushenka declarèc qu'ignoraue se guairi n'auie, mès l'auie entenut a Mitia díder fòrça viatges a diuèrses persones que s'auie hèt a vier tres mil robles. E, sus era procedéncia des sòs, l'auie dit solet ada era que les ac auie "raflat" a Katerina Ivanovna, qu'ad açò era l'auie responut que non les auie panat que li calie tornar aguesti sòs, sense manca, ath londeman. Dauant era persutanta pregunta deth fiscau sus se quini sòs èren aqueri que Mitia didie auer-li panat a Katerina Ivanovna, s'èren dera vesilha o èren es tres mil robles degalhadi eth mes passat, declarèc que Mitia s'auie referit as deth mes passat e qu'atau ac auie comprenut era.

Fin finau deishèren partir a Grushenka, e Nikolai Parfionovich s'esdeguèc a comunicar-li qu'ère liure entà entornar-se'n ena ciutat quan volesse, e que s'eth, dera sua part, li podie hèr bèra ajuda, per exemple, en cas qu'auesse besonh de shivaus, o se, per exemple, s'estimaue mès que bèth un l'acompanhèsse, alavetz eth...dera sua part...

- Que vos ac arregraïsqui umilaments, Grushenka s'inclinèc dauant d'eth; que posqui tornar damb aguest ancian, eth propietari, viatjarè damb eth; mès de moment me demorarè en embaish, se m'ac permetetz, enquia que decidigatz se qué passarà damb Dmitri Fiódorovich.

Gessec. Mitia ère tranquil e quitament se lo vedie encoratjat, mès solet per uns moments. Ua estranha feblesa fisica s'anèc apoderant d'eth de man en man. Es uelhs se li barrauen d'espisament. Er interrogatòri as testimònis s'acabèc finauments. Procediren ath redigit definitiu dera atestacion. Mitia se lheuèc dera cagira se dirigic entà un cornèr, près des ridèus, e s'ajacèc sus ua grana mala caperada per un tapís, e en un virament de uelhs se quedèc esclipsat. Qu'auec un sòmni plan estranh, que non semblaue apropiat ne ath moment ne ath lòc. Eth cas ei que se vedec en tot viatjar pera estèpa, per uns parçans qu'auie servit hège temps, fòrça temps, e un campanhard l'amièc ena sua telega de dus shivaus a trauèrs dera planura hangosa. Mitia auie un shinhau de hered, èren ath començament de noveme e era nhèu queiguie en grani

flòcs umidi que se honien tan lèu tocauen eth solèr. Eth campanhard amiaue es shivaus a bona marcha, en tot tier eth soriac damb adretia; amiaue ua longa barba ròia e, sense èster pròpiaments un ancian, òc que s'apressarie as cinquanta ans; vestie un modèst caftan gris de campanhard. S'apropauen en un bordalat, podien aubirar es isbes neres, mès que neres, era mitat des isbes s'auien cremat, solet es pilars mascaradi contunhauen de pè. E ena gessuda deth bordalat, en tot formar ua longa hilèra ath cant deth camin, i auie fòrça hemnes, totes aflaquides, consumides, damb es ròstres grisi. Mès que mès aquera der extrèm, nauta, enes uassi, qu'aparentaue quaranta ans mès que dilhèu non passaue des vint, de cara alongada e fina, damb un mainatge en braça, plorant; solide qu'auie es popes resseques, sense ua soleta gota de lèit. E era creatura ploraue e ploraue, en tot esténer es braci nudi, damb es punhs vermelhs de hered.

- Per qué ploren?, per qué ploren?, pregunte Mitia en passar peth sòn dauant, coma ua ventada.
- Qu'ei eth mainatjòt, li responec eth menaire, plore aguest mainatjòt. (E a Mitia l'estonèc que didesse, ara manèra populara, "mainatjòt", en sòrta de "mainatge". E li shautèc qu'eth campanhard ausse dit "mainatjòt": qu'ei coma s'auesse mès pietat.
- Mès, se per qué plore?, persute, coma un pèc, Mitia. Se per qué amie es bracets nudi? Se per qué non lo capèren?
- Eth mainatjòt qu'ei mòrt de hered, tie era ròba gelada e ja non l'escauhe.
- Mès, se per qué se passe atau? Per qué? Eth simplet de Mitia que non se rendie.
- Que son praubi, es sues isbes s'an cremat, non an ne un croston de pan, demanen peth sòn bordalat usclat.
- Non, non (semblaue que Mitia non se n'encuedaue d'arren), didetz-me: se qué hèn aciu aguestes mairs, victimes d'un huec? Per qué ei prauba aguesta gent? Per qué ei praube eth mainatjòt? Per qué ei nuda era estèpa? Per qué non s'abracen ne se punen? Per qué non canten cançons alègres? Per qué s'an tornat tan neres damb era sua nera misèria? Per qué non balhen minjar ath mainatge?

E sent ath sòn laguens que hè preguntes absurdes, sense cap de sens, mès experimènte un desir immens de hèr aguestes preguntes, e se'n sap qu'ei aquerò, precisaments, çò que li cau preguntar. E sent, ath delà, qu'en sòn còr creish ua trendesa coma jamès l'auie coneishut, autant que lèu s'estarne de plorar, qu'a desirs de hèr quauquarren per eri, entà qu'eth mainatjòt non plore mès, entà que non plore mès era mair deth mainatjòt, nera e resseca, entà que dempús aqueth moment arrés torne a vessar lèrmes, e ac vò hèr de seguit, sense pèrder un instant, sense arturar-se, damb tot eth vam karamazovian.

- E jo tanben sò damb tu, ara que non pensi deishar-te, anarè tota era vida ath tòn costat (sonen plan près d'eth es paraules de Grushenka, trendes, plies de sentiment. E vaquí que tot eth sòn còr s'alugue e s'endralhe de cap ua lum, e ja solet vò víuer e víuer, seguir e seguir peth camin, entad aguesta naua lum que l'apère, mès que

sigue çò de mès lèu possible, çò de mès lèu possible, ara madeish, ja!)

- Com? A on?, sorrisclèc en tot daurir es uelhs e incorporar-se ena mala, coma s'auesse revengut dempús d'ua malagana, damb un arridolet radiant. Ath sòn costat i auie Nikolai Parfionovich en tot convidar-lo a escotar e signar era atestacion. Mitia supausèc que s'auie esclipsat aumens ua ora, mès que non li prestèc atencion a Nikolai Parfionovich. De ressabuda se demorèc estonat en veir un coishin dejós deth sòn cap, a maugrat de qué non ère aquiu quan s'estirèc, agotat, sus era mala. Qui m'a botat aguest coishin dejós eth cap? Qui a estat aguesta brava persona?, sorrisclèc damb ua sòrta d'afogada gratitud e damb era votz plorosa, tau que s'auesse vist favorit per, solet Diu s'en sap, ua sòrta de gèst magnanim. Jamès se sabec se qui siguec aquera persona: bèth vailet o, dilhèu, er emplegat de burèu de Nikolai Parfionovich auie dispausat, per pietat, que li botèssen un coishin, mès era amna de Mitia s'estrementic enquias lèrmes. S'apressèc ena taula e anoncièc que signarie çò que siguesse. Qu'è auut un bon sòn, senhors, didec d'ua manèra estranha, damb ua naua expression en ròstre, coma radiant d'alegria.

IX.SE HÈN A VIER A MITIA.

Un còp signada era atestacion, Nikolai Parfionovich se dirigic solemnaments entar acusat e li liegec un "auto", qu'en eth s'establie qu'eth dia tau der an quau, ena localitat de tau, eth jutge d'instruccion deth districte judiciau de tau, en tot auer interrogat a tau (ei a díder, a Mitia) en qualitat d'acusat d'açò e d'aquerò (totes es acusacions auien estat consignades peth menut), e en tot cuélher en consideracion qu'er acusat, sense admèter era sua colpabilitat enes delictes que se l'imputauen, non auie presentat cap pròva dera sua innocéncia, tant qu'es testimònis (taus) determinauen pliaments era sua colpabilitat, de conformitat damb es articles taus e quaus deth Còdi Penau, eca, disponie: damb era fin de privar a tau (a Mitia) dera possibilitat d'escapar-se dera instruccion e deth judici, se l'embarrarà ena preson de tau, en tot balhar notícia d'açò ar acusat, e en tot autrejar-li ua còpia deth present auto ar ajudant deth fiscau, e eca, eca. En resumit, li comuniquèren a Mitia que dès aguest madeish moment demoraue detengut e que serie amiat de seguit entara ciutat, a on l'embarrarien en un lòc fòrça desagradiu. Mitia, dempús d'escotar atentiuaments, se limitèc a rufar es espatles.

- Se qué i vam a hèr, senhors, que non vos balhi era colpa a vosati, sò prèst...Compreni que non auetz auut mès remèdi.

Nikolai Parfionovich l'expliquèc doçaments que serie amiat de seguit peth stanovoi Mavriki Mavrikievich, que precisaments se trapaue en aguesti moments...

- Ua segonda, l'interrompec de còp Mitia e, damb ua sòrta de sentiment irrefusable, en tot dirigir-se a toti es presents ena estança, didec: Senhors, toti èm crudèus, toti èm uns monstres, toti hèm plorar ara gent, as mairs e as mainatges de popa, mès

de toti, que demore clar entà tostemp, de toti jo que sò eth reptil mès abominable! Atau sigue! Toti es dies dera mia vida, en tot flocar-me còps en piech, qu'è prometut de corregir-me e toti es dies è cometut es madeishes viletats. Ara compreni qu'es que son coma jo les cau recéber un patac, un patac deth destin, que les aganche coma un laç e les sarre damb era sua fòrça extèrna. Jo solet jamès m'auria quilhat, jamès! Mès a ressonat eth tron. Accèpti eth torment dera acusacion e deth mèn escarni public, que voi patir e purificar-me damb eth patiment! Pr'amor qu'ei possible que me purifica, vertat, senhors? Mès escotatz, totun aquerò, per darrèr viatge: que sò innocent dera sang deth mèn pair! Accèpti eth castig, non per auer-lo aucit, senon per auer-lo volut aucir e perque, dilhèu, reauments l'auria aucit...Mès, ça que la, qu'è era intencion de pelejar contra vosati, ja vos ac avertisqui. Pelejarè enquiath finau, e alavetz que Diu decidisque! Adishatz, senhors, non me sauvetz rancura per auer-vos cridat pendent er interrogatòri, ò!, qu'èra jo tant estupid alavetz encara...Ara seguida que serè un detengut, mès ara, per darrèr viatge, Dmitri Karamazov, coma un òme encara liure, vos aufrís era man. En dider-me adiu de vosati, me digui adiu dera gent!...

Era votz li tremolaue, e reauments se premanie a aufrir-les era man, mès Nikola Parfionovich, qu'ère qui s'estaue mès apròp d'eth, damb un gèst lèu convulsiu, retirèc de pic era sua. Mitia se n'encuedèc de seguit e s'estrementic. Còp sec deishèc quèir era man qu'auie començat a esténer.

- Era instruccion encara non ei acabada, gasulhèc Nikolai Parfionovich, un shinhau desconcertat; que mos calerà contunhar ena ciutat, e jo, plan, que sò dispausat dera mia part a desirar-vos era màger des capitades...ena defensa dera vòsta innocéncia...De vertat, Dmitri Fiódorovich, tostemp m'è sentut inclinat a considerar-vos, entà didè'c atau, mès un òme malerós que colpable...Toti es aciu presents, se me permetetz era gausaria de parlar en nòm de toti, qu'èm dispausadi a arreconeisher-vos coma un joen de nòbles fondaments, mès, ai!, vos auetz deishat arrossegar per cèrtes passions enquia uns nivèus un shinhau excessiui...

Era petita figura de Nikolai Parfionovich ère expression, ara fin deth sòn discurs, dera mès nauta majestuositat. A Mitia se l'acodic ara suspresa qu'en quinsevolh moment aguest "gojat" l'anaue a cuélher deth braç, her-lo-se a vier en cornèr mès aluenhat e contunhar aquiu era sua convèrsa, encara nauèra, sus es "gojates". Mès guairi viatges s'aurà passat que tota sòrta d'idies estranhes, aluenhades des circonstàncies, li vien entath cap autanplan ath criminau qu'amien de cap ath cadafalc.

- Senhors, qu'ètz bravi, ètz umani...La poiria veir, dider-me adiu d'*era* per darrèr viatge?, preguntèc Mitia.
- Plan que òc, mès ara vista...en ua paraula, ara que ja non ei possible se non ei en preséncia de...
- Se vos platz, que podetz èster present!

Hèren a vier a Grushenka, mès er adiu siguec brèu, laconic, e non deishèc

satisfèt a Nikolai Parfionovich. Grushenka hec ua prigonda reveréncia dauant de Mitia.

- Que t'è dit que sò tua, e serè tua, vierè tostemp ath tòn costat, qu'ei parièr entà a on t'envien. Adishatz, òme innocent que s'a cercat era sua pròpia roïna!

Es pòts li tremolèren, gesseren lèrmes des sòns uelhs.

- Desencusatz-me, Grush, peth mèn amor, per auer-te arroïnat era vida a tu tanben damb eth mèn amor!

Mitia volec díder quauquarren mès, mès de ressabuda se demorèc carat e gessec. Ara suspresa l'entornegèren uns òmes que non li trègen es uelhs deth dessús. A baish, ath ras deth pòrge que damb tant sorrolh auie vengut era vesilha ena troika d'Andrei, lo demorauen ja dues telegues. Mavriki Mavrikievich, òme robust e baish, de cara aflaquida, qu'ère irritat per bèth trebuc sorgit de còp e cridaue emmaliciat. En un ton massa sevèr convidèc a Mitia a pujar en car. "Abantes, quan li balhè de béuer ena tauèrna, aguest òme amiaue ua cara plan desparièra", pensèc Mitia en pujar. Tanben Trifon Borisovich baishèc en pòrge. Era gent s'arremassaue ath ras deth portau: campanhards, campanhardes, menaires, toti se fixauen en Mitia.

- Adishatz, gent de Diu!, les cridèc de pic Mitia dera telega estant.
- E tu, desencusa-mos, s'enteneren dues o tres votzes.
- Adishatz a tu tanben, Trifon Borisych!

Mès Trifon Borisovich ne se virèc, dilhèu siguesse plan ocupat. Que tanben eth hège crits e non paraue de botjar-se. Se passe qu'ena dusau telega, qu'en era dus sotskie auien d'acompanhar a Mavriki Mavrikievich, encara non ère tot prèst. Eth vailet qu'auien assignat ad aguesta dusau troika se botaue eth caftan e discutie afogadaments, en tot díder que non li tocaue menar ada eth, senon a Akim. Mès Akim non i ère, auien anat a cercar-lo; eth vailet non se hège endarrèr e persutaue que lo demorèssen.

- Que mos cau veir quina sòrta de gent, Mavriki Mavrikievich, que non an vergonha!, sorrisclèc Trifon Borisovich. Hè un parelh de dies Akim te balhèc un *chervertak*, tu te l'as begut e ara crides. Çò que m'estone ei era tua bondat damb aguesta gent tan mesquina, Mavriki Mavrikievich, que non vos digui mès!
- E entà qué auem besonh de ua auta troika?, higec Mitia. Que podem anar en ua, Mavriki Mavrikievich; que non te vau a dar problèmes ne pensi escapar-me, entà qué mos cau era escòrta?
- Se vos platz, senhor, aprenetz a dirigir-vos a jo com cau, s'ei que non vos ac an ensenhat: que non mos junh arren, atau que deishatz de tutejar-me, e eth propèr viatge estauviatz-vos es conselhs...lo talhèc de suspresa, sense contemplacions, Mavriki Mavrikievich, encantat de poder deishar-se d'anar a gost.

Mitia carèc. Se rogic tot. Un shinhau dempús comencèc a auer fòrça hered. Qu'auie deishat de plòir, mès eth cèu ère embaranat, e un vent penetrant li tumaue era

cara. "M'aurè constipat"?, pensèc Mitia, damb un caudheired ena esquia. Fin finau pugèc ena telega Mavriki Mavrikievich, se deishèc quèir de còp en sèti, s'arremolinèc e, en tot hèr veir que non se n'encuedaue, obliguèc a arropir-se a Mitia. Era vertat ei qu'ère de fòrça mala encólia, e non l'agraudaue bric era mission que l'auien encomanat.

- Adishatz, Trifon Borisovich!, tornèc a cridar Mitia, e se n'encuedèc de qué en aguesta escadença non auie cridat per bondat, senon damb rancura, de mala encólia. Mès Trifon Borisovich, capinaut, damb es mans ena esquia, sense deishar de uelh a Mitia, lo campèc damb severitat e anug, e non li responec.
- Adishatz, Dmitri Fiódorovich, adishatz!, ressonèc era votz de Kalganov, gessut de ressabuda sabi pas d'a on. S'apressèc ath córrer ena telega e l'estenec era man. Non amiaue casqueta. Mitia encara auec temps entà cuelher-li e sarrar-li era man.
- Adishatz, brave òme, non desbrembarè era vòsta generositat!, sorrisclèc damb ardor. Mès era telega se botèc a caminar, e es mans se desseparèren. Trinhonèren es campanetes: se hègen a vier a Mitia.

Kalganov entrèc de seguit en vestibul, se seiguec en un cornèr, inclinèc eth cap, se curbic era cara damb es mans e s'estarnèc de plorar; s'estèc atau fòrça temps, seigut e plorant; ploraue tau que se siguesse encara un mainatge petit, non un joen de vint ans. Ò!, credie ena innocéncia de Mitia lèu sense trantalhar! "Quina gent aguesta! Quina sòrta de gent pòt èster, dempús d'auer vist açò!", sorrisclaue estramuncadaments, en sòn amargant ablasigament, lèu desesperat. En aqueri moments, ne tansevolhe volie víuer en aguest mon. "Que non s'ac vau, non s'ac vau!", sorrisclaue eth joen aclapat.

Conselh Generau d'Aran

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha

Obra Social "la Caixa"

BAQUEIRA/BERET